

THE USE OF LITERATURE KHUNCHANG KHUNPHAEN FOR PROMOTING
CULTURAL TOURISM IN SUPHANBURI PROVINCE

Mrs. Amornrat Piamdontree

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Cultural Management

(Interdisciplinary Program)

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 2014

Copyright of Chulalongkorn University

การใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการทางวัฒนธรรม (สหสาขาวิชา)

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2557

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี
โดย	นางอมรรัตน์ เปี่ยมดนตรี
สาขาวิชา	การจัดการทางวัฒนธรรม
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ชูตินธรานนท์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.พันธุ์มณี เกตะวันดี)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.ลักขณา ดาวรัตน์หงษ์)

อมรรัตน์ เปี่ยมดนตรี : การใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี (THE USE OF LITERATURE KHUNCHANG KHUNPHAEN FOR PROMOTING CULTURAL TOURISM IN SUPHANBURI PROVINCE) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ. ดร.ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์, 213 หน้า.

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี และศึกษาความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้กระบวนการวิจัยผสมผสานงานวิจัยเชิงคุณภาพและงานวิจัยเชิงปริมาณ ผลการวิจัยพบว่า 1) การใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี จะช่วยเพิ่มศักยภาพและคุณค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรีได้ เนื่องจากจังหวัดสุพรรณบุรีมีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เช่น มีสถานที่จริงที่กล่าวถึงในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนที่ยังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน มีการสร้างคัมภีร์ขุนแผน บ้านขุนช้าง รูปจำลอง ภาพจิตรกรรมในวรรณกรรม มีถนนสายสำคัญในจังหวัดสุพรรณบุรีที่ตั้งชื่อตามตัวละครต่าง ๆ ในเรื่องขุนช้างขุนแผน ซึ่งมีความสอดคล้องตามแนวทางการใช้วรรณกรรมเพื่อการท่องเที่ยว และตามแนวทางตัวอย่างการดำเนินการที่ดี สามารถนำมาสร้างสรรค์และจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมถึงชุมชนในท้องถิ่นควรเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนกิจกรรมนี้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อเป็นการสร้างระบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ช่วยกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และยังเป็นการอนุรักษ์วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน 2) นักท่องเที่ยวมีความสนใจในด้านการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยว ในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่มตัวอย่างมีความสนใจในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุด โดยสนใจให้มีการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ในการในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี สนใจให้มีการจัดจำหน่ายของที่ระลึกที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมและสนใจให้มีการส่งเสริมและอนุรักษ์วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในจังหวัดสุพรรณบุรี ส่วนในด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างมีความสนใจในด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุด โดยต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและเน้นความเชื่อมโยงในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน รวมทั้งมีการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวตามสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน

สาขาวิชา การจัดการทางวัฒนธรรม

ลายมือชื่อนิสิต

ปีการศึกษา 2557

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

5587230220 : MAJOR CULTURAL MANAGEMENT

KEYWORDS: CULTURAL TOURISM / LITERATURE KHUNCHANG KHUNPHAEN / SUPHANBURI PROVINCE

AMORN RAT PIAMDONTREE: THE USE OF LITERATURE KHUNCHANG KHUNPHAEN FOR PROMOTING CULTURAL TOURISM IN SUPHANBURI PROVINCE. ADVISOR: ASSOC. PROF. DR.SUPPAKORN DISATAPUNDHU, 213 pp.

The Objective of this thesis is 1) to study the use of literature Khunchang Khunphaen for promoting cultural tourism in Suphanburi Province 2) to study the attention of tourist to use literature Khunchang Khunphaen for promoting cultural tourism in Suphanburi province. The research process combines qualitative research and quantitative research. The findings were that 1) the use of literature Khunchang Khunphaen for promoting cultural tourism in Suphanburi Province enhance potentiality and value of cultural tourism in Suphanburi province. Due to Suphanburi Province has cultural tourism resources related to literature Khunchang Khunphaen. Such as a real place mentioned in the literature Khunchang Khunphaen that also appears in the present. The creation of Khunphaen village ,Khunchang house , effigy, painting. There are important roads in Suphanburi Province named after different characters in Khunchang Khunphaen according to the uses literature for tourism. According to example of great execution, can bring inventive and organize activities to promote tourism. Which government agencies and private organizations. including local communities should come into the role in supporting this activity continuously and systematically order to create sustainable tourism. Distribute income to the local and also preserve literature Khunchang Khunphaen. 2)Tourists are interested in adopting literature Khunchang Khunphaen to use for tourism promotion by the promotion of cultural tourism in Suphanburi Province. The samples are interested in promoting tourism in the highest level. By the adopting attention to literature Khunchang Khunphaen use in the development of cultural tourism of Suphanburi Province. Interested in the distribution of souvenirs related to literature and interested to the promotion and preservation of literature Khunchang Khunphaen in Suphanburi Province. And in term of tourism activities, the samples are interested of tourism activities in the highest level. They require the promotion of tourism and highlight link in the literature Khunchang Khunphaen including the tourism programs related to literature Khunchang Khunphaen.

Field of Study: Cultural Management

Student's Signature

Academic Year: 2014

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยดีด้วยความเมตตาจาก รศ.ดร.ศุภกรณ์ ดิษฐ์พันธุ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่าง ๆ รวมทั้งคอยช่วยเหลือตรวจทาน แก้ไขวิทยานิพนธ์ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง จนสำเร็จเป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์ จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณกระทรวงวัฒนธรรม ที่ให้ทุนสนับสนุนการศึกษาในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้สนับสนุน “ทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์สำหรับนิสิต” ในการทำวิจัยและการจัดทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.พันธุ์มณี เกตะวันดี และ ดร.ลักขณา ดาวรัตน์หงษ์ ที่กรุณาแก้ไขและให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นมัสการพระพุทธสุวรรณโมลี เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร พระครูไพศาลธรรมวงศ์ เจ้าอาวาสวัดแค ที่ได้เมตตาให้ข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประจำจังหวัดสุพรรณบุรี พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจังหวัดสุพรรณบุรี และนางเกลียว เสรีจกิจ (แม่ขวัญจิต ศรีประจันต์) ที่ให้ความอนุเคราะห์และสละเวลาในการให้สัมภาษณ์ ทำให้ได้รับข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย รวมถึงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่สำคัญในงานวิจัย

ขอขอบคุณนายสำเนา เปี่ยมดนตรี นางสาวตรีจันทร์ พยาหทัย ดร.ณัฐกิตตา ธรรมบุตร และนางบำเพ็ญ กระดิ่งสาย ปิยมิตรที่คอยให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้ด้วยดีตลอดมา

คุณค่าและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาบิดามารดา ครู อาจารย์ และผู้มีอุปการคุณทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ด้วยความเมตตาและปรารถนาดีตลอดมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามงานวิจัย.....	5
1.3 วัตถุประสงค์ในการศึกษา	6
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	6
1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
1.7 นิยามศัพท์.....	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
2.1 ความหมายและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจทางการท่องเที่ยว	10
2.2 ความหมายและแนวคิดทฤษฎีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	18
2.3 แนวคิดวรรณกรรมเพื่อการท่องเที่ยว.....	22
2.4 ข้อมูลวรรณกรรมท้องถิ่นและวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในจังหวัดสุพรรณบุรี ...	28
2.5 ศึกษาตัวอย่างการดำเนินงานที่ดี (Best Practice).....	41
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	71
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	74

3.1	เก็บรวบรวมเอกสารต่างๆเพื่อศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย	74
3.2	การกำหนดและคัดเลือกประชากรกลุ่มเป้าหมายสำหรับการวิจัย	75
3.3	การสังเกตการณ์.....	75
3.4	การสร้าง และการหาคุณภาพของเครื่องมือ.....	76
3.5	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	78
3.6	การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล.....	78
บทที่ 4	วรรณกรรมชนชั้นขุนแผนเพื่อการท่องเที่ยว.....	80
4.1	คุณค่าวรรณกรรมชนชั้นขุนแผน.....	80
4.2	วรรณกรรมชนชั้นขุนแผนกับการท่องเที่ยว.....	83
บทที่ 5	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	127
5.1	วิจัยเชิงปริมาณ Quantitative Research	128
5.2	วิจัยเชิงคุณภาพ Quantitative Research.....	138
บทที่ 6	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	169
	สรุปผลการวิจัย	169
	อภิปรายผล	183
	ข้อเสนอแนะ	186
	รายการอ้างอิง.....	187
	ภาคผนวก.....	191
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	213

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	ข้อมูลและสิ่งที่ปรากฏในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนวัดป่าเลไลยก์และวัดแค	123
ตารางที่ 2	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	128
ตารางที่ 3	ความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดสุพรรณบุรี	130
ตารางที่ 4	สนใจในการนำวรรณกรรมท้องถิ่นมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี	135
ตารางที่ 5	แนวทางในการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี	175

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงลำดับขั้นความต้องการจำเป็นของ Maslow.....	16
ภาพที่ 2 วัดป่าเลไลยก์	34
ภาพที่ 3 คุ่มขุนแผน มะขามยักษ์ ที่วัดแค	36
ภาพที่ 4 วัดเขาใหญ่ ในปัจจุบันเป็นวัดร้าง อยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร	37
ภาพที่ 5 บริเวณหน้าถ้ำและภายในถ้ำขุนแผนในปัจจุบัน.....	38
ภาพที่ 6 ไร่ฝ้าย ในปัจจุบัน	38
ภาพที่ 7 บ้านยังทลาย บ้านไม้แปดแม่ เป็นชุมชนที่มีอาชีพทำไร่ ทำนาในปัจจุบัน.....	38
ภาพที่ 8 แผนที่แสดงสถานที่วรรณกรรมขุนช้าง – ขุนแผน ในเมืองสุพรรณ	39
ภาพที่ 9 ระเบียบบ้านจูเลียต.....	45
ภาพที่ 10 บ้านจูเลียตบริเวณที่ติดจดหมายหรือข้อความจากนักท่องเที่ยง.....	46
ภาพที่ 11 รูปปั้นจูเลียต.....	46
ภาพที่ 12 ที่วางศพจูเลียต	46
ภาพที่ 13 ร้านขายของที่ระลึก	47
ภาพที่ 14 พิพิธภัณฑ์เซอร์ลือค โฮล์มส์	50
ภาพที่ 15 พิพิธภัณฑ์เซอร์ลือค โฮล์มส์ ชั้น 1.....	51
ภาพที่ 16 พิพิธภัณฑ์เซอร์ลือค โฮล์มส์ ชั้น 3.....	51
ภาพที่ 17 รูปปั้นเซอร์ลือค โฮล์มส์ บนถนนเบเกอร์.....	51
ภาพที่ 18 บ้านเกิดเชกสเปียร์ (Shakespear’s Birthplace).....	55
ภาพที่ 19 เชกสเปียร์เซนเตอร์ (Shalespear’s Centre)	56
ภาพที่ 20 Hall's Croft.....	56
ภาพที่ 21 Mary Arden's Farm	56
ภาพที่ 22 Nash's House.....	57

ภาพที่ 23 Shakespeare's Treasures	57
ภาพที่ 24 Anne Hathaway's Cottage&Gardens	57
ภาพที่ 25 ภาพเชกสเปียร์ Cobbe ที่ Shakespear's Birthplace	58
ภาพที่ 26 ของที่ระลึกต่าง ๆ	58
ภาพที่ 27 การช้อปปิ้งละครเชกสเปียร์	58
ภาพที่ 28 การแสดงสถานที่เกิดภายในบ้านเชกสเปียร์	58
ภาพที่ 29 อนุสรณ์สามกษัตริย์ อุทยานลิลิตพระลอ	61
ภาพที่ 30 ป้ายบอกทางและป้ายข้อมูลต่าง ๆ บริเวณอุทยานลิลิตพระลอ	62
ภาพที่ 31 สำนักงานสภาวัฒนธรรมตำบลบ้านกลาง	62
ภาพที่ 32 ภายในอาคารจัดแสดงโบราณวัตถุ	62
ภาพที่ 33 ทางเข้าถ้าปู่เจ้าสมิงพราย รูปปั้นปู่เจ้าสมิงพราย	63
ภาพที่ 34 ภายในถ้าจัดฉากจำลองเป็นริมแม่น้ำกาหลง	63
ภาพที่ 35 ประติมากรรมในถ้าปู่เจ้าสมิงพราย แสดงเรื่องราวในลิลิตพระลอ	63
ภาพที่ 36 การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเรียนรู้เรื่องลิลิตพระลอ	64
ภาพที่ 37 ป้ายคำประพันธ์โคลงสี่สุภาพ ในลิลิตพระลอ	64
ภาพที่ 38 วัดพระธาตุพระลอ และอนุสรณ์สถานพระลอ	64
ภาพที่ 39 จำลองกุฏิพระ ที่สุนทรภู่มาเยี่ยมบิดาที่เมืองแก่ง	67
ภาพที่ 40 อนุสาวรีย์สุนทรภู่ และรูปปั้นตัวละครหน้าอนุสาวรีย์สุนทรภู่	67
ภาพที่ 41 รูปปั้นสินสมุทร ในเรื่องพระอภัยมณี	68
ภาพที่ 42 อาคารนิทรรศการสุนทรภู่	68
ภาพที่ 43 หลักลมุดกวีที่ 24 บ้านกร่ำ	68
ภาพที่ 44 คำกวีสุนทรภู่ บริเวณรอบอนุสาวรีย์สุนทรภู่	69
ภาพที่ 45 ภาพผู้แต่งเรื่องขุนช้างขุนแผน	84
ภาพที่ 46 ภาพตัวละครในเรื่องขุนช้างขุนแผน จิตรกรรมฝาผนังวิหารวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร	85

ภาพที่ 47 รูปปั้นขุนแผน และนางพิมพิลาไลย บริเวณด้านหน้าโบสถ์หลวงพ่อดำวัดป่าเลไลยก์.....	86
ภาพที่ 48 ถนนต่าง ๆ ในเขตเทศบาลที่ตั้งตามชื่อตัวละครในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน	87
ภาพที่ 49 บ้านขุนช้างและ ภายในเรือนขุนช้าง จัดแสดงวัตถุโบราณประเภทเครื่องใช้ต่าง ๆ.....	89
ภาพที่ 50 ภาพวาดตัวละครต่าง ๆ บนเรือนขุนช้าง.....	90
ภาพที่ 51 รูปซ้าย รูปปั้นขุนช้าง บนมณฑปหลวงพ่อดำ รูปขวา อยู่หน้าบ้านขุนช้าง	90
ภาพที่ 52 ภาพจิตรกรรม แต่ละภาพจะมีกรอบบรรยายภาพ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	91
ภาพที่ 53 ลักษณะภาพจิตรกรรมบริเวณรอบวิหารคดวัดป่าเลไลยก์.....	92
ภาพที่ 54 พิพิธภัณฑ์พระขุนแผน รุ่นต่าง ๆ	93
ภาพที่ 55 วัดอุโมงค์พระขุนแผน รุ่นดาบฟ้าฟื้น ,รุ่นขรัวตาจู และรุ่นสมภารมี	93
ภาพที่ 56 ด้านหน้าคุ้มขุนแผน จะเห็นรูปปั้นขุนแผนขี่ม้าสีหมอก.....	93
ภาพที่ 57 ภายในคุ้มขุนแผน ที่จัดตกแต่งไว้	94
ภาพที่ 58 มะขามยักษ์ ภายในวัดแค.....	94
ภาพที่ 59 หลวงปู่คงนั่งพญาต่อ.....	95
ภาพที่ 60 ศาลอาจารย์คง ศาลนางพิม ศาลขุนแผน ภายในวัดแค.....	95
ภาพที่ 61 สถานที่เข้าบูชาวัดอุโมงค์รุ่นต่าง ๆ ภายในวัดแค.....	95
ภาพที่ 62 ผ้าปักไหมน้อย “ป่าหิมพานต์”ตามคำในเสภา	107
ภาพที่ 63 ตอนนางพิมเปลื้องผ้าสไบบูชาภัณฑ์เทศน์	113
ภาพที่ 64 ภาพหลายแก้วแต่งงานกับนางพิม ที่ระเปียงคด วัดป่าเลไลยก์วิหาร.....	117
ภาพที่ 65 พระนอนเอนรแก้ว วัดพระรูป.....	153
ภาพที่ 66 พระพุทธรูปไม้แกะสลักลวดลายทั้งสองด้าน	153
ภาพที่ 67 ภาพวาดวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ในหอคอยฯพณฯ บรรหาร ศิลปอาชา.....	154
ภาพที่ 68 ห้องนิทรรศการวรรณกรรมเมืองสุพรรณ.....	155
ภาพที่ 69 โรงละครแห่งชาติภาคตะวันตก จังหวัดสุพรรณบุรี.....	155
ภาพที่ 70 แผนที่แสดงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน	174

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

“วรรณกรรม” เป็นศิลปะแห่งภาษา ที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์เชิงวัฒนธรรมของคนไทยที่ได้สืบเนื่องกันมานับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ จากวรรณกรรมมุขปาฐะที่บอกเล่าสืบต่อกันมา จนมีการจดบันทึกไว้เป็นวรรณกรรมลายลักษณ์อักษร วรรณกรรมจึงเปรียบได้กับกระจกเงาแห่งกาลเวลา ที่ได้สะท้อนสภาพวิถีชีวิตไทยจากบ้าน วัด สู้วัง จากอดีตจนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงความเจริญของชาติ ภูมิปัญญาไทย ความรู้สึกนึกคิด และสติปัญญาจากศิลปะแห่งการใช้ถ้อยคำภาษา ด้วยจินตนาการจากผู้ประพันธ์ผู้อ่าน ที่แต่ละตัวหนังสือ ในแต่ละวรรค ในแต่ละตอน จะแฝงไปด้วยคุณค่าทางสังคมของคนในยุคสมัยต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี คติชน และค่านิยมต่าง ๆ รวมทั้งคุณค่าทางศีลธรรมที่จะช่วยยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น สอดแทรกคติธรรม สุภาษิตและบทเรียนสอนใจ พร้อมทั้งศิลปะความงามแห่งภาษา การใช้ถ้อยคำสำนวนของผู้ประพันธ์ที่ยังก่อให้เกิดสุนทรียภาพ อรรถรสที่สามารถโน้มน้าวจิตใจของผู้อ่านให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ทั้งซาบซึ้ง คล้อยตาม สะเทือนอารมณ์ บั่นเทิงใจ และเกิดจินตนาการ วรรณกรรมยังแสดงให้เห็นถึงปรัชญาชีวิต และประวัติศาสตร์ที่แฝงอยู่ เป็นประโยชน์ช่วยเสริมสร้างสติปัญญาแก่ผู้อ่าน จึงมีการยกย่องหนังสือที่ถือว่า “แต่งดี” ให้เป็น “วรรณคดี” โดยโบราณคดีสโมสร เริ่มมีขึ้นครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโบราณคดีสโมสรขึ้น เพื่อคัดเลือกหนังสือที่แต่งดี เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2450 โดยมีวัตถุประสงค์ในการที่จะส่งเสริม การประพันธ์ การศึกษา และโบราณคดี หนังสือเล่มใดที่ได้รับการคัดเลือกจะได้รับการพระราชทานดวงตรา “พระราชลัญจกรมังกรคาบแก้ว” ประทับไว้เป็นสำคัญในหนังสือ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งวรรณคดีสโมสรขึ้น เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2457 มีคณะกรรมการตรวจคัดเลือกหนังสือที่แต่งดี และตัดสินว่าเล่มใดเป็นยอดของหนังสือที่แต่งดีในแต่ละประเภท หนังสือที่ได้รับการยกย่องจะได้รับพระราชทานรางวัล พร้อมทั้งพระบรมราชานุญาตให้ประทับตรา “พระราชลัญจกรรูปพระคเณศร์” ไว้บนหน้าหนังสือ

วรรณกรรมจึงเป็นเครื่องมือช่วยถ่ายทอดวัฒนธรรมของชาติ จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยเฉพาะกับวรรณกรรมท้องถิ่นที่ทำให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้และได้ศึกษาเรื่องราวของคนรุ่นก่อนผ่านตัวหนังสือ ซึ่งในวรรณกรรมแต่ละเรื่องจะสอดแทรกวิถีชีวิต คติชน ความเชื่อของสังคมในแต่ละยุคสมัยไว้ เช่น การอ่านวรรณกรรมในสมัยสุโขทัย จะทำให้ผู้อ่านสามารถมองเห็นภาพคตินิยมที่เกี่ยวข้องกับบาปบุญคุณโทษ การสร้างบุญกุศล การบริจาคทาน และการอ่านเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน ทำให้ผู้อ่านมองเห็นวิถีชีวิต ภูมิปัญญาไทย ประเพณีนิยม เช่น ประเพณีการทำบุญ การพึ่งเทศน์มหาชาติ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย การโกนจุก การบวช ประเพณีการแต่งงานที่ยังคงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน และคติชนในเรื่องความเชื่อ เวทมนตร์ คาถา เครื่องรางของขลัง สิ่งที่เกี่ยวข้องอยู่ในวรรณกรรมจึงเป็นสะพานเชื่อมโยงให้คนรุ่นหลังได้มองเห็นได้เข้าใจเหตุและผลของคนในรุ่นก่อนในวิธีการคิด วิถีชีวิต ลักษณะนิสัย คติชนและวัฒนธรรม

นอกจากนั้น วรรณกรรมยังมีอิทธิพลต่อมนุษย์อย่างเห็นได้ชัด ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิพลของวรรณกรรมที่มีต่อมนุษย์ในหลาย ๆ ด้าน เช่น จากตัวละครที่ได้ปรากฏอยู่ในวรรณกรรม จากการสร้างพฤติกรรมและสถานการณ์ในวรรณกรรม จากการสร้างฉากต่าง ๆ ในวรรณกรรม จากรูปแบบและโครงสร้างของวรรณกรรม จากภาษา สัญลักษณ์ และมโนภาพของวรรณกรรม จากท่วงทำนองเขียนในวรรณกรรม และจากความคิดในวรรณกรรม (สิทธา พินิจภูวดล, 2520)

อิทธิพลของวรรณกรรมที่เกิดจากการสร้างฉาก ที่ผู้ประพันธ์ได้ใส่รายละเอียดต่าง ๆ ลงไปได้ อย่างชัดเจน สมจริงในเนื้อเรื่องที่เกิดเหตุการณ์ขึ้นในฉากนั้น ๆ ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการเรื่องราวต่าง ๆ ไปตามบทประพันธ์ที่ผู้ประพันธ์ตั้งใจถ่ายทอด ทำให้ผู้อ่านได้เกิดความรู้สึกนึกคิด (Imagination) และอารมณ์ต่าง ๆ ในวรรณกรรมบางเรื่องมีการอ้างอิงชื่อของสถานที่ที่มีอยู่จริง เช่น เรื่องโรมิโอและจูเลียต (Romeo and Juliet) วรรณกรรมรักอมตะก้องโลก ซึ่งประพันธ์โดย วิลเลียม เชกสเปียร์ (William Shakespeare) ได้ใช้เมืองเวโรนา (Comune di Verona) ประเทศอิตาลี เป็นฉากสำคัญในเรื่องนี้ วรรณกรรมรหัสคดีเรื่องเชอร์ล็อก โฮล์มส์ (Sherlock Holmes) ประพันธ์โดย เซอร์อาเธอร์ โคนันดอยล์ ที่ใช้ฉากในการดำเนินเรื่องในกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ วรรณกรรมจินตนิพนธ์เรื่องสามก๊ก ประพันธ์โดย หลัวกวันจง ใช้ฉากหลังเป็นประเทศจีนในยุคสามก๊ก (ปี พ.ศ. 726 - พ.ศ. 823)

ความสามารถในการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ที่ผู้ประพันธ์สามารถโน้มน้าวผู้อ่านให้คล้อยตามตัวละคร ตามสถานการณ์ และฉาก ที่ผู้ประพันธ์หยิบยกขึ้นมาใช้ สามารถเข้าถึงผู้อ่านเป็นจำนวนมาก

ทำให้วรรณกรรมมีชื่อเสียงเป็นที่นิยม มีผู้อ่านจำนวนมากไม่น้อยที่มีความเชื่อว่า ตัวละครมีตัวตนอยู่จริง หรือสถานที่จริง ทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่ผู้อ่านรู้สึกผูกพันกับตัวละคร ฉาก หรือมีความต้องการที่จะสื่อสารกับตัวละคร ได้ใกล้ชิดหรือมีส่วนร่วมกับตัวละครในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น การได้เขียนจดหมายถึงจูเลียต ตัวละครเอกในเรื่องโรมิโอและจูเลียตหรือการส่งจดหมายไปถึงเซอร์ลอร์ด โฮล์มส์ ตัวละครเอกในเรื่องเซอร์ลอร์ด โฮล์มส์ ไปยังตำแหน่งเลขที่บ้านที่คิดว่าจะเป็นบ้านของเซอร์ลอร์ด โฮล์มส์ ที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรม การได้ไปเยี่ยมเยือนสถานที่ที่ถูกกล่าวถึงในฉากของวรรณกรรมเรื่องต่าง ๆ จากปรากฏการณ์นี้ นอกจากจะส่งผลถึงวงการวรรณกรรมดังกล่าวแล้ว ยังส่งผลต่อการท่องเที่ยวในอีกรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นตามมาอีกด้วย

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมของมนุษย์อย่างหนึ่ง ที่ได้มีพัฒนาการมาเป็นลำดับ โดยเฉพาะในปัจจุบันการท่องเที่ยวได้กลายเป็นอุตสาหกรรม ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจของโลก เนื่องจากการท่องเที่ยวนั้น เป็นอุตสาหกรรมที่ไม่มีขีดจำกัดในการจำหน่าย (Limitless Industry) ขณะที่วิวัฒนาการการขนส่งมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวถูกลง ทำให้การเดินทางท่องเที่ยวไม่ได้จำกัดอยู่ในเฉพาะผู้มีรายได้สูงเท่านั้น องค์การสหประชาชาติยังถือว่า “การเดินทางท่องเที่ยวเป็นสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่งที่รัฐพึงสนับสนุน” โดยในปัจจุบัน การท่องเที่ยวถูกจัดจำแนกวัตถุประสงค์และเหตุจูงใจให้แตกต่างกัน การจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาหรือตามรอยวรรณกรรม โดยจัดให้มีการท่องเที่ยวตามรอยวรรณกรรมและศึกษาประวัติศาสตร์หรือการทำงานของนักเขียนเกิดขึ้นหลายแห่ง รูปแบบจะเป็นไปตามถิ่นฐานบ้านเกิดของนักเขียน และสถานที่ที่นักเขียนใช้เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างเรื่อง ตัวละคร ฉากในเรื่อง การบรรยายสถานที่นั้น เช่น Shakespeare's Country, Hardy's Wessex Bronte country, Tarka Country (จากนิยายของ Henry Williamson), Heriott Country ในไอร์แลนด์ (Mike Robinson & Hans Christian Andersen, 2002) จึงเป็นอีกหนึ่งแนวทางในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ เนื่องจากมิติทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้นๆ ทำให้กลุ่มผู้อ่านวรรณกรรมที่มีจำนวนอยู่ไม่น้อยต้องการสัมผัสกับชีวิตของตัวละคร บรรยากาศ และฉากหลังของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงหรืออ้างอิงถึงในวรรณกรรม จึงทำให้เกิดกระแสกลุ่มนักท่องเที่ยวตามรอยวรรณกรรม ภาพยนตร์และละครทางโทรทัศน์ที่โด่งดังหรือเรื่องที่น่าสนใจชอบ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนจัดการสร้างสถานที่ ให้สอดคล้องกับสถานที่ในวรรณกรรมเพื่อส่งเสริมให้กลายเป็นสถานที่

ท่องเที่ยว เช่น การสร้างอุทยานลิลิตพระลอ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ การสร้างจระเข้ตัวใหญ่ที่จังหวัดพิจิตร การสร้างเรือนขุนช้าง - ขุนแผน ในจังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดอยุธยา ฯลฯ ส่วนในต่างประเทศมีการสร้างบ้านของจูเลียต ตัวละครเอกในเมืองเวโรนา ประเทศอิตาลี โดยใช้ฉากในวรรณกรรมโรมิโอและจูเลียต เป็นสถานที่ท่องเที่ยว การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เซอร์ลีโอ โสล์มส์ ขึ้นในตำแหน่งที่น่าจะเป็นบ้านของเซอร์ลีโอ โสล์มส์ บ้านเลขที่ 221 b ถนนเบเกอร์ ในกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ และการท่องเที่ยวบ้านเกิดของนักประพันธ์อย่าง วิลเลียม เชกสเปียร์ (William Shakespeare) ที่เมือง Stratford upon Avon ที่ผู้คนจากทุกมุมโลกได้เดินทางมาท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวบางคนมาด้วยความเชื่อ ความหวัง เช่น การได้มาเยี่ยมเยือนบ้านจูเลียต เพื่อมาเขียนจดหมายถึงจูเลียตในเรื่องที่เกี่ยวกับความรัก การได้มาสัมผัสที่หน้าอกด้านซ้ายของรูปปั้นจูเลียต แล้วจะทำให้สมหวังในความรัก ฯลฯ

วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ในจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงแพร่หลายเป็นที่รู้จักมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากนิทานพื้นบ้านที่ต่างเล่าขานสืบต่อกันมาในแบบอย่างวรรณกรรมมุขปาฐะ นำมาขับเสภาเป็นทำนองเล่าเป็นเรื่องราว เพื่อให้เกิดความบันเทิงเรื่อยมาจนถึงวรรณกรรมลายลักษณ์อักษร และเข้าสู่ราชสำนักได้รับความนิยมนอย่างสูงสุด จนได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสร ในรัชสมัยรัชกาลที่ 6 ให้เป็นยอดแห่ง “วรรณคดีเสภา เรื่องขุนช้าง - ขุนแผน” เนื้อเรื่องที่กล่าวถึงตัวละครเอก 3 ตัว คือ ขุนแผน ขุนช้าง และนางพิมพิลาไลยหรือนางวันทอง ที่อาจมีตัวตนอยู่จริง ในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 แห่งกรุงศรีอยุธยา ประกอบกับชื่อของสถานที่ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวละครยังคงมีอยู่จริงในจังหวัดสุพรรณบุรี เช่น วัดป่าเลไลยก์ วัดแค วัดเขาใหญ่ วัดเขาพระ บ้านท่าพี่เลี้ยง บ้านท่าสิบเบี้ย ไร่ฝ้าย ฯลฯ ในเรื่องขุนช้างขุนแผน ยังสะท้อนภาพผ่านกาลเวลาทำให้ผู้อ่านทราบถึงวิถีชีวิตไทย คติชน และความเชื่อต่าง ๆ ของคนในสมัยก่อนในมิติแห่งวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ ที่สามารถนำมาสร้างสรรค์ ให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาสัมผัสกับเรื่องราวที่ร้อยเรียงขึ้นมาจากมิติทางวัฒนธรรมของ “เมืองขุนแผน” สมญานามที่คนทั่วไปรับรู้ร่วมกัน จังหวัดสุพรรณบุรียังมีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่หลากหลาย ที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นดังคำขวัญของจังหวัดสุพรรณบุรี คือ “สุพรรณบุรีเมืองยุทธหัตถี วรรณคดีขึ้นชื่อ เลื่องลือพระเครื่อง รุ่งเรืองเกษตรกรรม สูงล้ำประวัติศาสตร์ แหล่งปราชญ์ศิลปิน ภาษาถิ่นชวนฟัง” สถานที่ท่องเที่ยวประกอบด้วยโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปหัตถกรรม ภาษาและวรรณกรรม การละเล่นพื้นบ้าน นาฏศิลป์และดนตรี ศาสนา พิธีกรรม และความเชื่อ รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ที่

นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาสัมผัสได้จากการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี ทั้งเป็นแบบไปเช้าเย็นกลับหรือจะเป็นการพักค้างคืน ด้วยการเดินทางที่สะดวกสบาย ทั้งรถยนต์ส่วนตัวและรถโดยสารประจำทาง สถานที่ท่องเที่ยวยังเป็นที่สามารถท่องเที่ยวได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญแต่ละแห่งไม่อยู่ไกลกัน และได้มีการพัฒนาสถานที่ให้เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวทั้งจากภาครัฐและเอกชน เป็นการส่งเสริมกิจกรรมความรักความผูกพันภายในครอบครัว ที่สามารถทำร่วมกันได้ภายในวันหยุดพักผ่อนตามความพึงพอใจของแต่ละคน ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า จังหวัดสุพรรณบุรีมีเอกลักษณ์ทางด้านวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนที่สำคัญ และที่มีศักยภาพเพียงพอที่สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนนำมาสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้มีศักยภาพสามารถสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนได้ ที่คนทั่วไปรู้จักกันในนาม “เมืองขุนแผน” ให้เดินทางมาท่องเที่ยวและสัมผัสคุณค่าแห่งเมืองสุพรรณบุรี ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้คนรุ่นหลังเห็นคุณค่าและความสำคัญ รู้จักรักและหวงแหนวัฒนธรรมของท้องถิ่นตน รวมทั้งช่วยกันอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบต่อไป

การศึกษางานวิจัยในครั้งนี้ เพื่อเป็นการนำข้อมูลที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการสนับสนุนในการทำงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบยั่งยืน ทั้งในหน่วยงานจังหวัดสุพรรณบุรี หน่วยงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี และหน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยประจำจังหวัดสุพรรณบุรี รวมทั้งหน่วยงานเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการเพิ่มรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่หลากหลาย สามารถที่จะสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวและประชาชนในจังหวัดสุพรรณบุรี รวมทั้งยังสามารถส่งเสริมวรรณกรรมท้องถิ่นให้มีบทบาทสำคัญทางเอกลักษณ์วัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี ที่สามารถสนับสนุนต่อหน่วยงานและท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรีต่อไป

1.2 คำถามงานวิจัย

1. การนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเข้ามาใช้มีส่วนช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้แก่จังหวัดสุพรรณบุรีได้อย่างไร
2. นักท่องเที่ยวมีความสนใจในการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเข้ามาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือไม่และอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

การศึกษาเรื่องการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี ในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวทางในการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

1.4 ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในครั้งนี ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะประเด็น ดังนี้

1. ความหมาย วัตถุประสงค์ และพฤติกรรมของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. ศึกษาวรรณคดี เสภา เรื่องขุนช้าง - ขุนแผน ฉบับหอสมุดพระวชิรญาณ หรือในปัจจุบันเรียกว่า ฉบับหอสมุดแห่งชาติ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี
4. ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับวรรณกรรม เรื่องขุนช้างขุนแผน ในวัดป่าเลไลยก์ และวัดแค จังหวัดสุพรรณบุรี

ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเฉพาะในจังหวัดสุพรรณบุรี เท่านั้น

1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาวิจัยผสมผสานงานวิจัยเชิงคุณภาพและงานวิจัยเชิงปริมาณ โดยศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลขั้นปฐมภูมิ คือ วรรณคดี เสภา เรื่อง ขุนช้าง - ขุนแผน การลงพื้นที่สำรวจและศึกษา เพื่อสัมภาษณ์และสังเกตการณ์

2. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิคือ หนังสือ เอกสาร และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3. แหล่งข้อมูลที่สำคัญที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลคือ สถาบันการศึกษาและในหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสุพรรณบุรี สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดสุพรรณบุรี สภาวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและจังหวัดสุพรรณบุรี

4. การเก็บข้อมูลภาคสนาม

4.1 การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ จากบุคคลและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมท้องถิ่นในจังหวัดสุพรรณบุรี คือ สภาวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประจำจังหวัดสุพรรณบุรี และ เพื่อหาข้อมูลด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้วรรณกรรมท้องถิ่น

4.2 ใช้แบบสอบถาม

เพื่อศึกษาหาความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน มาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

- แบบสอบถามความสนใจในการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน มาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

4.3 การสังเกตการณ์ โดยการศึกษาจากการลงพื้นที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อสังเกตการณ์ในการจัดกิจกรรม และการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เช่น วัดแค และวัดป่าเลไลยก์ ในจังหวัดสุพรรณบุรี

4.4 การบันทึกข้อมูล จากการเก็บข้อมูลภาคสนามทุกขั้นตอน ผู้วิจัยได้มีการใช้อุปกรณ์ในการบันทึกข้อมูล ได้แก่ สมุดบันทึกเก็บข้อมูลแบบเป็นลายลักษณ์อักษร กล้องถ่ายภาพ บันทึกเป็นรูปถ่ายจากการเก็บข้อมูลในทุกขั้นตอน และวิดีโอในการบันทึกภาพและเสียง

5. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ มาวิเคราะห์ เพื่อประกอบการสรุป และอภิปรายผลเพื่อให้ได้อรรถความรู้ใหม่ เป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวทางและวิธีการในการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้
2. นำไปพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับหน่วยงานต่าง ๆ การท่องเที่ยวประจำจังหวัดสุพรรณบุรี ให้หลากหลายและเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวให้กับจังหวัดสุพรรณบุรีและเพื่อการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง
3. ให้เยาวชนในรุ่นต่อไปได้ตระหนักถึงความสำคัญ เห็นคุณค่าในการอนุรักษ์ และสืบสานวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในจังหวัดสุพรรณบุรีให้คงอยู่สืบต่อไป

1.7 นิยามศัพท์

วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน หมายถึง นิทานพื้นบ้าน เรื่องขุนช้างขุนแผน ที่เล่าสืบต่อกันมาในจังหวัดสุพรรณบุรี จนเข้าสู่วรรณกรรมลายลักษณ์อักษร และได้รับยกย่องให้เป็น “วรรณคดีเสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน” ฉบับหอสมุดพระวชิรญาณ หรือปัจจุบันเรียกว่า ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตการดำรงชีวิต การรักษาวรรณกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ วรรณกรรม อาชีพ หัตถกรรมพื้นบ้าน โบราณสถาน สถานที่สำคัญทางศาสนา ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ในที่ต่างๆ ของจังหวัดสุพรรณบุรี

อนุรักษ์ หมายถึง การป้องกันและรักษาวรรณกรรมท้องถิ่น เช่น บทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัดป่าเลไลยก์และวัดแค ในจังหวัดสุพรรณบุรี

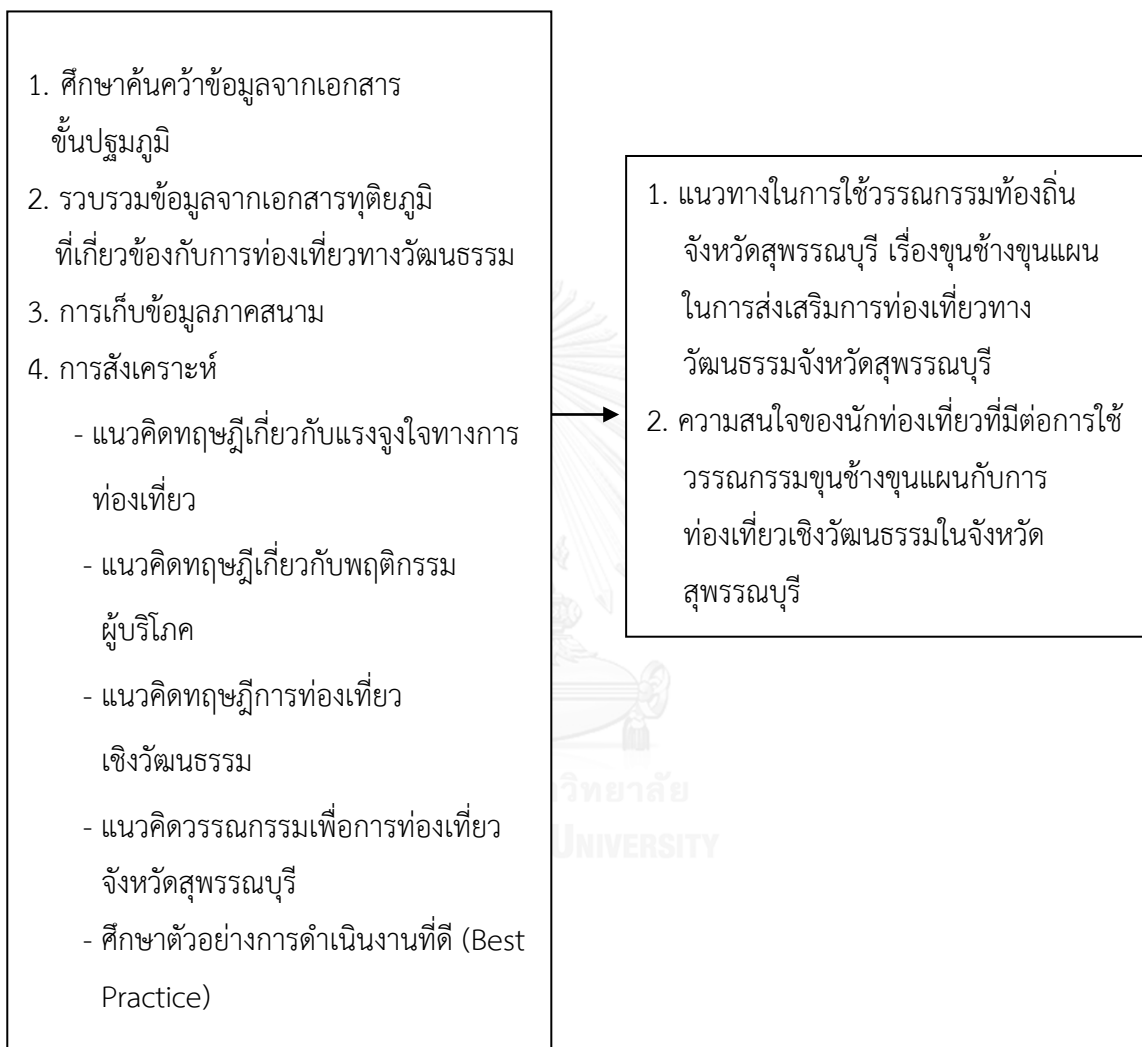
ส่งเสริม หมายถึง การช่วยเหลือสนับสนุนให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรีให้ดีขึ้น

นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ที่เดินทางไปในที่ต่าง ๆ เพื่อเยี่ยมชมและเรียนรู้ เพื่อความบันเทิงหรือพักผ่อน เป็นการเดินทางชั่วคราว โดยเดินทางออกนอกที่อยู่อาศัยปกติของตน ที่มีค่าใช้จ่ายประกอบอาชีพหรือหารายได้

กรอบแนวคิด

ตัวแปรต้น(ตัวแปรอิสระ)

ตัวแปรตาม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “การใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ดังจะนำเสนอตามลำดับดังนี้

- 2.1 ความหมายและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจทางการท่องเที่ยว
- 2.2 ความหมายและแนวคิดทฤษฎีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 2.3 แนวคิดวรรณกรรมเพื่อการท่องเที่ยว
- 2.4 ข้อมูลวรรณกรรมท้องถิ่นและวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในจังหวัดสุพรรณบุรี
- 2.5 ศึกษาตัวอย่างการดำเนินงานที่ดี (Best Practice)
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความหมายและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจทางการท่องเที่ยว

2.1.1 ความหมายของแรงจูงใจ

แรงจูงใจ (Motivation) คือ สิ่งซึ่งควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ อันเกิดจากความต้องการ (Needs) พลังกดดัน (Drives) หรือ ความปรารถนา (Desires) ที่พยายามดิ้นรนเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งอาจจะเกิดมาตามธรรมชาติหรือจากการเรียนรู้ก็ได้ การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องแรงจูงใจของผู้บริโภคซึ่งจัดอยู่ในประเภทการศึกษาทางด้านจิตวิทยาเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว การศึกษาในด้านนี้มุ่งเน้นเพื่อค้นหาแรงจูงใจที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทาง ในการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว ทิศนคติต่อแหล่งท่องเที่ยว และความพึงพอใจต่อประสบการณ์ที่ได้รับ

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจทางการท่องเที่ยว

แรงจูงใจของนักท่องเที่ยว หมายถึง เครื่องช่วยทั้งหมดของพลังทางวัฒนธรรม และพลังทางชีววิทยา ซึ่งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทางการท่องเที่ยว ส่วนที่เป็นพลังด้านจิตวิทยา คือ ความ

ต้องการพักผ่อนจากความเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน ต้องการได้เห็นสิ่งใหม่ๆ เพื่อลดความวิตกกังวล ส่วนพลังทางสังคมจะเป็นความรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้ไปเห็นสิ่งมหัศจรรย์อย่างหนึ่งของโลก

แรงจูงใจทางการท่องเที่ยว จึงหมายถึง สิ่งที่กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยว เพื่อสนองความต้องการของตนเอง หรือหมายถึง พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวซึ่งเป็นพฤติกรรมที่มีเป้าหมายชัดเจน เพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นบางอย่างของแต่ละบุคคลทางการท่องเที่ยว พฤติกรรมที่มีเป้าหมายนี้จะมีแรงจูงใจเป็นตัวผลักดันรวมอยู่ด้วย จึงส่งเสริมเร่งเร้าให้บุคคลเดินทางมากขึ้น และยังมีอิทธิพลที่ทำให้แต่ละบุคคลมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันทั้งในด้านพฤติกรรมการบริโภคสินค้า รวมทั้งการบริการทางการท่องเที่ยว และพฤติกรรมทางสังคมที่ผู้ให้บริการต้อนรับสนใจศึกษาและมุ่งหวังที่จะตอบสนองความต้องการจำเป็น เพื่อสร้างความพอใจสูงสุดให้แก่นักท่องเที่ยว จนมีความพร้อมและความพึงใจที่จะกลับมาเยี่ยมเยือนแหล่งท่องเที่ยวเดิมอีกครั้งหนึ่ง

2.1.3 ประเภทของแรงจูงใจ

แรงจูงใจทางการท่องเที่ยว สามารถจัดกลุ่มได้ 2 ประเภท ตามวัตถุประสงค์ของการเดินทางท่องเที่ยว ได้แก่

1. แรงจูงใจเพื่อการพักผ่อนทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยการแสวงหารูปแบบ และกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ ที่ตอบสนองความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล เช่น การเล่นกีฬา การเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และแหล่งบันเทิง การรักษาสุขภาพ การเยี่ยมญาติ พี่น้องและญาติผู้ใหญ่ เป็นต้น

2. แรงจูงใจเพื่อการติดต่อและการขยายงานทางธุรกิจ แรงจูงใจด้านนี้มีความสำคัญมากขึ้นในยุคของการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ทำให้ภาคธุรกิจขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ผู้ประกอบการก็ยังคงจำเป็นต้องเดินทาง เพื่อการติดต่อขยายงานให้กว้างขวางขึ้น แรงจูงใจในด้านนี้ย่อมผสมผสานกับแรงจูงใจในข้อแรกไปด้วยในทุกครั้งที่มีการเดินทางเพราะการท่องเที่ยวเป็นความต้องการภายในจิตใจของมนุษย์ทุกคน ซึ่งประกอบกับการมีแรงผลักดันทางด้านร่างกายและจิตใจของบุคคล และการกระตุ้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ก็ยังทำให้แรงจูงใจเรื่องนี้ถูกผลักดันให้มีการลงมือปฏิบัติอย่างมีเป้าหมาย และในเวลาอันรวดเร็วยิ่งขึ้น

การเดินทางและท่องเที่ยวเกิดจากความต้องการและความรู้สึกภายในของแต่ละบุคคลอย่างแท้จริงประกอบกับมีปัจจัยต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมที่ผลักดันให้สามารถเดินทางได้ และยังมีแรงจูงใจอีกหลายอย่างที่ดึงดูด และบรรเทาให้คนอยากเดินทางมากขึ้น แรงจูงใจในการท่องเที่ยวที่สำคัญๆ และกระตุ้นให้คนเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น ได้แก่

1. แรงจูงใจทางด้านกายภาพ และทางด้านจิตวิทยา (Physical and psychological motives) ได้แก่ ความต้องการพักผ่อนทั้งร่างกายและจิตใจ เพื่อหลีกเลี่ยงจากงานจำเจและความยุ่งยากต่างๆ ไปหาภูมิสงบ เพื่อรักษาสุขภาพ อาบน้ำแร่ รักษาโรคตามคำแนะนำของแพทย์ เล่นกีฬาว่ายน้ำ เล่นสกี เล่นเรือใบ ตกปลา การเที่ยวธรรมชาติ การซื้อของ การท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาความเพลิดเพลิน และได้พักผ่อนจิตใจของตนเองด้วย เช่น การไปทัวร์สมาธิ

2. แรงจูงใจทางด้านวัฒนธรรม และการศึกษา (Cultural/Personal education motives) เป็นแรงจูงใจในด้านความอยากรู้อยากเห็น อยากรู้จักคน สถานที่ และประเทศที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน สนใจอยากรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ดนตรี สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์ ศิลปะพื้นบ้าน เทศกาล สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ และเพื่อศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจ ว่าเชื้อชาติอื่นๆ มีความเป็นอยู่อย่างไร ทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Eco-Tourism) อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน

3. แรงจูงใจทางด้านสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Social/ Interpersonal / Ethnic motives) ได้แก่ การไปพบปะ เยี่ยมญาติหรือเพื่อน เยี่ยมสถานที่เกิด ไปเป็นเพื่อนผู้อื่น การได้พบหรือรู้จักกับมิตรใหม่ ซึ่งอาจจะแตกต่างกันทั้งทางเชื้อชาติและศาสนา เป็นการแสวงหามิตรภาพ ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ โดยหลีกเลี่ยงจากสิ่งแวดล้อมที่คุ้นเคยเป็นการชั่วคราว

4. แรงจูงใจทางการงานและธุรกิจ (Business / Work related motives) ได้แก่ การไปเจรจาติดต่อธุรกิจทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ตลอดจนการติดตามผล การเข้าร่วมประชุมสัมมนา การเดินทางไปโดยมีภาระงานเกี่ยวข้องเป็นบางส่วนด้วย หรือเดินทางไปทำงานที่เกี่ยวข้อง

5. แรงจูงใจในการบันเทิง และสิ่งเพลิดเพลิน (Entertainment /Amusement / Pleasure / Pastime motives) ได้แก่ การไปเที่ยวชมสวนสนุก สถานที่บันเทิงต่างๆ การได้ดูกีฬา และกิจกรรมบันเทิงซึ่งให้ความเพลิดเพลิน การแสดงสิ่งเพลิดเพลินของแต่ละบุคคลมีลักษณะหลากหลาย การได้ดูชมธรรมชาติ ชีวิตสัตว์ ยังเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวชื่นชอบมาก การพัฒนา

และอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวไว้ได้ดี จะเป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวทุกตลาดยังคงมาเที่ยวต่อไป และถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

6. แรงจูงใจทางด้านศาสนา ได้แก่ การมีโอกาสไปร่วมแสวงบุญ ศึกษาธรรมะ ฝึกสมาธิ เข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาที่ตนเคารพนับถือ การได้ไปสักการะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ การทำบุญทำทาน บริจาค ช่วยให้เกิดความสุขทางใจแก่นักท่องเที่ยว และถือได้ว่าพักผ่อนทางจิตใจด้วย

7. แรงจูงใจทางด้านสถานภาพและเกียรติภูมิ (Prestige and status motives) การเดินทางในบางครั้งอาจสร้างชื่อเสียง ยกฐานะ และเกียรติภูมิของตนให้สูงขึ้น เช่น การเดินทางไปประชุมสัมมนาติดต่อธุรกิจ หรือศึกษาต่อในต่างประเทศ ฯลฯ การได้มีโอกาสเดินทางไปทำกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้จะทำให้เป็นคนมีเกียรติ และมีสังคมดีขึ้น

การเดินทางท่องเที่ยวอาจไม่ได้เกิดขึ้น เพราะแรงจูงใจอย่างใดอย่างหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียว แต่อาจเกิดจากแรงจูงใจหลายอย่างผสมผสานกันไป เช่น การไปศึกษาหาความรู้ และมีโอกาสได้รักษาสุขภาพในเวลาเดียวกัน ดังนั้นจึงไม่มีแรงจูงใจใดเป็นแรงกระตุ้นที่เด่นชัดที่สุด

2.1.4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจทางการท่องเที่ยว

แรงจูงใจทางการท่องเที่ยวของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างที่จะมีผลทำให้การแสดงออกของพฤติกรรมการบริโภค และพฤติกรรมทางสังคมแตกต่างกันไปด้วย ความแตกต่างนี้เกิดจากอิทธิพลของปัจจัยต่อไปนี้

1. ปัจจัยภายในตัวบุคคล หมายถึง ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาสังคม ที่เป็นสาเหตุและเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเดินทาง และการบริโภคสินค้าและบริการการท่องเที่ยว ได้แก่ แรงจูงใจทางด้านความต้องการพักผ่อนของบุคคล การรับรู้ทางด้านสถานที่ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว การเรียนรู้จากประสบการณ์การท่องเที่ยว ความเชื่อในสถานการณ์ข้อมูลที่ได้เคยพบเห็น ทศนคติต่อจุดหมายปลายทางท่องเที่ยว บุคลิกภาพภายในของแต่ละบุคคล ปัจจัยเหล่านี้เป็นแรงจูงใจที่สำคัญ และมีอิทธิพลเชิงลึกต่อการตัดสินใจเดินทาง และเลือกซื้อสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว

2. ปัจจัยอิทธิพลจากภายนอก หมายถึง ปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง และมีผลกระทบโดยตรงต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของบุคคล จนเป็นสาเหตุหลักในการตัดสินใจในเดินทางหรือไม่เดินทางท่องเที่ยวได้ ได้แก่ ปัจจัยทางประชากรศาสตร์ ประกอบด้วย อายุ เพศ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา สภาวะการทำงาน สถานภาพ และวัฏจักรครอบครัว ลักษณะการบริโภคของครอบครัว

ฯลฯ ปัจจัยทางเศรษฐกิจในครัวเรือนและเศรษฐกิจของประเทศ ส่วนปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วย ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม วิถีชีวิต ระดับชั้นทางสังคม ค่านิยม ปัจจัยทางกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเดินทาง และปัจจัยทางเทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ต่อการติดต่อสื่อสาร และเป็นสารสนเทศ ปัจจัยเหล่านี้เข้ามามีอิทธิพลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคลในยุคโลกาภิวัตน์ จึงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเดินทาง และเลือกซื้อสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวเช่นเดียวกัน

3. ปัจจัยที่มีรากฐานมาจากความต้องการจำเป็นของบุคคล หมายถึง ปัจจัยที่เป็นความต้องการจำเป็น (needs) ทางด้านร่างกายและจิตใจของมนุษย์ทุกคน ตามทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์ (Maslow's Theory of Motivation) ที่กล่าวว่า มนุษย์มีลำดับขั้นของความต้องการจำเป็นอย่างต่อเนื่อง หากความต้องการขั้นต้นได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์ก็จะต้องการในขั้นต่อไป

นอกจากนี้ แรงจูงใจทางการท่องเที่ยวยังมีทั้ง แรงผลัก (Push Factors) ซึ่งเป็นความต้องการที่เกิดขึ้นจากสภาวะภายในที่ต้องการอยากเดินทางท่องเที่ยว และในขณะเดียวกัน สิ่งดึงดูดให้เลือกเดินทางไปยังจุดหมายปลายทางใต้นั้นขึ้นกับแรงดึง (Pull Factors) ซึ่งทั้ง 2 ปัจจัยนี้ถือว่าเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้คนเดินทางท่องเที่ยว

1. แรงผลัก (Push Factors)

1.1 ความต้องการทางกายภาพ (Physical) เช่น หากเราต้องทำงานหนัก ร่างกายก็ย่อมต้องการพักผ่อน การเดินทางท่องเที่ยวจึงเป็นทางเลือกหนึ่งในการพักผ่อน

1.2 หลีกหนีความจำเจ ความเครียด (Escape) เช่น การเดินทางไปทำงานและกลับบ้านทำงานเหมือนเดิมทุก ๆ วัน การเจอสภาพรถติด ก็อยากหลีกหนีสิ่งเดิมๆ ไปในที่แปลกๆ ใหม่ๆ

1.3 ต้องการพบสิ่งใหม่ๆ สถานที่ใหม่ๆ (Novelty)

1.4 ความภูมิใจที่ได้ไปในสถานที่ใหม่ๆ (Esteem / Presetting)

1.5 การเดินทางซึ่งเกิดจากความต้องการที่จะศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมชนชาติ การดำรงชีวิตที่แตกต่างไปจากที่อยู่เดิม (To know and to understand / Educational Vacation)

1.6 ความต้องการที่จะเดินทางเพื่อให้โอกาสในการได้เข้าสังคม และหาโอกาสที่จะติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนใหม่ๆ (Social interaction) แรงผลักข้างต้นเป็นเพียงสาเหตุที่จุดชนวนความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยว ต่อจากนี้การตัดสินใจในการเลือกเดินทางไปยังที่ใดนั้น ขึ้นอยู่กับ

ลักษณะเฉพาะของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไป ณ จุดหมายปลายทางเหล่านั้นเพื่อตอบสนองความต้องการที่เกิดขึ้นปัจจัยเหล่านี้

2. แรงดึง (Pull Factors)

แรงดึง คือ ปัจจัยที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง เพื่อช่วยให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจได้ง่ายขึ้นในการเลือกจุดหมายปลายทาง เช่น การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การลดราคาโรงแรมช่วงหน้าฝน เทศกาลงานสำคัญต่างๆ ล้วนแต่เป็นแรงดึงสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทาง

นอกเหนือจากแรงผลักและแรงดึง ในการที่จะกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวอยากเดินทาง นักท่องเที่ยวยังจะมีการประเมินผลประสบการณ์ที่ได้รับในการเดินทาง ถ้าในช่วงที่นักท่องเที่ยวพักอยู่สถานที่นั้นได้รับความพอใจและประทับใจในสิ่งต่าง ๆ ก็จะมีรู้สึกพอใจต่อการเดินทาง รู้สึกว่าเป็นประสบการณ์ที่ดี แต่ถ้าไม่พอใจในสภาพแวดล้อม ผู้คนหรือการบริการจากสถานที่นั้น ก็จะมีส่วนทำให้การเดินทางครั้งนั้นไม่เป็นที่ถูกใจ และอาจทำให้ผู้เดินทางนั้นนำประสบการณ์ที่ว่านี้ มาพิจารณาประกอบในการเดินทางครั้งต่อไปหรืออาจนำประสบการณ์ดังกล่าวบอกต่อ ซึ่งมีผลต่อแรงจูงใจในการเดินทางของนักท่องเที่ยวรายอื่น

3. ประสบการณ์

3.1 ประสบการณ์บวก (Positive Experience) ได้แก่ สิ่งต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวได้รับ หรือ สัมผัสในส่วนที่เป็นที่พอใจ ก่อให้เกิดความประทับใจ

3.2 ประสบการณ์ลบ (Negative Experience) ได้แก่ เหตุการณ์หรือสิ่งต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวได้รับ หรือสัมผัสในส่วนที่ไม่เป็นที่น่าพอใจไม่ว่าจะเป็นการบริการ การปฏิบัติตนของเจ้าของสถานที่หรือสิ่งแวดลอมต่าง ๆ

สรุปได้ว่า การจูงใจ (Motivation) เป็นวิธีการหนึ่งที่จะชักนำพฤติกรรมของบุคคลให้ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ พฤติกรรมของมนุษย์เกิดขึ้นต้องมีสิ่งจูงใจ (Motive) หรือสิ่งกระตุ้นการจูงใจ มีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดความต้องการ (Needs) โดยอาศัยสิ่งจูงใจในทางการตลาด การที่จะจัดสิ่งจูงใจได้นั้นจำเป็นศึกษาความต้องการของมนุษย์ ซึ่งประกอบไปด้วยความต้องการของร่างกายทางด้านจิตใจซึ่งเป็นสถานะทางจิตวิทยา เช่น ความต้องการ ความเชื่อถือ ความรักและอื่นๆ ความต้องการจะถูกกระตุ้นให้เกิดขึ้นอย่างรุนแรง และมีผลชักจูงใจให้บุคคลหาสิ่งบำบัดความต้องการของตน

2.1.5 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจทางการท่องเที่ยว

นักจิตวิทยาได้เสนอทฤษฎีการจูงใจของมนุษย์ ทฤษฎีที่มีชื่อเสียงมากคือ ทฤษฎีการจูงใจของมาสโลว์ ทฤษฎีลำดับขั้นแห่งความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's hierarchy of needs)

มาสโลว์ กล่าวว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีความต้องการ (wanting animals) และมนุษย์จะแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อที่จะสนองตอบความต้องการ (want) และความต้องการจำเป็นต่าง ๆ (needs) ความต้องการของมนุษย์ไม่มีวันจบสิ้น เมื่อความต้องการอย่างหนึ่งได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอีกระดับหนึ่งก็จะเกิดขึ้นมาแทนที่ มาสโลว์ได้นำเสนอลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ทั้งหลายรวม 5 ขั้น ซึ่งความต้องการเหล่านี้จะเป็นตัวกระตุ้น (motivation) ให้เกิดพฤติกรรมในรูปแบบต่าง ๆ (เลิศพร ภาระสกุล, 2555)

ทฤษฎีการจูงใจของมาสโลว์ มีข้อสมมติขั้นพื้นฐานดังนี้

1. บุคคลมีความต้องการหลายประการและเป็นความต้องการที่ไม่มีที่สิ้นสุด
 2. ความต้องการจะมีความสำคัญแตกต่างกัน ดังนั้นจึงสามารถจัดลำดับ ความสำคัญของความต้องการได้ (Hierarchy of Needs)
 3. บุคคลจะแสวงหาความต้องการที่สำคัญที่สุดหรือสำคัญมากกว่าก่อน
 4. เมื่อบุคคลจะแสวงหาความต้องการของตนแล้ว ความจำเป็นในสิ่งนั้นจะหมดไป
 5. บุคคลจะเริ่มสนใจในความต้องการที่สำคัญรองลงมาอย่างอื่นต่อไป
- ตามทฤษฎีของมาสโลว์ ความต้องการตามลำดับความสำคัญ สามารถแบ่งได้ 5 ระดับ จากต่ำไปสูงดังนี้

ภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงลำดับขั้นความต้องการจำเป็นของ Maslow

ที่มา : http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Maslow%27s_Hierarchy_of_Needs.svg

ในระดับล่างสุดของพีระมิดคือ ความต้องการทางสรีระหรือความต้องการทางร่างกาย เพื่อความอยู่รอด เช่น ความต้องการอาหาร น้ำดื่ม ยารักษาโรค トラบไต้ความต้องการเหล่านี้ยังไม่ได้รับการตอบสนองคนเราจะดิ้นรนเพื่อจะได้รับความพอใจ เมื่อได้รับการตอบสนองจนเกิดความพอใจแล้ว ความต้องการในระดับถัดไป จะเริ่มมีบทบาทขึ้น คือต้องการได้รับความปลอดภัย การปกป้องคุ้มครอง ความมั่นคง เมื่อความต้องการขั้นนี้ได้รับการตอบสนอง ความต้องการทางสังคมจะเป็นตัวกระตุ้นถัดไป คือ ความต้องการได้รับการยอมรับจากสังคม ต้องการอยู่ในกลุ่ม ต้องการเพื่อน ต้องการให้ความรักและถูกรัก โดยความต้องการทั้ง 3 ระดับ เรียกว่า ความต้องการปฐมภูมิ เนื่องจากความต้องการในระดับปฐมภูมิคือ ความต้องการที่จะมุ่งเน้นในเรื่องความภาคภูมิใจ (esteem) บางคนเรียกความต้องการในขั้นนี้ว่า ความต้องการทางด้านอัตตา (ego needs) เป็นความต้องการยอมรับนับถือตัวเอง การยกย่อง ความเชื่อมั่น ต้องการเป็นผู้ประสบความสำเร็จ มีความอิสระ ต้องการได้รับการยอมรับจากผู้อื่น มีตำแหน่ง มีสถานภาพ มีชื่อเสียง ในระดับสูงสุดคือ ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จตามความมุ่งมั่นอันสูงสุด ที่เรียกว่า self-actualization needs

ความต้องการในระดับ self-actualization needs ถูกนำมาอธิบายแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว โดยพฤติกรรมการท่องเที่ยวเกิดจากความต้องการในขั้นสูงสุดคือ การพัฒนาศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ ความต้องการกระทำในสิ่งที่ท้าทาย ได้ทำสิ่งที่แปลกใหม่ นอกเหนือจากกิจกรรมที่จำเจอยู่ในชีวิตประจำวัน ทำให้นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวหลายคนได้คิดนำแนวคิดจากทฤษฎีของ Maslow มาใช้ในการอธิบายแรงจูงใจทางการท่องเที่ยว

2.1.6 ทฤษฎีขั้นบันไดแห่งการเดินทาง (Travel Career Ladder) ของ Philip Pearce

ทฤษฎีขั้นบันไดแห่งการเดินทาง ยังคงเป็นไปตามเนื้อหาในทฤษฎีของมาสโลว์ ความต้องการที่จำเป็นในระดับล่าง จะต้องได้รับการตอบสนองให้เป็นที่น่าพอใจเสียก่อนที่บุคคลจะเลื่อนความต้องการไปสู่ขั้นที่สูงขึ้นของขั้นบันได โดยเริ่มต้นจากความต้องการทางด้านร่างกาย ความต้องการความปลอดภัยมั่นคง ความต้องการสร้างสัมพันธภาพ ความต้องการความภาคภูมิใจและการพัฒนาตนเอง ความต้องการที่จะได้รับความพึงพอใจอย่างสูงสุด

2.1.7 ทฤษฎีแรงจูงใจวาระซ่อนเร้น (Hidden Agenda) ของ Crompton

Crompton (1979) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาแรงจูงใจที่ผลักดันให้คนเดินทางท่องเที่ยว และสรุปผลการวิจัยออกมาเป็นแรงจูงใจที่ทำให้เกิดการเดินทางที่เรียกว่า วาระซ่อนเร้นหรือ Hidden

Agenda ซึ่งมีบางส่วนคล้ายกับทฤษฎีแรงจูงใจของ Maslow เช่น แรงจูงใจทางด้านเกียรติภูมิ (prestige) ที่ตรงกับความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง โดยแรงจูงใจวาระซ่อนเร้นของ Cromton คือ การหลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่จำเจ การสำรวจและการประเมินตนเอง การพักผ่อน ความต้องการเกียรติภูมิ ความต้องการที่จะถอยกลับไปสู่สภาพดั้งเดิม กระชับความสัมพันธ์ทางเครือญาติ การเสริมสร้างการปะทะสังสรรค์ทางสังคม

2.1.8 แรงจูงใจการท่องเที่ยวในทัศนะของ Swarbrooke

Swarbrooke (1999) จำแนกแรงจูงใจสำคัญๆ ที่ทำให้คนเดินทางออกเป็น 6 ชนิดด้วยกัน คือแรงจูงใจทางด้านสรีระหรือกายภาพ (physical) คือความต้องการพักผ่อนจากความเหน็ดเหนื่อย หลีกหนีจากสภาพแวดล้อมที่ซ้ำซากจำเจ แรงจูงใจทางด้านวัฒนธรรม (cultural) คือความสนใจที่อยากจะสัมผัสวัฒนธรรมที่แปลกใหม่ ซึ่งเกิดการท่องเที่ยวเพื่อชมบ้านเมือง สถาปัตยกรรม หรือการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองอารมณ์ความรู้สึกบางอย่าง (emotional) เช่น ความต้องการเห็นสิ่งที่เป็นอดีต การต้องการชมบรรยากาศที่โรแมนติก ความต้องการการตื่นเต้นผจญภัย การท่องเที่ยวเพื่อให้ได้มาเพื่อสถานภาพ (status) แรงจูงใจที่อยากได้ชื่อว่าเที่ยวแล้วมีคนพูดถึง ชื่นชม เช่น การท่องเที่ยวในประเทศที่ไม่มีใครเคยไป การท่องเที่ยวเพื่อซื้อสินค้าแบรนด์เนม แรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง (personal development) เป็นการเดินทางเพื่อหาความรู้และทักษะใหม่ ๆ แรงจูงใจส่วนบุคคล (personal) เป็นแรงจูงใจที่เกิดจากเหตุผลส่วนตัวของแต่ละบุคคล

จากการศึกษาทฤษฎีแรงจูงใจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทำให้สามารถเข้าใจถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว แรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยวตามทฤษฎีแรงจูงใจ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว สร้างความพึงพอใจทำให้เกิดการบอกต่อ การมาเยือนซ้ำ ทำให้แหล่งท่องเที่ยวได้รับการยอมรับ ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวอย่างแพร่หลายเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

2.2 ความหมายและแนวคิดทฤษฎีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.2.1 การท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว เป็นอุตสาหกรรมบริการที่ประกอบไปด้วยธุรกิจมากมายหลายประเภท เป็นอุตสาหกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศได้มากที่สุดยิ่งวิทยาการความก้าวหน้าทาง

เทคโนโลยีสมัยใหม่มีมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทมากขึ้นเท่านั้น เพราะมนุษย์เราต้องการพบเห็นสิ่งใหม่ ๆ และต้องการศึกษาหาความรู้ ประสบการณ์ หรือต้องการเปลี่ยนบรรยากาศที่ซ้ำซากจำเจจากชีวิตการทำงาน รวมทั้งมีความจำเป็นในด้านอื่น ๆ เช่น การเดินทางเพื่อไปเยี่ยมเยียนเพื่อนฝูง ญาติมิตรหรือการเดินทางเพื่อร่วมประชุมสัมมนา (นิตยา ชัชกุล, 2550)

2.2.2 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษที่เติบโตอย่างรวดเร็ว และมีบทบาทในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวมค่อนข้างมาก เนื่องจากนักท่องเที่ยวมักสนใจและต้องการเข้าใจวัฒนธรรมของประเทศอื่นที่แตกต่างไปจากตน โดยผ่านการชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ ซึ่งรวมถึง ศิลปะทุกแขนงทั้งสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม หัตถกรรม นาฏศิลป์ และดุริยางคศิลป์ ตลอดจนมรดกทางประวัติศาสตร์ เช่น โบราณสถาน และโบราณวัตถุ ซึ่งความสนใจต่อสิ่งเหล่านี้ เป็นพื้นฐานความสนใจและความต้องการดั้งเดิมของนักท่องเที่ยวอยู่แล้ว (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา , คู่มือกระบวนการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว)

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้ให้รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural base tourism) ซึ่งสามารถแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้ดังนี้ (ภัทร์สุภา ลีลานภาพรรณ, 2551)

1. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางด้านโบราณคดี และประวัติศาสตร์เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์ และก่อให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

2. การท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นจัดขึ้นเพื่อศึกษาความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ได้รับความเพลิดเพลิน สนุกสนาน และประสบการณ์ใหม่ ๆ และเกิดจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อมโดยที่ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

3. การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural Tourism / Village Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ มีความโดดเด่น เพื่อศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นและเกิดจิตสำนึกต่อ

การรักษาโรคทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ประชาคมในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

สารานุกรม นามอินทร์ (2553 : 11) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่ง que แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัด ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่าง ๆ ผู้ท่องเที่ยวจะได้ทราบประวัติความเป็นมา ทั้งความเชื่อ มุมมองความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540 : 1-10) ได้ให้แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นวิธีการที่ศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา การสร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และวิถีชีวิตผู้คน หรือสามารถกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมคือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่น และย้อนกลับมามองตนเองได้อย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสิ่งต่าง ๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยงพึ่งพา ไม่สามารถแยกออกจากกันได้

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2553 : 168-172) ได้กล่าวถึงหลักการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่าประกอบด้วย 4 ประการ คือ

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษา และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญของคุณค่าประวัติศาสตร์ รวมทั้งความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวนั้น เพื่อเป็นข้อมูลให้นักท่องเที่ยวในการเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ในการเข้าชม ซึ่งในขณะเดียวกันก็จะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

2. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการปลูกฝังสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่น ให้เกิดความรักความหวงแหน ช่วยกันรักษา และนำชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นของตนด้วย และได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจ้างงาน การบริการนำเที่ยว การให้บริการขนส่ง การให้บริการที่พัก การขายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น

3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวทั่วไป เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมและได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

4. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้านหรือของชุมชนอื่น รวมทั้งให้ความเคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และผู้คนของตนเองด้วย

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ 9 ประการ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี โดยต้องยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อให้สามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง

2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ต้องมีการจัดการอย่างยั่งยืน ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักที่ว่าด้วยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือให้กระทบน้อยที่สุด

3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ทำให้คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคม และวัฒนธรรม โดยต้องยึดหลักที่ว่าจะต้องให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย

4. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่จะให้ความรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยกันทุกฝ่าย ทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

5. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ต้องเป็นแหล่งท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ โดยต้องยึดหลักที่ว่า ต้องให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น

6. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นเรื่องการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการตลาดของบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยต้องยึดหลักที่ว่าต้องให้ธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเน้นในเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

7. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ เพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ต้องการที่จะกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก โดยยึดหลักที่ว่าจะต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

8. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่จะต้องคำนึงถึงเรื่องขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และความสะอาดของพื้นที่ โดยยึดหลักที่ว่าต้องไม่เกิน

ขีดความสามารถการรองรับของพื้นที่ในทุก ๆ ด้าน และจะต้องช่วยดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ

9. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่จะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว โดยยึดหลักที่ว่าจะต้องป้องกัน และควรรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวได้อย่างเข้มงวด เพื่อให้นักท่องเที่ยวอบอุ่นใจ

2.3 แนวคิดวรรณกรรมเพื่อการท่องเที่ยว

2.3.1 วรรณกรรม

คำว่า “วรรณกรรม” มีปรากฏเป็นหลักฐานครั้งแรกใน พ.ร.บ. คุ้มครองศิลปะและวรรณกรรม พ.ศ.2475 มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “วรรณคดี” เพราะแปลมาจากคำว่า “Literature” ปัจจุบันใช้คำว่า Literary work หรือ General Literature และมีความหมายถึง สิ่งที่เขียนขึ้นทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นรูปใด หรือเพื่อความมุ่งหมายอย่างใด ก็ล้วนแต่เรียกว่าวรรณกรรมทั้งสิ้น ส่วนวรรณกรรมที่แต่งดี ได้รับการยกย่องจากคนทั่วไปก็เรียกว่า วรรณคดี คุณสมบัติที่ทำให้วรรณกรรมและวรรณคดีต่างกันก็คือ “วรรณศิลป์” (กัตญญู ชูชื่น, 2527 : 2)

นักวิชาการหลายคนได้แสดงความคิดเห็น ทางด้านคุณค่าของวรรณกรรมไว้ ดังนี้
องอาจ โอโลม (2555: 10) กล่าวว่า วรรณกรรมเป็นบันทึกทางสังคม มีเนื้อหาที่เป็นประโยชน์และคุณค่าอย่างยิ่งต่อการศึกษาสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ คุณค่าด้านความรู้สึกนึกคิด คุณค่าด้านศิลปวัฒนธรรม และคุณค่าทางด้านจิตใจ

นอกจากนี้ ยังกล่าวถึง อิทธิพลของวรรณกรรมต่อศิลปะไทยในด้านต่าง ๆ เช่น

- ด้านจิตรกรรมไทย ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ดนตรีนาฏศิลป์ ที่ถ่ายทอดเรื่องราว พุทธประวัติ ที่ถ่ายทอดเรื่องราวผ่านการปั้น ที่สร้างด้วยโลหะ ปูนปั้น ดินเผา หรือไม้แกะสลัก ประติมากรรมรูปคน เช่น เทวดานางฟ้า ยักษ์ ฯลฯ และประติมากรรมตกแต่ง เช่น ลายหน้าบัน คันทวย ฯลฯ

- อิทธิพลต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตไทย ทั้งความเชื่อทางศาสนา พิธีกรรม ความคิด และทัศนคติ

ซึ่งจะเห็นได้ว่า วรรณกรรมเป็นส่วนหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตคน นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วรรณกรรมจะถ่ายทอดเรื่องราวนอกจากออกมาเป็นศิลปะแขนงต่าง ๆ แล้ว ยังถ่ายทอดวิถี

ชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ที่สะท้อนผ่านกาลเวลาในแต่ละยุคสมัย ที่มีแฝงความรู้ไว้ให้เรียนรู้และศึกษาต่อไป

ธวัช บุนนาค (2527 : 10 - 11) ได้กล่าวถึงคุณค่าของวรรณกรรม ดังนี้

- คุณค่าของวรรณกรรมต่อปัจเจกบุคคล วรรณกรรมให้ประโยชน์ต่อบุคคล โดยการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และฝึกทักษะ ปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน ส่งเสริมในการเรียนรู้ทางด้านภาษา ส่งเสริมให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ให้ความบันเทิงใจเพลิดเพลินสนุกสนานไปตามเนื้อเรื่อง สะเทือนใจ สะเทือนอารมณ์ ซึ่งให้เห็นสภาพของชีวิตมนุษย์ในสังคม รวมทั้งประสบการณ์จำลองชีวิตในแง่มุมต่างๆ

- คุณค่าวรรณกรรมต่อการสร้างสรรค์สังคม วรรณกรรมมีส่วนทำให้เกิดความสำนึกของสังคม ในการปลูกฝังทัศนคติต่อสังคมแก่ผู้อ่าน และมีกลวิธีในการนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นพ้องกับแนวคิดที่ผู้ประพันธ์เสนอมาในรูปวรรณกรรม หรือผู้อ่านเลือกรูปแบบของสังคมตามทัศนะของตนเองร่วมกับการบันเทิงใจในวรรณกรรมด้วย เช่น กฎเกณฑ์ต่อสังคม ศิลธรรม กรอบจารีตประเพณี และธรรมเนียมต่าง ๆ

สรุปได้ว่า วรรณกรรมเป็นมรดกทางสังคมและเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ที่ได้แสดงเอกลักษณ์ของความเป็นชาติ และเป็นเครื่องบ่งชี้ความเป็นอารยะของชนในชาติ มีคุณค่าในด้านต่าง ๆ คือ

- คุณค่าทางด้านอารมณ์ ที่ก่อให้เกิดความสะเทือนใจ ความบันเทิง โดยวรรณกรรมจะทำให้ผู้อ่านมีความรู้สึกร่วมไปกับบทประพันธ์ ทำให้ผู้อ่านมีความสุข ได้ตระหนักถึงคุณค่า ความดี ความงาม และความจริงที่แฝงอยู่ในวรรณกรรม

- คุณค่าทางปัญญา ทำให้เกิดความรู้และความคิด สามารถพิจารณาว่า เนื้อเรื่องของวรรณกรรมนั้น ๆ ว่าให้ข้อเท็จจริงที่เป็นความรู้ด้านใด เช่น ภาษา ประวัติศาสตร์ กฎหมาย ฯลฯ

- คุณค่าทางศีลธรรม วรรณกรรมทำให้เกิดแง่คิด คติชีวิต ที่สอดแทรกไว้ในเรื่อง ทำให้สามารถมาปรับประยุกต์ใช้กับชีวิตได้

- คุณค่าทางวัฒนธรรม ที่สะท้อนออกมาจากวรรณกรรมในด้านวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ถ้อยคำภาษา การดำรงชีวิตประจำวัน ปัญหาสังคม อาหารการกิน ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า รวมทั้งค่านิยมของคนในสมัยต่าง ๆ

- คุณค่าทางประวัติศาสตร์ เป็นกระจกเงาส่องสะท้อนภาพในอดีตของแต่ละสังคม ที่แสดงให้เห็นความสำคัญของเหตุการณ์บ้านเมืองในสมัยนั้น ๆ ทำให้สามารถเข้าใจสังคมในแต่ละสมัยที่ได้จำลองภาพออกมาจากวรรณกรรม

2.3.2 วรรณกรรมเพื่อการท่องเที่ยว

การนำวรรณกรรมมาใช้ในการท่องเที่ยว มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ดังนี้ ฉัตรเฉลิม องอาจธนศาล (2552) กล่าวถึง Literary Tourism การท่องเที่ยวเชิงวรรณกรรมเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวย่อยของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) โดยเป็นการเดินทางเยี่ยมชมสถานที่จริงที่ปรากฏในนวนิยาย หรือในสถานที่ที่อาจเป็นแรงบันดาลใจให้กับนักเขียนที่ได้สร้างสรรค์นวนิยายขึ้น

ฐิรชญา มณีเนตร (2553 : 299 - 307) กล่าวว่า วรรณกรรมไทยเป็นวรรณคดีหรือศิลปะที่เป็นผลงานอันเกิดจากการคิดและจินตนาการ แล้วเรียบเรียงนำมาบอกเล่า บันทึก ขับร้อง หรือสื่อออกมาด้วยกลวิธีต่าง ๆ วรรณกรรมยังมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น วรรณคดีทางศาสนา เรื่องไตรภูมิพระร่วงหรือเตภูมิกถา ซึ่งเป็นวรรณคดีปรัชญาเรื่องแรกของไทย ที่ได้รวบรวมเนื้อหาจากพระพุทธศาสนา มีอิทธิพลต่อศิลปะ จิตรกรรม ตามผนังในอุโบสถของวัดจะเขียนภาพเรื่องไตรภูมิ หรืองานปะติมากรรมไทยที่ปรากฏเป็นรูปปั้นครุฑ รูปปั้นยักษ์แบบเจดีย์ตามวัดต่าง ๆ ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเพื่อชมศิลปะไทยในด้านต่าง ๆ ตามวัดและวัง และสถานที่ที่จัดสร้างผลงานเกี่ยวกับวรรณกรรมดังกล่าว ทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางไปเที่ยวชม ศึกษา และแสวงหาความรู้จากงานศิลปะเหล่านี้

อมรชัย คหกิจโกศล (2547 : 144 - 166) กล่าวถึง วรรณกรรมเพื่อการท่องเที่ยวว่า วรรณกรรมเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชนแต่ละกลุ่มได้เป็นอย่างดี ในการจัดการท่องเที่ยววรรณกรรมถือเป็นส่วนหนึ่งที่ผู้นำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์ต้องเรียนรู้ เพื่อนำมาใช้เล่าเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินในการเดินทางให้นักท่องเที่ยวทราบถึงตำนาน คติความเชื่อ และเข้าใจสภาพท้องถิ่นที่ตนกำลังท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี วรรณกรรมที่มีความสำคัญกับการท่องเที่ยว ได้แก่ นิทานพื้นบ้าน และวรรณกรรมศาสนา

จากข้อความดังกล่าว นิทานพื้นบ้านและวรรณกรรมทางศาสนา มีความสำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถทำให้นักท่องเที่ยวเพลิดเพลิน และสนุกสนานกับเรื่องเล่าในขณะที่เที่ยวได้เข้าใจวิถีชีวิต วัฒนธรรมและค่านิยมต่าง ๆ ผ่านเรื่องเล่าจากนิทาน รวมทั้งได้ท่องเที่ยวชมศิลปะด้านต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดออกมาจากวรรณกรรมทางศาสนา เช่น ภาพจิตรกรรมบน

ฝานั่งตามอุโบสถต่าง ๆ สถาปัตยกรรมและประติมากรรมต่าง ๆ อุโบสถ วิหาร เจดีย์ ฯลฯ ที่นำพาให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาหาความรู้จากของจริงที่สามารถสะท้อนออกมาจากรรณกรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม

Mike Robinson และ Hans Christian Anderson (2002 : 1- 27) ได้กล่าวถึงแนวคิดในการใช้วรรณกรรมเพื่อการท่องเที่ยวที่มีหลายรูปแบบ เริ่มตั้งแต่เกิดความประทับใจในตัวของนักประพันธ์และผลงานด้านวรรณกรรม เป็นความซาบซึ้งที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคล และในทันทีเริ่มตั้งแต่ผู้อ่านได้อ่าน และเข้าใจเนื้อหาในวรรณกรรมเรื่องนั้น ๆ ผลงานวรรณกรรมตามรูปแบบที่สร้างสรรค์ของนักเขียนกลายมาเป็นแรงบันดาลใจให้กับนักอ่าน จึงเกิดธุรกิจการท่องเที่ยวทางวรรณกรรม ซึ่งมีรูปแบบในการนำมาใช้จัดการท่องเที่ยวได้คือ

1. การจัดรูปแบบการท่องเที่ยวตามรอยนักเขียนอย่างเช่น ในบ้านเกิดของเชกสเปียร์ Shakespeare ใน Stratford -upon- Avon ,Margaret Mitchell เขียนเรื่อง Gone with the wind อพาตเมนต์ที่เธออาศัยและใช้เขียนเรื่องนี้ อยู่ที่ใจกลางเมือง แอทแลนต้า รัฐจอร์เจีย ถูกจัดเป็นพิพิธภัณฑ์ มีแกลลอรี่ ร้านค้า นักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์บ้านเกิด Erskine Caldwell ใน Moreland รัฐจอร์เจีย

2. การจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยจัดให้มีการท่องเที่ยวตามรอยวรรณกรรมหรือสถานที่ที่นักเขียนใช้เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างเรื่อง ฉากในเรื่อง และการบรรยายสถานที่นั้น เช่น Shakespeare's Country, Hardy's Wessex Bronte country, Tarka Country (จากนิยายของ Henry Williamson), Heriott Country

3. การท่องเที่ยวที่ได้แรงบันดาลใจจากตัวละคร เช่น เด็กหญิงอลิส ลิตเดล (Alice Liddell) และครอบครัวที่อาศัยอยู่ใน Llandudno ใน Easter ปี 1861 เมืองนี้ถูกจัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว Alice in Wonderland Centre สร้างขึ้นเป็นบ้านของอลิสในเรื่องที่มีหลุมกระต่าย (บ้าน) มีนักท่องเที่ยวเข้าชมมากกว่า 20,000 คน บ้านจูเลียต จากรรมกรรมโรมิโอกับจูเลียต ที่ใช้ฉากในเมืองเวโรนา ประเทศอิตาลี ของวิลเลียม เชกสเปียร์

4. ใช้แนวทางการจัดไปสถานที่หรือแหล่งที่เกิดเหตุการณ์ และความประทับใจ โดยการจัดการให้เป็นพิพิธภัณฑ์วรรณกรรม อนุสรณ์ ที่อยู่อาศัย สามารถติดตามการดำเนินชีวิตของนักเขียน สถานที่ เหตุการณ์ ความเป็นไปในเรื่องเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ไปเรียนรู้กลายเป็นธุรกิจการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่งในเชิงมานุษยวิทยา

ซึ่งสอดคล้องกับ Sarah Tetley and Bill Bramwell (2002 : 155-177) กล่าวถึงการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงวรรณกรรม มีหลายเหตุผลที่นักท่องเที่ยวเลือกมาเที่ยวตามสถานที่หรือตามรอยฉากในนิยาย คือ

1. นักท่องเที่ยวถูกกระตุ้นโดยฉากที่สำคัญในนิยายที่ผู้เขียนจัดขึ้นมา โดยอาจจะไม่ได้ตั้งใจหรือใช้แรงบันดาลใจมากนัก Newby อ้างถึงในนิยายของ Scott Fitzgerald เรื่อง Tender is the night ตีพิมพ์ในปี 1934 บรรยายถึง French Riviera ในช่วงฤดูร้อนของ Mediterranean ที่จะมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวมาก

2. การนำนิยายคลาสสิกบางเรื่องที่มีชื่อเสียง ไปจัดสร้างขึ้นเป็นภาพยนตร์หรือละครโทรทัศน์ ฉากในนิยายจะถูกทำให้เห็นภาพที่ชัดเจนมากขึ้น ก็จะเป็นส่วนกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยว และซื้อสินค้าของที่ระลึกที่เกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องหรือตัวละครในเรื่อง เช่น สบู่ แยม เสื้อเชิ้ต กระดาษ หนังสือ สมุด การเปิดร้านค้าขายซากาแฟ ขายเป็นวิช และบิสกิต รวมทั้งมีศูนย์ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว

3. นักท่องเที่ยวสนใจในชีวิตของผู้เขียน เช่น ต้องการจะไปเห็นสถานที่เกิด บ้านเกิด ขณะที่อาศัยอยู่หรือทำงาน เช่น Hannibal ในสหรัฐอเมริกาเที่ยวบ้านในสมัยเด็กของ Mark Twain ที่บุรณะใหม่เป็นพิพิธภัณฑ์ รวบรวมของใช้ส่วนตัวเช่น โต๊ะทำงาน ผลงานตีพิมพ์ครั้งแรก จดหมาย และภาพถ่าย และเสื้อผ้านักเขียนบางคนใช้บ้านเกิดหรือสถานที่อยู่อาศัยและทำงานเป็นแรงบันดาลใจในการเขียนนิยาย

ชีวประวัติของนักเขียน จึงเปรียบเสมือนเป็นคู่มือการท่องเที่ยวที่ช่วยเป็นแรงกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวสนใจมาเยี่ยมชม ธุรกิจการท่องเที่ยวและการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ จึงศึกษาวรรณกรรมในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อนำมาจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยเน้นไปที่นักเขียนที่มีชื่อเสียงร่วมกับสถานที่ท่องเที่ยวที่มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ทั้งในด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์สินค้า การบริการ เช่น ดินแดนแห่ง Anne of Green gables ที่จำลองสถานที่ และสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ตามฉากในนิยายจัดวางล้วนเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว เปิดเป็นร้านค้าสำหรับนักท่องเที่ยวมาซื้อสินค้า มีสินค้าของที่ระลึก และมีศูนย์ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว

จากแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านดังกล่าว สามารถสรุปแนวคิดในการใช้วรรณกรรมเพื่อการท่องเที่ยวและการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว ที่มีรูปแบบเป็นแนวทางในการดำเนินการดังนี้

1. กวีหรือนักประพันธ์ ที่สามารถจะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มีความต้องการที่จะตามหา ร่องรอยหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของนักเขียน เพื่อเป็นเครื่องหมายสำหรับเป็นความประทับใจ ที่ผู้อ่านชื่นชมและประทับใจในผลงาน เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยจัดให้มีการท่องเที่ยวตามรอยวรรณกรรม เพื่อศึกษาประวัติชีวิตการทำงานของนักเขียน ซึ่งรูปแบบจะเป็นไปตามถิ่นฐานบ้านเกิดของนักเขียน หรือสถานที่ที่นักเขียนใช้เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างเรื่องหรือฉากภายในเรื่อง ที่อาจบรรยายถึงสถานที่นั้น ๆ เช่น การจัดบ้านหรืออาคารที่เป็นสถานที่เกิดหรือที่ทำงานของนักประพันธ์

2. ตัวละครเอกหรือตัวละครสำคัญในเรื่อง ที่นักท่องเที่ยวต้องการค้นหาตัวละคร เป็นความต้องการที่จะค้นพบหรือหาหลักฐานจริงเกี่ยวกับบุคคลผู้ยิ่งใหญ่ในบทบาทของตัวละครที่ชื่นชอบหรือประทับใจ สร้างสัญลักษณ์ทางคุณค่าแห่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับบุคคลเหล่านั้น ที่อยู่ในเบื้องหลังตำนานหรือเรื่องราวในวรรณกรรมที่เกิดขึ้น ที่ผู้อ่านรู้สึกประทับใจ และต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมหรือเป็นส่วนหนึ่งในความรู้สึกนึกคิดของตัวละครในเรื่องนั้น ๆ เช่น การจัดทำหุ่นจำลองรูปปั้นตัวละคร สิ่งของเครื่องใช้ของตัวละคร ฯลฯ

3. สถานที่หรือฉากในวรรณกรรม ที่นักท่องเที่ยวต้องการมาเยี่ยมชมสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมหรือวรรณกรรม ที่ผู้อ่านนั้นมีความเชื่อว่าบางสถานที่ที่มีอยู่จริง หรือเสมือนจริงที่ปลูกสร้างขึ้นมาแต่ดั้งเดิมและได้กล่าวถึงในวรรณกรรม ซึ่งนักท่องเที่ยวต้องการมาเยี่ยมชมในทางประวัติศาสตร์หรือในทางวรรณกรรม การได้ไปหาตำแหน่งสถานที่ และค้นพบความหมายซึ่งนักประพันธ์ได้เอามารวมไว้ในวรรณกรรมแต่ละเรื่อง อย่างเช่นการได้จำลองบ้านหรือสถานที่ที่กล่าวถึงในวรรณกรรม เช่น บ้านเกิดเชกสเปียร์ Shakespeare ใน Stratford - upon - Avon บ้านที่มีลักษณะครึ่งตึกครึ่งไม้ ซึ่งมีอายุ 450 ปี การสร้างขึ้นมาใหม่เพื่อเลียนแบบของเดิม โดยตกแต่งให้เหมือนในสมัยที่เชกสเปียร์อาศัยอยู่

4. วัฒนธรรม วิถีชีวิต และขนบประเพณีต่าง ๆ ที่มีและได้ปรากฏอยู่ในวรรณกรรม ที่นักประพันธ์ได้บรรจุสร้างสรรค์และสอดแทรกไว้ในวรรณกรรม ซึ่งนักท่องเที่ยวต้องการไปชื่นชมหรือไปสัมผัสกับเหตุการณ์ บรรยากาศที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมนั้น ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ทั้งของตัวละครและยุคสมัยในช่วงนั้น ๆ ซึ่งได้มีการนำมาถ่ายทอดให้ออกมาใน

รูปแบบจิตรกรรม ประติมากรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม จัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์ การจำลองชีวิต สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ทั้งของนักประพันธ์และตัวละคร การแสดงในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ละคร เซกสเปียร์ รวมทั้งสินค้าของที่ระลึก ร้านค้าที่ขายสินค้าต่าง ๆ ที่กล่าวถึงไว้ในวรรณกรรม

2.4 ข้อมูลวรรณกรรมท้องถิ่นและวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในจังหวัดสุพรรณบุรี

วรรณกรรมท้องถิ่น คือ วรรณกรรมที่ปรากฏอยู่ในท้องถิ่นแต่ละภาคต่าง ๆ ของไทย มีทั้งวรรณกรรมมุขปาฐะที่เล่าสืบต่อกันมา และมีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร วรรณกรรมท้องถิ่นจึงแสดงให้เห็นถึงสภาพสังคมในแต่ละยุคสมัยที่สอดแทรกอยู่ วรรณกรรมท้องถิ่นจึงจัดเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญในด้านคติชนวิทยาที่สะท้อนให้เห็นสภาพของประชาชนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ทั้งยังเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์ สังคม การปกครองสังคมท้องถิ่น การจัดระเบียบสังคม ระบบการควบคุมดูแล ตลอดจนจารีตขนบประเพณีของสังคมในเวลานั้น

2.4.1 วรรณกรรมท้องถิ่นในจังหวัดสุพรรณบุรี

วรรณกรรมท้องถิ่นในจังหวัดสุพรรณบุรีมีอยู่มากมายหลายเรื่อง ได้แก่ เรื่องดาสินนท์กับนางเดิม เรื่องถนนสามชุก - หนองผักนาก เรื่องบ้านทิง บ้านขี้ทิง เรื่องพระเจ้าอุทองหนีทำเรื่องสระเกษ (พระอภิเษก) เรื่องสองพี่น้อง เรื่องบางแม่หม้าย เรื่องวังตาเพชร เรื่องบ้านยั้งทลาย เรื่องเขาชานหมาก โดยวรรณกรรมท้องถิ่นของจังหวัดสุพรรณบุรีส่วนใหญ่จะเป็นวรรณกรรมที่อธิบายชื่อเรียกของแต่ละอำเภอแต่ละท้องถิ่นในจังหวัดสุพรรณบุรี (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดสุพรรณบุรี : 2544)

วรรณกรรมท้องถิ่นในจังหวัดสุพรรณบุรี เรื่องที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย โดยเชื่อว่ามีเค้าเรื่องมาจากเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในจังหวัดสุพรรณบุรี คือ เรื่องขุนช้างขุนแผน ซึ่งจัดเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ ที่บอกเล่ากันในท้องถิ่นสืบต่อกันมา และถือว่าเป็นประวัติของชุมชนเมือง นำมาใช้ขับเป็นทำนอง เรียก “เสภา” โดยใช้รูปแบบฉันทลักษณ์กลอนเสภาที่ถือว่าเป็นจารีตวรรณกรรมประชาชน (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2527)

2.4.2 วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน

วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เป็นเรื่องที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย โดยเชื่อว่ามีเค้าเรื่องมาจากเรื่องจริงที่เกิดขึ้นจริงในจังหวัดสุพรรณบุรี คือ เรื่องขุนช้างขุนแผน ซึ่งเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะที่บอกเล่ากันในท้องถิ่นสืบต่อกันมา และถือว่าเป็นประวัติของชุมชนเมือง นำมาใช้ขับเป็น

ทำนอง เรียก เสภา โดยใช้รูปแบบฉันทลักษณ์กลอนเสภาที่ถือว่าเป็นจารีตวรรณกรรมประชาชน นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2527)

จากการเล่าเป็นนิทานมาขับเป็นลำนำ ที่เรียกว่า เสภา ตั้งแต่ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา เริ่มมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ด้วยเพราะเรื่องขุนช้างขุนแผน มีเนื้อเรื่องที่ยาวกว่านิทานเรื่องอื่น ๆ ไม่สามารถเล่าให้จบในคราวเดียวกันได้ สมัยก่อนนิยมขับเสภาในเวลากลางคืนในงานมงคลต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานโกนจุก ฯลฯ ถือเป็นมหรสพอย่างหนึ่ง การขับเสภาจะเริ่มเล่นเมื่อพระสวดมนต์เสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้เล่นส่วนมากจะใช้ 2 คน ขับเสภาโต้ตอบกัน โดยขับกันคนละตอนบ้าง ตอนเดียวกันบ้าง ผู้ขับเสภาจะเป็นผู้ขับรับให้จังหวะด้วยตนเอง ซึ่งในสมัยก่อนนั้นไม่มีวงปี่พาทย์บรรเลงประกอบการเล่นอย่างในสมัยนี้ การขับเสภาในเวลากลางคืนจึงมีเวลาน้อยไม่พอที่จะให้เล่าจบ บทเสภาที่แต่งขึ้นจึงไม่เป็นเรื่องติดต่อกัน และบทเสภาที่แต่งขึ้นนี้ของแต่ละเจ้าของจะปกปิดไม่ให้ใครเห็น ด้วยกลัวว่ามีผู้มาขโมยเอาไปใช้หรือคัดลอกไปขับแข่งกับตน จะให้ดูได้เฉพาะกับคนใกล้ชิดหรือลูกศิษย์ของตนเท่านั้น เมื่อการขับเสภาแพร่หลายเข้าสู่ภายในราชสำนัก มีการแต่งและบันทึกขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรได้รับความนิยมน้อยกว่าแพร่หลาย พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้นำนักปราชญ์ราชบัณฑิตในสมัยพระองค์นั้นร่วมกันชำระและแต่งให้ต่อเนื่องกัน รวมทั้งพระองค์เองได้ทรงพระราชนิพนธ์ร่วมด้วย ต่อมาสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 3 ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้นำนักปราชญ์ราชบัณฑิตในสมัยพระองค์นั้นร่วมกันชำระและแต่งให้ต่อเนื่องกัน 2 - 3 รวมกันเป็นเล่ม จัดพิมพ์ขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2460 โดยโรงพิมพ์หมอสุมิต เรียกว่า “เสภาขุนช้าง - ขุนแผน” ฉบับหอสมุดพระวชิรญาณ ซึ่งใช้เป็นแบบแผนอยู่ในปัจจุบันนี้ บทเสภาขุนช้าง - ขุนแผน ได้รับการยกย่องในฐานะเป็นยอดของหนังสือประเภทกลอนเสภา จากวรรณคดีสโมสร ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้รับการประทับตราพระราชลัญจกร รูปพระคเณศร์

สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงอธิบายว่า “เรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นเรื่องจริง เกิดในครั้งกรุงเก่า เนื้อความจดไว้ในหนังสือคำให้การกรุงเก่า นับเป็นเรื่องในพงศาวดาร” (ศิลปากร, 2512) คำให้การของชาวกรุงเก่า กล่าวถึง กษัตริย์อยุธยาพระนามว่า พระพันวษา มีพระราชโอรสพระนามว่า พระบรมราชากุมาร เมื่อเจ้าเมืองเชียงใหม่ส่งทหารมาชิงตัวพระราชาธิดาพระเจ้าล้านช้างที่ตั้งใจจะถวายพระพันวษาไประหว่างทาง พระพันวษาจึงโปรดให้ขุนแผนเป็นแม่ทัพไปตีเมืองเชียงใหม่ โดยมีอาวุธคือ ดาบฟ้าฟื้นและพาหนะ คือม้าสีหมอก ขุนแผนรบชนะนางสร้อยทองพระ

ราชธิดาพระเจ้าล้านช้างกับพระมเหสีและนางแว่นฟ้าทองพระธิดาของพระเจ้าเชียงใหม่กลับมาถวายพระพันวษาจึงตั้งนางสร้อยทองเป็นมเหสีฝ่ายซ้าย ตั้งนางแว่นฟ้าทองเป็นสนมเอก ส่วนมเหสีของพระเจ้าเชียงใหม่ ทรงโปรดให้ส่งกลับคืนไป ต่อมาขุนแผนชราภาพลงได้ถวายดาบให้พระพันวษา ทรงตั้งนามว่า “พระแสงปราบศัตรู” โปรดให้มหาดเล็กเชิญตามเสด็จคู่กับ “พระแสงขรรค์ชัยศรี”

“หนังสือเสภาที่แต่งขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้สาบสูญไปเกือบหมด เหตุที่สาบสูญเป็นเพราะเป็นตัวบทที่ใช้ท่องจำไว้ขับ เมื่อขับได้ก็ไม่ต้องใช้บท ทั้งยังเป็นของที่ปกปิดกัน เสภาสำนวนกรุงเก่าจึงสูญหายไปมาก ที่เหลืออยู่อาศัยบันทึกจากความทรงจำ บทเสภาส่วนใหญ่จึงแต่งขึ้นใหม่ในสมัยรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๒ จนถึงรัชกาลที่ ๓ โดยต่างคนต่างแต่งตอนที่ตนพอใจ ฟังมาร้อยเรียงเป็นเรื่องเดียวกันในสมัยรัชกาลที่ ๓ เรียกกันว่า บทเสภาหลวง ดำเนินเรื่องตั้งแต่ต้นจนถึงขับสร้อยฟ้ากลับเชียงใหม่ รวม ๓๘ เล่มสมุดไทย”

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ หมอสมิธได้พิมพ์บทเสภาหลวงขึ้นเป็นครั้งแรก ใน พ.ศ. ๒๔๑๕ มีความตั้งแต่ต้นเรื่องจนถึงตอนกำเนิดพลายงาม เมื่อมีการการพิมพ์เผยแพร่บทเสภาหลวงก็แพร่ไปสู่ชาวบ้านอย่างรวดเร็ว มีผลทำให้ชาวบ้านเลิกขับเสภาสำนวนชาวบ้านหรือสำนวนนอก แล้วหันมานิยมสำนวนหลวงแทน

ต่อมาในปีพ.ศ. ๒๔๖๐ สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพและพระราชวรรังค์เธอ กรมหมื่นกวีพจน์สุปรีชา ได้ทรงช่วยกันตรวจชำระหนังสือเสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผนขึ้นเป็นครั้งแรกเพื่อจัดพิมพ์เป็น ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ โดยทรงใช้หนังสือ ๔ ฉบับ ในการสอบชำระ อันได้แก่

๑. ฉบับฝีมืออักษรในสมัยรัชกาลที่ ๓ ได้มาจากพระบรมมหาราชวัง เป็นฉบับเก่าที่สุด

๒. ฉบับสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ ฝีมือเขียนในสมัยรัชกาลที่ ๔

๓. ฉบับหลวง ฝีมืออักษรในสมัยรัชกาลที่ ๕ พ.ศ. ๒๔๑๒

๔. ฉบับสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ เขียนในสมัยรัชกาลที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๑๒ (ฉบับหมอมิธนำไปพิมพ์)

ทรงบอกจุดประสงค์ในการชำระว่าต้องการรักษาหนังสือกลอนที่ดีมากกว่าจะรักษาเนื้อเรื่อง (สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาราชวัง กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ๒๕๑๓ : ๔๒) ดังนั้นจึงเลือกพิมพ์เฉพาะตอนที่มีเรื่องดีและกลอนดี โดยพยายามรักษาถ้อยคำให้ตรงตามสำนวนเดิม แต่ก็มีบางตอนที่ทรงแก้ไข เช่น ตอนที่หยาบคายมาก บทจำอวดแทรก ความที่แต่งเชื่อมตรงหัวต่อของแต่ละบทซึ่งบางแห่งเชื่อมไม่ดี ความไม่เข้ากัน ก็ได้ทรงแก้ไขเสีย และตอนใดที่มีคำและกลอนคลาดเคลื่อนก็ทรงแก้ไขตามฉบับเก่า ถ้าฉบับเก่าไม่มีก็แต่งใหม่

ในการพิมพ์ครั้งนี้ได้จัดพิมพ์บทเสภา ฯ ขึ้นเป็น ๓ เล่มจบ มีทั้งหมด ๔๓ ตอน ตั้งแต่ตอนแรก กำเนิดขุนช้าง - ขุนแผน จนถึงตอนสุดท้ายจรเข้เฆเรขवाद บางตอนที่รู้ชื่อผู้แต่งแน่ชัดก็ได้ทรงแสดงไว้ด้วย ดังนี้

ตอนที่	ชื่อตอน	ผู้แต่ง
๔	พลายแก้วเป็นซู้กับนางพิม	รัชกาลที่ ๒
๕	ขุนช้างขอนางพิม	รัชกาลที่ ๓
๑๓	วันทองหึงลาวทอง	รัชกาลที่ ๒
๑๖	กำเนิดกุมารทอง-ขุนแผนตีดาบฟ้าฟื้น	ครูแจ้ง
๑๗	ขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้าง(บางคนว่ามีสำนวนเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ปนอยู่ด้วย	รัชกาลที่ ๒
๑๘	ขุนแผนพาวันทองหนี	รัชกาลที่ ๒
๑๙	ขุนช้างตามนางวันทอง	รัชกาลที่ ๓
๒๓	ขุนแผนติดคุก	รัชกาลที่ ๒
๒๔	กำเนิดพลายงาม	สุนทรภู่
๒๕	พระเจ้าล้านช้างถวายนางสร้อยทอง สำนวนเก่าก่อน	รัชกาลที่ ๒
๒๙	ขุนแผน พลายงามแก้พระท่ายน้ำ	ครูแจ้ง
๓๐	ขุนแผน พลายงามจับพระเจ้าเชียงใหม่	ครูแจ้ง
๓๑	ขุนแผน พลายงาม ยกทัพกลับ	ครูแจ้ง
๓๒	ถวายนางสร้อยทองสร้อยฟ้า	บทเดิมครูแจ้ง แต่งเพียงเล็กน้อย
๔๓	จรเข้เฆเรขवाद เดิมเป็นเสภาแต่งแทรกเรื่อง ในสมัยรัชกาลที่ ๓	ครูแจ้งนำมาแต่ง ขยาย

วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ที่มีการพิมพ์เผยแพร่ที่เป็นบทเสภาจึงมีหลายฉบับ แต่ที่ยังคงค้นพบในปัจจุบัน คือ

1. ขุนช้างขุนแผน ฉบับหมอมสมิท มิชชันนารีชื่อ นายชาโมเอล สมิท ตีพิมพ์ถึง 10 ครั้ง ในสมัยรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2415 ได้ขอพิมพ์สำเนาต้นฉบับสมุดไทยมาจากขุนนางชั้นสูง คือ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ปัจจุบันพบต้นฉบับเพียงบางส่วน และไม่ได้เผยแพร่

2. ขุนช้างขุนแผน ฉบับวัดเกาะตีพิมพ์ในปี 2432 คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร (2556) ได้ค้นพบต้นฉบับจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยมิชิแกน ฉบับวัดเกาะนับเป็นหนึ่งในสี่ชุด

สมุดไทยที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงใช้ในการชำระเพื่อจัดพิมพ์เป็นฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ เมื่อได้มีการนำมาตรวจสอบวรรคต่อวรรคเปรียบเทียบกับฉบับหอพระสมุดฯ ส่วนมากแล้วเหมือนกัน มีบางบทและบางตอนที่ไม่มีพบในฉบับหอพระสมุดฯ เช่น ตอนนางบัวคลี่ ส่วนที่แตกต่างกัน เช่น ในหลายวรรคที่กลอนมีความหมายตรงกันแต่ใช้คำต่างกัน บทที่เล่าถึงขุนแผนและพลายงามยกทัพไปรบที่เชียงใหม่ จำนวน 6 บท ก็แตกต่างกันและเมื่อได้ตรวจสอบกับวรรคต่อวรรคเปรียบเทียบกับฉบับของหมอมสมิท พบว่าโดยมูลฐานแล้วเหมือนกันเพียงแต่มีเนื้อหาที่ต่างกันเล็กน้อย และตัวสะกดบางคำไม่เหมือนกัน (คริส เบเกอร์ & ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2556)

3. ส่วนฉบับสำนวนครูแจ้ง ปัจจุบันไม่พบต้นฉบับ พบบางตอนที่ปรากฏอยู่ในฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ (ศิลปากร, 2512) และบางบทที่จำสืบทอดกันมาที่ติดกระเดียดจะหายาบ และมีกวีโวหาร (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2545) กล่าวไว้ในขุนช้างขุนแผนแสนสนุกว่า

“แต่ก็ไม่ได้อ่าน เพราะนับแต่ พ.ศ.2461 ที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงชำระ และมีการพิมพ์เผยแพร่เป็นเล่ม จนถึงพ.ศ.2545 เป็นเวลาราว 84 ปีแล้ว คนทั่วไปไม่ได้อ่าน และหาอ่านไม่ได้ เพราะหน่วยราชการที่ดูแลต้นฉบับไม่อนุญาตให้ใครอ่าน โดยเขียนป้ายปะหน้าสมุดไทว่า ห้ามบริการ และไม่พิมพ์มาให้อ่าน โชคดีที่มีรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน พ.ศ. 2540 ทำให้ได้อ่านสำเนาต้นฉบับเดิมของครูแจ้ง ตอนตีดาบซื้อม้าหากุมาร ซึ่งมีอยู่ 2 สำเนา”

ทั้งนี้ในหนังสือขุนช้างขุนแผนแสนสนุก ของสุจิตต์ วงษ์เทศน์ ได้นำมาลงไว้ให้ผู้สนใจได้อ่านไว้ทั้ง 2 สำเนา ซึ่งในปัจจุบันสามารถหาอ่านได้

4. เสภาขุนช้างขุนแผนฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ หรือฉบับกรมศิลปากร (ฉบับพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2460 - 2461 มีจำนวน 5 เล่มจบ จนถึงฉบับพิมพ์ครั้งที่ 15 จำนวน 1 เล่ม) เป็นฉบับที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงชำระและกรมหมื่นกวีพจน์สุปรีชา ได้ตรวจชำระคัดเลือกเพื่อจัดพิมพ์ขึ้น จากสำนวนครั้งกรุงเก่ากับสำนวนที่แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 2 และรัชกาลที่ 3 รวมกันเป็นเล่ม จัดพิมพ์ขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2460 โดย โรงพิมพ์หมอมสมิท เรียกว่า “เสภาขุนช้าง - ขุนแผน” ฉบับหอสมุดพระวชิรญาณ ซึ่งใช้เป็นแบบแผนอยู่ในปัจจุบันนี้

2.4.3 ข้อมูลสถานที่ที่กล่าวถึงในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน

ในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน กล่าวถึงสถานที่ต่าง ๆ ในเนื้อเรื่องที่ได้เกิดขึ้นในเมืองสุพรรณบุรี ตั้งแต่กำเนิดตัวละครไปจนถึงเหตุการณ์สำคัญในหลาย ๆ ตอน ทำให้เมืองสุพรรณบุรีหรือจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นที่รู้จักกันดีในนาม “เมืองขุนแผน” ตามชื่อเรียกตัวละครคือ ขุนแผน ที่ผู้อ่านประทับใจในบทบาทของชายหนุ่มรูปงาม ที่มีฝีมือเก่งทางคาถาอาคมและเจ้าชู้ ในปัจจุบันยังคงปรากฏสถานที่ในวรรณกรรมเหล่านั้นอยู่ในจังหวัดสุพรรณบุรี สถานที่ที่ถูกกล่าวถึงในขุนช้างขุนแผนมีหลายแห่ง คือ

1) บ้านเกิดของตัวละครเอก

- ชุนแผน อยู่วัดตระไกร ปัจจุบันไม่มีวัดนี้เหลืออยู่แล้ว
- ชุนช้าง อยู่บ้านท่าสับเปี้ย ใกล้วัดป่าเลไลยก์ ปัจจุบันยังมีชื่อเรียกบริเวณสถานที่นี้อยู่
- นางพิม อยู่ท่าพี่เลี้ยง ข้างวัดเขาใหญ่ ปัจจุบันนี้ วัดเขาใหญ่ เป็นวัดร้าง เหลืออยู่แต่เจดีย์เพียงองค์เดียว และที่วัดนี้ยังได้กล่าวถึงว่าได้ใช้เป็นสถานที่ปลงศพขุนศรีวิชัยและพันศรโยธา รวมทั้งเป็นที่ที่นางวันทองได้พาพลาถยามมาหลบซ่อนชุนช้าง ในตอนจะเดินทางไปหานางทองประศรี ผู้เป็นย่าที่กาญจนบุรี

2) สถานที่ที่พระพันวษาภักษัตริย์อยุธยาเข้าป่าล่าควายป่าที่เมืองสุพรรณ คือ บริเวณเขาพระ บ้านเกิดของขุนไกรพลพ่ายบิดาชุนแผน ซึ่งเป็นคนบ้านพลับ ยังเป็นสถานที่ที่ชุนแผนพานางวันทองหนีจากเรือนชุนช้างมาพักค้างคืนบริเวณแถววัดนี้

3) สถานที่ที่เป็นฉากสำคัญในเรื่อง ตั้งแต่ตอนชุนแผนเดินทางจากเมืองกาญจนบุรี มาบวชเรียนวิชาอาคมกับหลวงตาบุญและหลวงตาคง

- วัดป่าเลไลยก์ ปัจจุบันเป็นวัดที่สำคัญในจังหวัดสุพรรณบุรี มีเรือนชุนช้างอยู่ในบริเวณวัด

- วัดแค ปัจจุบันเป็นวัดที่สำคัญในจังหวัดสุพรรณบุรี มีเรือนชุนแผนอยู่ในบริเวณวัด

4) วัดกลาง หรือวัดสุวรรณภูมิในปัจจุบัน ที่กล่าวถึงว่าชุนช้างหรือเรือนทองของนางพิมกับพลายแก้วแล้วเอาไปถวายที่วัดกลางแห่งนี้ เป็นวัดที่มีพระสงฆ์จำพรรษาอยู่ มีพิพิธภัณฑวัตถุโบราณแสดงอยู่ภายในวัด

5) ไร่ฝ้าย ปัจจุบันเป็นชุมชนอยู่บริเวณหลังวัดมหาธาตุ ฯ ไปจนถึงศาลหลักเมือง ฯ

6) สถานที่ที่ถูกกล่าวถึง ตอนที่ชุนแผนพานางวันทองหนีจากบ้านชุนช้าง หนีออกทางประตูตางจอม ผ่านวัดตะลุ่มโปง โคนก่ายาน ไร่แปลกแม่ ข้ามลำน้ำพลับถึงบ้านกล้วยยั้งทลาย ก่อนจะไปถึงเขาพระ

ซึ่งในปัจจุบันสถานที่ต่าง ๆ ที่กล่าวถึงในวรรณกรรมชุนช้างชุนแผน ยังปรากฏชื่ออยู่ บางสถานที่ยังมีความสมบูรณ์ที่ได้รับการบูรณะและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง บางสถานที่จะเป็นวัดร้าง บางสถานที่เป็นชื่อเรียกตำบล หรือหมู่บ้านบ้าง เป็นทุ่งนาบ้าง ซึ่งยังมีสถานที่ที่ยังปรากฏอยู่อย่างเด่นชัด และสามารถที่จะไปท่องเที่ยวและศึกษาได้ ดังนี้

1. วัดป่าเลไลยก์

วัดป่าเลไลยก์ ในวรรณคดีเขียน “วัดป่าเลไลยก์” ไม่มี ก.ไก่ การ์รันต์ เป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคูเมืองสุพรรณมาแต่โบราณ ตั้งอยู่ริมถนนมาลัยแมน ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี ตั้งอยู่ทางฝั่งทิศตะวันตกของแม่น้ำสุพรรณบุรีหรือแม่น้ำท่าจีน ประมาณ 2 กิโลเมตร วัดป่าเลไลยก์

เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ประวัติการสร้างวัดไม่ได้มีการระบุไว้ แต่ได้สันนิษฐานจากโบราณวัตถุสำคัญของวัดคือ องค์หลวงพ่อโต พระพุทธรูปปูนปั้นปางปาเลไลยกะ ซึ่งน่าจะมียุคอย่างต่ำสุด คือสร้างก่อนสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ก่อน พ.ศ. 1893 อย่างสูงสุดยุคทวารวดีตอนต้น พ.ศ. 1200 มียุคถึงตอนนี้ ระหว่าง 650 - 1300 ปี (ศรีธวัชเมธี, 2550) วัดป่าเลไลยก์นี้เดิมชื่อ “วัดลานมะขวิด” มีพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์สูงถึง 23 เมตร ประดิษฐานอยู่ในวิหารเก่า ชาวบ้านเรียกกันว่า หลวงพ่อโต หรือหลวงพ่อวัดป่าเลไลยก์ ในทุกปีจะมีงานนมัสการ 2 ครั้ง คือ ในวันขึ้น 7 - 9 ค่ำ เดือน 5 และวันขึ้น 7 - 9 ค่ำ เดือน 12 ถือเป็นงานประจำปีที่สำคัญของจังหวัด

วัดป่าเลไลยก์ได้รับการบูรณะมาหลายสมัย ที่สำคัญคือในสมัยรัตนโกสินทร์ ในสมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงให้ช่างมาบูรณะวัดป่าเลไลยก์ ปัจจุบันยังมีตราประจำพระองค์ ปรากฏอยู่ที่หน้าบันของโบสถ์หลวงพ่อโต

ภายในวัดมีสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องขุนช้างขุนแผน คือ บ้านขุนช้าง เป็นเรือนไทยชุดใหญ่ ได้รับการสร้างขึ้นอย่างงดงามสมกับเป็นบ้านขุนช้างเจ้าสัวใหญ่แห่งเมืองสุพรรณ บ้านขุนช้างนี้อยู่ถัดจากโบสถ์มอญลงมาทางทิศตะวันตกของวัดป่าเลไลยก์ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2527 โดยพระเทพสุพรรณโมลี เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรีองค์ปัจจุบัน ได้ขอให้ช่างกรมศิลปากรออกแบบการสร้างบ้านขุนช้างจนสร้างสำเร็จในเวลาต่อมา ในเรื่องขุนช้างขุนแผน ได้กล่าวถึงวัดป่าเลไลยก์ไว้ดังนี้

ที่นี่จะกล่าวเรื่องเมืองสุพรรณ ยามสงกรานต์คนนั้นก็พร้อมหน้า
จะทำบุญให้ทานการศรัทธา ต่างมาที่วัดป่าเลไลยก์
หญิงชายน้อยใหญ่ไปแออัด ทรายเข้าวัดอยู่ชวักไขว่
ก่อเจดีย์ทรายเรียงรายไป จะเลี้ยงพระกะไว้ในพรรุ่งนี้

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513: 57)

ภาพที่ 2 วัดป่าเลไลยก์

2. วัดแค

วัดแค เป็นวัดราษฎร์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำสุพรรณบุรี หรือแม่น้ำท่าจีน มีเนื้อที่ 7 ไร่ 1 งาน 80 ตารางวา สันนิษฐานว่าสร้างตั้งแต่สมัยอยุธยา จากหลักฐานทางโบราณวัตถุสำคัญ คือ พระพุทธรูปก่ออิฐถือปูนในวิหารเก่า กับใบลานจารึกและสมุดข่อยเรื่องพระมาลัยซึ่งเป็นโบราณวัตถุสมัยอยุธยา วัดอยู่ห่างจากวัดป่าเลไลยก์ ประมาณ 4 กิโลเมตร ต่อมากลายเป็นวัดร้างหลังกรุงศรีอยุธยาแตก จนถึงสมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงมีพระสงฆ์เข้ามาจำพรรษา

วัดแค ปรากฏอยู่ในวรรณคดีอมตะของไทย ตอนที่เณรแก้วถูกสมภารมีไล่ตีออกมาจากวัดป่าเลไลยก์ เพราะจับได้คาน้ำคางเขาว่ากำลังยื้อยุดดุดปล้ำอยู่กับนางสายทองในกุฏิ

ครานั้นจึงโฉมเจ้าเณรแก้ว	หนีสมภารไปแล้วไม่กลับได้
ยิ่งคิดเวียนวนให้จวนใจ	อยู่วัดป่าเลไลยก์มาช้านาน
วิชาไม่ชำนาญเชี่ยวชาญแน่	ยังวัดแค่นั้นว่าเยี่ยมเยี่ยมหาญ
แม่ทองประศรีบอกมาก็ช้านาน	ว่าสมภารซื่อคงเป็นคนดี
อยู่สุพรรณแล้วให้เดินไปค้นหา	เพื่อนสนิทบิดาที่เป็นผี
ไปเรียนต่อพอจะได้ความรู้ดี	แต่เป็นท่วงพิมพินี่สุดใจ
จะว่าเราหลบลี้หนีสักจา	จะสึกไปก็วิหาหาจะงัดไม่
ถึงรักสัตย์ต้องตัดความอาลัย	คิดแล้วห่มสไบรีบเดินมา
ออกพุ่งมุ่งทางต้นไม้เสียด	ถึงเพนียดเที่ยวต้นคันทามหา
เขาซื่อบอกว่าเห็นวัดถนัดตา	หมายศาลาริบตะบึงถึงวัดปล้น
พบเณรอันกวาดวัดอยู่คนเดียว	เห็นเณรแก้วแกกเหลียวชมขมขม
ถามเณรเอ็นดูอย่าพรางกัน	ท่านสมภารคงนั้นอยู่แห่งไร
เณรอันฟังคดีที่เณรถาม	ไม่พรางความบอกที่แล้วชี้ให้
สามหลังกุฎมีหอไตร	เณรแก้วดีใจรีบโคลคลา
พอขวัญคงลุกออกมานอกชาน	เณรแก้วกราบกรานเข้าไปหา
ท่านสมภารถามไปมิได้ช้า	เองไปไหนมาอเณรนี้
เณรแก้วตอบคำท่านขวัญไป	ฉันคือบุตรขุนไกรที่เป็นผี
ชื่อว่าพลายแก้วผู้รักดี	ท่านทองประศรีเป็นมารดา

“ทรงทรงส่งศรีไม่มีแก่น	อรชรอันแน่นประหนึ่งเหล่า
ผมสลวยสวยช่างามเงา	ให้ชื่อเจ้าว่าพิมพิลาไลย
สอนเย็บเก็บปักหักทองขวาง	ที่รุ่มราวคราวนางไม่เปรียบได้
เข้าเย็บออกไปเล่นเก็บดอกไม้	ที่ข้างวัดเขาใหญ่อยู่อุตรา ฯ

.....

.....

(เสภาเรื่องขุนช้าง – ขุนแผน,2513: 11)

ภาพที่ 4 วัดเขาใหญ่ ในปัจจุบันเป็นวัดร้าง อยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร

4. วัดเขาพระ

วัดเขาพระหรือปัจจุบันคือวัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม ตั้งอยู่ที่ถนนมาลัยแมน ในอำเภอเมืองอุทอง ใกล้หอนาฬิกาบรรหาร - แจ่มใส เข้าซอยไปประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นวัดเก่าแก่สันนิษฐานว่าได้มีการสร้างมาตั้งแต่สมัยทวารวดี เพราะมีโบราณวัตถุหลายชิ้น เช่น พระพุทธรูปปางต่าง ๆ ซึ่งสลักจากเนื้อหิน เทวรูปจักรนารายณ์เนื้อหิน ที่บนยอดเขาพบเจดีย์สมัยอยุธยาหนึ่งองค์ และยังมีรอยพระพุทธรูปแกะสลักด้วยหินเขียวธรรมชาติ ประดิษฐานไว้ในมณฑปบนยอดเขา ทุกปีมีงานนมัสการพระพุทธรูปสองครั้ง คือ วันขึ้น 15 ค่ำ และ แรม 1 ค่ำ เดือน 12 กับวันขึ้น 14 - 15 ค่ำ และแรม 1 ค่ำ เดือน 5

วัดนี้ได้มีกล่าวถึงในเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนที่สมเด็จพระพันวษาทรงมาล่าควายป่าที่เขาพระ และตอนที่ขุนแผนพานางพิมหนีมาจากบ้านขุนช้าง ได้ผ่านมาแวะพักที่บริเวณวัดนี้

คุณคนออกจากเมืองสุพรรณ	ถึงเขาพระพอตะวันจะลับหล้า
สั่งให้สำรวจตรวจตรา	คอยทำรับเสด็จพระภูธร ฯ

(เสภาเรื่องขุนช้าง – ขุนแผน,2513 : 21)

ถึงเขาพระที่เคยเข้ามาไหว้
ซี้บอแก้วทองน้อยน้อย

พระศุกรี่กระไรตั้งหิ้งห้อย
พระจันทร์ฉายบ้ายคล้อยลงฉับพลัน ฯ
(เสภาเรื่องขุนช้าง – ขุนแผน, 2513 : 439)

ภาพที่ 5 บริเวณหน้าถ้ำและภายในถ้ำขุนแผนในปัจจุบัน

ภาพที่ 6 ไรฝ้าย ในปัจจุบัน

ภาพที่ 7 บ้านขุขันธ์ บ้านใหม่แปลงแม่ เป็นชุมชนที่มีอาชีพทำไร่ ทำนาในปัจจุบัน

บางปลาหมอ อำเภอศรีประจันต์ อำเภอดอนเจดีย์ อำเภอสองพี่น้อง อำเภอสามชุก อำเภออุทุมพร และอำเภอหนองหญ้าไซ (วิศาล สมคิด, 2536)

การตั้งถิ่นฐานปรากฏพบร่องรอยหลักฐานวิถีชีวิตของมนุษย์ ในอดีตไม่น้อยกว่า 2500 ปีมาแล้ว โดยพบหลักฐานประเภท เครื่องมือหินขัด ขวานหินขัด ฌมวกทำจากกระดูกสัตว์ เครื่องมือดินขัด แวดินเผาสำหรับปั้นด้าย ลูกปัดแก้ว ลูกปัดหิน เครื่องประดับโลหะประเภทต่าง ๆ รวมทั้งเศษภาชนะดินเผารูปทรงต่าง ๆ กระจายอยู่ทั่วทั้งจังหวัด ตามพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในเขตจังหวัดสุพรรณบุรีสืบทอดมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์

เมืองสุพรรณภูมิหรือเมืองสุพรรณบุรีนั้น ได้มีพัฒนาการก่อสร้างเมืองมาตั้งแต่ก่อนที่พระเจ้าอู่ทอง หรือสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 จะทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ในปี 1893 ปรากฏข้อความอยู่ในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ที่แสดงถึงสถานะของผู้ครองเมืองสุพรรณภูมิที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับกษัตริย์อยุธยา คือทรงให้ไปเชิญขุนหลวงพะงั่ว (พิมพ์เหสีของพระเจ้าอู่ทอง) มาจากเมืองสุพรรณภูมิ เพื่อไปช่วยพระราเมศวรรบกับเขมร แสดงให้เห็นว่า เมืองสุพรรณภูมิ มีฐานะเป็นฐานกำลังทหาร ที่ช่วยเกื้อหนุนกรุงศรีอยุธยาในการขยายพระราชอาณาเขต

ตำนานเมืองสุพรรณบุรี ไม่ปรากฏหลักฐานบันทึกไว้ชัดเจนจนมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ มีผู้พยายามค้นคว้าและบันทึกเรื่องราวของเมืองสุพรรณบุรี ว่ามีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่ครั้งอดีต จากนามเดิมว่า “เมืองทวารวดีศรีสุพรรณภูมิ” หรือ “พันธุมบุรี” ในยุคทวารวดีได้จากหลักฐานทางโบราณคดีที่ค้นพบมีชื่อเมืองจารึกไว้ในพงศาวดารเหนือ และชื่อ “เมืองสุพรรณภูมิ” ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรครั้งแรกในจารึกสุโขทัย หลักที่ 1 ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง และจารึกลานทอง พบที่วัดสองคบ จังหวัดชัยนาท จารึกขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1951 ตรงกับรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีราช มีข้อความระบุชื่อเมืองสุพรรณภูมิไว้ 2 ครั้ง ข้อความในจารึกทั้งสอง เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างสุพรรณภูมิและอยุธยา นอกจากนั้น ชื่อเมืองยังปรากฏในเอกสารชินกาลมาลีปกรณ์ ซึ่งแต่งโดยพระรัตนปัญญาเถระ พระภิกษุชาวล้านนา เมื่อ พ.ศ. 2060 กล่าวถึง “...วัดติเดชอำมาตย์ซึ่งครอง เมืองสุพรรณภูมิ..” วัดติเดช หมายถึง ขุนหลวงพะงั่ว ขณะที่ทรงครองอยู่เมืองสุพรรณบุรี ก่อนที่จะได้ขึ้นเป็นกษัตริย์ไปครองกรุงศรีอยุธยา ทรงมีพระนามว่า “สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1” (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ , 2544 : 32 - 45)

เมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 เสด็จสวรรคตแล้วขุนหลวงพะงั่วได้เสด็จไปครองกรุงศรีอยุธยาในฐานะราชวงศ์สุพรรณภูมิแทนราชวงศ์อู่ทอง และทรงให้พระโอรสของพระองค์ไปครองเมือง

สุพรรณภูมิในฐานะเมืองลูกหลวง ครั้นถึงสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้ทรงยกเลิกการปกครองเมืองลูกหลวง แล้วนำระบบบริหารราชการเข้ามาใช้แทน ทำให้เมืองสุพรรณบุรีได้ลดความสำคัญลง กลายเป็นหัวเมืองชั้นจัตวา บทบาทของสุพรรณบุรีอยู่ในฐานะที่เป็นเมืองที่อยู่ระหว่างเส้นทางการเดินทัพเพื่อการทำสงครามระหว่างกรุงศรีอยุธยาและกรุงหงสาวดี เมืองสุพรรณบุรีได้ผ่านศึกสงครามหลายครั้ง สภาพเมืองตลอดจนโบราณสถานถูกทำลายลงเหลือเพียงซากปรักหักพัง จนกระทั่งถึงสมัยรัตนโกสินทร์เมืองสุพรรณบุรีจึงได้ฟื้นตัวขึ้นใหม่ และตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำท่าจีนหรือแม่น้ำสุพรรณบุรีมาจนตราบทุกวันนี้ ซึ่งชื่อเมือง “สุพรรณบุรี” ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในพงศาวดารฉบับวันวลิต ที่เขียนโดยชาวฮอลันดา เมื่อ พ.ศ. 2182 และเอกสารไทยปรากฏอยู่ในพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2544 : 45 - 50)

เมืองสุพรรณบุรี มีคำขวัญสำคัญประจำจังหวัด คือ “สุพรรณบุรี เมืองยุทธหัตถี วรรณคดีขึ้นชื่อ เลื่องลือพระเครื่อง รุ่งเรืองเกษตรกรรม สูงล้ำประวัติศาสตร์ แหล่งปราชญ์ศิลปิน ภาษาถิ่นชวนฟัง”

ประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึง การทำสงครามยุทธหัตถีระหว่างสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกับพระมหาอุปราชา ซึ่งได้มีการค้นพบโบราณสถานที่เชื่อว่า เป็นอนุสรณ์สถานในสงครามยุทธหัตถีที่อำเภอดอนเจดีย์ วรรณกรรมท้องถิ่นที่มีชื่อเสียงเล่าขานสืบต่อกันมาคือ "ขุนช้างขุนแผน" ที่ยังปรากฏชื่อสถานที่ที่ปรากฏอยู่ในเรื่อง ด้านศิลปะพื้นบ้านนั้นเมืองสุพรรณเป็นต้นกำเนิดเพลงพื้นบ้านและต้นกำเนิดนักร้องเสียงดีมีชื่อเสียงหลายท่าน รวมทั้งมีผู้ทรงภูมิรู้ และมีความสามารถในด้านต่าง ๆ เช่น เจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ครูมนตรี ตราโมท ฯลฯ มีภาษาถิ่นที่มีสำเนียงเหนือเป็นเอกลักษณ์อย่างแท้จริง รวมทั้งเป็นแหล่งผลิตผลทางการเกษตรที่สำคัญของประเทศ

2.5 ศึกษาตัวอย่างการดำเนินงานที่ดี (Best Practice)

ข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวที่มีการใช้วรรณกรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

คุณค่าที่โดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมของวรรณกรรมทำให้มีการนำวรรณกรรมไปใช้เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะในปัจจุบันการเดินทางที่มีประสิทธิภาพและสะดวกมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้คนสามารถเดินทางท่องเที่ยว ได้ไปสัมผัสกับวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลกได้สะดวกมากขึ้น จึงมีการจัดรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้วรรณกรรมเข้ามามีส่วนช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยในแต่ละที่ต่างมีแนวคิดในการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษา

ตัวอย่างการดำเนินงานที่ดี (Best Practice) ของสถานที่ที่มีการใช้วรรณกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวจนประสบความสำเร็จและมีนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกเดินทางไปเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ มากมาย Best Practice คือ วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ ในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จ ซึ่งเป็นผลมาจากการนำความรู้ไปปฏิบัติจริง แล้วสรุปความรู้และประสบการณ์นั้น เป็นแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดของตนเอง (บุรุษชัย ศิริมหาสาคร, 2548)

2.5.1 บ้านจูเลียต (Casa di Giulietta or Juliet's House)

ข้อมูลทั่วไป

เมืองเวโรนา (Verona) เป็นเมืองที่วิลเลียม เชกสเปียร์ ได้ใช้บรรยากาศของเมืองนี้เป็นฉากหลังของเรื่องราวความรักของหนุ่มสาวจากสองตระกูลขุนนาง นำมาแต่งเป็นวรรณกรรมเรื่องโรมิโอกับจูเลียต (Romeo and Juliet) โดยการส่งเสริมของรัฐบาล มีการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้วรรณกรรมที่มีโรมิโอกับจูเลียต สร้างบ้านที่เชื่อว่าเป็นบ้านของจูเลียตตัวละครเอกของเรื่อง บ้านหลังนี้สร้างขึ้นเมื่อ 700 ปีก่อนปี 1667 โดยครอบครัว Dal Cappello ซื้อมาจากครอบครัว Rissardi ด้วยบ้านหลังนี้ถูกสร้างในศตวรรษที่ 13 และมีชื่อคล้ายกับ Capulets ของนิยายเชกสเปียร์ รัฐบาลจึงซื้อบ้านจูเลียต ในปี 1905 และเป็นที่ยุ้จักตั้งแต่มิถุนายนปี 1800 จากการอ้างอิงของหนังสือเรื่อง letter to Juliet ของ Friedman and Ceil Friedman (ข้อมูลจาก <http://knowledge.truelife.com/content/detail/113340>)

ในโอกาสเฉลิมฉลองวีรบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ วิลเลียม เชกสเปียร์ เวโรนาเมืองแห่งมนต์ขลัง และพลังแห่งความรัก ปี 1930 - 1936 รัฐบาลได้จัดให้สร้างระเบียงและประตูสไตลโกธิคเพิ่มเติมขึ้น เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยว ในปัจจุบันระเบียงสไตลโกธิคดังกล่าว เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว เนื่องจากเชื่อว่าเป็นระเบียงที่โรมิโอแอบมาพลอดรักกับจูเลียตจริง นักท่องเที่ยวต่างก็จะขึ้นไปยืนถ่ายรูปและเลียนแบบท่าทางของจูเลียตที่ยืนมองลงมาที่โรมิโอ ตามอย่างฉากโรมแมนติกในบทประพันธ์

ในปี 1940 ได้มีการซ่อมแซมฟื้นฟูบ้านจูเลียตขึ้นใหม่ ทั้งหน้าตาต่างแปลงกุหลาบ ประตูทางเข้า และระเบียงในสไตลโกธิค รวมถึงรูปปั้นสัมฤทธิ์ของจูเลียต เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่มาเยี่ยมชมและแปะกระดาษข้อความไว้ที่ผนังด้วยหมากฝรั่ง ในปี 2005 ได้มีการทำความสะอาดและฉาบปูนพลาสติกทำเป็นบอร์ดแทน

ในศตวรรษที่ 20 สิ่งที่น่าสนใจของการมาเยี่ยมชมที่นี่คือรูปปั้นจูเลียต ที่นักท่องเที่ยวจะมาเยี่ยมชมมากที่สุด และมีธรรมเนียมความเชื่อที่แปลกคือ ถ้าลูบหน้าอกข้างขวาของรูปปั้นจูเลียตจะทำให้โชคดี ศิลปินผู้ปั้นคือ Nerero Contantini นอกจากนี้ภายในบ้านจูเลียต จะจัดเป็นพิพิธภัณฑ์เล็ก ๆ มีวัตถุโบราณและสถาปัตยกรรมในสมัย ศตวรรษที่ 16 และ 17 รวมทั้งภาพวาดและผลงานของเชกสเปียร์ โดยสถาปนิกผู้รับผิดชอบซ่อมแซมบ้านนี้คือ Antoneo Avena ผู้ดูแลกระท่อมจูเลียต Juliet 's tomb คือ Ettore Solimani และเป็นผู้ที่ริเริ่มการตอบจดหมายของจูเลียต นับเป็นเลขาคนแรกเสมือนตัวแทนเสียงของจูเลียต หลังจากนั้นก็มีจดหมายมากมายที่เขียนเข้ามาเพื่อรอให้จูเลียตตอบ และยิ่งมากขึ้นเมื่อได้ชมภาพยนตร์ เรื่องโรมิโอและจูเลียต ของ จอร์จ คูเกอร์ ในปี 1936 หลังจาก Ettore Solimani ปลดเกษียณ ศาสตราจารย์ Gino Beltramini ได้รับช่วงต่อและได้รวบรวมศิลปิน และเพื่อนๆ ก่อตั้ง Club di Giulietta หรือ Juliet Club ในปี 1930 ขึ้น นายกเทศมนตรีของเมืองวีโรนาได้แต่งตั้งให้นาย Giulio Tamassia เจ้าของกองทุนอดีตผู้จัดการร้านเบเกอรี่ที่ปลดเกษียณแล้ว เป็นประธาน ปัจจุบันนี้มีสมาชิกที่ทำหน้าที่เป็นเลขา 15 คน เป็นชาย 2 คน คอยตอบจดหมายที่เขียนถึงจูเลียต ในแต่ละปีจะมีจดหมายประมาณถึง 5000 ฉบับ (ข้อมูลจาก <http://knowledge.truelife.com/content/detail/113340>)

ทุก ๆ ปี ของวันวาเลนไทน์ ที่บ้านจูเลียตจะจัดงานเฉลิมฉลอง โดยเชิญคนดัง อาทิ ดารา ศิลปินมาร่วมงาน และจัดให้มีรางวัล Cara Giulietta (Daer Juliet) มอบให้กับผู้ที่เขียนจดหมายมามากที่สุด

ปัจจุบันสถานที่แห่งนี้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญใน เมืองเวโรนาประเทศอิตาลี จากวรรณกรรมรักอมตะโรมิโอกับจูเลียตของกวีชาวอังกฤษวิลเลียม เชกสเปียร์ โดยนักท่องเที่ยวต่างก็เชื่อกันว่าวิลเลียม เชกสเปียร์ เขียนขึ้นมาจากเค้าโครงเรื่องจริงของสองตระกูลในเมืองเวโรนา

นอกจากจากนี้ ยังมีหลุมฝังศพของจูเลียตที่ห้องฝังศพอยู่ใต้วิหารซานฟรานเชสโก อัล คอร์โซ (อยู่บนถนนเดล ปอนติเออร์) และบ้านของโรมิโอ (Casa di Romeo s House) อยู่ใกล้เปียซซา เด ซิญญอรี (Piazza dei Signori) ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากบ้านจูเลียต

การดำเนินการ

1. รัฐบาลให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมืองเวโรนา โดยมีการจัดหาสถานที่เพื่อให้เป็นบ้านจูเลียต เลือกสถานที่โดยมีเค้าเรื่องมาจากวรรณกรรมโรมิโอกับจูเลียต และเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชม วันอังคาร – วันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 08.30 -19.30 น. วันจันทร์เปิดเวลา 13.30 – 19.30 น.

2. การปรับปรุง ตกแต่งสถานที่ให้สอดคล้องกับวรรณกรรมมากยิ่งขึ้น เช่น การสร้างระเบียงแปลงดอกกุหลาบ สร้างประตูและกำแพงบ้าน

3. สร้างรูปปั้นสำริดจูเลียต เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วมในการได้สัมผัสตัวละครในวรรณกรรม นักท่องเที่ยวสามารถถ่ายรูปคู่กับรูปปั้น แล้วสามารถสัมผัสหน้าอกจูเลียตโดยมีความเชื่อว่าจะทำให้โชคดีในความรัก

4. ตอบสนองในความเชื่อส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว โดยการจัดให้มีการเขียนจดหมายส่งถึงจูเลียตเพื่อปรึกษาปัญหาความรัก โดยจะมีตัวแทนจูเลียตตอบจดหมาย มีการปรับปรุงกำแพงบ้านเพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้จารึกชื่อของตนไว้ และเพื่อให้ความรักของตนเป็นอมตะเช่นเดียวกันกับความรักของจูเลียตที่เป็นเจ้าของบ้าน และคู่รักสามารถคล้องกุญแจสลักรักไว้ที่มุมต่างๆของประตูบ้าน

5. การจัดสถานที่ใกล้เคียงในเมืองเวโรนาให้สอดคล้องกับวรรณกรรม โดยการสร้างสถานที่ที่เกี่ยวข้องเช่น ที่วางฝังศพจูเลียต (Juliet's tomb) บ้านโรมิโอ ได้จัดตั้งรูปปั้นของเชกสเปียร์ไว้หน้าพิพิธภัณฑสถานแลปิตาเรียโอ แมฟฟีญาโน พร้อมทั้งจารึกคำรำพันของโรมิโอไว้ว่า

“There is no world without Verona walls, but purgatory, torture, hell itself. Hence banished is banish' d from the world , and world' s exile is death.”

6. จัดสร้างร้านโรมิโอกับจูเลียต เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกซื้อของที่ระลึก พร้อมมีการถ่ายภาพคู่รักกับหุ่นคู่รักที่แต่งตัวเหมือนกับตัวละครในวรรณกรรม

7. จัดพิพิธภัณฑสถานภายในบ้านจูเลียต จัดแสดงวัตถุโบราณ และผลงานประพันธ์ของ วิลเลียมเชกสเปียร์

8. ติดตั้งเครื่องหยอดเหรียญบรรยายตำนาน และการทัวร์บ้านจูเลียต มีให้เลือกทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่

ความสำเร็จ

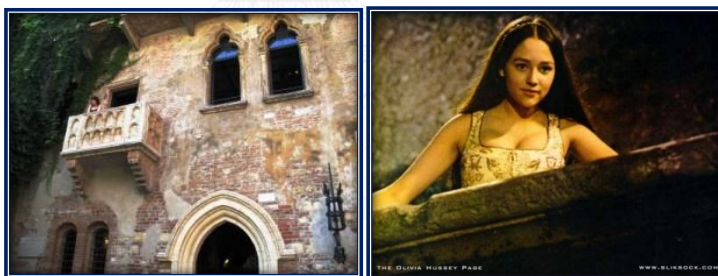
การใช้วรรณกรรมเรื่องโรมิโอกับจูเลียต เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองเวโรนา ประเทศอิตาลี ได้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี โดยสามารถทำให้นักท่องเที่ยวจากทั่วทุกมุมโลกให้เดินทางไปที่ท่องเที่ยวที่เมืองเวโรนาได้เป็นจำนวนมากในแต่ละปี สถานที่ดังกล่าวได้รับความนิยม เห็นได้จากการนำเสนอภาพสถานที่ท่องเที่ยวบนเว็บไซต์ต่าง ๆ รวมทั้งหนังสือท่องเที่ยว สื่อโทรทัศน์ นิตยสารการท่องเที่ยว และการส่งจดหมายถึงจูเลียตเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในวันวาเลนไทน์ของทุกปี จะมีผู้คนพากันเขียนจดหมายรักจำหน่ายของถึงจูเลียตจำนวนถึงพันฉบับ

(<http://knowledge.truelife.com/content/detail/113340>)

ประโยชน์จากการดำเนินงาน

มีรายได้หมุนเวียนเข้าสู่ประเทศ ประชาชนมีรายได้เพิ่ม สร้างชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวให้กับ เมืองเวโรนาและประเทศอิตาลี

รูปภาพ

ภาพที่ 9 ระเบียงบ้านจูเลียต

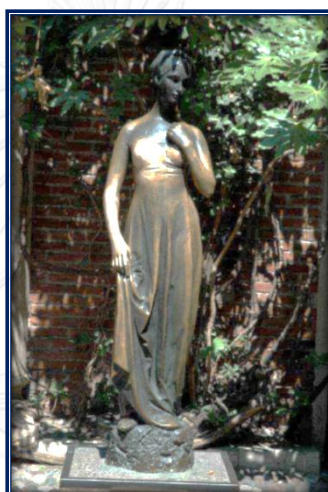
ที่มา : <http://www.uquest.com/>

รูปด้านซ้ายระเบียงบ้านจูเลียต ที่นักท่องเที่ยวนิยมมาถ่ายรูป ส่วนด้านขวา

รูปภาพจูเลียตบนระเบียงบ้านในภาพยนตร์ Romeo&Juliet

ภาพที่ 10 บ้านจูเลียตบริเวณที่ติดจดหมายหรือข้อความจากนักท่องเที่ยว
ที่มา : <http://www.italyguides.it>

ภาพที่ 11 รูปปั้นจูเลียต

ที่มา : <http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=lapomme&group=3>

ภาพที่ 12 ที่วางศพจูเลียต

ที่มา : <http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=lapomme&group=3>

ภาพที่ 13 ร้านขายของที่ระลึก
ที่มา : หนังสือค้นหา อิตาลี

เปรียบเทียบตัวอย่างการดำเนินการที่ดีกับการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดสุพรรณบุรี

บ้านจูเลียต ที่เมืองเวโรนา มีการจัดการที่ดีสำหรับให้นักท่องเที่ยวได้มาท่องเที่ยวและสัมผัสบรรยากาศอันอบอุ่นของความรักที่ยิ่งใหญ่ ทั้งยังเป็นเสมือนเป็นแหล่งที่ให้ทุกคู่รักได้มาแสดงออกถึงความรู้สึกและความรักของตนเองด้วย โดยผ่านตัวละครเอกอย่างจูเลียตที่มีชะตากรรมในเรื่องความรัก เช่นเดียวกับเรื่องของตัวละครเอกอย่างนางพิมพิลาไลยหรือนางวันทอง ที่ต้องประสบกับชะตากรรมแห่งความรักและจบลงด้วยความตายเช่นเดียวกัน ต่างกันที่ว่ายังไม่มีมีการเขียนจดหมายถึงนางพิมหรือตัวละครอื่นในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน มีแต่รูปปั้นนางพิมที่มีผู้คนไปจุดธูปเทียนบูชา ปิดทอง เพื่อขอพร ถวายเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับที่วัดป่าเลไลยก์ และมีศาลนางพิมพิลาไลยที่วัดแค ที่มีผู้คนมากราบไหว้ขอพร

การสร้างบ้านของจูเลียต โดยหาสถานที่ที่เป็นฉากในเรื่องโรมิโอกับจูเลียต เซกสเปียร์ใช้ฉากในประเทศอิตาลีในการดำเนินเรื่อง การสร้างบ้านจึงจัดหาสถานที่ที่มีความใกล้เคียงกับในบทประพันธ์ โดยเฉพาะระเบียงบ้านที่จูเลียตออกมารำพันความคิดถึงถึงโรมิโอ กลายเป็นสัญลักษณ์ที่นักท่องเที่ยวหลงใหลใคร่เดินทางมาเยือน (พีวูฒิ , 2555 : 162) ทั้งที่ต่างก็ทราบว่าไม่ใช่บ้านที่แท้จริงของจูเลียต เช่นเดียวกับบ้านขุนช้าง ที่วัดป่าเลไลยก์ และคุ้มขุนแผนที่วัดแค ที่สร้างเรือนไทยขึ้นมาในจังหวัดสุพรรณบุรีตามเนื้อเรื่องในวรรณกรรมที่กล่าวถึงสถานที่นี้ขึ้นจริง และสมมุติเป็นบ้านของตัวละครเอก

ในวรรณกรรม เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยี่ยมชม การมาท่องเที่ยวบ้านจูเลียตจะมีบริการ
ตู้หยอดเหรียญเพื่อฟังคำบรรยาย

นอกจากนี้สิ่งที่คล้ายกันคือ ความเชื่อในการขอพร ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ
สามารถบันดาลให้เป็นไปตามคำขอ เช่น การลูบหน้าอกจูเลียตจะทำให้มีโชค หรือสมหวังในความรัก
การขอพรรูปเคารพหรือศาลนางพินให้บันดาลโชคในสิ่งที่ตนปรารถนา หรือการเช่าวัตถุมงคลรุ่นต่าง ๆ
ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนตามความเชื่อและความศรัทธาของแต่ละคนด้วย ต่างกันกับ
ที่รูปปั้นจูเลียตสามารถจับต้องได้ ถ่ายรูปเป็นที่ระลึกได้โดยไม่ต้องกังวลเรื่องความเชื่อหรือการลบหลู่
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้ยังมีการเขียนจดหมายที่ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับจูเลียตที่ตน
ประทับใจ การเขียนบรรยายความรู้สึก ความรัก ความผิดหวัง การขอคำปรึกษากับจูเลียต ยังทำให้
นักท่องเที่ยวได้สัมผัสบรรยากาศและรู้สึกมีส่วนร่วมกับการบรรยายหรือการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น รวมทั้ง
มีของที่ระลึกต่าง ๆ ที่น่าสนใจเหมาะกับการซื้อเป็นของขวัญและเป็นของสะสม แต่บ้านขุนช้างและ
คุ้มขุนแผนไม่มี จะมีก็จะเป็นการให้เช่าบูชาวัตถุมงคลรุ่นต่าง ๆ และสินค้าทางการเกษตรที่มีการนำมา
จำหน่ายอยู่ภายในวัดทั้งสอง เช่น ผัก ผลไม้ สินค้าพื้นบ้าน อาหาร และสิ่งของเครื่องใช้บางชนิด

2.5.2 พิพิธภัณฑ์เชอร์ล็อก โฮล์มส์ Sherlock Holmes Museum

ข้อมูลทั่วไป

เชอร์ล็อก โฮล์มส์ เป็นวรรณกรรมที่เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย ประพันธ์โดยนักเขียนและ
นายแพทย์ชาวสก๊อต คือ เซอร์ อาเธอร์ โคนัน ดอยล์ (Sir Arthur Conan Doyle) โดย ตัว
ละคร เซอร์ล็อก โฮล์มส์ เป็นนักสืบชาวลอนดอน ผู้ปราดเปรื่องที่มีชื่อเสียงโด่งดังในด้านทักษะการ
ประมวลเหตุและผล โดยอาศัยหลักฐานและการสังเกต อันคาดไม่ถึงเพื่อคลี่คลายคดีต่าง ๆ ให้ผู้อ่าน
จำนวนมากเชื่อว่าเขามีตัวตนจริง และพากันเขียนจดหมายไปหา พิพิธภัณฑ์เชอร์ล็อก โฮล์มส์ ตั้งขึ้น
ในตำแหน่งที่คาดว่าน่าจะเป็นบ้านในนวนิยายของเขาในกรุงลอนดอน และนับเป็นพิพิธภัณฑ์แห่งแรก
ที่สร้างขึ้นสำหรับตัวละครในนิยาย โดยสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากผู้คนจำนวนมากให้เข้ามาเยี่ยม
ชมพิพิธภัณฑ์เพื่อทำความรู้จักกับเชอร์ล็อก โฮล์มส์

ปี ค.ศ.1951 มีการก่อสร้างห้องนั่งเล่นของเชอร์ล็อก โฮล์มส์ เพื่อจัดแสดงขึ้นในนิทรรศการ
เชอร์ล็อก โฮล์มส์ โดยจำลองของสะสมของโฮล์มส์ และองค์ประกอบต่าง ๆ ตามที่มีระบุในนิยาย
หลังปิดงานนิทรรศการ ข้าวของเหล่านั้นจะนำไปเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑ์เชอร์ล็อก โฮล์มส์ ในกรุงลอนดอน และ
บางส่วนนำไปเก็บไว้กับพิพิธภัณฑ์ส่วนตัวของ เซอร์ อาเธอร์ โคนัน ดอยล์ ในเมืองลูเซนส์ ประเทศ
สวิตเซอร์แลนด์ ต่อมา ในปี ค.ศ. 1990 ได้มีการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์เชอร์ล็อก โฮล์มส์ ที่บ้านเลขที่ 239

ถนนเบเกอร์ ในกรุงลอนดอน และที่เมืองไมริงเกนประเทศสวีเดนแลนด์ในปีต่อมา (ข้อมูลจาก <https://sites.google.com/site/sherlockholme32/museum>)

จากนวนิยายของเซอร์ อาเธอร์ โคนัน ดอลย์ เซอร์ล๊อค โฮล์มส์ กับ ดอกเตอร์วัตสัน พักอยู่ในตึกทรงวิคตอเรียนเลขที่ 221b ถนนเบเกอร์ ในช่วงปี 1881-1904 บ้านหลังที่กลายเป็นพิพิธภัณฑ์นี้ถูกสร้างขึ้นในปี ค.ศ. 1815 และถูกบรรจุอยู่ในรายชื่ออาคารที่ได้รับการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมของภาครัฐ บ้านหลังนี้เป็นพิพิธภัณฑ์ที่จำลองชีวิต ในยุคของเซอร์ล๊อค โฮล์มส์ ภายในพิพิธภัณฑ์ตกแต่งตามคำบรรยายในบทประพันธ์ทุกประการ

บริเวณชั้นหนึ่งของพิพิธภัณฑ์ ห้องนั่งเล่นที่สามารถมองออกไปยังถนนเบเกอร์ได้ ห้องนี้เป็นฉากที่ถูกนำไปใช้ในหนังหลายเรื่อง เป็นห้องชั้นแรกที่ทุกคนต้องเดินขึ้นบันไดมา 17 ชั้น ผู้ที่มาชมพิพิธภัณฑ์สามารถทดลองนั่งและโพสต์ท่าถ่ายรูปบนเก้าอี้ตัวที่เซอร์ล๊อค โฮล์มส์ นั่งเป็นประจำ หรือเข้าไปชมห้องนอนของเขาที่อยู่ติดกันได้ ของใช้ของเซอร์ล๊อค โฮล์มส์ จะถูกจัดแสดงไว้ในที่ของมัน เช่น ไม้เท้า แวนชยาย ท่อสูบยา ไวโอลิน เครื่องมือทางเคมี สมุดบันทึก รองเท้าแตะเปอร์เซีย และอุปกรณ์ปลอมตัว

ส่วนห้องนอนของคุณหมอวัตสันนั้น จะอยู่บนชั้นสองสามารถมองออกไปเห็นสวนเล็ก ๆ อยู่ทางด้านหลังบ้าน ส่วนห้องของคุณนายฮัตสันอยู่ด้านหน้า เธอเป็นเจ้าของบ้านที่ให้เช่าบ้าน และเป็นคนทำอาหารและดูแลบ้านให้กับผู้เช่าที่โด่งดังทั้งสอง ห้องเหล่านี้จะตกแต่งอย่างสมจริงพร้อมด้วยของใช้ส่วนตัว และเอกสารต่าง ๆ ของนักสืบชื่อดัง และยังมีเอกสารต่าง ๆ จากคดีชื่อดังที่ตีพิมพ์ไปแล้ว พร้อมด้วยไดอารี่ของคุณหมอวัตสัน ซึ่งเป็นบันทึกเขียนด้วยลายมือที่คัดลอกบทคัดตอนมาจากตอนที่มิชื่อเสียงอย่าง หมามาถุยตระกูลหรือสุนัขปีศาจแห่งบาสเกอร์วิลล์ (The hound of Baskervilles)

ห้องชั้นสามจัดแสดงหุ่นขี้ผึ้งจำลองฉากต่าง ๆ ในเนื้อเรื่อง ฉากเซอร์ล๊อค โฮล์มส์ ยืนอยู่ในห้องเดียวกับโปรเฟสเซอร์ โมริอาตี และยังมีห้องเก็บของใต้หลังคา ที่ผู้เช่าใช้เก็บหีบและกล่องใส่ของก็ยังมีให้เห็น (ข้อมูลจาก <http://www.sherlock-holmes.co.uk/>)

การดำเนินการ

1. รัฐบาลให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวในลอนดอน โดยการจัดหาสถานที่เพื่อให้เป็นบ้านเซอร์ล๊อคโฮล์มส์ เลือกสถานที่โดยมีเค้าเรื่องมาจากวรรณกรรมเรื่องเซอร์ล๊อค โฮล์มส์ คือ "221 b Baker Street , London NW1 6XE" ซึ่งใช้เป็นตึกยุควิคตอเรียนเป็นยุคสมัยเดียวกันกับที่เซอร์ล๊อค โฮล์มส์

มีชีวิตอยู่ และเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมทุกวัน 09.30 - 18.00 น. ปิดวันที่ 25 ธันวาคม (วันคริสต์มาส) ค่าเข้าชม ผู้ใหญ่ 6 ปอนด์ เด็กอายุต่ำกว่า 16 ปี 4 ปอนด์

2. จัดสถานที่ภายในบ้านให้สอดคล้องกับวรรณกรรมมากยิ่งขึ้น โดยการสร้างห้องนั่งเล่นในบ้านของนักสืบเชอร์ล็อก โฮล์มส์ ที่ภายในตกแต่งสถานที่ตามบทประพันธ์ทุกประการ

3. สร้างรูปปั้นสำริดเชอร์ล็อก โฮล์มส์ ขึ้นบริเวณถนนเบเกอร์ และบริเวณสถานีรถไฟฟ้าก็ตกแต่งด้วยรูปของเชอร์ล็อก โฮล์มส์

4. สร้างหุ่นขี้ผึ้งจำลองเหตุการณ์ของคดีต่างๆในวรรณกรรมเรื่องเชอร์ล็อก โฮล์มส์

5. จัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์ แสดงวัตถุสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมเรื่องเชอร์ล็อก โฮล์มส์ รวมทั้งวัตถุสิ่งของในสมัยวิกโตเรียน

6. มีบริการจำหน่ายของที่ระลึกที่เกี่ยวข้องกับเชอร์ล็อก โฮล์มส์

ความสำเร็จ

การใช้วรรณกรรม เรื่องเชอร์ล็อก โฮล์มส์ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ โดยสามารถที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกให้เดินทางไปท่องเที่ยวที่พิพิธภัณฑ์เชอร์ล็อก โฮล์มส์ได้จำนวนมากในแต่ละปี สถานที่ดังกล่าวได้รับนิยม เห็นได้จากการนำเสนอภาพสถานที่ท่องเที่ยวบนเว็บไซต์ต่าง ๆ รวมทั้งหนังสือท่องเที่ยว สื่อโทรทัศน์ นิตยสารการท่องเที่ยว และการส่งจดหมายถึงเชอร์ล็อก โฮล์มส์จำนวนมาก

ประโยชน์จากการดำเนินงาน

มีรายได้หมุนเวียนเข้าสู่ประเทศ ประชาชนมีรายได้เพิ่ม สร้างชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวให้กับประเทศอังกฤษ

รูปภาพ

ภาพที่ 14 พิพิธภัณฑ์เชอร์ล็อก โฮล์มส์

ที่มา : <http://www.oknation.net/>

ภาพที่ 15 พิพิธภัณฑ์เซอร์ลอร์ด โอลด์มส์ ชั้น 1
ที่มา : <http://simplificity.exteen.com>

ภาพที่ 16 พิพิธภัณฑ์เซอร์ลอร์ด โอลด์มส์ ชั้น 3
ที่มา : <http://simplificity.exteen.com>

ภาพที่ 17 รูปปั้นเซอร์ลอร์ด โอลด์มส์ บนถนนเบเกอร์

เปรียบเทียบตัวอย่างการดำเนินการที่ดีกับการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดสุพรรณบุรี

พิพิธภัณฑสถานเซอร์ลอร์ด โฮล์มส์ บริเวณถนนเบเกอร์ จัดสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นบ้านที่อยู่อาศัยของ เซอร์ลอร์ด โฮล์มส์ ภายในจัดให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับบรรยากาศที่เสมือนเมื่อครั้งเซอร์ลอร์ด โฮล์มส์ อาศัยอยู่ ห้องทำงานที่วางเครื่องใช้ในยุคสมัยนั้นตามวรรณกรรม หุ่นที่สร้างคล้ายคนจริง ๆ จำลอง เหตุการณ์คดีฆาตกรรมต่าง ๆ ที่สร้างได้สมจริงในรายละเอียดต่าง ๆ ที่ทำให้เสมือนมองภาพจริงจาก วรรณกรรม ฯลฯ เช่นเดียวกับที่บ้านขุนช้างในวัดป่าเลไลยก์ ที่สร้างขึ้นแบบเรือนไทยขนาดใหญ่ให้สม กับฐานะบ้านเศรษฐีอย่างขุนช้าง ภายในมีการแสดงวัตถุโบราณประเภทเครื่องใช้ แสดงภาพวาดตัวละคร ส่วนที่คุ้มขุนแผนก็มีการจัดสถานที่ให้เป็นห้องนอนห้องครัว แต่ขาดความสมจริงในรายละเอียด ต่าง ๆ ทั้งสองแห่งในการที่นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับบรรยากาศตามวรรณกรรมหรือรู้สึกมีส่วนร่วม ในฉากหรือสถานการณ์ที่สำคัญตามในวรรณกรรม และตามสถานที่ใกล้เคียงยังจัดตั้งรูปปั้นเซอร์ลอร์ด โฮล์มส์ ขนาดใหญ่หรือรูปภาพเซอร์ลอร์ด โฮล์มส์ เช่น บริเวณสถานีรถไฟใต้ดิน และริมถนน ที่บ้าน ขุนช้างไม่มีการสร้างหุ่นหรือรูปปั้นจำลองเหตุการณ์หรือสถานการณ์ มีแต่รูปปั้นของขุนช้างที่หน้าบ้าน ที่นักท่องเที่ยวสามารถไปโยนเหรียญเสี่ยงทายได้ นอกนั้นจะเป็นรูปเคารพของขุนแผน ขุนช้าง และ นางพิม ซึ่งเป็นหุ่นปูนปั้นธรรมดา ที่มีผู้คนไปจุดธูปเทียนบูชาปิดทอง ถวายเครื่องแต่งกายและ เครื่องประดับที่วัดป่าเลไลยก์ และที่นักท่องเที่ยวสามารถจับต้องและถ่ายรูปที่ระลึกได้จะเป็นรูปปั้น ขุนแผนขี่ม้าสีหมอกที่หน้าคุ้มขุนแผน แต่เป็นรูปปั้นโลหะเพียงรูปเดียว ส่วนที่ในจังหวัดสุพรรณบุรีมี การนำชื่อตัวละครมาใช้ตั้งเป็นชื่อถนนต่าง ๆ ในเขตเทศบาล เช่น ถนนขุนแผน ถนนนางพิม ฯลฯ

นอกจากนี้ พิพิธภัณฑสถานเซอร์ลอร์ด โฮล์มส์ ยังมีการจัดจำหน่ายของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยว ชื่อเป็นของฝาก และของสะสม แต่บ้านขุนช้างและคุ้มขุนแผนไม่มี จะมีก็จะเป็นการให้เช่าบูชาวัตถุ มงคลต่าง ๆ และสินค้าทางการเกษตรที่มีการจำหน่ายอยู่ในวัดทั้งสอง เช่น สินค้าพื้นบ้านต่าง ๆ ผัก ผลไม้ อาหารการกินทั้งอาหารสดและอาหารสำเร็จรูปต่าง ๆ สิ่งของเครื่องใช้บางชนิด

2.5.3 บ้านเชกสเปียร์ สเตรตฟอร์ด อัปพอน เอวอน (Stratford upon Avon)

ข้อมูลทั่วไป

สเตรตฟอร์ด อัปพอน เอวอน เป็นเมืองขนาดเล็กที่มีชื่อเสียงโด่งดัง เพราะเป็นเมืองบ้านเกิด และปลายทางสุดท้ายของกวีเอกระดับโลก วิลเลียม เชกสเปียร์ (William Shakespeare) ซึ่งรัฐบาล

อังกฤษยังคงรักษาสภาพบ้านเรือนสำคัญของกวีเอกและญาติใกล้ชิดไว้ ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในสมัยนั้น การท่องเที่ยวบ้านเกิดของนักประพันธ์อย่าง วิลเลียม เชกสเปียร์ (William Shakespeare) ที่เดิมเป็นบ้านธรรมดา ของ John Shakespeare บิดาของ วิลเลียม มีอาชีพเป็นช่างทำถุ้มือ ตัดขนแกะ และถูกสร้างและซ่อมแซมใหม่ในศตวรรษที่ 16 บ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ ตั้งอยู่ที่ Henley street, g=dlgxupiN Stratford-upon-Avon, Warwickshire, England ซึ่งเชื่อกันว่า วิลเลียม เชกสเปียร์ เกิดในปี 1564 และใช้ชีวิตในวัยเด็กที่บ้านนี้

บ้านนี้เปิดเป็นพิพิธภัณฑ์เล็กๆ เปิดให้เข้าชมมาเป็นเวลามากกว่า 250 ปี ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก อยู่ในความดูแลของ Shakespeare Birthplace Trust

Dr. Levi Fox ผู้อำนวยการของทรัสต์ ในปี 1945 ถึง 1989 ได้ผลักดันให้มีการซ่อมแซมบูรณะ เพื่อจัดให้เป็นห้องสมุด และแหล่งสะสม รวบรวมผลงานเอกสารหลักฐานของเชกสเปียร์

บ้านนี้ได้จำลองการใช้ชีวิตของครอบครัวเชกสเปียร์ และจัดแบ่งเป็นแต่ละโซนประกอบด้วย บ้าน โรงงาน โรงแรมที่พัก ร้านค้า แท่นบูชาศาลเจ้า สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ สวนดอกไม้ สมุนไพร กำแพงสวนดอกไม้ ที่มีความงดงามท่ามกลางกระแสความนิยมของนักท่องเที่ยว ด้วยบ้านเรือนครึ่งไม้สักจากศตวรรษที่ 16 ธรรมชาติที่สวยงามพร้อมทั้งแม่น้ำเอวอนที่ไหลเอื่อย สัมผัสได้ถึงที่มาของแรงบันดาลใจของกวีเอก ที่มาของผลงานสร้างสรรค์ซึ่งมีสถานที่สำคัญดังนี้

1. บ้านเกิดเชกสเปียร์ (Shakespeare's Birthplace)

บ้านที่เชกสเปียร์เกิด ทั้งยังเป็นบ้านที่เขาเติบโตและเขียนบทประพันธ์ที่มีชื่อเสียงหลายเรื่อง รวมถึงเป็นที่ที่เขาเคยใช้ชีวิตกับแอนน์ ฮัทธเวย์ ในช่วง 5 ปีแรกของการสมรส โดยบ้านหลังนี้ได้มีโอกาสต้อนรับแขกเหรื่อมากมายหลายตา รวมถึงชาร์ลส์ ดิกเคนส์, จอห์น คีทส์ และมาร์ค ทเวน

2. Hall's Croft บ้านของลูกสาวเชกสเปียร์ Susanna และสามี Dr. John Hall บ้านนี้ตกแต่งสวยงามและจัดแสดงเกี่ยวกับงานทางการแพทย์ของ Dr. John Hall หนังสือสะสมเกี่ยวกับการแพทย์ มีสวนดอกไม้และสมุนไพรกลิ่นหอมเพื่อผ่อนคลาย ที่นี่มีร้านกาแฟ และกีฟชอปขายของงานศิลปะ งานแฮนด์เมดและงานฝีมือท้องถิ่น

3. Mary Arden's Farm

Mary Arden แม่ของเชกสเปียร์ ที่นี่เปิดเป็นฟาร์ม มีกิจกรรมหลายอย่างแสดงให้เห็นถึงการทำงานในชีวิตประจำวันของคนในฟาร์มสมัยราชวงศ์ทิวดอร์ มี งานผลิตผลการเกษตร นวดข้าว ทำขนมปัง ทำสวน เลี้ยงสัตว์

4. Nash's House & New Place ส่วนสุดท้ายของบ้าน

เป็นสถานที่สุดท้ายที่ วิลเลียม เชกสเปียร์ เสียชีวิตในปี 1616 ก่อสร้างตามสไตล์ทิวดอร์ ชื่อของบ้านตั้งชื่อตามชื่อสามีคนแรก Thomas Nash ของหลานสาวเชกสเปียร์ Elizabeth ใกล้เคียงกับบ้านหลังนี้เป็นส่วนของที่เรียกว่า นิวเพลส ในปี 1597 เชกสเปียร์ได้ซื้อบ้านนี้และตกแต่งเพื่อเป็นบ้านสำหรับครอบครัวใหม่ บ้านนี้เป็นบ้านหลังที่สองที่ใหญ่ที่สุดใน Stratford ในขณะนั้น เขาใช้ชีวิตในช่วงสุดท้ายที่นี่ ซึ่งเชื่อกันว่า งานเขียนบางเรื่อง เช่น The Tempest เขียนขึ้นที่นี่ เขาเสียชีวิตที่นี่ในปี 1616

5. Shakespeare's Treasures

นิทรรศการของล้ำค่าของเชกสเปียร์ แหล่งรวบรวมสะสมผลงานอันทรงคุณค่าของเชกสเปียร์ และของใช้ส่วนตัว หนังสือเอกสาร ภาพวาด ของเชกสเปียร์ ในช่วงชีวิตการทำงานและดำเนินชีวิต โดยเฉพาะภาพคอปปี จากภาพวาด Cobbe เป็นภาพเดียวเท่านั้น ที่เชื่อว่าเชกสเปียร์วาด

6. Anne Hathaway's Cottage & Gardens

ส่วนที่โรแมนติกที่สุดของบ้านสมัยเชกสเปียร์ในสมัยหนุ่มๆ ได้สเก็ทภาพบ้านของครอบครัวให้แก่ Anne Hathaway ที่จะแต่งงานกัน ซึ่งตกแต่งด้วยสวนล้อมรอบ มีดอกไม้หอมนานาชนิด พุ่มไม้ ช่วงฤดูร้อนและฤดูใบไม้ผลิ ชมต้นไม้ร้องเพลง เทศกาลดอกไม้ในบ้านตกแต่งตามช่วงเวลาของชีวิต Anne Hathaway

การดำเนินการ

1. รัฐบาลให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมืองสแตรตฟอร์ดอัปออนเอวอน ประเทศอังกฤษ โดยอนุรักษ์บ้านของวิลเลียม เชกสเปียร์
2. จัดตั้งเชกสเปียร์เซนเตอร์ แสดงประวัติครอบครัวของเชกสเปียร์ ผลงานและภาพวาดของวิลเลียม เชกสเปียร์
3. จัดสถานที่ให้สวยงามน่าท่องเที่ยว บริเวณสองข้างฝั่งถนนให้คงสถาปัตยกรรมแบบทิวดอร์ เพื่อคงบรรยากาศให้อยู่ในสมัยที่ วิลเลียม เชกสเปียร์ มีชีวิตอยู่ จัดสวนหลังบ้านให้มีบรรยากาศร่มรื่นสวยงาม มีไม้ดอกไม้ส่งกลิ่นหอมชวนให้นักท่องเที่ยวถ่ายรูปเป็นที่ระลึก
4. มีกลุ่มนักแสดงซอมบทะเลครของเชกสเปียร์ บริเวณสวนหลังบ้าน เพื่อสร้างความสนใจให้กับนักท่องเที่ยวให้มาชมการแสดง

5. ภายในบ้านของเชกสเปียร์จัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ของเชกสเปียร์ โดยจัดบรรยากาศในบ้านให้เหมือนกับที่เชกสเปียร์ มีชีวิตอยู่ เช่น ห้องครัว ห้องนอน ห้องทำงาน
6. มีบริการจำหน่ายของที่ระลึกต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิลเลียม เชกสเปียร์
7. จัดสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับประวัติวิลเลียม เชกสเปียร์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น บ้านภรรยาของเชกสเปียร์ บ้านลูกสาว บ้านมารดา

ความสำเร็จ

การส่งเสริมการท่องเที่ยวบ้านของเชกสเปียร์ ที่สแตตฟอร์ด อัปพอน เอวอน ประสบความสำเร็จ มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางไปท่องเที่ยว เพื่อต้องการสัมผัสกับบรรยากาศบ้านเกิดของนักประพันธ์เอกระดับโลก บ้านเชกสเปียร์ได้รับนิยม เห็นได้จากการนำเสนอภาพสถานที่ท่องเที่ยวบนเว็บไซต์ต่าง ๆ รวมทั้งหนังสือท่องเที่ยว สื่อโทรทัศน์ นิตยสารการท่องเที่ยว

ประโยชน์จากการดำเนินงาน

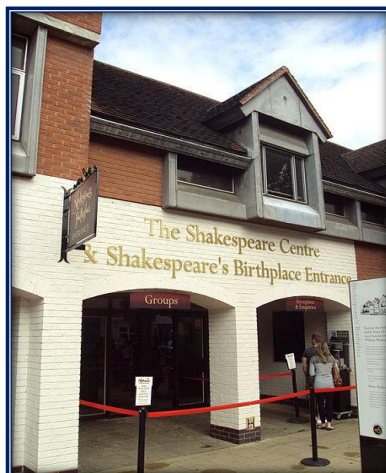
มีรายได้หมุนเวียนเข้าสู่ประเทศ ประชาชนมีรายได้เพิ่ม สร้างชื่อเสียงในด้านการท่องเที่ยวให้กับประเทศอังกฤษ โดยจัดเป็นนิทรรศการ มีโปรแกรมและกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวเข้าชม โดยมีนักท่องเที่ยวประมาณ 520,000 คน ต่อปีในการมาเที่ยวชมสถานที่แห่งนี้ (Mike Robinson และ Hans Christian Anderson ,2002 : 1- 27)

รูปภาพ

ภาพที่ 18 บ้านเกิดเชกสเปียร์ (Shakespeare's Birthplace)

ที่มา : <http://www.shakespeare.org.uk/>

ภาพที่ 19 เซกสเปียร์เซนเตอร์ (Shalespear's Centre)

ที่มา : <http://commons.wikimedia.org/>

ภาพที่ 20 Hall's Croft

ที่มา : <http://www.theglobetrotter.co.uk>

ภาพที่ 21 Mary Arden's Farm

ที่มา : <http://www.yelp.co.uk>

ภาพที่ 22 Nash's House

ที่มา : <http://www.blackcountry society.co.uk/articles/bagley/03.jpg>

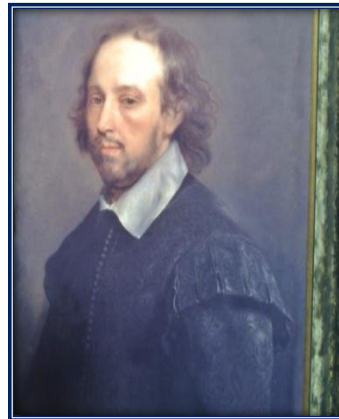
ภาพที่ 23 Shakespeare's Treasures

ที่มา : <http://www.gonewiththefamily.com>

ภาพที่ 24 Anne Hathaway's Cottage&Gardens

ที่มา : <http://www.shakespeare.org.uk>

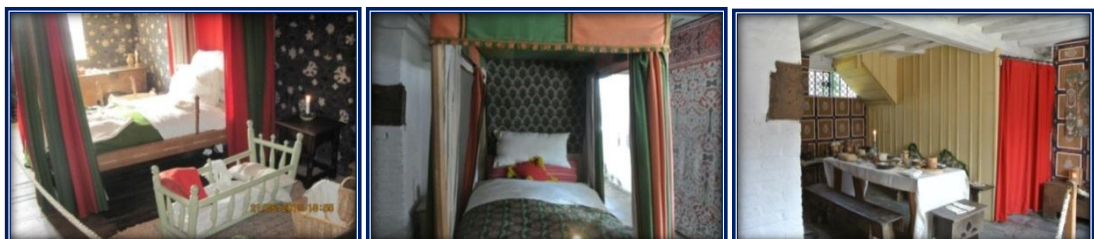
ภาพที่ 25 ภาพเชกสเปียร์ Cobbe ที่ Shakespear's Birthplace

ภาพที่ 26 ของที่ระลึกต่าง ๆ

ภาพที่ 27 การซ้อมบทละครเชกสเปียร์

ภาพที่ 28 การแสดงสถานที่เกิดภายในบ้านเชกสเปียร์

เปรียบเทียบตัวอย่างการดำเนินการที่ดีกับการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดสุพรรณบุรี

บ้านวิลเลียม เชกสเปียร์ มีการจัดการการนำเสนอที่ดี ทั้งในส่วนนิทรรศการและสถานที่ มีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามามีส่วนช่วยในการนำเสนอในการจัดนิทรรศการ การจัดรูปแบบที่น่าสนใจ หุ่นจำลอง วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้การจำลองสถานที่ เหตุการณ์ วิถีชีวิตในช่วงขณะนั้นของครอบครัวเชกสเปียร์ ได้เหมือนจริงตามรายละเอียดต่าง ๆ และตรงกับยุคสมัยนั้น ๆ แม้แต่บริเวณใกล้เคียงบ้านเชกสเปียร์ยังปลูกสร้างบ้านเรือนให้เป็นรูปแบบเดียวกัน ส่วนมากจะเป็นร้านค้าขายของที่ระลึกและสินค้าต่าง ๆ ที่ทำให้ได้บรรยากาศเหมือนได้เดินอยู่ในยุคสมัยนั้น ๆ กับเชกสเปียร์ รวมทั้งมีการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวเป็นพิเศษที่สามารถเข้าชมละครในโรงละครได้ ร่วมกับการท่องเที่ยวสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับเชกสเปียร์ มีการจัดจำหน่ายของที่ระลึกต่าง ๆ รวมทั้งผลงานของเชกสเปียร์หลากหลายรูปแบบ

ที่วัดป่าเลไลยก์ มีการสร้างบ้านขุนช้างแบบเรือนไทยขนาดใหญ่ และวัดแค มีการสร้างคุ่มขุนแผนตามลักษณะเรือนไทย มีการจัดนิทรรศการบนเรือนทั้งสอง คุ่มขุนแผนมีการจำลองห้องนอน ห้องครัวให้ชม แต่ยังขาดความเหมือนจริงในรายละเอียดต่าง ๆ และในยุคสมัยนั้น ๆ ไม่มีหุ่นหรือรูปปั้นจำลองเหตุการณ์หรือสถานการณ์ มีภาพวาดตัวละครแขวนประดับไว้ตามข้างขวาบนบ้านขุนช้าง และมีภาพจิตรกรรมที่สวยงามเล่าเรื่องขุนช้างขุนแผนบริเวณรอบวิหารวัดป่าเลไลยก์ และมีแต่รูปปั้นขุนช้างที่หน้าบ้านที่นักท่องเที่ยวสามารถไปโยนเหรียญเสี่ยงทายได้ นอกนั้นจะเป็นรูปเคารพขุนแผน ขุนช้าง และนางพิม เป็นหุ่นปูนปั้นธรรมดา ที่มีผู้คนไปจุดธูปเทียนบูชา ปิดทอง ถวายเครื่องแต่งกาย และเครื่องประดับที่วัดป่าเลไลยก์ และที่นักท่องเที่ยวสามารถจับต้องและถ่ายรูปที่ระลึกได้จะเป็นรูปปั้นขุนแผน ซีม้าสีหมอกที่หน้าคุ่มขุนแผน แต่เป็นรูปปั้นโลหะเพียงรูปเดียว

การสร้างสถานที่ใกล้เคียงอย่างบ้านเชกสเปียร์ไม่มีเนื่องจากเป็นสถานที่ภายในวัดที่มีข้อจำกัด แต่มีชื่อถนนในจังหวัดสุพรรณบุรีที่มีการใช้ชื่อตัวละครมาตั้งเป็นชื่อถนนต่าง ๆ ที่สามารถขับรถเที่ยวชมได้สะดวกพร้อมกับได้เห็นการดำเนินชีวิตของคนในตลาดได้ด้วย ส่วนการจัดจำหน่ายของที่ระลึก เป็นของที่ระลึกที่บ้านขุนช้างและคุ่มขุนแผนไม่มี จะมีก็จะเป็นการให้เช่าบูชาวัตถุมงคลต่าง ๆ และสินค้าทางการเกษตรที่มีการจำหน่ายอยู่ภายในวัดทั้งสอง เช่น สินค้าพื้นบ้านต่าง ๆ ผัก ผลไม้ อาหารการกินทั้งอาหารสดและอาหารสำเร็จรูปต่าง ๆ สิ่งของเครื่องใช้บางชนิด

ตัวอย่าง Best practice ในประเทศไทย

2.5.4 อุทยานลิลิตพระลอ

ข้อมูลทั่วไป

อุทยานลิลิตพระลอ มีพื้นที่ 33 ไร่ 2 งาน 29 ตารางวา เป็นอุทยานที่สร้างขึ้นเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในด้านวรรณคดีไทย รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยกล่าวถึงเมืองสองหรือเมืองสรองที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณคดีเรื่อง ลิลิตพระลอ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลในด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ นิรุกติศาสตร์ และวรรณคดี จะพบว่ามีความเชื่อมโยงกันจนทำให้มีบุคคลสำคัญหลายคนมีความเชื่อว่าน่าจะเป็นเมืองของพระเพื่อน พระแพง ตามตำนานพงศาวดารโยนก ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ สรุปได้ว่าเรื่องราวลิลิตพระลอได้แต่งขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น โดยนำเรื่องราวและเหตุการณ์จากทางภาคเหนือไปเป็นโครงเรื่อง เมืองสองหรือสรองในอดีตมีเจ้านครปกครอง มีสถานที่ชุมชน เมืองโบราณตั้งอยู่ หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านกลาง ลักษณะตัวเมืองชุมชนโบราณเป็นกำแพงดินล้อมรอบ สามชั้นอยู่บนเนินสูง มีมีแม่น้ำกาหลงไหลผ่าน ปัจจุบันแม่น้ำนี้ได้ต้นเขินไปแล้วจนเกือบไม่เหลือสภาพ จังหวัดแพร่จึงได้พร้อมใจกันจัดสร้างอุทยานลิลิตพระลอขึ้น ในปี พ.ศ. 2548 เพื่อให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจของประชาชนและนักท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ทางการศึกษาค้นคว้าวรรณคดีลิลิตพระลอ ซึ่งได้รับยกย่องว่าเป็นยอดของลิลิต จากวรรณคดีสโมสรในสมัยรัชกาลที่ 6 เนื่องจากมีธรรมชาติที่มีความสมบูรณ์ครบทุกด้าน ทั้งปรัชญาที่สะท้อนวิถีชีวิตซึ่งมีลักษณะเด่น แสดงออกถึงความมีอำนาจ ความมีฤทธิ์ ความกตัญญู ความรัก ความหลง ความจงรักภักดี ความผูกอาฆาตพยาบาท ความเศร้าโศก และความตาย (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกลาง)

การดำเนินการ

ปี พ.ศ.2548 สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแพร่ ได้รับการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการสร้างอุทยานลิลิตพระลอ โดยมีการดำเนินการสร้างอนุสรณ์สามกษัตริย์ อาคารประชาสัมพันธ์ และห้องน้ำ หลังจากนั้นได้มอบให้องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกว้างได้เข้ามาดูแลและรับผิดชอบอุทยานลิลิตพระลอ ซึ่งเป็นอุทยานที่อยู่ในพื้นที่ตำบลบ้านกว้างต่อจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแพร่

ปี พ.ศ. 2553 ได้สร้างถ้าปู่เจ้าสมิงพรายขึ้นมา ภายในถ้าได้จัดให้มีรูปปั้นปู่เจ้าสมิงพรายให้ผู้ที่มาเยี่ยมชมได้สักการบูชาขอพร สร้างแม่น้ำกาหลงจำลอง ไก่แก้ว พร้อมแสงสีเสียงเพื่อให้ผู้เข้ามาเสี่ยงทายโชคชะตาชีวิตเหมือนในวรรณคดีลิลิตพระลอ ภาพประติมากรรมเรื่องราวของพระลอ

และจอภาพขนาดใหญ่ที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยให้ผู้เข้าชมได้เรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของเมือง
แพร่และวรรณคดีลิลิตพระลอ โดยได้รับการจัดสรรงบประมาณจากจังหวัดแพร่

ปี พ.ศ.2557 ได้มีการปรับปรุงพัฒนา ทำเป็นภูมิทัศน์โดยรอบให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น โดย
การปลูกสร้างสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ บริเวณรอบพื้นที่

ความสำเร็จ

การใช้วรรณกรรมเรื่องลิลิตพระลอ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ สามารถ
ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปท่องเที่ยวที่อุทยานลิลิตพระลอได้จำนวนมากในแต่ละปี ได้รับความ
สนใจในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น วันอนุรักษ์วรรณกรรมแห่งความรักอุทยาน
ลิลิตพระลอ ซึ่งมีการกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรม การประกวดภาพวาด การประกวดจัดทำบายศรี
การประกวดแกะสลักผลไม้ การประกวดร้องเพลงยอยศพระลอ การโชว์ไม้เท้าพญาล่อ การประลอง
ไก่ชน การจัดนิทรรศการ การจัดกาดมั่ว สาธิตการทำอาหารไทยโบราณ ฯลฯ

เป็นศูนย์การเรียนรู้วรรณคดีลิลิตพระลอ มีห้องบรรยายพิเศษ มีการจัดแสดงศิลปวัตถุโบราณ
และวิถีวัฒนธรรมชุมชนภายในอาคาร

นอกจากนี้ อุทยานลิลิตพระลอยังได้รับความนิยม โดยเห็นได้จากการนำเสนอภาพสถานที่
ท่องเที่ยวบนเว็บไซต์ต่าง ๆ มีการเขียนบันทึกการท่องเที่ยวในอุทยานลิลิตพระลอ มีหนังสือท่องเที่ยว
สื่อโทรทัศน์ นิตยสารการท่องเที่ยวจำนวนมาก

ประโยชน์จากการดำเนินงาน

มีรายได้หมุนเวียน ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้มากขึ้น ส่งเสริมอาชีพในชุมชน เป็นการ
ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัดแพร่ให้มีชื่อเสียงมากขึ้น และเป็นการอนุรักษ์วรรณกรรม
ท้องถิ่น

รูปภาพ

ภาพที่ 29 อนุสรณ์สามกษัตริย์ อุทยานลิลิตพระลอ

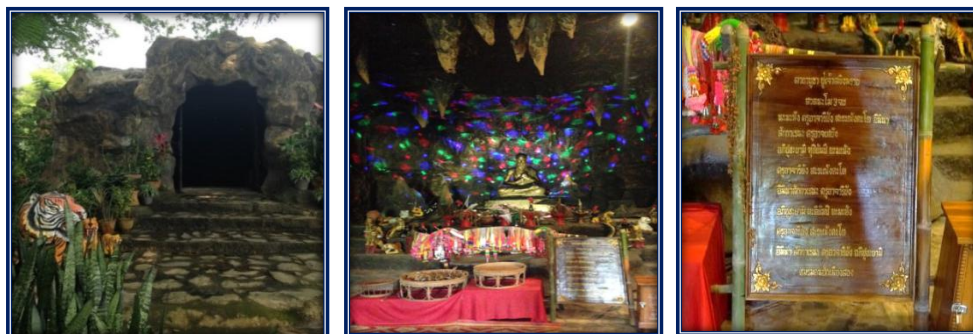
ภาพที่ 30 ป้ายบอกทางและป้ายข้อมูลต่าง ๆ บริเวณอุทยานลิลิตพระลอ

ภาพที่ 31 สำนักงานสภาวัฒนธรรมตำบลบ้านกลาง

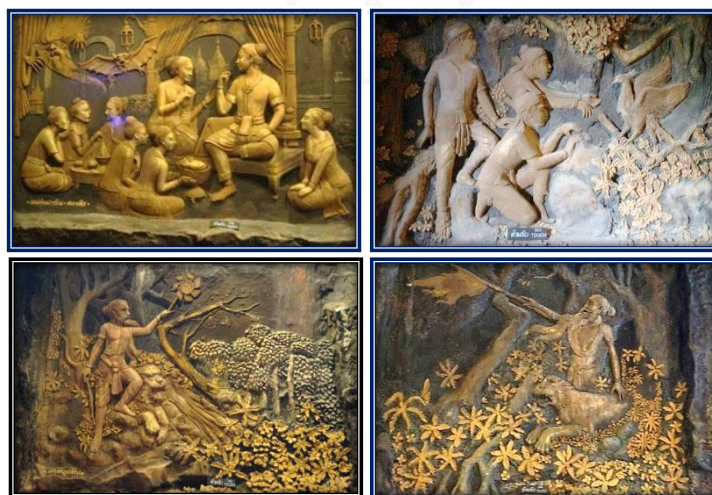
ภาพที่ 32 ภายในอาคารจัดแสดงโบราณวัตถุ

ภาพที่ 33 ทางเข้าถ้ำปู่เจ้าสมิงพราย รูปปั้นปู่เจ้าสมิงพราย

ภาพที่ 34 ภายในถ้ำจัดฉากจำลองเป็นริมแม่น้ำกาหลง

ภาพที่ 35 ประติมากรรมในถ้ำปู่เจ้าสมิงพราย แสดงเรื่องราวในลิลิตพระลอ

ภาพที่ 36 การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเรียนรู้เรื่องลิลิตพระลอ

ภาพที่ 37 ป้ายคำประพันธ์โคลงสี่สุภาพ ในลิลิตพระลอ

ภาพที่ 38 วัดพระธาตุพระลอ และอนุสรณ์สถานพระลอ

การเปรียบเทียบตัวอย่างการดำเนินการที่ดีกับการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี

อุทยานลิลิตพระลอ มีการจัดการการนำเสนอที่ดี ทั้งในส่วนนิทรรศการและสถานที่ มีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ ใช้วรรณกรรมลิลิตพระลอมาส่งเสริมการท่องเที่ยวในด้านตัวละครเอก และสถานที่ที่กล่าวถึงในวรรณกรรม มีการการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการนำเสนอ จัดสร้างอนุสรณ์สถานพระลอ พระเพื่อน พระแพง ที่มีมาตรฐานขนาดใหญ่ ให้ผู้คนมาสักการะ จัดสร้างถ้าปู่เจ้าสมิงพรายพร้อมนิทรรศการภายในนำรูปแบบการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ ทั้งเนื้อเรื่องการเสียดสี และแสงสีเสียงภายในถ้า เพื่อดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว มีลักษณะคล้ายกับบ้านจูเลียตที่มีตู้บรรยายแทนการใช้มัคคุเทศก์นำเที่ยว มีการสร้างอุทยานลิลิตพระลอเป็นเอกเทศในบริเวณที่สันนิษฐานว่าเป็นเมืองสองในวรรณคดี ปัจจุบันคืออำเภอสองที่มีโบราณสถานอยู่ในบริเวณเดียวกันคือวัดพระธาตุพระลอ เช่นเดียวกับพิพิธภัณฑ์เชลลือคโฮล์มที่ถนนเบเกอร์ บ้านเกิดเชกสเปียร์ที่ใช้การสร้างบ้านขึ้นมาใหม่ในบริเวณที่เป็นบ้านเกิดของเชกสเปียร์ และมีสถานที่อื่น ๆ ที่มีความเชื่อมโยงกัน การสร้างบ้านขุนช้าง คุ่มขุนแผน ที่เลือกสร้างในสถานที่ที่กล่าวถึงในวรรณกรรมและมีสถานที่เชื่อมโยงกันที่ยังคงปรากฏอยู่

อุทยานลิลิตพระลอยังจัดเป็นศูนย์เรียนรู้ที่เกี่ยวกับวรรณคดีลิลิตพระลอโดยเฉพาะ มีเอกสารมีห้องบรรยายพิเศษ มีอนุสรณ์สถาน มีการจำลองเหตุการณ์บางตอนในเรื่อง เช่น การสร้างถ้าปู่เจ้าสมิงพราย แสงสีเสียงช่วยสร้างบรรยากาศภายในถ้าให้นักท่องเที่ยวรู้สึกถึงการได้เข้าไปพบกับผู้วิเศษจริง ๆ รวมทั้งให้มีการเสียดสีเหมือนเช่นเดียวกับตอนพระลอเสียดสีบริเวณแม่น้ำกาหลง โดยนำเทคนิคแสงสีเสียงมาใช้ตามการเสียดสี ซึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรีไม่มีศูนย์เรียนรู้หรือจัดเป็นอุทยานโดยตรง ทั้งที่มีความเชื่อว่าขุนช้างขุนแผนมีเค้าเรื่องจริง และเป็นสถานที่จริงที่เกิดเหตุการณ์สำคัญหลายตอนทีกล่าวถึงในวรรณกรรม สถานที่ที่จัดการท่องเที่ยวอยู่นั้นอยู่ภายในวัด จึงมีข้อจำกัดในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้อุทยานลิลิตพระลอยังจัดให้มีกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ ในวันสำคัญ เช่นเดียวกับการจัดเทศน์มหาชาติ การจัดงานสงกรานต์ในวัดป่าเลไลยก์ และวัดแค รวมทั้งหน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดกิจกรรมพิเศษเกี่ยวกับขุนช้างขุนแผนภายในจังหวัด

อุทยานลิลิตพระลอ มีการจัดจำหน่ายของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยว เช่น เสื้อยืดพิมพ์ลายภาพพระลอ พระเพื่อน พระแพง และเป็นตัวหนังสือคำว่า ลิลิตพระลอทั้งในภาษาปัจจุบันและภาษาพื้นเมือง และมีการให้เข้าบูชาวัดอุ้มงคต่าง ๆ เช่นเดียวกับวัดป่าเลไลยก์และวัดแค รวมทั้งมีหมาก

พลู สมุนไพรต่าง ๆ ให้ซื้อหากันกลับไป สถานที่นี้ไม่มีบริการขายอาหารหรือร้านค้าอื่น ๆ เหมือนกับสถานที่ท่องเที่ยวทั่วไป

2.5.5 อนุสาวรีย์สุนทรภู่ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

ข้อมูลทั่วไป

อนุสาวรีย์สุนทรภู่ถือเป็นอนุสาวรีย์กวีแห่งแรกของประเทศไทย เนื่องจากตามประวัติของสุนทรภู่กล่าวถึงบิดา ที่มีภูมิลำเนาอยู่ที่ ตำบลกร่ำ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง อยู่ในบทกวี "นิราศเมืองแกลง" ที่สุนทรภู่แต่งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2349 สุนทรภู่พรรณนาถึงการได้เดินทางไปยังเมืองแกลง ที่ต้องใช้เวลาในการเดินทางนานนับเดือนไปจนถึงเมืองระยอง บทประพันธ์นิราศเมืองแกลงจึงถือเป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ เพราะทำให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ในอดีต

อนุสาวรีย์สุนทรภู่ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงให้ความรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม ถือเป็นสัญลักษณ์ของอำเภอแกลง และจังหวัดระยอง ที่สร้างขึ้นเพื่อระลึกถึงท่านสุนทรโวหาร (ภู่) กวีเอกของไทย ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และเป็นสถานที่จัดกิจกรรมรำลึก และส่งเสริมศิลปะการประพันธ์

การดำเนินการ

อนุสาวรีย์สุนทรภู่ มีอาณาบริเวณ 8.5 ไร่ เริ่มวางศิลาฤกษ์ตั้งแต่วันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2498 โดย จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในยุคนั้น แต่งานก่อสร้างค้างไปเป็นเวลาร่วมสิบปี จนถึงปี พ.ศ. 2511 ผู้ว่าราชการจังหวัดระยองในยุคนั้นคือ นายวิทยา เกษรเสาวภาค เปิดรับบริจาคเงินทั่วประเทศได้เป็นจำนวน 962,776.10 บาท งานก่อสร้างจึงได้ดำเนินต่อ มีพิธีเททองที่รูปหล่อที่กรมศิลปากรเมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2512 และนำไปติดตั้งจนเสร็จเรียบร้อยเมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2513 มีพิธีเปิดอนุสาวรีย์อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2513 ประติมากรผู้ปั้นรูปหล่อในอนุสาวรีย์ ประกอบด้วย อาจารย์สุกิจ ลายเดช เป็นผู้ปั้นสุนทรภู่ อาจารย์ไกรสร ศรีสุวรรณ เป็นผู้ปั้นพระอภัยมณี อาจารย์สาโรช จารักษ์ เป็นผู้ปั้นนางเงือก และอาจารย์ธนะ เลหาภัยกุล เป็นผู้ปั้นผีเสื้อสมุทร

ความสำเร็จ

การส่งเสริมการท่องเที่ยวอนุสาวรีย์สุนทรภู่ประสบความสำเร็จ มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางไปที่ท่องเที่ยว เพื่อต้องการเรียนรู้ประวัติและผลงานของนักประพันธ์เอกของไทย อนุสาวรีย์

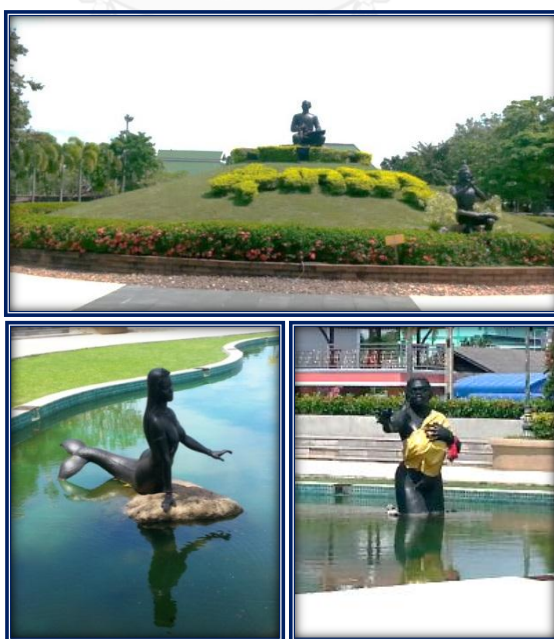
สุนทรภู่ได้รับความนิยม มีการนำเสนอภาพสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจบนเว็บไซต์ต่าง ๆ รวมทั้งเอกสาร หนังสือท่องเที่ยว สื่อโทรทัศน์ นิตยสารการท่องเที่ยว ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปท่องเที่ยวที่อนุสาวรีย์สุนทรภู่ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ได้จำนวนมากในแต่ละปี

ประโยชน์จากการดำเนินงาน

มีรายได้หมุนเวียน ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้มากขึ้น ส่งเสริมอาชีพในชุมชน เป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัดเพชรบุรีให้มีชื่อเสียงมากขึ้น

ภาพที่ 39 จำลองกุฏิพระ ที่สุนทรภู่มาเยี่ยมบิดาที่เมืองแกลง

ภาพที่ 40 อนุสาวรีย์สุนทรภู่ และรูปปั้นตัวละครหน้าอนุสาวรีย์สุนทรภู่

ภาพที่ 44 คำกวีสุนทรภู่ บริเวณรอบอนุสาวรีย์สุนทรภู่

เปรียบเทียบตัวอย่างการดำเนินการที่ดีกับการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดสุพรรณบุรี

อนุสาวรีย์สุนทรภู่ มีการจัดการการนำเสนอที่ดี ทั้งในส่วนนิทรรศการและสถานที่ มีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ โดยใช้ชีวประวัติสุนทรภู่กวีเอกของไทยที่มีผลงานเลื่องชื่อ มาส่งเสริมการท่องเที่ยวในด้านกวีเอก และสถานที่ที่กล่าวถึงในวรรณกรรมนิราศเมืองแกลง มีการสร้างอนุสาวรีย์สุนทรภู่ บริเวณหลักหมุดกวีที่ 24 บ้านกร่ำ ที่เป็นวัดป่ากร่ำ ในวรรณกรรมที่สุนทรภู่กล่าวถึงบิดาบวชจำพรรษาอยู่วัดนี้ ภายในอนุสาวรีย์สร้างกุฏิที่สมมุติว่าเป็นกุฏิที่สุนทรภู่มาเยี่ยมบิดา และมีการสร้างอาคารจัดนิทรรศการต่าง ๆ มีการแสดงผลงาน มีรูปปั้นจำลองตัวละครในเรื่องพระอภัยมณี แต่ไม่มีการจำลองเป็นเรื่องราวตอนใดตอนหนึ่ง มีหลักหมุดกวีที่สร้างขึ้นเพื่อบอกจุดหมายในการเดินทางของสุนทรภู่ที่เดินทางมาเมืองแกลงจำนวน 28 จุด ซึ่งจะจัดเป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งต่อไป ซึ่งคล้ายกับการตั้งชื่อถนนในจังหวัดสุพรรณบุรีที่ตั้งชื่อตามตัวละครวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน การใช้กวีส่งเสริมการท่องเที่ยวแล้วสร้างสถานที่ให้เชื่อมโยงกับกวี มีลักษณะคล้ายบ้านเกิดเชกสเปียร์ที่ใช้การสร้างบ้านขึ้นมาใหม่ในบริเวณที่เป็นบ้านเกิดของเชกสเปียร์ และมีสถานที่อื่น ๆ ที่มีความเชื่อมโยงกัน การสร้างบ้านขุนช้าง คุ่มขุนแผน ที่เลือกสร้างขึ้นในสถานที่ที่กล่าวถึงในวรรณกรรมและมีสถานที่เชื่อมโยงกันที่ยังคงปรากฏอยู่ นอกจากนี้ยังมีการนำบทประพันธ์บางบท “คำกวี” ในวรรณกรรมมาจัดแสดง เช่นเดียวกับที่อุทยานลิลิตพระลอ

อนุสาวรีย์สุนทรภู่ ยังจัดเป็นศูนย์เรียนรู้ที่เกี่ยวกับผลงานวรรณกรรมทุกเรื่องของสุนทรภู่ โดยเฉพาะ ทุกวันที่ 24 มิถุนายนเป็นประจำของทุกปี จะมีการจัดกิจกรรมพิเศษในวันนี้เป็นงานใหญ่ มีการจัดประกวดแต่งกลอน วาดภาพ การเป่าปี่ซิงชนะเลิศ ฯลฯ มีนักเรียน นักศึกษา บุคคลที่สนใจทั่วประเทศเข้ามาร่วมงานและมาท่องเที่ยว บริเวณใกล้เคียงยังมีแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่น่าสนใจ

รูปปั้นภายในอนุสาวรีย์สามารถถ่ายรูปเป็นที่ระลึกได้ รูปปั้นมีรายละเอียดน่าสนใจ สามารถจินตนาการตามบทประพันธ์ได้อย่างเด่นชัด เป็นรูปปั้นโลหะบ้าง เป็นปูนปั้นบ้าง แต่ไม่มีลักษณะรูปปั้นเสมือนจริงแบบคนจริงอย่างในพิพิธภัณฑ์เซอส์ค็อกโฮล์มส์ หรือบ้านเกิดเชกสเปียร์ มีการสักการะรูปปั้นคือ รูปปั้นสุนทรภู่ เช่นเดียวกับที่สักการะรูปปั้นขุนแผน นางพิม ขุนช้างในวัดป่าเลไลยก์ และรูปเคารพขุนแผน หลวงตากง ฯลฯ ในวัดแค

สรุปการศึกษาและเปรียบเทียบตัวอย่างการดำเนินการที่ดี (Best practice)

จากการศึกษาและเปรียบเทียบตัวอย่างการดำเนินการที่ดี (Best practice) ของสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้ผู้วิจัยพบว่าแนวทางในการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยการนำตัวอย่างการดำเนินการที่ดีมาเป็นแบบอย่างแล้วทำการวิเคราะห์ว่าสิ่งใดที่ประสบความสำเร็จ และสิ่งใดที่สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมีศักยภาพที่สามารถดำเนินการได้ เช่น การจัดสร้างบ้านตัวละคร ในตัวอย่างการดำเนินการที่ดี มีการสร้างบ้านจุเลียด การสร้างบ้านเซอร์ลือค็อกโฮล์มส์ ซึ่งประสบความสำเร็จและได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว ทางจังหวัดสุพรรณบุรีได้มีการจัดสร้างบ้านขุนช้าง และคุ้มขุนแผนอยู่แล้ว สามารถนำไปใช้พัฒนาตามตัวอย่างการดำเนินการที่ดี โดยการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ภายในบ้านขุนช้างและคุ้มขุนแผน จัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ในสมัยโบราณ ที่มีความสมจริงในรายละเอียดตามยุคสมัยที่แสดงวิถีชีวิต วัฒนธรรม เพื่อสร้างให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและนักท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดสร้างรูปจำลองในแต่ละตอนที่มีความสำคัญหรือน่าสนใจในเรื่องขุนช้างขุนแผน ให้มีความน่าสนใจและนักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมโดยการร่วมถ่ายรูปได้ นอกจากนี้สถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นตัวอย่างการดำเนินการที่ดีแต่ละแห่ง มีการสร้างรูปจำลองตัวละครในวรรณกรรมให้มีความสมจริง เด่นชัด เช่น รูปปั้นจุเลียด รูปปั้นเซอร์ลือค็อกโฮล์มส์ การสร้างอนุสรณ์สามกษัตริย์บริเวณอุทยานลิลิตพระลอ การสร้างรูปปั้นสินสมุทร รูปปั้นพระอภัยมณี และตัวละครอื่น ๆ บริเวณอนุสาวรีย์สุนทรภู่ หรือในด้านของการจำหน่ายของที่ระลึก ซึ่งสถานที่

ท่องเที่ยวทางวรรณกรรมแต่ละแห่งจะมีการจัดจำหน่ายของที่ระลึกให้นักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีก็ควรมีการจัดจำหน่ายของที่ระลึกที่เกี่ยวกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เพื่อสร้างความโดดเด่น สร้างคุณค่าในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัด โดยการใช้เส้นทางวรรณกรรม ใช้คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งคุณค่าในเชิงวรรณศิลป์ที่มีอยู่ในวรรณกรรมมาสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่น่าสนใจและมีเสน่ห์ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภูมินามตามรอยขุนแผน สองแควกาญจนบุรี - สุพรรณบุรี งานวิจัยของ เอนก อัครบัณฑิต ปี 2552 เป็นเอกสารที่ปรับปรุงจากบทเรียนท้องถิ่นของชุมชนภูมินามตามวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนในจังหวัดกาญจนบุรีและสุพรรณบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชุมชนภูมินามตามวรรณคดีเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน จัดทำแผนที่ภูมินาม พัฒนาบทเรียนท้องถิ่นภูมินาม พัฒนาชุมชนภูมินามให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวรรณคดี จากผลการวิจัยพบว่า ชุมชนภูมินามตามวรรณคดีเรื่อง เสภาขุนช้างขุนแผนในจังหวัดกาญจนบุรี มี 4 ภูมินาม คือ เขาชนไก่ วัดส้มใหญ่ วัดบ้านถ้ำ วัดไต้ และชุมชนภูมินามในจังหวัดสุพรรณบุรี มี 3 ภูมินาม คือ วัดเขาพระ วัดป่าเลไลยก์ วัดแค จากการจัดตั้งเครือข่ายของชุมชนภูมินาม โดยเลือกสถานศึกษาที่ใกล้แหล่งภูมินามมากที่สุด มาร่วมพัฒนาบทเรียนท้องถิ่นตามเนื้อหาของวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับภูมินามแต่ละแห่ง พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการใช้บทเรียนสูงกว่าก่อนเรียน การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวรรณคดีตามภูมินามสร้างความพึงพอใจแหล่งท่องเที่ยว และคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวมาก รายงานการศึกษาเรื่องนี้เป็นแนวทางให้กับผู้วิจัยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับจังหวัดสุพรรณบุรี โดยการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน รวมทั้งการสร้างการเรียนรู้ให้กับนักเรียน และประชาชนในท้องถิ่น

การรับรู้และทัศนคติของคนกรุงเทพมหานครที่มีต่อการท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี วิทยานิพนธ์ของ ศิรินุช สุทธิรัตน์ ปริญญาวารสารศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารสื่อสารมวลชน) คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี 2547 เป็นการศึกษาพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของคนกรุงเทพมหานครที่มีต่อจังหวัดสุพรรณบุรี ที่ศึกษาการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีของคนกรุงเทพมหานคร รวมทั้งที่ได้ศึกษาทัศนคติของคนกรุงเทพมหานครที่มีต่อการท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวภายในประเทศจำนวนมาก มีวัตถุประสงค์เพื่อพักผ่อน ผล

การศึกษาการรับรู้และทัศนคติในการท่องเที่ยวที่จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า กลุ่มตัวอย่างรู้จักหอคอย
 บรรหาร-แจ่มใสเป็นลำดับที่ 1 รู้จักวัดไผ่โรงวัว เป็นลำดับที่ 2 รู้จักวัดป่าเลไลยก์วรวิหารเป็นลำดับ
 ที่ 3 รู้จักพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์ เป็นลำดับที่ 4 รู้จักศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นลำดับที่ 5 รู้จัก
 บึงฉวากเป็นลำดับที่ 6 รู้จักวัดแคและคุ้มขุนแผนเป็นลำดับที่ 7 รู้จักสวนนันทาเสด็จเป็นลำดับที่ 8
 รู้จักอุทยานมัจฉาวัดพระลอยเป็นลำดับที่ 9 รู้จักวัดพระศรีรัตนมหาธาตุเป็นลำดับที่ 10 กลุ่มตัวอย่าง
 มีทัศนคติในเชิงบวกต่อการท่องเที่ยวที่จังหวัดสุพรรณบุรี สามารถจะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มี
 ศักยภาพได้ การศึกษาเรื่องนี้ จึงเป็นแนวทางให้กับผู้วิจัยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 โดยใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า วัดป่าเลไลยก์และวัดแค คือคุ้มขุนแผน
 ติด 1 ใน 10 อันดับ แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีที่นักท่องเที่ยวจากกรุงเทพมหานครรู้จัก
 รวมทั้งนักท่องเที่ยวยังมีทัศนคติเชิงบวกกับการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นแนวทางในการ
 ส่งเสริมการท่องเที่ยวในด้านวรรณกรรมและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดสุพรรณบุรี

คติชนเกี่ยวกับขุนแผนในจังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดสุพรรณบุรี งานวิจัยของพัชนียา
 บุญนาค ปี 2555 เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลคติชนเกี่ยวกับขุนแผนในจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัด
 สุพรรณบุรี เพื่อศึกษาวิเคราะห์ลักษณะของข้อมูลคติชนเกี่ยวกับขุนแผนและเปรียบเทียบความทรงจำ
 ร่วมเรื่องขุนแผนจากข้อมูลคติชนประเภทต่าง ๆ โดยใช้แนวคิดเรื่องความทรงจำร่วมเป็นแนวทางใน
 การศึกษาวิเคราะห์ พบว่า คติชนเกี่ยวกับขุนแผนในจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวชีวิต
 ของขุนแผนในตอนบวชเรียน และนับถือขุนแผนในฐานะวีรบุรุษท้องถิ่น มีการสร้างความทรงจำร่วม
 โดยการอนุรักษ์และส่งเสริมสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับขุนแผน เป็นการรักษาและสร้างพื้นที่แห่งความทรง
 จำร่วมเรื่องขุนแผนในท้องถิ่น การสร้างรูปเคารพ เพื่อจะสืบทอดตำนานและพิธีกรรมเกี่ยวกับขุนแผน
 และการสร้างคำขวัญและการตั้งชื่อซึ่งแสดงให้เห็นว่าท้องถิ่นของตนเกี่ยวข้องกับขุนแผน โดยมีปัจจัย
 ในการสร้างความทรงจำร่วมคือ การสืบทอดความทรงจำร่วมของท้องถิ่น การช่วงชิงความโดดเด่นใน
 เชิงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการส่งเสริมเศรษฐกิจการท่องเที่ยว การศึกษาเรื่องนี้เป็นแนวทางให้
 ผู้วิจัยได้ศึกษาสถานที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน การสร้างรูปเคารพ รวมทั้ง
 ตำนานต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางที่นำไปใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับจังหวัดสุพรรณบุรีได้

คุณค่าเชิงวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ของศักดา บัณฑิตเพชร์ วิทยานิพนธ์ปริญญา
ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2517 เป็นการศึกษาคุณค่า
เชิงวรรณคดีในเรื่องขุนช้างขุนแผน โดยวิเคราะห์ด้านความเป็นมาของเรื่อง อธิบายลักษณะเรื่อง
วิเคราะห์คุณค่าในเชิงกวีนิพนธ์ วิเคราะห์แก่นเรื่อง ลักษณะนิสัยตัวละครที่สำคัญ ซึ่งพบว่า กวีได้เสนอ
ตัวละครและพฤติกรรมของตัวละครหลายแบบแตกต่างกัน พฤติกรรมต่าง ๆ ได้สะท้อนให้เห็นวิถีการ
ดำเนินชีวิตของชาวไทยในอดีต รวมทั้งให้แง่คิดอันเป็นคติแก่ผู้อื่น งานวิจัยเรื่องนี้เป็นแนวทางใน
การศึกษาวิถีชีวิตของชาวไทยในอดีต ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในขุนช้างขุนแผน
เพื่อนำไปเป็นแนวทางสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย ในหัวข้อ “การใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ต่าง ๆ งานวิจัยครั้งนี้เป็นการผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีรายละเอียดและวิธีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

- 3.1 เก็บรวบรวมเอกสารต่างๆเพื่อศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
- 3.2 การกำหนดและคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายสำหรับการวิจัย
- 3.3 การสังเกตการณ์
- 3.4 การสร้าง และการหาคุณภาพของเครื่องมือ
- 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.6 การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

3.1 เก็บรวบรวมเอกสารต่างๆเพื่อศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยและนำมาตรวจสอบและวิเคราะห์ ผลดังนี้

3.1.1 ขั้นปฐมภูมิ ผู้วิจัยวางแผนและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีการกำหนดกลุ่มประชากรตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยการใช้ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลโดยตรงที่ผู้วิจัยต้องการโดยตรง เพื่อให้ได้ข้อมูลความเป็นจริงและข้อมูลที่มีความทันสมัย มีความเป็นปัจจุบัน

3.1.2 ขั้นทุติยภูมิ ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ศึกษากรณี Best Practice เพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยหาข้อมูลจากเอกสารที่มีการรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลโดยบุคคลหรือหน่วยงานที่มีความน่าเชื่อถือในข้อมูลดังกล่าว คือ เอกสารทางราชการ บทความการท่องเที่ยว เอกสารประกอบการเรียน เอกสารประกอบคำบรรยาย วารสาร แผ่นพับ แนะนำการท่องเที่ยวของเอกชนและหน่วยงานของรัฐ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากเว็บไซต์ที่มีความทันสมัยและมีการปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน โดยรวบรวมจากที่

ต่าง ๆ เช่น หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ สถาบันวิทยบริการ หอสมุดกลางของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดเฉลิม - พระเกียรติฯ จังหวัดสุพรรณบุรี หอสมุดวิทยาลัยนาฏศิลป์จังหวัดสุพรรณบุรี หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเว็บไซต์ ต่างๆ เป็นต้น

3.2 การกำหนดและคัดเลือกประชากรกลุ่มเป้าหมายสำหรับการวิจัย

การศึกษาการวิจัยในครั้งนี้ มีการกำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูล ตามวิธีการเก็บข้อมูลแบบต่างๆ ดังนี้

1. การกำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมายจากการสัมภาษณ์

กำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูลความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ เช่น ตัวแทนจากกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ตัวแทนของวัดที่มีส่วนในการบริหารจัดการวัด ตัวแทนจากหน่วยงานของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว โดยใช้ในการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal) เพื่อแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ เช่น ข้อมูลสถานที่ บุคคล การท่องเที่ยว ฯลฯ ของการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

2. การกำหนดกลุ่มเป้าหมายจากการสังเกตการณ์

กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการสังเกตการณ์ คือ สังเกตการณ์สถานการณ์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สังเกตการณ์ รูปแบบการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยว ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี

- กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป (ชาวไทย)

3.3 การสังเกตการณ์

ผู้วิจัยทำการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม โดยการลงพื้นที่เพื่อการสำรวจ สถานที่ต่างๆที่มีการจัดกิจกรรม งานประเพณี และงานต่างๆ ที่มีการจัดขึ้นเป็นประจำในจังหวัดสุพรรณบุรี รวมถึงการเดินทางไปท่องเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรี เช่น วัดแคและวัดป่าเลไลยก์ เพื่อศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง และบันทึกเหตุการณ์เป็นลายลักษณ์อักษร วิดีโอและการบันทึกภาพ ตามที่ผู้วิจัยได้สังเกตและพบเห็น เพื่อนำมาวิเคราะห์สถานการณ์ว่า ในปัจจุบันมีบทบาท

ของวรรณกรรมท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวหรือไม่ ถ้ามีการจัดในรูปแบบใด อย่างไร และมีมากน้อยเพียงใด

ผู้วิจัยจะสังเกตทุกอย่างที่เกิดขึ้น โดยสังเกตสิ่งต่างๆดังนี้

3.3.1 การกระทำ (Act) คือ สังเกตพฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์นั้นๆ

3.3.2 กิจกรรม (Activities) คือ สังเกต การกระทำที่เกี่ยวข้องกับหลายๆคน

3.3.3 การมีส่วนร่วม (Participation) ของบุคคลในสถานการณ์ที่ศึกษา

3.3.4 สถานที่ (Setting) คือ รูปแบบทุกอย่างที่เป็นหน่วยการวิเคราะห์

3.4 การสร้าง และการหาคุณภาพของเครื่องมือ

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูลนำมาประกอบการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.4.1 การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ Informal Interview

กลุ่มเป้าหมายจากการสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มคนที่มีความเกี่ยวข้องกับการนำวรรณกรรมชุมชนข้างขุนแผนไปใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้แบบสัมภาษณ์ ดังนี้

- การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal) กับกลุ่มเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อให้ได้ข้อมูลทางศิลปวัฒนธรรม และสถานการณ์เกี่ยวกับวรรณกรรมชุมชนข้างขุนแผนที่เป็นจริงในปัจจุบันจากผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง โดยผู้วิจัย มีการเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความต้องการของผู้วิจัย สามารถนำข้อมูลมาคิดวิเคราะห์ ในลำดับต่อไปได้ องค์ประกอบของแบบสัมภาษณ์ มีดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญของวรรณกรรมชุมชนข้างขุนแผนในจังหวัดสุพรรณบุรี

ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์สนใจเกี่ยวกับการนำวรรณกรรมชุมชนข้างขุนแผนเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

3.4.2 การเก็บข้อมูลจาก แบบสอบถาม Questionnaire

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม ในหัวข้อ “ความสนใจในการใช้วรรณกรรมชุมชนข้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี” โดยแบ่งแบบสอบถามมีประเด็นดังนี้

- แบบสอบถามความสนใจของนักท่องเที่ยว

ในหัวข้อ“แบบสอบถามความสนใจในการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี” โดยมีองค์ประกอบดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความสนใจในการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

มีลักษณะคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยแบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ คือ

5	หมายถึง	ในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	ในระดับมาก
3	หมายถึง	ในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	ในระดับน้อย
1	หมายถึง	ในระดับน้อยที่สุด

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยน้ำหนักคะแนนเทียบกับเกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	4.50 - 5.00	หมายถึงมีความสนใจมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.50 -4.49	หมายถึงมีความสนใจมาก
ค่าเฉลี่ย	2.50 - 3.49	หมายถึงมีความสนใจปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.50 - 2.49	หมายถึงมีความสนใจน้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00 - 1.49	หมายถึงมีความสนใจน้อยที่สุด

3.4.3 การหาคุณภาพเครื่องมือ

ในการสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างและแก้ไขเครื่องมือ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ตรวจสอบเนื้อหาและคุณภาพของเครื่องมือก่อนการนำไปเก็บข้อมูลมีดังนี้

1. ผศ.ดร.หทัยรัตน์ ทับพร คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. นางดวงเดือน สดแสงจันทร์ ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำพูน
3. คุณอานนท์ รักผล นักวิชาการศาสนสมบัติชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี

การหาคุณภาพเครื่องมือโดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มนักท่องเที่ยงทั่วไป ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (Reliability) ด้วยวิธีการประมาณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบราค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.9404 และนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ ไปเก็บข้อมูลกับนักท่องเที่ยงที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัย ดังนี้

3.5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร Documentary Research เพื่อรวบรวมข้อมูลและสกัดเนื้อหาสาระ (Content Message) ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน และการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี จากเอกสารต่างๆ และจากเว็บไซต์ต่างๆ

3.5.2 เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และการใช้แบบสอบถามความสนใจ

3.5.3 รวบรวมข้อมูลจากการบันทึกข้อมูลจากการสังเกตการณ์ จากการลงสนามจริงในแต่ละครั้ง

3.6 การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

3.6.1 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพได้ ดังนี้

- (1) การใช้แนวคิดทฤษฎีและการสร้างกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์
- (2) การตรวจสอบข้อมูล
- (3) การจดบันทึกและทำดัชนีข้อมูล
- (4) การจัดกระทำข้อมูล
- (5) การสร้างข้อสรุปและการพิสูจน์ข้อสรุป

3.6.2 นำข้อมูลที่ได้ มาวิเคราะห์ในเชิงปริมาณได้ ดังนี้

(1) ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา และประมวลผลจากค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย S.D (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) ค่าความแปรปรวน เพื่อให้ทราบความคิดเห็น โดยวิเคราะห์ข้อมูลและเปรียบเทียบข้อมูล ออกเป็นส่วนๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธี การแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ ของข้อมูลด้านต่างๆ เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน เป็นต้น

ส่วนที่ 2 วิเคราะห์ค่าร้อยละ ของแบบสอบถามความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ในจังหวัดสุพรรณบุรี

ส่วนที่ 3 แจกแจงความถี่และค่าร้อยละของแบบสอบถามความสนใจในการนำ วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

3.6.3 นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมาย การสังเกต มาวิเคราะห์สถานการณ์ รวมถึงหาวิธีการในการวางแนวทางที่มีความเป็นไปได้ เหมาะสมกับสิ่งที่จะนำมาใช้ ซึ่งต้องเป็นแนวปฏิบัติที่มองเห็นช่องทางที่จะประสบความสำเร็จได้ และสามารถพัฒนาให้เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดคุณค่า ยั่งยืน ให้กับจังหวัดสุพรรณบุรี

3.6.4 นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์สถานการณ์ในปัจจุบันโดยใช้ทฤษฎี Swot Analysis เพื่อวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ในการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อบันทึกข้อมูลที่เป็นประโยชน์สามารถนำไปใช้ในการพัฒนา หรือการวางแนวทางในการปฏิบัติงานให้แก่หน่วยงานและชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี ต่อไป

3.6.5 การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอข้อมูลของงานวิจัยในครั้งนี้ ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ตั้งไว้ ตามลำดับและจัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลงานวิจัยสู่สาธารณะ และส่งมอบข้อมูลให้แก่หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อการสนับสนุนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

บทที่ 4

วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อการท่องเที่ยว

4.1 คุณค่าวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน

ขุนช้างขุนแผน เป็นวรรณคดีที่ได้รับการยกย่องให้เป็นยอดในเรื่องกลอนเสภา จากวรรณคดีสโมสร สมเด็จพระยาบรมราชานุภาพ (2538 : 11) ทรงกล่าวว่า “คงจะเป็นด้วยนิทานเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นเรื่องที่ชอบกันแพร่หลายในครั้งกรุงเก่ายิ่งกว่านิทานเรื่องอื่น ๆ ด้วยเป็นเรื่องสนุกจับใจและถือกันว่าเป็นเรื่องจริง ตัวเรื่องขุนช้างขุนแผนก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจยิ่งกว่านิทานเรื่องอื่น ๆ ทั้งสิ้น” ขุนช้างขุนแผนจึงเป็นเรื่องราวของวิถีชีวิตชาวบ้าน ที่ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจถึงความรู้สึกนึกคิดและการกระทำของตัวละครที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริงของคนธรรมดาสามัญ มีคุณค่าในด้านต่าง ๆ ดังนี้

4.1.1 คุณค่าทางด้านวรรณศิลป์

ศักดิ์ ปิ่นแห่งเพชร (2517 : 88) กล่าวถึง ความสามารถของกวีในการใช้สำนวนโวหารพรรณนาและบรรยาย ตลอดจนถ้อยคำที่ใช้ในการดำเนินเรื่องกระชับ บรรยายให้เห็นภาพพจน์อย่างชัดเจน รวบรวมในที่ที่ไม่จำเป็น และขยายความในตอนที่น่าสนใจ ทำให้กวีนิพนธ์เรื่องนี้มีคุณค่าชวนให้ผู้อ่านติดตามตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง ทั้งถ้อยคำและภาษาที่ใช้ในการมาเรียบเรียงตามลักษณะคำประพันธ์ยังให้ความไพเราะทางเสียง ทั้งเสียงสัมผัส ลีลาตามเนื้อความในตอนนั้น การนำมาขับเสภาจึงได้อรรถรส และเป็นที่ยอมรับอย่างที่สุดเมื่อเข้าสู่ภายในราชสำนัก

กวีได้เสนอตัวละครในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิตของชาวไทยในอดีตและให้แง่คิดอันเป็นคติแก่ผู้อ่าน พฤติกรรมของตัวละคร

ในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน การใช้ถ้อยคำ การเจรจา การบรรยายสภาพตัวละครให้มีลักษณะหลายแบบแตกต่างกัน พฤติกรรมของตัวละครซึ่งเป็นสามัญชนนั้น มีส่วนสร้างอารมณ์สะท้อนใจทำให้ผู้อ่านซาบซึ้งและประทับใจในเหตุการณ์ สถานที่ รวมทั้งฉากต่าง ๆ ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงความรู้สึกนึกคิด พฤติกรรมหรือการกระทำของตัวละครได้อย่างเด่นชัดขึ้น ยิ่งเนื้อเรื่องที่เกินความคาดหมายของผู้อ่าน เป็นเรื่องราวของคนธรรมดาสามัญที่มีรัก โลภ โกรธ หลง และจบลงอย่างที่ไม่ได้คาดหวัง ยิ่งทำให้วรรณกรรมเรื่องนี้เป็นที่น่าสนใจ เกิดความรู้สึกร่วมไปกับบท

ประพันธ์ที่มีทั้งสุข สนุกสนาน เศร้าสะเทือนอารมณ์ โกรธแค้น การเปรียบเทียบ ตัดพ้อ คร่ำครวญ หรือการขัดแย้งกันอย่างเด่นชัด และลึกซึ้ง ซึ่งสอดคล้องกับศาสตราจารย์ ดร. รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2553 : 207) กล่าวว่า วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมีลีลากลอนที่ไพเราะเป็นเลิศ ทำให้เห็นคุณลักษณะของร้อยกรองที่ใช้เสียง และถ้อยคำเพื่อสื่อความหมายของเนื้อสาร และในความหมายทางอารมณ์ไปพร้อมกัน

- การตัดพ้อต่อว่าของขุนแผนที่มีต่อนางพิม ที่บรรยายภาพความรักของขุนแผนที่มีต่อนางพิม ทำให้บทประพันธ์ตอนนี้เป็นที่จดจำของนักอ่าน

เจ้าลืมนอนซุ่มพุ่มกระพุ่มด่า เด็ดใบบอนซุ่มน้ำที่ไร่ฝ้าย
พี่เคี้ยวหมากเจ้าอยากพี่ยังคาย แขนซ้ายคอดแล้วเพราะหนูนอน
(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 420)

- ถ้อยคำในการใช้บรรยาย เห็นภาพชัดเจน

ถัดถึงกระถางอ่างน้ำ ปลาทองว่ายคล่ำเคล้าคดถึงสม
พ่นน้ำคำลอยถอยจม น้ำชมชั๊กคู่อยู่เคียงกัน
(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 406)

หรือ

แลเห็นเขาเง้าเง้มชะง่อนชะงอก เป็นกรวยโกรกน้ำสาตกระเซ็นชาน
โครมครึกกึกก้องท้องพนานต์ พลุ้งพล่านมาแต่ยอดศิขรินทร์

- ตอนนางวันทองคิดจะฆ่าตัวตาย เมื่อเห็นว่าขุนแผนบริภักษนาง และพานางลาวทองจากไปโดยไม่อาลัยไยดี และทอดทิ้งนางไว้กับขุนช้าง ทำให้มีความรู้สึกหันเหไปกับนางด้วย

ไอ้แต่นี้อีกวันทองเอ๋ย ไม่ควรเลยที่จะแหกเป็นผุยผง
จะครองตัวไว้ให้คั่นคม เสมือนหงส์ปีกหักลงปลัดถม

.....
ความเจ็บเท่าไรจะรู้หาย ความอายเมื่อไรจะสิ้นชื่อ
ดั่งหมึกสักปากไว้ที่หลังมือ ยังจะรื้อรักไปโยมิ

.....

แต่อายุเพียงนี้มีสองนิ้ว

แสนชั่วแสนถ้อยทุกเส้นผม

มีแต่จะอับอายไม่วายตรม

ชีวิตสิ้นดินถมก็ซื้อลือ

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 142 - 143)

ด้วยกวีโวหารที่มีความเป็นเลิศของวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ทำให้การขับเสภาในเรื่องนี้เป็นที่นิยมอย่างสูงสุด ตั้งแต่สามัญชนจนถึงภายในราชสำนัก นอกจากนี้ยังนำมาใช้ในศิลปะการแสดงด้านต่าง ๆ เช่น

1) การนำบางตอนของวรรณกรรมมาจัดแสดงเป็นละครเสภา เช่น ตอนขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้างได้นางแก้วกิริยา ฟันม่านและพาวันทองหนี โดยเฉพาะบทที่ว่า

โจนลงกลางชานร้านดอกไม้ ที่ขุนช้างปลูกไว้อยู่ดาชดิน
รวยรสเกษรเมื่อก่อนคืน รื่นรื่นจิตชายสบายใจ

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 405)

2) การนำบทประพันธ์ที่ไพเราะ เนื้อหากินใจหรือประทับใจ มาเป็นบทขับร้องเพลงไทยประกอบดนตรี เช่น เพลงแขกลพบุรี เพลงเชิดจีนและแขกบรเทศ เพลงแสนคำนึง (ตอนขุนแผนพาวันทองหนี) พม่าห้าท่อน (ตอนขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้าง) เพลงแขกมอญบางช้าง (ตอนเณรแก้วไปพบนางพิมที่ไร่ฝ้าย) สารถี สุดสงวน (ตอนขุนแผนได้นางแก้วกิริยา) ฯลฯ

ลำดวนเอ๋ยที่จะด่วนไปก่อนแล้ว ทั้งเกิดแก้วพิกุลย์สุนสี
จะโรยร้างห่างสิ้นกลิ่นมาลี จำปีเอ๋ยก็ปีจะมาพบ

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 433)

4.1.2 คุณค่าทางวัฒนธรรม

ในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนกล่าวถึง สภาพความเป็นอยู่ของชาวไทยชนบทรอบนิคมประเพณี และศิลปวัฒนธรรมในสมัยนั้นไว้อย่างชัดเจน ในด้านประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เช่น การเกิด การโกนจุก การบวช การแต่งงาน การทำศพ ฯลฯ และประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล เช่น วันสงกรานต์ การเทศน์มหาชาติ ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิตของชาวไทยในอดีตและให้แง่คิดอันเป็นคติแก่ผู้อ่าน เช่น

หมื่นแก้วพ่อตาที่ตำบลรั้วใหญ่ก็ดี ที่ว่าขุนช้าง พลายแก้ว นางพิม เมื่อยังเป็นเด็กเคยไปเล่นกันที่สวน ข้างวัดเขาใหญ่ก็ดี ที่ว่าเณรแก้วอยู่วัด ป่าเลไลยก์แล้วหนีไปอยู่วัดแคก็ดี ตำบลบ้านแลวัดเหล่านั้น ยังอยู่จนทุกวันนี้...”

4.2.4 วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิต ที่ปรากฏในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ที่สามารถ นำมาร้อยเรียงแสดงเรื่องราววิถีชีวิตของคนไทยในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ได้อย่างชัดเจน

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลภาคสนามวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนตามแนวทางการใช้วรรณกรรมเพื่อ ส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนี้

ภาพที่ 45 ภาพผู้แต่งเรื่องขุนช้างขุนแผน

4.2.1 กวีผู้แต่ง

ในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน สันนิษฐานว่ามีหลายท่าน แต่มีกวีที่สำคัญที่ถูก กล่าวถึง คือ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 สุนทรภู่ และครูแจ้ง แต่กวีทั้ง 3 นี้ ไม่ได้มีภูมิลำเนาในจังหวัดสุพรรณบุรี แต่หากสุนทรภู่ได้เคยเดินทางมาเมืองสุพรรณ และขอให้ ชาวบ้านช่วยชี้สถานที่ตามที่ปรากฏในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนให้ดู ซึ่งแต่งไว้ในวรรณกรรมนิราศ สุพรรณ เมื่อปี พ.ศ. 2378 ซึ่งเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินทาง ตามรอยสุนทรภู่ มาเยี่ยมเยือนสถานที่ตามี่สุนทรภู่เคยมาเมืองสุพรรณ ก็เหมือนได้มาท่องเที่ยว ตามรอยวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนด้วยเช่นกัน

ตะวันเย็นเห็นหาดหน้า	ท่ามี
เมืองสุพรรณบุรี	รกร้าง
ศาลตั้งฝั่งนที	ที่หาด ลาดแฮ
โรงเหล้าเขาดัมค่าง	ขอคั่งหุงสุรา

ฝั่งซ้ายฝ่ายปากโพ้น	พิสดาร
มีวัดพระรูปบูรณ	ท่านสร้าง
ที่ถัดวัดประตูลสาร	สงฆ์สู้อยู่เลย
หย่อมย่านบ้านขุนช้าง	ชิดข้างบัลลังก์
วัดตะไกรใกล้บ้านที่	<u>ศรีประจัน</u>
ถามเหล่าชาวสุพรรณ	เพื่อนซี
<u>ทองประศรีที่สำคัญ</u>	<u>ข้างวัด แคะแฮ</u>
เดิมสนุกทุกวันนี้	รกรื้อเสื่อคะนอง

จากการศึกษาการดำเนินการที่ดี ข้อมูลวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนสามารถนำมาจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้กวีหรือนักประพันธ์เข้ามาเป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจได้ เช่น การจัดการท่องเที่ยวตามรอยสุนทรภู่กวีเอกมาเมืองสุพรรณ เพื่อนำชมสถานที่ที่สุนทรภู่มาเยือนโดยผูกโยงเข้ากับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ตั้งแต่การเริ่มนมัสการหลวงพ่อดำวัดป่าเลไลยก์ แล้วนำนักท่องเที่ยวเข้าเฝ้าบ้านขุนช้าง คุ่มขุนแผนก่อนจะพาชมสถานที่ที่สุนทรภู่กล่าวถึงในนิราศสุพรรณ อาจเป็นการพาเที่ยวชมโดยการนั่งเรือล่องไปตามแม่น้ำ มีบริการอาหารกลางวันเพื่อเพิ่มบรรยากาศเป็นการตอกย้ำถึงคุณค่าและความจริงแท้ของวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เมื่อร้อยกว่าปีก่อนได้อย่างเด่นชัด รวมทั้งการใช้สื่อผสมในการเล่าเรื่องประกอบการแสดง เพื่อเพิ่มความน่าสนใจในการชมการแสดงช่วงสั้น ๆ อาจเป็นบริเวณคุ้มขุนแผน บ้านขุนช้าง หรือที่พิพิธภัณฑ์ฯ ที่มีสถานที่รองรับนักท่องเที่ยวได้

4.2.2 ตัวละครหรือตัวละครในเรื่อง

ภาพที่ 46 ภาพตัวละครในเรื่องขุนช้างขุนแผน จิตรกรรมฝาผนังวิหารวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

ในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ตัวละครที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะขุนแผน ขุนช้าง นางพิมพิลาไลยหรือนางวันทอง กุมารทอง ฯลฯ ที่ผู้คนทั่วไปกล่าวขวัญถึงในด้านต่าง ๆ ทั้งตามเนื้อเรื่องและนำไปใช้โดยทั่วไป ภายในจังหวัดมีการนำชื่อตัวละครต่าง ๆ มาเป็นชื่อถนนต่าง ๆ ในเขตเทศบาล ชื่อห้องตามสถานที่ราชการ ชื่อร้านค้าต่าง ๆ โดยใช้ตัวละครเอกที่สำคัญ ดังนี้

1. ขุนแผน เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ โดยเฉพาะวิชาคาถาอาคม ชาวสุพรรณเชื่อที่ขุนแผนมีตัวตนอยู่จริง ได้มีการสร้างรูปเคารพขุนแผน วัดถุ่มงคลรุ่นต่าง ๆ ที่มีหลายพิมพ์และหลายรุ่น เป็นที่กล่าวขานกันในหมู่ผู้นิยมพระเครื่องว่ามีพุทธคุณสูง ในทางเมตตามหานิยม รวมทั้งมีภาพจิตรกรรมเกี่ยวกับขุนแผน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดสุพรรณบุรี ได้ใช้ภาพวาดรูปขุนแผนเป็นสัญลักษณ์ในการประชาสัมพันธ์พิพิธภัณฑสถาน ฯ ด้วย

2. ขุนช้าง เป็นเศรษฐี มีทรัพย์สินเงินทองอยู่บ้านหลังใหญ่โตที่คนทั่วไปรู้จัก ชาวสุพรรณเชื่อว่ามีตัวตนอยู่จริง ปัจจุบันมีรูปเคารพอยู่ในมณฑปหลวงพ่อดิร วัดป่าเลไลยก์ และรูปปั้นหน้าบ้านขุนช้างที่นักท่องเที่ยวสามารถโยนเหรียญเสี่ยงทายได้

3. นางพิมพิลาไลยหรือนางวันทอง หญิงงามที่เป็นที่รักแท้ของชายทั้งสองคน คือ ขุนแผนและขุนช้าง แม้ขุนแผนจะมีภรรยาหลายคน แต่ก็ยังรักนางมากถึงกับมาพานางหนีไปอยู่ด้วย ส่วนขุนช้างก็เช่นเดียวกัน ยอมทำทุกอย่างเพื่อให้ได้นางมาครอบครอง จนเกิดเป็นรักสามเส้าที่ยังคงเล่าขานมาจนถึงปัจจุบัน สุดท้ายแล้วชีวิตของนางวันทองถูกตัดสินให้ประหารชีวิต ต้องกลายเป็นเปรตได้รับทุกขเวทนา ทำให้ผู้คนสงสารและเห็นใจ ถึงแม้ในบางครั้งจะนำนางไปเปรียบกับหญิงที่เจ้าชู้ว่า “เหมือนวันทองสองใจ” ซึ่งมีการวาดภาพนางพิมและรูปเคารพภายในวัดป่าเลไลยก์ และที่ศาลวัดแค

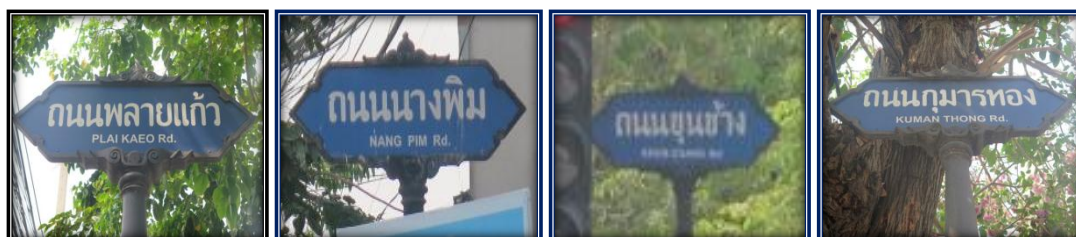
4. กุมารทอง เป็นที่รู้จักของคนโดยทั่วไป เนื่องจากการกำเนิดของกุมารทองนั้นไม่ธรรมดา ตามเนื้อเรื่องที่ขุนแผนผู้เป็นบิดาฆ่าท้องนางบัวคลี่ผู้เป็นมารดาเพื่อเอาลูกในท้องออกมาทำเป็นกุมารทอง ให้ทำหน้าที่คอยช่วยเหลือขุนแผนผู้เป็นบิดา มีภาพจิตรกรรมที่วัดป่าเลไลยก์ และมีรูปเคารพภายในวัดแค รวมทั้งมีวัดถุ่มงคลกุมารทอง ที่ในหมู่ผู้นิยมพระกล่าวกว้าว่าเป็นรุ่นที่หายากรุ่นหนึ่ง

ภาพที่ 47 รูปปั้นขุนแผน และนางพิมพิลาไลย บริเวณด้านหน้าโบสถ์หลวงพ่อดิรวัดป่าเลไลยก์

ผู้วิจัยพบว่า การจัดสร้างรูปปั้นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวละครส่วนใหญ่เป็นรูปเคารพ มีเพียงรูปหล่อโลหะขุนแผนขี่ม้าสีหมอกที่หน้าคุ้มขุนแผน ที่นักท่องเที่ยวสามารถจับต้องได้ ถ่ายรูปเป็นที่ระลึกได้ ทำให้มีรูปถ่ายที่สามารถบ่งบอกได้ว่ามาสถานที่ท่องเที่ยวใด เกิดความภาคภูมิใจที่ได้มาเยือน “เมืองขุนแผน” หากในอนาคตต่อไปมีการจัดสร้างรูปปั้นในลักษณะใดก็ตาม ควรมีการสร้างแบบเสมือนจริง ที่ดูมีชีวิตชีวา รวมทั้งการแต่งกายที่คัดลอกแบบตามยุคสมัยในเรื่องจริง เพื่อเป็นการเรียนรู้และศึกษาการแต่งกายในสมัยนั้น ว่ามีการแต่งกายกันอย่างไร เช่นเดียวกับที่บ้านเกิดเชกสเปียร์ ใน Stratford - upon - Avon ที่สร้างรูปปั้นจำลองได้เสมือนคนที่มีชีวิตอยู่จริงในสมัยนั้น รวมทั้งสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ทำให้เห็นภาพวิถีชีวิตในยุคหนึ่งได้อย่างชัดเจน ซึ่งมีความสอดคล้องกับการสัมภาษณ์นายบุญชู จันทร์สุวรรณ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี ที่กล่าวว่า อยากได้คนที่มีความรู้จริง ๆ เข้ามาร่วมในการช่วยคิดหรือออกแบบในการสร้างรูปหล่อ รูปจำลองต่าง ๆ ให้มีความสมจริงทั้งในด้านการแต่งกาย หรือลักษณะต่าง ๆ แบบคนในสมัยนั้น ๆ รวมทั้งรายละเอียดอื่น ๆ ข้าวของเครื่องใช้ เพื่อให้ได้ของแท้ที่ใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุดสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ได้จริง (บุญชู จันทร์สุวรรณ. สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2558)

และนอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า การเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมาเป็นครอบครัว ซึ่งมีบุคคลในวัยต่าง ๆ ร่วมเดินทางมาด้วย รวมทั้งเด็ก หรือผู้ที่ยังมีอายุน้อย จึงมีความชอบที่อาจแตกต่างกัน โดยเฉพาะเด็ก เพื่อให้เด็กในวัยนี้เกิดความสนใจในการเที่ยวชมเกี่ยวกับตัวละคร จึงควรจัดทำรูปจำลองที่ออกแบบตามแนวทางสมัยใหม่หรือแฟนตาซี เช่น เป็นรูปร่างแบบการ์ตูนในแบบต่าง ๆ ที่น่าสนใจ ภาพเลียนแบบคนจริงในแนวทางสร้างสรรค์ เพื่อดึงดูดความสนใจและอาจนำมาใช้เป็นโลโก้ หรือป้ายประชาสัมพันธ์

ภาพที่ 48 ถนนต่าง ๆ ในเขตเทศบาลที่ตั้งตามชื่อตัวละครในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน

4.2.3 สถานที่ในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน

ในจังหวัดสุพรรณบุรีที่คนทั่วไปรับรู้ร่วมกันว่า “เมืองขุนแผน” เนื่องจากวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน กล่าวถึง ตัวละครเอก คือ ขุนแผน ขุนช้าง และนางพิมพิลาไลย ถือกำเนิดขึ้นในเมืองสุพรรณ วิถีชีวิตเริ่มแรกและเหตุการณ์สำคัญในเรื่องหลายตอนก็เกิดขึ้นในเมืองสุพรรณ คนสุพรรณบุรีจึงถือว่า ขุนช้างขุนแผนเป็นนิทานพื้นบ้านที่มีเค้าความจริงเล่าสืบต่อกันมา และปรากฏอยู่ในคำขวัญของจังหวัดว่า “วรรณคดีขึ้นชื่อ เลื่องลือพระเครื่อง รุ่งเรืองเกษตรกรรม สูงล้ำประวัติศาสตร์ แหล่งปราชญ์ศิลปิน ภาษาถิ่นชวนฟัง” วรรณคดีขึ้นชื่อก็คือ วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน และในปัจจุบันยังคงปรากฏชื่อสถานที่ที่สำคัญได้กล่าวถึงไว้ในวรรณกรรมยังคงมีอยู่ เช่น วัดป่าเลไลยก์ วัดแค วัดเขาหรือวัดเขาใหญ่ วัดเขาพระหรือวัดพระศรีสรรเพชญารามในปัจจุบัน บ้านรั้วใหญ่ บ้านท่าสับเบี้ย บ้านท่าพี่เลี้ยง ไร่ฝ้าย สวนชื่อวัดตะลุ่มโปง โศกกำยาน ยี่แสบ่ ไผ่แปลกแม่ บ้านกล้วย และยู่ทลาย เพียงแต่กล่าวถึงว่าผ่านไปตอนที่ขุนแผนพานางวันทองหนีจากเรือนขุนช้าง ไม่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นตามสถานที่เหล่านี้

จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางท่องเที่ยวชมสถานที่ต่าง ๆ ที่มีประวัติกล่าวถึงขุนช้างขุนแผนได้โดยสะดวก เพียงแต่บางสถานที่ไม่มีการจัดการท่องเที่ยวที่สอดคล้องหรือเกี่ยวข้องกับวรรณกรรม บางสถานที่มีเพียงชื่อที่ยังเรียกขานปรากฏอยู่เท่านั้น และบางสถานที่เป็นวัดร้างบ้าง เป็นชุมชนบ้าง ซึ่งแต่ละสถานที่อยู่ไม่ห่างไกลกันนัก การเดินทางก็สะดวกและปลอดภัย แต่สถานที่ที่ถูกกล่าวถึงที่มีคนรู้จักและนิยมไปเยือนมากที่สุดคือ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร และวัดแค เนื่องจากทั้งสองวัดนี้ยังเป็นวัดที่มีพระสงฆ์จำพรรษาอยู่ และมีการพัฒนา การปรับปรุงสถานที่ให้เป็นที่เหมาะสมกับการเดินทางมาเยือนของคนทั่วไปและนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการมาเยือนเพื่อไหว้พระทำบุญ พิธีกรรม การมาประกอบศาสนกิจ หรือการมาเพื่อท่องเที่ยวชมสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัด และทั้งสองวัดนี้ยังปรากฏชื่อสถานที่ ตัวละคร และเหตุการณ์ตอนที่สำคัญในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนที่ทุกคนยังคงจดจำและรับรู้ร่วมกันว่าเรื่องราวได้เกิดขึ้นจริงในวัดทั้งสองแห่งนี้

จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม วัดป่าเลไลยก์และวัดแค ผู้วิจัยพบการจัดการภายในวัด ดังนี้

4.3.1 **วัดป่าเลไลยก์** เป็นวัดที่มีความสำคัญในเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นอย่างมาก กล่าวถึงตอนที่นางทองประศรีพาแฉกแก้วมาฝากเรียนวิชากับสมภารมีที่วัดป่าเลไลยก์ ซึ่งทำให้ผู้อ่านได้ทราบถึงวัฒนธรรมประเพณีของคนในยุคนั้น ในการเข้าวัดทำบุญ งานบุญประเพณี งานสงกรานต์ การ

เทศน์มหาชาติ ฯลฯ และทางวัดป่าเลไลยก์ยังจัดให้มีประเพณีการเทศน์มหาชาติ และงานสงกรานต์
ขึ้นเป็นประจำทุกปีต่อเนื่องมา

ภาพที่ 49 บ้านขุนช้างและ ภายในเรือนขุนช้าง จัดแสดงวัตถุโบราณประเภทเครื่องใช้ต่าง ๆ

ปัจจุบันสถานที่ภายในวัดอยู่ในสภาพสมบูรณ์มีการพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง โบสถ์ของ
หลวงพ่อโตวัดป่าเลไลยก์ ที่ทุกวันนี้ประชาชนยังหลั่งไหลมาสักการะเป็นจำนวนมากทุก ๆ วัน
ภายในวัดได้มีการสร้างเรือนเลียนแบบเรือนสมัยโบราณ เรียกชื่อว่า บ้านขุนช้าง มีการจัดแสดงวัตถุ
โบราณประเภทเครื่องใช้ต่าง ๆ บนเรือนขุนช้าง มีภาพวาดตัวละครในเรื่องขุนช้างขุนแผน วาดโดย
นายจำเนียร สรฉัตร จำนวน 20 ภาพ ประดับไว้บนฝาเรือน

หน้าเรือนจะมีการจัดสวนไม้ดอกไม้ประดับ มีรูปปั้นขุนช้างขนาดใหญ่กว่าคนจริงเอาไว้ให้
นักท่องเที่ยวมาโยนเหรียญเสี่ยงทาย และยังมีรูปปั้นของขุนช้างอยู่บนมณฑปหลวงพ่อกีร์ หากเป็น
รูปปั้นขุนแผน กับนางพิมพิลาไลย จะมีตั้งไว้ทั้งสองแถบของประตูทางเข้าโบสถ์หลวงพ่อวัดป่าเลไลยก์

ภาพที่ 50 ภาพวาดตัวละครต่าง ๆ บนเรือนขุนช้าง

ภาพที่ 51 รูปช้าย รูปปั้นขุนช้าง บนมณฑปหลวงพ่อดิทร รูปขวา อยู่หน้าบ้านขุนช้าง

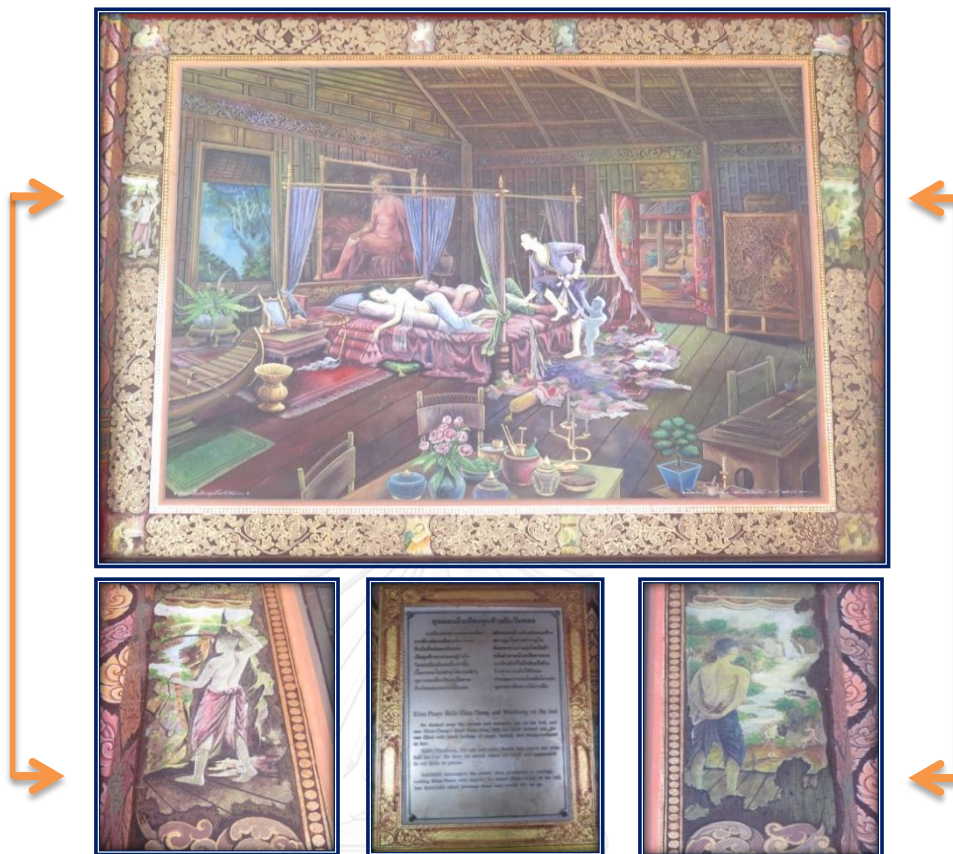
รอบวิหารคดมีการวาดภาพจิตรกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผนขนาดใหญ่ที่ฝาผนังระหว่างเสาแต่ละต้นเต็มผนัง โดยวาดแยกออกเป็นแต่ละตอน แต่ละภาพบริเวณด้านล่างของภาพ จะลงชื่อผู้วาด และบอกวันเดือนปีที่วาดบางภาพ บางภาพบอกแค่ เดือน และปีที่วาดเท่านั้น สืบได้จากแต่ละภาพ เริ่มวาดตั้งแต่ 2545 - 2556 จนแล้วเสร็จ โดยอาจารย์เมืองสิงห์ จันทร์ฉาย มาวาดภาพเรื่องราวขุนช้างขุนแผนในตอนต่าง ๆ ตั้งแต่กำเนิดขุนช้างขุนแผนจนจบตอนพระพันวษาสั่งให้พลชุมพลประหารชีวิตเถรवाद จำนวน 61 ภาพ ภาพตัวละครสำคัญ 4 ภาพ ภาพผู้แต่งเรื่องขุนช้างขุนแผน 1 ภาพ ภาพตัวละครสำคัญ 4 ภาพ คือ ภาพขุนแผนทำพิธีอย่างกุมารฯ ภาพขุนช้าง ภาพนางพิมฯ และภาพพलयงมได้เป็นจมื่นไวยวรรณาท ที่ทางวัดจัดสร้างเอาไว้ มีความสวยงาม แต่ละภาพจะวาดตามเนื้อเรื่องแต่ละตอน ใส่รายละเอียดเกี่ยวกับฉาก เครื่องใช้ การแต่งกาย แม้แต่กรอบของภาพ

เกือบทุกภาพจะมีการวาดภาพขนาดเล็กที่มีความสัมพันธ์กับภาพใหญ่ไว้ให้ได้ชมและเกิดจินตนาการตามไปด้วย เช่น ภาพใดมีพระพันวษา ซึ่งเป็นกษัตริย์ ก็จะมีภาพประกอบที่กรอบภาพ เป็นเครื่องราชูปโภคของพระมหากษัตริย์ ภาพขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้าง ก็จะมีภาพขุนแผนชมม่านฝีมือนางวันทอง และภาพพินม่าน ฯลฯ

ภาพที่ 52 ภาพจิตรกรรม แต่ละภาพจะมีกรอบบรรยายภาพ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ผู้วิจัยพบว่า บ้านขุนช้าง เป็นสถานที่ที่สามารถจัดแสดงเป็นศูนย์เรียนรู้ หรือสถานที่ท่องเที่ยวเกี่ยวกับวรรณกรรมขุนช้างขุนช้างได้เป็นอย่างดี ในรูปแบบทั้งเชิงอนุรักษ์สถานที่และการนำเสนอที่เป็นตัวอย่างหรือรูปแบบให้มาศึกษาค้นคว้า เช่น การศึกษาบ้านทรงไทย ชมวิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณีของการใช้ชีวิตของคนภาคกลางในยุคสมัยนั้นในด้านต่าง ๆ เช่น อาหาร ประเพณี ศิลปกรรม ฯลฯ นอกจากนี้ยังสามารถจัดเป็นแนวทางการสร้างสรรค์ตามสมัยนิยมได้เช่น การจัดงานย้อนยุค การแสดงย้อนยุค การจัดกิจกรรมการประกวดต่าง ๆ ที่ใช้พื้นที่บ้านขุนช้างเป็นสถานที่ดำเนินการ เพื่อสร้างบรรยากาศและความน่าสนใจในการดึงดูดนักท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดทำโปสการ์ดจากภาพจิตรกรรมฝาผนังที่มีความสวยงามนำมาจำหน่ายเพื่อเพิ่มคุณค่าได้อีกทางหนึ่ง

ภาพที่ 53 ลักษณะภาพจิตรกรรมบริเวณรอบวิหารคดวัดป่าเลไลยก์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพจิตรกรรม ภาพ “ขุนแผนถึงเตียงขุนช้างกับวันทอง” แสดงภาพภายในของกรอบภาพที่ทุกภาพจะวาดภาพเกี่ยวเนื่องกับภาพใหญ่ เช่น เหตุการณ์หรือสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น ภาพนี้ด้านซ้ายเป็นภาพวาดขุนแผนพินม่านนางวันทอง ส่วนด้านขวาเป็นภาพวาดขุนแผนชมม่านฝีมือปักของนางวันทอง

วัดป่าเลไลยก์ ยังมีการจัดสร้างวัดอุ้มงคลที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน คือ พระขุนแผน วัดป่าเลไลยก์ โดยจัดสร้างไว้บุคคลโดยทั่วไปได้มีโอกาสเข้าไปบูชา ตามศรัทธาความเชื่อของแต่ละคนให้สมกับคำขวัญของจังหวัด คือ “วรรณคดีขึ้นชื่อ เลื่องลือพระเครื่อง” เช่น พระขุนแผน รุ่นดาบฟ้าฟื้น พระขุนแผน รุ่นสมภารมี ฯลฯ และปัจจุบันคือ พระขุนแผน รุ่นขรัวตาจู มีคำขวัญประชาสัมพันธ์ คือ “สมภารมีดีทางบู๊ ขรัวตาจูรู้ทางบุน” โดยความเชื่อตามวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนตอนที่นางพิมพิลาไลยป่วยหนัก หมอที่ไหนก็รักษาไม่หาย แต่ขรัวตาจูช่วยรักษาได้และ

ให้เปลี่ยนชื่อเป็น “วันทอง” ทางวัดจึงจัดสร้างพระขุนแผน รุ่นขรัวตาจู พุทธคุณคือ “เปลี่ยนเคราะห์กรรมเป็นโชคลาภ อยู่ยงคงกระพัน เมตตา มหาสิทธิโชค”

ภาพที่ 54 พิพิธภัณฑ์พระขุนแผน รุ่นต่าง ๆ

ภาพที่ 55 วัดอุดมคงคาสรีพระขุนแผน รุ่นดาบฟ้าฟื้น , รุ่นขรัวตาจู และรุ่นสมภารมี

4.3.2 วัดแค มีชื่อปรากฏในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ภายในวัดทางจังหวัดได้สร้างเรือนไทยทรงโบราณเรียกว่า คุ่มขุนแผน อยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี ปัจจุบันมีการจัดสร้างรูปปั้นสำริดรูปขุนแผนขี่ม้าสีหมอกไว้ในบริเวณหน้าเรือนขุนแผน

ภาพที่ 56 ด้านหน้าคุ่มขุนแผน จะเห็นรูปปั้นขุนแผนขี่ม้าสีหมอก

ภาพที่ 57 ภายในคุ่มขุนแผน ที่จัดตกแต่งไว้

มีต้นมะขามใหญ่ วัดโคนต้นโดยรอบได้ประมาณ 10 เมตร เชื่อกันว่าขุนแผนได้เรียนวิชาเสกใบมะขามเป็นต่อแตนจากต้นมะขามต้นนี้ จากสมภารคงเมื่อครั้งมาฝากตัวเป็นศิษย์เรียนวิชา

ภาพที่ 58 มะขามยักษ์ ภายในวัดแค

ทางวัดแคได้สร้างพญาคูขี้แห้ง มีหลวงตากงนั่งอยู่บนหลังพญาคูขี้แห้ง เพื่อให้ผู้คนและนักท่องเที่ยวมากราบไหว้ขอพร รวมทั้งการสะเดาะเคราะห์ และในขณะนี้มีการประกาศร่วมทำบุญเพื่อสร้างกุฏิหลวงตากง ให้เป็นสถานที่สำคัญภายในวัดอีกแห่งหนึ่ง

ผู้วิจัยพบว่า คุ่มขุนแผน สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวได้ และในขณะนี้นักท่องเที่ยวสามารถถ่ายรูปกลับไปเป็นที่ระลึกคู่กับรูปจำลองขุนแผนขี่ม้าสีหมอก ซึ่งเป็นรูปจำลองตามลักษณะอนุรักษ คือ สร้างเลียนแบบตามวรรณกรรมกล่าวถึงขุนแผนไว้ เพื่อบ่งบอกว่าท่องเที่ยวเมืองสุพรรณ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรจัดสร้างรูปจำลองในแนวทางเชิงสร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในวัยต่าง ๆ เช่น การ์ตูน ฯลฯ คุ่มขุนแผนเนื่องจากเป็นเรือนที่มีขนาดกลาง

ควรส่งเสริมให้มีการจัดเป็นสถานที่ที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมหรือนิทรรศการประเภทหมุนเวียน เพื่อดึงดูดความน่าสนใจ อาจจัดเป็นการประกวดในด้านวัฒนธรรมประเพณี การขับเสภา การแต่งกายเลียนแบบตัวละคร การสเก็ตภาพหรือวาดภาพเรื่อน ตัวละคร จำลองชีวิตคนในสมัยนั้นตามจินตนาการ ฯลฯ นอกจากนี้ยังสามารถจัดงานย้อนยุคในโอกาสเหมาะสมได้ต่อไป เช่นที่ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี อนุญาตให้ใช้คุ้มขุนแผนเป็นที่ถ่ายภาพยนตร์ จัดงานในวาระโอกาสต่าง ๆ

ภาพที่ 59 หลวงปู่คงนั่งพญาต่อ

ภาพที่ 60 ศาลอาจารย์คง ศาลนางพิม ศาลขุนแผน ภายในวัดแค

ภาพที่ 61 สถานที่เช่าบูชาวัตถุมงคลรุ่นต่าง ๆ ภายในวัดแค

จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยพบว่า มีการจัดการสถานที่ภายในวัดทั้งสอง เพื่อดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยว ในการสร้างบ้านขุนช้าง คุ่มขุนแผน ภาพจิตรกรรม รวมทั้งการจัดเป็นข้อจำกัดของสถานที่คือ เป็นสถานที่ที่อยู่ภายในบริเวณวัด การจะจัดกิจกรรมใดเพิ่มเติมมากขึ้นเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวนั้น ย่อมทำได้ต้องมีข้อจำกัดเพื่อไม่ให้ขัดกับหลักปฏิบัติวินัยสงฆ์ และเป็นการทำลายภาพลักษณ์ทางศาสนา การจะสร้างสถานที่หรือรับพื้นที่ให้เป็นรูปแบบเดียวกันเหมือนอยู่ในยุคสมัยนั้น เช่นเดียวกับที่บ้านเกิดเชกสเปียร์ ที่สร้างบ้านเชกสเปียร์ขึ้นมาใหม่ให้เหมือนแบบเดียวกับยุคนั้น รวมทั้งยังสร้างสถานที่ที่ใกล้เคียงกันให้มีรูปแบบร่วมยุคสมัยเดียวกับบ้านเชกสเปียร์ ทำให้นักท่องเที่ยวที่ไปเยี่ยมชมได้รับความประทับใจ เหมือนกลับเข้าไปสู่ยุคสมัยเดียวกับเชกสเปียร์จริง ๆ หรือการเดินทางท่องเที่ยวบนถนนเบเกอร์ ชมบ้านเลขที่ 112 ซึ่งจัดเป็นพิพิธภัณฑ์เซอร์ลอร์ด โสล์ม ในปัจจุบันหรือการสร้างเป็นศูนย์เรียนรู้ หรืออุทยานวรรณกรรมโดยเฉพาะอย่างอุทยานลิลิตพระลอหรือเป็นแบบอย่างอนุสาวรีย์สุนทรภู่ จะเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้น ในการมาท่องเที่ยว การจัดการสถานที่ควรเลือกใช้แนวทางในเชิงความคิดสร้างสรรค์ เพื่อสร้างความน่าสนใจ สะดวกสบายในการรับรู้ข้อมูล เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนที่เกี่ยวข้องในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ในการใช้สื่อประสมเข้ามาใช้เล่าเรื่อง บรรยายภาพ การประชาสัมพันธ์ เช่น สร้างรูปจำลองแนวการ์ตูนหรือแบบสร้างสรรค์อื่น ๆ ติดตั้งตามทางเดิน เพื่อนำนักท่องเที่ยวที่เข้ามาภายในวัดให้เดินท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ ฯลฯ เช่น ในอุทยานลิลิตพระลอที่มีการนำสื่อสมัยใหม่เข้ามาใช้ เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเข้าชม การใช้แสงสีต่าง ๆ เพื่อเพิ่มบรรยากาศและความน่าสนใจ

4.2.4 วัฒนธรรมประเพณี,วิถีชีวิต ที่ปรากฏในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน

วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน จัดเป็นวรรณคดีมรดกที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับสามัญชนที่แฝงไปด้วยคติธรรม วัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ ไว้มากมาย โดยเฉพาะทางด้านวัฒนธรรมไทยที่สามารถถ่ายทอดลักษณะสังคมไทยทางด้านวัฒนธรรมสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ไว้ได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากใช้ฉากที่เป็นชนบท ตัวละครที่มีชีวิตอย่างคนธรรมดาสามัญ และถึงแม้จะเป็นวรรณกรรมชาวบ้านก็ยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับราชสำนัก โดยเฉพาะกับพระมหากษัตริย์ ขุนช้างขุนแผนจึงสามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมไทย 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านสภาพความเป็นอยู่วิถีไทย
2. ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ
3. ด้านความเชื่อ

1 ด้านสภาพความเป็นอยู่วิถีไทย วรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน มีการบรรยายถึงสภาพความเป็นอยู่ของชาวไทยในยุคนั้น ได้อย่างชัดเจน ซึ่งอาจจำแนกได้ดังนี้

1) สภาพบ้านเรือน ในเรื่องขุนช้างขุนแผนกล่าวถึงการสร้างบ้านเรือน ต้องดูฤกษ์ยามเป็นสำคัญในการขึ้นเสาเอก ก่อนลงมือสร้างบ้าน ทั้งยังได้บรรยายลักษณะการสร้างบ้านในสมัยนั้นแบบเรือนไทย การยกเสาเอกในปัจจุบันยังคงมีพิธียกเสาเอกก่อนจึงจะทำการสร้างบ้านเช่นเดียวกัน

ครานั้นจึงโฉมเจ้าพลายแก้ว	ครั้นถึงกำหนดแล้วจึงนัดหมาย
บอกแขกปลูกเรือนเพื่อนผู้ชาย	มายังบ้านท่านยายศรีประจัน
ให้ชุดหลุมระดับซึกปักเสาหมอบ	เอาเครื่องเรือนมารอไว้ที่นั่น
ตีสิบเอ็ดใกล้รุ่งฤกษ์สำคัญ	ก็ทำขวัญเสาเสร็จเจ็ดนาทีก
แล้วให้ลั่นฆ้องหึงโห่กระหว่า	ยกเสาใส่ซ้าประจำที่
สับชื้อพริ้งติดสนิทิต	ตะปุตียกเสาดังตั้งขึ้นไว้
ใส่เต้าจึงเข้าแปลานพลัน	เอาจันทน์เข้าไปปรับกับบอโก
พาดกลอนผ່อนมุงกันยุงไป	จั่วใส่เข้าฝาเซ็ดหน้าอึง
บ้างเจาะถากถุ้งเสียงเอะอะ	เกะกะกบไสไซเหล็กจิ้ง
บ้างผ่าฟันสนั่นอึงคะนิง	วันหนึ่งแล้วเสร็จสำเร็จการ

นอกจากนี้ ยังบรรยายภาพของบ้านเรือนของผู้มีฐานะระดับเศรษฐี เช่น บ้านขุนช้าง ที่ตกแต่งบ้านเรือนอย่างสวยงาม ร่มรื่นโดยปลูกไม้ดอกไม้ประดับ

“โจนลงกลางลานร้านดอกไม้	ของขุนช้างปลูกไว้อยู่ดาดฟ้า
รวยรสเกสรเมื่อค่อนคืน	ขึ้นขึ้นลมชายสบายใจ
กระถางแถวแก้วเกิดพิกลแกม	ยี่สุ่นแซมมะสังัดดูไสว
สมอรัตตตรงสมละไม	ตะขบข่อยตัดไว้จิ้งหะกัน
ตะโกนาทึงกึ่งประกบยอด	แทงทวยทอดอินพรมนมสวรรค์
บ้างผลิดอกออกซ้อขึ้นชูชัน	แสงพระจันทร์จับแจ่มกระจ่างตา
ยี่สุ่นกุหลาบมะลิซ้อน	ซ่อนชูชุกลินถวิลหา
ลำดวนกวนใจให้เคลคลา	สาวหยุดหยุดซ้าแล้วเย็นชม

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 405 - 406)

เดินถือฟ้าฟื้นขึ้นหอกกลาง	ของขุนช้างสร้างขึ้นไว้ใหม่ใหม่
หอนั่งตั้งฉากพับไว้	ขุนทองกรงทองใส่สะอาดตา
กระจกใหญ่ใสรูปฝรั่งนั่ง	ในตาตั้งค้อนคมคูสมหน้า
ชมพลางทางเดินเพลิดเพลินมา	รีบเร่งเร็วหาเจ้าวันทอง
เห็นทาสหญิงนอนกลิ้งหอกกลางหลับ	สะเดาะฉับเดินเข้าไปในห้อง
เครื่องแก้วแพรวพรายอยู่ก่ายกอง	ฉากสองชั้นม่านมูลิมี
ม่านนี้ฝีมือวันทองทำ	จำได้ไม่ผิดในตาพี่
เส้นไหมแมนเขียนแนบเนียนดี	สิ้นฝีมือแล้วแต่นางเดียว

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 413)

และบ้านนางพิมพิลาไลย ลักษณะการตกแต่งเรือน มีฝ้าม่านฝีมือนางพิมประดับไว้

อจกลับแสงกระจ่างสว่างห้อง	มีข้าวของโตกพานทั้งเขียนชั้น
เครื่องแบ่งแต่งไว้ดูงามครัน	อัญจันทร์สมศักดิ์จำหลักลาย
คันฉ่องรองรับกระจกส่อง	เครื่องทองตั้งไว้ดูเฉิดฉาย
พานหมากเครื่องนากมีมากมาย	ม่านสายสอดหูแล้วห้อยกาง
นารักปักไหมเอาทองถม	สวยสมฝีมือพิมงามกระจ่าง
เป็นเรื่องศิลป์สุรียาเมื่อพานาง	ข้ามแนวน้ำกว้างก็พลัดกัน

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 107)

ผู้วิจัยพบว่า การที่กวีได้พรรณนาความสวยงามในการจัดและตกแต่งบ้านในเรือนในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ที่ทำให้ผู้อ่านเกิดภาพพจน์เห็นสภาพบ้านเรือนในสมัยนั้นได้อย่างเด่นชัด บริเวณเรือนที่กว้างขวาง มีหอกกลาง หอนั่ง แต่ละห้องประดับตกแต่งอย่างสวยงาม การปลูกไม้ดอกไม้ประดับต่าง ๆ หรืออย่างเรือนของนางพิมมีการตกแต่งด้วยข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ การประดับเรือนด้วยฝ้าม่าน ซึ่งสามารถศึกษาวรรณกรรมนำมาจัดเป็นพิพิธภัณฑ์ ศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนในสมัยนั้น จัดหาสิ่งของที่ใกล้เคียงหรือมีลักษณะเดียวกันกับในวรรณกรรมที่เอ่ยถึง เช่น ห้องทำงานของเซอร์ลือคโฮล์ม บ้านเชกสเปียร์ หรือการจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ เพราะเรือนไทยมีลักษณะพิเศษที่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น น่าศึกษาน่าเรียนรู้และทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่สำคัญในวันสำคัญ

ต่าง ๆ จากการสัมภาษณ์พระเทพสุวรรณโมลี เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ ที่กล่าวไว้ว่า ท่านมีความประสงค์ที่อยากให้มีการจัดกิจกรรมบนบ้านขุนช้างและยินดีหากจะมีใครเข้ามาจัดกิจกรรม เช่น มีการขับเสภา การแสดงตอนสั้น ๆ (พระเทพสุวรรณโมลี. สัมภาษณ์ 8 มกราคม 2558) สอดคล้องกับการสัมภาษณ์นายบุญชู จันทรสุวรรณ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ที่ดูแลคุ้มขุนช้าง ได้กล่าวว่า ปัจจุบันได้อนุญาตให้เข้ามาใช้สถานที่ในคุ้มขุนแผนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การถ่ายภาพยนตร์ละคร การจัดกิจกรรมในวันสำคัญ และต้องการปรับปรุงเรือนให้เป็นสถานที่เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตคนในสมัยนั้น แต่ยังคงขาดผู้รู้ที่จะเข้ามาช่วย (บุญชู จันทรสุวรรณ. สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2558)

2) ด้านอาหาร ในเรื่องขุนช้างขุนแผน มีการกล่าวถึง อาหารในสมัยนั้นหลายชนิด เช่นขนมจีนน้ำยา แกงخم พะแนงไก่ ต้มจืดฟัก ห่อหมก ผัดปลาแห้ง แกงบวน วุ้น สาकु ข้าวเหนียวหน้าหมู หน้าเตียง ขนมนางเล็ด ข้าวเม่ากวน ฯลฯ อาหารเหล่านี้จะนิยมทำไปถวายพระในบุญ

แล้วกลับบ้านเตรียมการเลี้ยงเจ้าซี	ปิ้งจีสารพัดจัดแจงไว้
ทำน้ำยาแกงخمต้มแกง	ผ่าฟักจักแพงพะแนงไก่
บ้างทำห่อหมกปกปิดไว้	ต้มไขผัดปลาแห้งทั้งแกงบวน
บ้างก็ทำวุ้นสาสาकु	ข้าวเหนียวหน้าหมูไว้ถั่วถั่ว
หน้าเตียงเรียงเส็ดข้าวเม่ากวน	ของสวนส้มสุกทั้งลูกไม้
มะพร้าวกลางสาตุลูกหวายหว่า	ส้มโอส้มซ่าทั้งกล้วยไข่
ทุกหมู่บ้านอลหม่านกันทั่วไป	จนตึกตื่นหลับไหลไปฉับพลัน

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513: 57)

บ่าวไพร่ทำขนมประสมปั้น	ซุบแป้งทอดน้ำมันอยู่ถ่านถ่าน
เฮี้ยไฟร้อนนั้กซั้กพินรา	อึ้งควักตักมาเห็นเกรียมดี
วางไว้ตามซมดแลงกเวียน	พินเทียนเรียงไว้อย่าให้ขี้
ขนมกรุบขนมกรอบเห็นขอบดี	คลุกน้ำตาลพริบพริบใส่ที่ไว้

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 61)

หรืออาหารการกินในชีวิตประจำวัน เช่น

ฝ่ายว่าสายทองกับข้าคน
พริกส้มฆ่าตะไคร้ใส่ปรุง

ทำสำหรับสับสนทอด้ม้นกึ่ง
แกงอ่อมหอมฟุ้งทั้งด้ม้นยำ

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 195)

ผู้วิจัยพบว่า การทำอาหารเลี้ยงพระในสมัยนั้น ทำเช่นเดียวกับอาหารที่ชาวชนบท บางท้องถิ่นยังทำอยู่ในปัจจุบัน แต่อาจแตกต่างกันไปตามยุคสมัยและตามแต่ละท้องถิ่นนิยม ได้แก่ แกงต่าง ๆ ขนมจีนน้ำยา ต้มจืด ข้าวเหนียวหน้าสังขยา ปลาแห้งหรือหน้ากึ่ง ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง เม็ดขนุน ฯลฯ ในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนกล่าวถึงแกงบางชนิดเช่น แกงบวน แกงบอน ฯลฯ หรือของหวานบางอย่างหารับประทานยาก เช่น ขนมกง (กล่าวไว้ในวรรณกรรมคือขนมกงเกวียน) หรือการเรียกน้ำตาลโตนดว่า พริกปรี (ชื่อเดิมของเมืองเพชรบุรี) ในปัจจุบันการทำสิ่งของเลียนแบบของจริงหรือเลียนแบบอาหารแต่ละชนิด ที่ตั้งโชว์หน้าร้านอาหารต่าง ๆ ที่ทำได้มาตรฐาน และมีความเหมือนจริงมาก เช่น ไก่หรือเป็ด เป็นตัวๆ ในร้านข้าวมันไก่หรือร้านเป็ดย่าง อาหารชุดอย่างในร้านอาหารญี่ปุ่น สามารถใช้วิธีการนี้นำมาจำลองสำหรับอาหาร อาหารถวายพระ รวมทั้งสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น บายศรี พูกليب ฯลฯ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในรูปลักษณะและความเข้าใจของผู้ที่มาท่องเที่ยว เช่นเดียวกับในบ้านเชกสเปียร์ จะมีเป็ดที่วางไว้บนโต๊ะ ร่ายล้อมไปด้วยเครื่องครัว เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวสามารถจินตนาการได้ว่า จะมีการทำอาหารอะไรในวันนี้ นอกจากนี้ ยังสามารถจัดกิจกรรมเกี่ยวกับอาหารไทย แล้วผนวกกับการนำเสนอเรื่องราวบ้านขุนช้างหรือคุ่มขุนแผนได้อีกด้วย จากการสัมภาษณ์นางนิภา สังคนาคินทร์ หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัดสุพรรณบุรี ที่กล่าวว่า จะจัดทำโครงการเพื่อให้ผู้ที่เข้ามาในพิพิธภัณฑสถานได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยตั้งงบประมาณในการจะจัดทำโครงการการทำขนมไทย อาหารไทย งานฝีมือและโครงการอื่น ๆ เกี่ยวกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดสุพรรณบุรี รวมทั้งการนำเสนอโดยใช้เทคนิคสมัยใหม่ด้วย (นิภา สังคนาคินทร์. สัมภาษณ์ 6 กุมภาพันธ์ 2558)

3) การแต่งกาย วัฒนธรรมทางการแต่งกายที่ปรากฏในเรื่องขุนช้างขุนแผน กล่าวถึงการแต่งกายของคนในสมัยนั้นในโอกาสต่าง ๆ ดังนี้

- การแต่งกายของขุนช้างเมื่อจะไปวัด ในงานเทศน์มหาชาติ บรรยายภาพการอาบน้ำแต่งตัวของขุนช้าง มีเครื่องประดับต่าง ๆ ที่แสดงถึงฐานะร่ำรวยของขุนช้าง ซึ่งเครื่องใช้

บางอย่างไม่ปรากฏว่ามีในปัจจุบัน เช่น มุหนาย คือ น้ำมันตานี หรือน้ำมันเหนียว ผสมเม่าและปูน เป็นเครื่องหอมสำหรับใส่ผม

ครานี้ขุนช้างจวนเวลา	สังข์ตัดน้ำใส่ขันใหญ่
พวกบ่าวหาบน้ำตามกันไป	เติมใส่เต็มขันในทันที
เจ้าขุนช้างอาบน้ำสำราญใจ	ข้าไทเข้ากลุ่มรุมกันสี
เอาขมิ้นถูตัวให้ทั่วตี	ซีโคลไหลรีสีออกมา
ผิวหนังยังเขียวเหมือนผักตบ	นี่จวนจมนหาพจนแล้วสิหว่า
เข้าห้องดินสอพองละลายทา	ประทั่วยกายจนพุงลาย
ควักเอามุหนายขึ้นป้ายปีก	ฉีกผมปกกบาลให้ล้านหาย
ยังโล่งเลียนเตี้ยกลางอย่างแปลงควาย	หัวกูฉิบหายน่าอายใจ
นุ่งยกलयกนกเหมหงส์	เหมือนผ้าทรงใครใครหามีไม่
เกี่ยวส่วนปักทองกรองดอกไม้	ผ้าเช็ดเหงื่อโคลใส่ชมพู
ครั้งนี้จะแต่งไปให้ยิ่งยวด	จะไปอวดนางพิมให้ยืมอยู่
นิ้วก้อยใส่สร้อยแหวนงู	นิ้วชี้ขีดชุนั้นแหวนเพชร
นิ้วนางแหวนประดับทับทิม	เอ๊ะที่นี้นางพิมบั้นสำเร็จ
แหวนเครื่องของบิดายอดห้าเม็ด	ชาวสุพรรณมันเช็ดว่ามั่งมี

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 64)

- การแต่งกายของนางพิมพิลาไลย เมื่อจะไปวัดในงานเทศน์มหาชาติ สตรีในสมัยนั้นนิยมแต่งโรหมม ใช้ขมิ้นทาตัว ผัดแป้ง การแต่งกายนุ่งผ้าห่มสไบ 2 ชั้น ที่นางพิมสามารถที่จะเปลื้องสไบขึ้นนอกถวายกัณฑ์เทศน์ได้ นอกจากนี้ยังได้เห็นภาพการใช้ชีสี่พัน

ครานี้นางพิมพิลาไลย	ว่าจวนกัณฑ์เราไปเกิดแม่ขา
แล้วก็ลุกไปปล้นมิทันช้า	อาบน้ำผลัดผ้าด้วยฉับพลัน
จึงเอาขมิ้นมารินทา	ลูบทั่วกายาขมิ้น
ทาแป้งแต่งไรใส่น้ำมัน	ผัดหน้าเฉิดฉินดังนวลแดง
เอาชีสี่พันเป็นมันขลิบ	กระจกส่งเงาวับดูจับแสง
นุ่งยกलयกระหนกพื้นแดง	ก้านแย่งทองระยับจับตาพราย

ชั้นในหมสไบชมพูนี้่ม	สีทับทิมนอกดูเฉิดฉาย
ริ้วทองกรองดอกพรรณราย	ชายเห็นเป็นที่เจริญใจ
ใส่แหวนเพชรประดับทับทิมพลอย	สอดก้อยแหวนงูตุลีนไหว
อีเต็กเอ่ยหีบหมากเครื่องนากใน	ชั้นถมยาเอาไปอย่าได้ซ้ำ

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 57)

ผู้วิจัยพบว่า การแต่งกายของคนในสมัยนั้นมีรายละเอียดที่น่าสนใจ ควรนำมาอธิบายในรายละเอียดโดยผ่านหุ่นจำลองที่ได้มาตรฐาน เสมือนจริงในรายละเอียด คือ ทั้งขนาดและวัสดุที่ใกล้เคียงของจริง สามารถใช้เป็นแหล่งอ้างอิงได้ถึงการแต่งกายในสมัยนั้น เพราะการแต่งกายของคนไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวอยู่แล้ว นอกจากนี้ยังสามารถจัดทำเป็นตู้โชว์ผ้าชนิดต่าง ๆ ที่ใช้สำหรับหม่มและเป็นผ้านุ่ง ซึ่งในวรรณกรรมมีกล่าวถึงอยู่หลายชนิด ที่คนในสมัยปัจจุบันไม่ทราบว่าผ้าที่กล่าวถึงมีลักษณะอย่างไร เช่น ผ้าตาบัวปกอก(ผ้าพิมพ์ลายหมากรุก) ผ้าตาเมลิตงา (ลายดอกไม้ละเอียด) (สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลาง. 2542 : 8) และจัดนำเสนอแบบสื่อมัลติมีเดีย เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนมีเสียงการบรรยายประกอบไปพร้อม ๆ กัน

4) การประกอบอาชีพ ลักษณะสภาพสังคมความเป็นอยู่ในสมัยนั้น ได้กล่าวถึงตัวละคร และผู้คนในสมัยนั้น ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น

- นางศรีประจัน มารดาของนางพิมมีไร่ผ้าย

นางพิมพ์ลาไลยกับสายทอง	ทั้งสองกินข้าวปลาหาเช้าไม่
อิมหน้าสำราญบานใจ	จึงพูดจาปราศรัยกับมารดา
วันนี้ลูกจะไปไร่เหนือ	ผ้ายเพื่อแตกกระจายเสียหนักหนา
ลูกจะออกไปดูกับหูดตา	จะไว้ใจกับข้าไม่ต้องการ

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 92)

- นางทองประศรี มารดาของขุนแผนทำไร่ทำนา

นางค้อยทำมาหากิน	เงินทองทรัพย์สินค้อยเก็บหา
ช่วยคนบ่าวไพร่ทำไร่นา	ซื้อที่ทางช้างม้าแลวัวควาย

มีคนนับหน้าถือตา

ทรัพย์สินได้มาด้วยซื้อขาย

ค่อยตั้งตัวทำกินเป็นถิ่นสบาย

อยู่กับลูกชายมาหลายปี

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 39)

ผู้วิจัยพบว่า การประกอบอาชีพในสมัยนั้นมีรายละเอียดที่น่าสนใจ ประกอบกับจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นแหล่งเกษตรกรรม ทั้งยังมีพิพิธภัณฑ์ชาวนาไทยที่สามารถเข้าไปชมเพื่อศึกษาหาความรู้ มีหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทยซึ่งอยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองสุพรรณบุรี สามารถนำมาเชื่อมโยงกับวรรณกรรม ประสมกับการนำเสนอด้วยการใช้สื่อมัลติมีเดียต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเห็นภาพการประกอบอาชีพได้ชัดเจน

5) การศึกษา ในเรื่องขุนช้างขุนแผน ผู้ชายและผู้หญิงได้รับการศึกษาที่ต่างกัน คือเด็กชายมักจะศึกษาเกี่ยวกับวิชาหนังสือทั้งไทย ขอม และบาลี เป็นพื้นฐานในการศึกษาวิชาการสาขาอื่นต่อไป ซึ่งส่วนมากเป็นวิชาคณาอาคม การใช้เวทมนต์ต่าง ๆ การป้องกันตัว การใช้อาวุธต่าง ๆ และตำราพิชัยสงคราม เหมือนกับที่พลายแก้ว พลายงาม และพลายชุมพลได้ร่ำเรียนสถานที่เรียนคือ วัด ผู้ที่สอนคือ พระภิกษุ การเรียนเช่นนี้จึงเหมาะกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง และเป็นการเรียนเพื่อจะนำความรู้ไปใช้ในการรับราชการ โดยเฉพาะในทางการทหาร ส่วนผู้หญิงจะศึกษาวิชาด้านการฝีมือและการเรือน เช่น นางวันทองมีฝีมือเป็นเลิศในทางปักม่าน ฯลฯ

- พลายแก้วบวชเณร

อยากจะเป็นทหารชาญชัย

ให้เหมือนพ่อขุนไกรที่เป็นผี

จึงอ่อนนอนมารดาให้ปราณี

ลูกนี้จะใคร่รู้วิชาการ

พระสงฆ์องค์ใดวิชาดี

แม่จงพาลูกนี้ไปฝากท่าน

ให้เป็นอุปชฌาย์อาจารย์

อธิษฐานบวชลูกเป็นเณรไว้

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 89)

- พลายงามเรียนวิชา พลายงามซึ่งเป็นบุตรขุนแผนไม่ได้บวชเรียน เพื่อเรียนวิชาอย่างบิดา ตอนที่ขุนแผนถูกลงโทษให้จำขังอยู่ในคุกได้ขอให้พลายงามได้เรียนรู้วิชาการต่าง ๆ จากนางทองประศรี และจากตำราของขุนแผนที่ได้สะสมไว้ จนมีวิชาความรู้ทั้งทางหนังสือและเวทมนต์คาถาเช่นเดียวกับบิดา

ครานั้นขุนแผนแสนสุภาพ	ก้มกราบมารดาน้ำตาไหล
ลูกเห็นแต่แม่คุณค้อย่อนใจ	ช่วยสอนให้พलयามเรียนความรู้
อันตำรับตำราสารพัด	ลูกเก็บจัดแจงไว้ที่ในตู้
ถ้าหลงลืมตรงไหนไขออกดู	ทั้งของครูของพ่อต่อกันมา
แล้วลูบล้างสิ่งความพलयามน้อย	เจ้าจงค่อยรำเรียนเขียนคาถา
รู้สิ่งไรก็ไม่สู้รู้วิชา	ไปเป็องหน้าเต็บใหญ่จะให้คุณ

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 579)

นอกจากนี้ การเข้ารับราชการก็จะต้องศึกษาวิชาการต่าง ๆ เช่น กฎหมาย ฯลฯ

ครานั้นจมีนศรีเสาวรักษ์ราช	เรียกพलयามทรมาสวาทมาสั่งสอน
จะเป็นข้าจอมนรินทร์ปิ่นนคร	อย่างนั่งนอนเปล่าเปล่าไม่เข้าการ
พระกำหนดกฎหมายมีหลายเล่ม	เก็บไว้เต็มตู้ใหญ่ไขออกอ่าน
กรมศักดิ์หลักชัยพระอัยการ	มนเพียรบาลพระบัญญัติดีดสำนวน
แล้วให้รู้สุภาชิตบัณฑิตพระร่วง	ตามกระทรวงผิดชอบคิดสอบสวน
ราชาศัพท์รับสั่งให้บังควร	รู้จงถ้วนถี่ไว้ให้ไต่การ

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 587)

จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พระเทพสุวรรณโมลี เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ ดำริถึงการจะดำเนินการทำอุทยานขุนช้างขุนแผนขึ้นภายในวัดในโอกาสเหมาะสมต่อไป โดยการจะสร้างรูปปั้นจำลองเหตุการณ์ในวรรณกรรมนั้น จะทำตอนปลายแก้วบวชเรียน หรือจะตอนทำบุญสงกรานต์เทศน์มหาชาติ ซึ่งจะเหมาะสมกว่าการจำลองเหตุการณ์ตอนอื่น ๆ เพราะเป็นเรื่องของวัดโดยตรงและไม่ขัดกับหลักศีลธรรม (พระเทพสุวรรณโมลี. สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2558) การสร้างหุ่นจำลองหรือรูปปั้นดังกล่าวในตอนนี้จะทำให้บริเวณบ้านขุนช้างคูมีบรรยากาศที่น่าท่องเที่ยว คูมีชีวิตชีวาและน่าสนใจเพิ่มมากยิ่งขึ้นกว่าการเที่ยวเดินชมบ้านขุนช้างหรือภาพวาดเพียงอย่างเดียว การมีรูปจำลองจะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถถ่ายภาพเป็นที่ระลึก และสามารถเข้าถึงเรื่องราวของขุนช้างขุนแผนได้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังสามารถจัดทำเป็นสื่อมัลติมีเดียต่าง ๆ เพื่อนำเสนอเรื่องราวในการแต่งกายของคนในยุคคนั้น เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนและเป็นแหล่งเรียนรู้ได้อีกด้วย

6) ด้านศิลปหัตถกรรม การศึกษาของผู้หญิงในสมัยก่อนไม่สามารถไปเรียนรู้ได้แบบผู้ชาย จึงอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน และเรียนรู้งานบ้านงานเรือน งานฝีมือต่าง ๆ เช่น การเรียนรู้ในงานเย็บปักถักร้อย งานแกะสลัก งานร้อยดอกไม้ ฝึกหัดกันตั้งแต่วัยเยาว์

ทรวดทรงสงศรีไม่มีแม่	อรชรอ่อนแอั้นประหนึ่งเหล่า
ผมสลวยสวยข้างามเงา	ให้ชื่อเจ้าว่าพิมพิลาไลย
สอนเย็บปักทักทองขวาง	ที่รื้อนราวคราวันางไม่เปรียบได้
เข้าเย็บออกไปเล่นเก็บดอกไม้	ที่ข้างวัดเขาใหญ่อยู่อัครา

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 11)

ด้วยเหตุนี้ เมื่อขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้างได้เห็นผ้า幔ปัก จึงรู้ว่าเป็นฝีมือของนางวันทองที่ทำได้ ซึ่งตอนนี้แสดงให้เห็นถึงความสามารถของนางวันทองที่ปักผ้าได้อย่างงดงาม ทั้ง 3 ชั้น เป็นรูปป่าหิมพานต์ เรื่องราวลิลิตพระลอ เรื่องพระหลวิชัย - คาวี และเมื่อขุนแผนนำเรื่องราวในผ้าปักมาเปรียบเทียบกับตนเองแล้ว ขุนแผนจึงแน่ใจจะทำลายผ้า幔ปักลงทั้งหมด

- ม่านชั้นที่ 1

ม่านนี้ฝีมือวันทองทำ	จำได้ไม่ผิดในนัยน์ตาพี่
เส้นไหมแม่เขียนแบบเนียนดี	สิ้นฝีมือแล้วแต่นางเดียว
เจ้าปักเป็นป่าพนาเวศ	ขอบเขตเขาคลุ่มช่อมะเขี้ยว
รุกชาติดาดใบระบัดเรียว	พลิวเพียวดอกดกกระดะดวง
ปักเป็นมยุราลงรำร่อน	พายพ่อนอยู่บนยอดภูเขาหลวง
แผ่หางกางปักเป็นพุ่มพวง	ชะนีหน่วงเหนี่ยวไม้ขม้อยตา
ปักเป็นหิมพานต์ตระหง่านงาม	อร่ามรูปพระสุเมรุภูผา
วันนตทักกันเป็นหล่นมา	การวิกอิสินครยุคนธร
อากาศคงคาชลาสินธุ์	มัจฉินท์ห้าแถวแนวสลอน
ไกลลาสสะอาดเอี่ยมอรชร	ฝูงกษิณรคนธรรพวิทยา
ลงเล่นน้ำดำต้อนโนดาด	ใสสะอาดเอือกเย็นเห็นขอบผา
หม่อมมั่งกรล่อแก้วแพรวพรายตา	ทัศนารำลึกถึงวันทอง
ห้าพันพินม่านผลาญสับ	ระยำยับย่างเข้าไปชั้นสอง

- ม่านชั้นที่ 2

นารักปักเอี่ยมลออออง	น้องเอ่ยช่างฉลาดล้ำมนุษย์
เจ้าปักเป็นพระลอดิลกโลก	ถึงกาหลงทรงโตกกำสรตสุด
สนคะนึ่งถึงองค์อนงค์นุช	พระทรงเสี้ยงสายสมุทมาเป็นนาง
แสนคะนึ่งถึงองค์พระเจ้าแม่	พระลอล้ำน้ำแดงดั่งแสงผาง
ลักษณะนวดตีไว้โดยปรางค์	คะนึ่งนางพระพี่น้องทั้งสององค์
ปู่เจ้าท้าวใช้ให้ไก่แก้ว	มาล่อแล้วพระล่อไล่เตลิดหลง
ถึงสวนพระยิงแสนกำสรตทรง	ปักเป็นองค์พระเพื่อนพระงทอง
สู่สวนพิศวาสประพาสโฉม	พระลอล้อมเสพสุขประสมสอง
พี่เลี้ยงเคียงข้างคอยประคอง	นางรึ้นนางโรยรองบาทบงส์
มิเสียแรงใจเจ้าวันทองเอ๋ย	กระไรเลยโลภรักขุนข้างหลง
กลุ่มกลัดตัดม่านสะบันง	ฉีกฉะหวะวงแล้วเหวี่ยงไป

- ม่านชั้นที่ 3

ถึงม่านชั้นสามดูงามพริ้ม	ฝีมือพิมพ์เจ้าทำพีจำได้
ยื่นพิศม่านน้องต้องติดใจ	ฉลาดนักปักไว้เป็นควาวิ
จรดลดต้นต้นอรัญเวศ	ถึงกรุงจันตประเทศบุรีศรี
สังหารผลาญหมู่สุกณี	เลือดอินทรีแดงสาดลงดาษดิน
ปักเป็นลงเล่นในคงคา	กับโฉมจันทร์สุดาอันเฉิดฉิน
ลอยเส้นเกศาในวาริน	หอมกลิ่นผมตลบผอบทอง
ปักเป็นเฒ่าทศประสาทใจกล้า	มาลวงพานางพราภไปจากห้อง
ถวายท้าวเมืองอื่นให้ชื่นครอง	กระทบเรื่องวันทองให้เคืองใจ
อีเฒ่าศรีประจันผู้มาดา	เหมือนอีเฒ่าใจกล้าหาผิดไม่
ดูพระยากี่ให้ซึ้งยิ่งคลั่งใจ	เหมือนอ้ายขุนข้างชิงวันทองกู
พระยากี่ไม่ยากมากหมื่นนาง	ขุนข้างเป็นเศรษฐีมีถมอยู่
ดูม่านพล่านใจตั้งไฟวู	จู่จับฟ้าพื้นพันระยำ

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 414 - 415)

การแกะสลักผักผลไม้ ศิลปะการตกแต่งข้าวปลาอาหาร ปรากฏให้เห็นได้อย่างเด่นชัด เช่น ตอนจัดของเตรียมไปถวายกษัตริย์เทศน์ เช่น การแกะสลักมะละกอ ฯลฯ

ครานั้นนางพิมพิลาไลย	เรียกหาข้าไทให้มานี้
ทำหมากประจำกัณฑ์ให้ฉันที	หมากพลูสำลีไปหามา
บ้างเอามะละกอมาผ่าจัก	ช่วยกันแกะสลักเป็นนกหอนา
แล้วย้อมสีสดงามอร่ามตา	ประดับประดาเป็นที่ศิขริน
แกะเป็นราชสีห์สิงอัด	เหยียบหยัดยืนอยู่ดูเฉิดฉิน
แกะเป็นเทพนมพรหมินทร์	พระอินทร์ถือแก้วแล้วเหาะมา
แกะรูปนารายณ์ทรงสุบรรณ	ผาดผันแผ่นผยของล่องเวหา
ยกไปให้เขาโมทนา	ฝูงข้าก็รับไปทันที

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 63)

การร้อยดอกไม้ เช่น พุ๊กกลีน หรือภู๊กกลีบ เครื่องห้อยย้อย ที่นำดอกไม้มาร้อยเป็นรูปสี่เหลี่ยม แล้วใช้ดอกไม้ร้อยเป็นสายห้อยลงมา ใช้แขวนประดับไว้ในเรือน ปัจจุบันนิยมทำในงานพิธีมงคลและเป็นงานใหญ่ จึงจะมีการจัดทำมาประดับไว้

หอห้องของพิมพิลาไลย	จะตกแต่งตกไว้ที่งานพี่
พุกหมอนที่นอนเตียงเรียบดี	ให้มีฉากพับตั้งไว้บังบาน
มุ้งแพรแลเลิศวิไลตา	ระบายทองรจนาดูสะอาด่าน
พุ๊กกลีนย้อยห้อยพวงสุมาลย์	กระโถนพานหมากตั้งไว้เรียงราย

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513: 89)

ภาพที่ 62 ผ้าปักไหมน้อย “ป่าหิมพานต์” ตามคำในเสภา

ผู้วิจัยพบว่า งานศิลปหัตถกรรมที่พบในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน สามารถนำมาสร้างสรรค์ร่วมกับการจัดกิจกรรมงานฝีมือในโอกาสต่าง ๆ ได้ เช่น การจัดกิจกรรมร้อยพู่กลิ้ง หรือ ภูกลีบ การเย็บผ้าต่าง ๆ กล่าวไว้ตอนปลายแก้ววขณเธร การปักผ้า ซึ่งเป็นศิลปะอันประณีตและละเอียดอ่อน หากมีการจำลองห้องนอนนางพิมพิลาไลยและประดับม่านตามวรรณกรรมเช่นเดียวกับที่มีการจำลองเรื่องบางตอนในวรรณกรรมที่พิพิธภัณฑ์เซอร์ลือคโฮล์ม และการตกแต่งที่บ้านเชกสเปียร์ ดังภาพผ้าปักไหมน้อย “ป่าหิมพานต์” ตามคำเสภา ในเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอน “ขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้าง” ในคำเสภานอกสำนวนหอพระสมุด มีสำนวนความกล่าวถึงม่านชั้นที่ ๑ ที่นางวันทองปัก อย่างสวยงาม ฉากผ้าปักไหมน้อยผืนนี้ จัดทำเนื่องในโอกาสสมหามงคลสมัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี พ.ศ. 2549 และในโอกาสสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ. 2550 ใช้ระยะเวลาเวลาทำถึง ๒ ปี ๖ เดือน โดยช่าง ๑๖๒ คน

7) ด้านศิลปการแสดงต่าง ๆ ในงานเทศกาล หรืองานพิธีต่าง ๆ จะมีการละเล่นมหรสพ เช่น ละคร โขน มอญรำ เซ็ดหุ่น จั้ว ฯลฯ แสดงให้เห็นถึงการละเล่นพื้นบ้าน และการละเล่นต่าง ๆ ที่ชาวบ้านนิยมเล่น

- การขับเสภา ในงานโขนลูกของพลายงาม ก่อนจะพาไปฝากจมีนศรีเสาวรักษ์ ถวายตัวเข้ารับราชการ

สมภารรับกลับมาอ้างอวาสา	เสียงพิณพาทย์พวกพ้องทองประศรี
หาเสภามาทั่วที่ตัวดี	ท่านตามีช่างประทัดถนัดรบ
ดูท่านองพองคอเสียงอ้อแอ้	พวกคนแก่ชอบหว่ารู้จบ
ดาร์องศรีดีแต่ชั้นอยู่ครั้นครบ	กรับกระทบทำหลอกแล้วกลอกตา
แล้วนายทั้งดั่งโต้งเสียงโวงโวก	ว่ากระโชกกระชั้นชั้นหนักหนา
ฝ้ายนายเพชรเม็ดมากลากซ้าซ้า	ตั้งสาววาสองศอกเหมือนบอกรยาว
ส่วนนายมาพระยานนทคนตลก	ว่าหยกหยกหยาบซ้าคนฮาฉาว
ตาทองอยู่รู้ว่าภาษาลาว	แล้วส่งกราวเซ็ดเพลงโหม่งเหน่งไป

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 584)

โปรแกรมการท่องเที่ยวบ้านเชกสเปียร์ เพื่อชมการแสดงละครเวทีที่ประพันธ์โดย วิลเลียม เชกสเปียร์ ซึ่งนอกจากนี้ ยังสามารถจัดเป็นงานย้อนยุค เพื่อจำลองภาพที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั้งเป็นการอนุรักษ์ และเป็นการสร้างสรรค์ไปพร้อม ๆ กัน เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวและคนในจังหวัดสุพรรณบุรี การแต่งกายผ้าไทย ชุดไทยหรือแต่งกายเลียนแบบตัวละครเข้าร่วมงาน การทำขนมไทย เรียนร้อยดอกไม้ ชมความสวยงามของศิลปหัตถกรรมต่าง ๆ ชมการแสดงและความบันเทิงต่าง ๆ

2 ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ เรื่องขุนช้างขุนแผน กล่าวถึงเหตุการณ์และเรื่องราวต่าง ๆ ของสภาพสังคมในสมัยนั้น รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ดังนี้

1) ประเพณีสงกรานต์ การทำบุญทำทานในงานประเพณีสงกรานต์ ชาวบ้านทั้งหลายจะมาพร้อมกันที่วัดทำบุญตามศรัทธา มีประเพณีในการขนทรายเข้าวัดเพื่อก่อสร้างพระเจดีย์พระทราย นิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์ ฉลองพระทรายในตอนบ่าย ตามความเชื่อที่ว่า การขนทรายเข้าวัดเป็นการช่วยถล่มานวัดให้เรียบริบร้อย แล้วจึงกลับไปบ้านช่วยกันทำอาหารคาวหวานสำหรับเลี้ยงพระในวันรุ่งขึ้น ประเพณีสงกรานต์ยังคงสืบทอดต่อมาจนถึงในปัจจุบัน

ที่นี่จะกล่าวเรื่องเมืองสุพรรณ	ยามสงกรานต์คนนั้นก็พร้อมหน้า
จะทำบุญให้ทานการศรัทธา	ต่างมาที่วัดป่าเลไลยก์
หญิงชายน้อยใหญ่ไปแออัด	ขนทรายเข้าวัดอยู่ชวักไขว่
ก่อพระเจดีย์ทรายเรียรายไป	จะเลี้ยงพระกะไว้ในพุ่มนี้
นิมนต์สงฆ์สวดมนต์เวลาบ่าย	ต่างฉลองพระทรายอยู่อิงมี
แล้วกลับบ้านเตรียมการเลี้ยงเจ้าชี	ปึงจีสารพัดจัดแจงไว้
ทำน้ำยาแกงขนมต้นแกง	ผ้าฟักจักแกงพะแนงไก่
บ้างทำห่อหมกปกปิดไว้	ต้มไข่ยัดปลาแห้งทั้งแกงบวน
บ้างก็ทำวันชามาคู	ข้าวเหนียวหน้าหมูไว้ถั่วถั่ว
หน้าเตียงเรียงเส็ดข้าวเม่ากวน	ของสวนส้มสุกทั้งลูกไม้
ทุกบ้านอลหม่านกันทั่วไป	จนตึกตื่นหลับไหลไปทั่วกัน
ครั้นรุ่งแจ้งแสงทองส่องฟ้า	ต่างตักแต่งกายาขมิขมัน
หนุ่มสาวเฒ่าแก่มาแจจัน	พร้อมกันที่วัดป่าเลไลยก์
ฝ่ายว่านางพิมกับมารดา	พาบ่าวไพร่ออกมาหาข้าไม่

ข้าวปลาอาหารณะจัดหาไป	รูปเทียนดอกไม้ใส่พานมา
ถึงวัดนั่งลงตรงพระทราย	แล้วถวายนมัสการถ้วนหน้า
หญิงชายเต็มไปในวัดวา	ปูเสื่อสาดคอยท่าพระสงฆ์ไว้
ฝ่ายพระสงฆ์ห่มดองครองผ้า	เสร็จแล้วลงมาศาลาใหญ่
ณรงณรงนั่งจัดถัดกันไป	สัปบุรุษกราบไหว้ด้วยยินดี
ต่างถวายเกสรจัดพานเรียง	ห่มผ้าสไบเฉียงอยู่ตามที่
อาราธนาศีลขึ้นทันที	สมภารมีก็ให้ศีลไปพลัน
แล้วถวายพรพระตั้งนม	พวกสีกาหาโออยู่ตัวสั้น
จัดของใส่สำหรับลงฉับพลัน	ตั้งถวายเป็นหลั่นกันลงมา
ลูกศิษย์ณรงณรงประเคนบาตร	อังกาสข้าวของไว้ตรงหน้า
ช่วยเหลือคอยสำรวจตรวจตรา	น้ำยาพร่องต้องตักเอาเติมไปฯ
ฝ่ายว่านางพิมมีศรัทธา	กลัวยخنมสั่มซ่าใส่ถาดใหญ่
หยิบขันข้าวบาตรเดินนาตไป	ใส่แต่หัวโต่งลงมาพลัน
.....
ครั้นพระสงฆ์ฉันเสร็จสำเร็จพลัน	ท่านสมภารมีนั่นก็ยกถาด
อันดื่บรับสัพพีโมทนา	สัปบุรุษสีกาก็กรวดน้ำ
ต่างคนยินดีปรีดา	เสร็จแล้วกลับมาอยู่ศาลาค่ำ
เสียงแซ่ซ้องบ้างร้องเป็นลำนำ	บ้างฟ้อนรำฉลองทานสำราญครั้น

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 57- 59)

2) ประเพณีการเทศน์มหาชาติ

อยู่มาปีระกาสัปดาห์	ทายกในเมืองสุพรรณนั้น
ถึงเดือนสิบจวนสารทยังขาดวัน	คิดกันจะมีเทศน์ด้วยศรัทธา
พระมหาชาติทั้งสิบสามกัณฑ์	วัดป่าเลไลยก์นั้นวันพระหน้า
ตาปะขาวเฒ่าแก่แซ่กันมา	พร้อมกันนั่งปรึกษาที่วัดนั้น
บ้างก็รับทศพรหิมพานต์	บ้างก็รับเอาทานกัณฑ์นั้น
ลูกดกรับชูชกกัณฑ์กลางวัน	ให้ยายศรีประจันต์กัณฑ์มัตรี

มหाराชนชาติกัณฑ์กลางคืน	ฟังหัวเราะครึกครื้นกันอึงมี
ฉ้อกษัตริย์สังต์เจียบเขียบดี	ดาหมื่นศรีคนแก่แกร็บไป
นางวันรับกัณฑ์จุลพน	เถรอันดีถนัดหัดขึ้นใหม่
เทศน์กัณฑ์มหาพนซีตันใจ	ตาไทก็รับไปทันที
วันประเวศน์นั้นท่านวัดแค	เป็นกัณฑ์ของตาแพกับยายคลี
เออ กัณฑ์หนึ่งใหญ่ให้ใครดี	ยากที่สัปบุรุษจะรับไป
ออเออจริงแล้วกัณฑ์กุมาร	ให้เจ้าขรัวหัวล้านบ้านรั้วใหญ่
นายบุญคุ่นกันไปไวไว	ถึงขุนช้างยื่นให้ไปฎีกา

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 60)

ประเพณีการเทศน์มหาชาติ จะมีการตกลงเรื่องนักเทศน์ที่เหมาะสมในการเทศน์แต่ละกัณฑ์ เช่น กัณฑ์ทศพร จะให้เจ้าอาวาสของวัดนั้นรับไปเพราะเป็นกัณฑ์แรกและเป็นบทสอน ส่วนผู้ที่ได้รับเป็นเจ้าภาพในแต่ละกัณฑ์ จะเลือกตามความเหมาะสมกับฐานะและความสะดวกของเจ้าภาพในการจัดหาข้าวของบูชาประจำกัณฑ์ เช่น กัณฑ์กุมารของขุนช้าง มี 101บท ต้องจัดเตรียมสิ่งของให้เท่าตามจำนวนบทที่ใช้ประจำกัณฑ์แล้ว ยังมีการจัดเตรียมถวายเครื่องอัฐบริวาร และมีผ้าไตรเป็นเครื่องกัณฑ์เทศน์ด้วย ซึ่งแสดงว่าเจ้าภาพมีฐานะดี ร่ำรวย

ครานั้นเจ้าจอมหม่อมขุนช้าง	น้ำใจกว้างขวางให้ฟุ้งชาน
เด็กเอ๋ยหาไม่อย่าได้นาน	จักสานกระจาดนั้นเตรียมไว้
เอาเงินตราไปหาซื้อสังเค็ด	บริวารเบ็ดเสร็จทั้งน้อยใหญ่
หาผ้าเนื้อดีมาทำไตร	ที่ผู้หญิงนั้นไปหาเครื่องกัณฑ์
ข้าวแป้งระแนงดำทำเป็นผง	มุกกลมขนมงเร่งจัดสรร
สิ่งหนึ่งอย่าให้น้อยตั้งร้อยอัน	อย่ากลัวเปลืองน้ำมันไปซื้อมา
สัมผัสลูกไม้ไผ่ของสวน	ให้ถึถ้วนถูกแพงก็ไม่ว่า
อย่าทำตัวทมิฬเขานิทา	เขานับหน้าว่ากูเป็นผู้ดี

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 61)

ภาพที่ 63 ตอนนางพิมเปลื้องผ้าสไบบูชาภัณฑ์เทศน์

3) ประเพณีการบวช ในขุนช้างขุนแผนกล่าวถึง ตอนปลายแก้วบวชเณร เริ่มตั้งแต่การจัดหาข้าวของเครื่องใช้ ซึ่งต้องจัดเตรียมเองทั้งสิ้น

เอาผ้าขาวมาวัดตัดสบง	เย็บลงฝีเข็มเหมือนเล่มเลียน
ตัดจีวรสไบตะไกรเจียน	เย็บทับจีบเนียนเป็นเนื้อเดียว
อังสนั่นแพรเนื้อไก่อนุ่ม	รังคุมหูไหมใส่เย็บเสี้ยว
มานั่งพร้อมล้อมทั่วตัวเป็นเกลียว	เอิกเกริกกราวเกรียวด้วยศรัทธา
บางคนออกมาหาขมิ้น	โหลกลั่นแล้วไปเอามาอีกหวา
อ่อมไม่เคยหรือไรนา	ย้อมผ้าซีตอยู่ดูไม่ดี
เอาน้ำส้มพรมแก้แลเห็นสุก	พันทุกซ์แล้วหนอหว่าร้อรี
ช่วยกันผูกกราวชิงผิงทันที	แห้งดีเข้าไต่ไร่ไวนพาน
.....
ขมิ้นดินสอพองเอาไว้ไหน	เมื่อวานกุใส่ไว้ในถ้ำ
แกอาบน้ำลูกลยาทาขมิ้นดำ	ชำระน้ำชำระหมดแห่งไคล
ครั้นอาบน้ำปลายแก้วแล้วแต่งตัว	หวีหัวผัดหน้าให้ผ่องใส
นุ่งผ้ายกจีบเป็นกลีบไป	เสื่อครูยสวมใส่อุไรกรอง
ลำพอกดอกไม้ไหวสะบัด	คาดเข็มขัดถักสายเป็นลายสอง
แหวนเพชรเม็ดอร่ามงามเรืองรอง	ให้ถือของรูปเทียนบุษบัน
จึงเรียกนายคำที่ลำใหญ่	ให้แบกลูกเดินไปเอาร่มกัน

ทองประศรีมารตามาด้วยกัน	บ่าวข้าจ้่าละห้วนแบกของมา
ครั้นว่ามาถึงวัดส้มใหญ่	เอาข้าวของตั้งไว้ศาลาหน้า
แม่พาทลายแก้วผู้แววตา	ไปกราบไหว้วันทาท่านสมภาร
ท่านเจ้าชาฉันพาลูกมาบวช	ช่วยเสกสวดสอนให้เป็นแก่นสาร
ด้วยขุนไกรบิดามาถึงกาล	จะได้อธิษฐานให้ส่วนบุญ
อีกทั้งวิชาการอ่านเขียน	เจ้าจะได้ร่ำเรียนเสียแต่รุ่น
ฝ่ายท่านอาจารย์สมภารบุญ	ทอดใจใหญ่ครุ่นแล้วว่ามา
อนิจจาขุนไกรบรรลีย์แล้ว	อายลูกชายพลายแก้วเหมือนนกหนา
รูปอาลัยให้คิดถึงบิดา	จะเลี้ยงลูกให้สึกไถ่ยาระคาย
แล้วหันหน้ามาสั่งแก่เณรคง	เอ็งนิมนต์พระสงฆ์ลงไปล้าง
ปูเสื่อสาดอาสนะกะที่ทาง	โกนหัวเจ้าพลายพลางแล้วพามา
ครั้นแล้วลงมาศาลาใหญ่	พระสงฆ์ลงไปอยู่พร้อมหน้า
พลายแก้วอุ้มไต่โรไปวันทา	ขริวบุญให้บรรพชาเป็นเณรพลัน
บวชเสร็จจึงนางทองประศรี	เร่งแม่ครวมีอยู่ตัวสัน
บาตรพระสะพรั่งตั้งเรียงกัน	ยกขันข้าวบาตรมาทันที
ช่วยกันตักบาตรธารณะ	เสร็จถวายพรพระประเคนมี
ฉันแล้วก็ยถาสัพพี	เณรแก้วทองประศรีกรวดน้ำพลัน ฯ

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 50 - 52)

การบวชในสมัยก่อน ผู้บวชจะได้เรียนวิชาความรู้ต่าง ๆ ทั้งในด้านหนังสือต่าง ๆ
คาถาอาคม โหราศาสตร์ฤกษ์ยามต่าง ๆ ไปด้วย

4) ประเพณีการสู่ขอและแต่งงาน เมื่อพลายแก้วขอให้นางทองประศรีไปสู่ขอ
นางพิมจากนางศรีประจัน โดยจัดเก้าอี้ไปสู่ขอ คือ ตาสน ตาเสา ยายมิ่ง และยายเม้า การพูดจาสู่
ขอจะมีวิธีการกล่าวทำนองเปรียบเทียบ เพื่อให้ฝ่ายหญิงสามารถปฏิเสธได้โดยไม่เป็นการเสียหน้าให้
อับอายแก่ผู้มาสู่ขอ

จะพันธุ์ฟักแพงแตงน้ำเต้า	ที่อเจ้าไปปลุกในไร่ชา
ทั้งอตัดคัดสนจนเงินตรา	จะมาขายออกแก้วให้ช่วงไซ้

อยู่รองเท้านี้เอาจ่าเกือกหนัง	ไม่เชื่อฟังก็จะหาประกันให้
ได้บากบั้นมาถึงเรือนอย่าเป็นไป	จะได้หรือไม่ได้ให้ว่ามา
.....
ข้าจะให้ลูกข้าสืบห้าซ่ง	ชั้นหมากมั่งมากน้อยไม่จู้จี้
ผ้าไหว้สำหรับหนึ่งก็พอดี	หอนี้ห้าห้องฝากกระดาน
เดือนสิบสองวันเสาร์ขึ้นเก้าค่ำ	กำหนดงานจะทำให้คิดอ่าน
ทองประศรีรับคำมีช้านาน	ตามแต่ท่านจะคิดไม่ขัดใจ

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 174 - 175)

เมื่อมีการตกลงยกลูกสาวให้ ฝ่ายหญิงจะมีการเรียกสินสอดของหมั้น และให้มีการปลุกเรือนหอขึ้นที่บ้านของฝ่ายเจ้าสาว เมื่อถึงฤกษ์ยามตามกำหนดนัดหมาย จึงจะจัดให้มีพิธีแต่งงาน แต่ต้องมีการปลุกเรือนหอให้เสร็จก่อน

ครานั้นจึงโฉมเจ้าพลายแก้ว	ครั้นถึงกำหนดแล้วจึงนัดหมาย
บอกแขกปลุกเรือนเพื่อนผู้ชาย	มายังบ้านท่านยายศรีประจัน
ให้ชุดหลุมระดับซึกปักเส้าหมอบ	เอาเครื่องเรือนมารอไว้ที่นั่น
ตีสิบเอ็ดโกสั๋งฤกษ์สำคัญ	ก็ทำขวัญเส้าเสร็จเจ็ดนาทีก่อน
เมื่อถึงกำหนดวันแต่งงาน	
.....	
ครั้นรุ่งเช้าขึ้นพลันเป็นวันดี	ทองประศรีจัดเรือกัญญาใหญ่
เอาขันหมากลงบรรทุกขลุ่ยขลุ่ยไป	หามโหรี่ใส่ท้ายกัญญา
ชั้นหมากเอกเลือกเอาที่รูปสวย	นุ่งยกหม่อมผวยจับผิวหน้า
ก็ออกเรือด้วยพลันทันเวลา	ครู่หนึ่งถึงท่าศรีประจัน
จึงจอดเรือเข้าหน้าสะพานใหญ่	ตามพลึงไปเอาไม้กั้น
เสียเงินทองให้ขึ้นไปพลัน	ขยขันหมากขึ้นบนบันได
ยายเป่าแก้วแก้อยู่ที่บ้าน	ก็นับขานเงินตราแลผ้าไหว้
ครบจำนวนถ้วนที่สัญญาไว้	ให้ขนเข้าไปในเรือนพลัน
.....

ครั้นพระสุริยาเวลาบ่าย	พลายแก้วย่างกรายมาจากบ้าน
ลงเรือพร้อมกันมิช้านาน	รีบมายังบ้านศรีประจัน
กับเพื่อนบ่าวก็ก้าวขึ้นบนหอ	พระมารอสวดมนต์สำรวมมัน
เพื่อนสาวเข้าห้อมล้อมกัน	ออกจากเรือนนั้นมาทันใด
นั่งลงตรงหน้าท่านสมภาร	แล้วท่านจึงส่งมงคลให้
ขุนช้างเห็นพิมกระหิ่ใจ	ตะลึงไปตาฟุ้งเขม็งดู
.....
พระสงฆ์สวดมนต์รำกระหน้าไป	เอาน้ำซัดสาดให้อยู่ฉานฉ่ำ
.....
สวดมนต์จบพลันมิทันช้า	เอาน้ำชามาประเคนให้พระสงฆ์
ฉันแล้วลาไปตั้งใจจง	ลุกลงบันไดไปกุฎีฯ
ศรีประจันให้ยกทั้งคาวหวาน	เลี้ยงพวกเจ้าบ่าวอยู่อิงมี
กินอิ่มแล้วพลันทันที	เอาของที่แถมพยกยกออกมา
ตลับถมตระทองกระทงเมียง	มาวางเรียงส่งให้ได้พร้อมหน้า

พิธีแต่งงานในสมัยก่อนฝ่ายชายจะต้องมานอนหออยู่ 3 วัน จึงจะมีการนำตัวเจ้าสาวมาส่งเข้าหอ

ครานั้นจึงโฉมเจ้าพลายแก้ว	ครั้นเวลาล่วงแล้วตะวันบ่าย
แต่งตัวสำอางแล้วย่างกราย	ไปยังบ้านท่านยายศรีประจัน
ขึ้นบนบันไดเข้าในหอ	ก็พอสั้นแสงสุริย์ฉัน
นอนหออรถ้วนกำหนดวัน	แสนกระสันถึงเจ้าพิมพิลาไลยฯ
ครานั้นท่านยายศรีประจัน	ครั้นถ้วนสามวันหาช้าไม่
ประโลมปลอบลูกน้อยกลอยใจ	ด้วยไม่รู้กลมายา
.....
นั่งแล้วจึงยายศรีประจัน	ว่าฉันพาพิมขึ้นมาส่ง
จงกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงกันให้เย็นง	กว่าจะปลงชีวิตชีวลัย

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 177 - 181)

ภาพที่ 64 ภาพพลายแก้วแต่งงานกับนางพิม ที่ระเปียงคต วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

5) ประเพณีรับขวัญและทำขวัญเดือน เมื่อเด็กแรกเกิดได้ ๓ วัน จะมีพิธีรับขวัญ และทำขวัญเดือน มีการสวดมนต์ เลี้ยงพระ

ศรีศรีวันนี้ฤกษ์ดีแล้ว	เชิญขวัญพลายแก้วอย่าไปไหน
ขวัญมาสู่กลายให้สบายใจ	ชมช้างม้าข้าไททั้งเงินทอง
ขวัญเอ๋ยเจ้ามาเกิดพ่อมา	อย่าเที่ยววเกเกณฑตระเวนท่อง
มาชมพวงแก้วและพวงทอง	ข้าของเหลือหลายสบายใจ
ครั้นแล้วจึงให้ฮักสามที	ดับอัคคีโปกควันเจิมพักตรีให้
ให้ชันษาขึ้นหมื่นปีไป	มีชัยชำนะสวัสดิ์

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 177 - 181)

ผู้วิจัยพบว่า ประเพณีที่กล่าวถึงอยู่ในขุนช้างขุนแผน ในปัจจุบันยังมีประเพณีที่ยังปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา อาจเปลี่ยนแปลงไปบ้างในรายละเอียดต่าง ๆ เช่น ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการเกิดและการรับขวัญเดือน ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสามารถจัดการท่องเที่ยวโดยการนำประเพณีที่กล่าวถึงในขุนช้างขุนแผนมาสร้างความสนใจให้กับนักท่องเที่ยว โดยการจัดจำลองประเพณี หรือให้ความรู้เกี่ยวกับรายละเอียดในประเพณีที่คนรุ่นหลังอาจไม่รู้จัก รวมทั้งนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ให้ได้มีโอกาสศึกษาประเพณีของไทย และการทำให้ชุมชนและนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในประเพณีต่างๆ เช่นการจัดประเพณีการเทศน์มหาชาติขึ้นที่วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ทำให้ชุมชนและนักท่องเที่ยวมีโอกาสเข้าร่วมในประเพณีนั้น ๆ หรือการจัดประเพณีการบวชขึ้นที่วัดในจังหวัด

สุพรรณบุรี โดยจัดให้มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน จะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับจังหวัดสุพรรณบุรีได้

3 ด้านความเชื่อ วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน สะท้อนให้เห็นความเชื่อของคนสมัยโบราณได้เป็นอย่างดี ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1) ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ โหราศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยฤกษ์ยาม การดูดวงดาวและทำนายโชคชะตา มีอิทธิพลต่อความเชื่อและการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยทุกระดับชั้น ตั้งแต่สามัญชนจนถึงพระมหากษัตริย์ ที่โหราศาสตร์เข้าไปเกี่ยวข้องด้วยทั้งในเรื่องพิธีกรรมและการดำเนินชีวิต ตอนปลายแก้วจะสีก สมภารคงได้ทำนายดวงชะตา การดูฤกษ์ยามก่อนออกรบ การสร้างบ้าน การแต่งงาน ฯลฯ เช่น

“สมภารฟังหลานเห็นเหลือห้าม	หยิบกระดานดูยามตามวิถี
คุณหารดูตามคัมภีร์มี	เอาวันคืนเดือนปีของเนรพลา
บวกรักกันเข้าดูก็รู้แท้	เห็นแน่ดังอินทร์เนตรหมาย
ชะตาดีที่ทหารเจียวหลานชาย	แกก็ทายว่าเจ้าแก้วนี้ปดกู
คิดว่าทุกข้อย่างไรออกวายวุ่น	มีรู้ว่าเจ้าประคุณข้าเล่นซู้
เอ็งจำไว้ในคำของตา	สีกไปจะได้อยู่สมดังใจ
สู้ขอหอห้องทำทุนสิน	อยู่กินแต่หาถึงเท่าใดไม่
จะพลัดพรากจำจากกำจัดไกล	มันจะมีผิวใหม่มันทิ้งมึง
เมื่ออายุยี่สิบห้าเบญจเพส	จะมีเหตุด้วยเคราะห์เข้ามาถึง
ต้องจงจำไซ้ตรวนเขาตราตรึง	อายุสี่สิบมึงจะได้ตี

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 146)

2) ความฝัน ความเชื่อในเรื่องความฝันในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนจะเกิดขึ้นกับตัวละคร มักเป็นนางบอกเหตุดีหรือเหตุร้ายล่วงหน้าได้อย่างแม่นยำ และตัวละครสามารถทำนายความฝันเหล่านี้ได้ เช่น ตอนกำเนิดขุนแผน นางทองประศรีต่อมาได้คลอดลูกออกมาเป็นชายตามการทำนายฝันของ ขุนไกรในเวลาต่อมา

มาจะกล่าวถึงนางทองประศรี	นอนด้วยสามมิในเรือนใหญ่
นิมิตฝันนั้นว่าท้าวสหสนันย์	ถือแหวนเม็ดใหญ่เหาะดั้นมา
ครั้นถึงจึงยื่นแหวนให้	นางรับแหวนไว้นั้นไว้ด้วยหรรษา
แสงเพชรส่งวาบปลาบเข้าตา	ตื่นผวาคว่ำท้าวปลุกผัวปล้น

ขุนไกรลืมนิดว่าอะไรเจ้า	นางจึงเล่าเนื้อความนิมิตฝัน
ทั้งสองลุกมาล้างหน้าพลัน	หาหมากพลูสู้กันแล้วทำนาย
ฝันว่าอำมรงค์วิเศษ	ของโกสีย์ตรีเนตรอันเฉิดฉาย
เพชรรัตน์อร่ามงามเพชรพราย	บรรยายว่าเป็นสิ่งมิ่งมงคล
จะมีครรรภ์ลูกนั้นจะเป็นชาย	ดังทหารพระนารายณ์มาปฏิสนธิ
กล้าหาญการณรงค์คงทน	ฤทธิ์รณปราบทั่วทั้งแดนไตร
ซึ่งว่าเพชรรัตน์สีกล้า	ภายหน้าจะได้เป็นทหารใหญ่
มียศศักดิ์เป็นพระยาข้าใช้	ร่วมพระทัยทรงธรรมพระพันปี”

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 4)

หรือเป็นฝันร้าย เป็นลางบอกเหตุไม่ดีที่จะเกิดขึ้นของนางทองประศรี ซึ่งต่อมาก็เกิดเหตุร้ายขึ้นกับขุนไกร ผู้เป็นสามี

ทองประศรีนอนหลับแล้วกลับฝัน	ความกลัวตัวสั่นตกใจหวาม
สะดุ้งตื่นตื่นขึ้นให้ครั่นคร้าม	อารามตกใจปลุกซึ่งสามี
ขุนไกรถามไปว่าอะไรเจ้า	นางจึงเล่าความฝันนั้นถ้วนถี่
ว่าฝันฉันทักกระเด็นเห็นไม่ดี	ช่วยทำนายฝันนี้ให้แจ้งใจ”

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 19)

3) ลางสังหรณ์ ในเรื่องขุนช้างขุนแผน จะมีลางบอกเหตุ จากอาการของสัตว์ต่าง ๆ ที่มีกิริยาอาการแปลกไป เช่น แมงมุม จิ้งจก นกแสก แร้ง หนู ฯลฯ

“แมงมุมตีก”	ตอนขุนไกรจะถูกประหารชีวิต
ให้มีลางคืบนั้นสนั่นอึ้ง	แมงมุมตีกผิงหาหยุดไม่
สยดสยองฟองชนทุกคนไป	เย็นยะเยือกจับใจไปทุกยาม

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 19)

“หนู จิ้งจก และแมงมุม” ตอนขุนแผนฝากแวรไว้กับขุนช้างเมื่อกลับไปเยี่ยมนางลาวทอง

หนูกุกจิ้งจกกระเจิงหัก	แมงมุมทุ่มทรงอักษหาหยุดไม่
วิปริตผิดนักประหลาดใจ	ดังจะบอกเหตุให้ประจักษ์ตา

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 356)

“การกระหม่นคิ้วและแมงมุม” ตอนขุนช้างลงพลายงามไปฆ่า แล้วเกิดกลางบอกเหตุกับนางวันทอง

ครานั้นวันทองพ่องโสภา	เมื่อลูกแก้วแววตาจะอาสัญ
คิ้วกระหม่นเป็นกลางแต่กลางวัน	ให้ห้วนห้วนหวีหวีหวีหวานอน
พอม่อยหลับคล้อยเห็นพลายน้อย	ขุนช้างถ้อยทับไว้ด้วยไม้ขอน
ผวาพินตื่นตาให้อาวรณ์	สะอื้นอื้นในอกตกตะลึง
พอแมงมุมอุ้มไข่ใต้ตอก	นางผกเงี้ยวฟังดังผิงผิง
ประหลาดกลางหมางจิตคิดคะนึ่ง	รำลึกถึงลูกชายเจ้าพลายงาม

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 561)

ผู้วิจัยพบว่า ความเชื่อของคนไทยในสมัยโบราณเกี่ยวกับโหราศาสตร์ ลางบอกเหตุต่าง ๆ เช่น ความฝัน ลางสังหรณ์ หรือเหตุการณ์ ที่มีบันทึกไว้ในตำราพรหมชาติ ที่กล่าวถึง การดูฤกษ์ยามต่าง ๆ ในการประกอบกิจการ วันดีในการประกอบกิจการงาน การทำนายฝัน ลางบอกเหตุในลักษณะต่าง ๆ ตามความเชื่อ และวิถีแก๊เคล็ดเมื่อเกิดกลางบอกเหตุต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยเห็นว่าสามารถนำมาจัดทำนิตรรศการที่ให้ความรู้ในเรื่องวิถีชีวิตไทยในสมัยก่อนที่ยังคงมีความเชื่อในด้านนี้ และยังคงมีความเชื่อสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เช่น จิ้งจกทัก ตาเขม่น ฯลฯ ทั้งนี้ มิใช่เพื่อการมอมเมาให้เชื่อถือ แต่เป็นการแสดงที่สามารถถ่ายทอดความเชื่อ ความคิดของคนในสมัยนั้น ว่าคนในสมัยนั้นคิดอย่างไร เข้าใจอย่างไร เช่นที่นักท่องเที่ยวไปดูที่หน้าอกของจูเลียต เพื่อขอให้สมหวังในความรัก การคล้องกุญแจคู่รัก เพราะความเชื่อมุมมองต่าง ๆ ของแต่ละคน และทำให้สามารถเข้าใจได้ตรงกัน รับรู้ร่วมกันในเรื่องต่าง ๆ

4) ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ซึ่งในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์จะแสดงออกมาในรูปแบบของพิธีกรรม เวทมนต์คาถาทั้งในทางดีและทางชั่ว เพื่อผลประโยชน์ของตัวละครในเรื่องต่าง ๆ เช่น การทำเพื่อความเป็นสิริมงคล การป้องกันเหตุร้าย ฯลฯ และการใช้ในทางเล่ห์กล เช่น การทำเสน่ห์ยาแฝด การฝังรูปฝังรอย ให้คนอื่นหลงรักตน ที่เรียกว่า การทำคุณไสย ในเรื่องขุนช้างขุนแผนส่วนใหญ่จะมีความเกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์เกือบทั้งเรื่อง โดยเฉพาะขุนแผนที่มีใช้ทั้งเรื่องเครื่องรางของขลัง เวทมนต์คาถา และโหราศาสตร์

- การใช้ยันต์

“แล้วจึงเสกยันต์ตรีนิสิงเห	เรียกผีผีเซเข้ามาใกล้
เอายันต์ปิดศรัทธาลงทันใด	ข้าวของคล่องใส่ไหลผีลง
โดดขึ้นบนป่าผีพาลัว	ดั่งลมปลิวเร็วมาในป่าระหง
ข้ามทุ่งมุ่งลัดตัดดง	หมายตรงเข้ามาเมืองสุพรรณ”

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 148)

- การปลุกเสกเครื่องรางของขลัง เพื่อใช้ในการออกรบ การใช้ว่านยา
ผ้าประเจียด ตะกรุด

แล้วร่ายคาถามหาเวท	ปลุกเครื่องวิเศษทุกสิ่งสรรพ
ว่านยาผ้าประเจียดมงคลนั้น	ตะกรุดโทนน้ำมันอันเรืองฤทธิ์
เดชพระเวทอันเชี่ยวชาญ	เครื่องอานกลิ้งไปดั่งใครบิด
แล้วตั้งกองอักขรทั้งสี่ทิศ	เอาเครื่องวางกลางมิดในกองไฟ
เปลวลุกศึกคักไม่ขาดสาย	ชั้นแต่เส้นด้ายหาไหมไม่
จึงเอาพระภควัมที่ทำได้	ใส่ชั้นสาริดประสิทธิ์มนต์
ในชั้นนั้นใส่น้ำมันหอม	เสกพร้อมเป่าลงในสามหน
พระนั่งขึ้นได้ในบัดดล	น้ำมันนั้นทาทุกทั้งทุกดี
ล่องหนกำบังจิ้งจิ้งครบ	อุปเท่ห์เหล่าห้จบเป็นถ้วนถึ

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 679)

- การสร้างกุมารทอง

“เปิดประตูจ่อออกมานอกบ้าน	รีบเดินผ่านป่าตัดเข้าวัดได้
ปิดประตูวิหารลั่นดาลใน	ลื้มกลอนซ้อนใส่ไว้ตริงตรา
วางยามเปิดลักแล้วชักชุด	ตีเหล็กไฟจุดเทียนขึ้นแดงว่า
เอาไม้ชัยพฤษ์พระยายา	ปักเป็นขาพาดกันกุมารวาง
ยันต์นารายณ์แผลงฤทธิ์ปิดศรัทธา	เอายันต์ราชาปะพื้นร่าง
ยันต์นารายณ์ฉีกอกปกปิดกลาง	ลงยันต์นางพระธรณีที่พื้นดิน

เอาไม้รักปักเสาชิ้นสี่ทิศ	ยันต์ปิดปักธวงสายสิญจน์
ลงเพดานยันต์สังวาลอัมรินทร์	ก็พร้อมสิ้นในตำราถูกท่าทาง
เอาไม้มะริดกันเกราเถากันภัย	ก่อชุดจุดไฟใส่พื้นล่าง
ตั้งจิตสนิทไว้ที่ทาง	ภาวนานั่งอย่างกุมารทอง

(เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน, 2513 : 386)

ผู้วิจัยพบว่า จากความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ เวทมนตร์คาถา ทำให้เกิดศรัทธาในเรื่องไสยศาสตร์ในด้านดี เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง วัตถุต่าง ๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรี มีการจัดสร้างวัตถุมงคลรุ่นต่าง ๆ ให้ผู้คนและนักท่องเที่ยวที่มีความเชื่อและศรัทธาได้เข้าไปบูชา มานับตั้งแต่อดีต และที่สำคัญคือจากความเชื่อนี้มีการตั้งชื่อพระตามชื่อตัวละครเอก เช่น พระขุนแผน ที่มีชื่อเสียงในวงการพระเครื่องเป็นที่นิยมอย่างมาก เช่น พระขุนแผนที่มีชื่อเสียง คือพระขุนแผนกรวัดพระรูป พระขุนแผนวัดบ้านกร่าง ฯลฯ ที่วัดพระรูปมีพระปางไสยาสน์ที่มีพระพักตร์งามที่สุดในประเทศไทย และเรียกขานกันสืบมาว่าพระเณรแก้ว ที่จะเป็นสถานที่อีกแห่งที่สามารถนำมาเชื่อมโยงกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนได้ ส่วนที่วัดป่าเลไลยก์และวัดแค มีการจัดสร้างวัตถุมงคลขึ้นหลายรุ่น เช่น พระขุนแผนรุ่นต่าง ๆ หลวงตาคง และกุมารทอง ที่มีผู้คนมาเข้าไปบูชา

วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน มีคุณค่าทางด้านวัฒนธรรม สามารถสะท้อนภาพวิถีชีวิต ทัศนคติ ความคิดในด้านต่าง ๆ ของคนในสมัยโบราณได้อย่างชัดเจน ทั้งขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ความเป็นอยู่ของชาวไทย เนื่องจากเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นเรื่องของคนธรรมดาสามัญ ดังนั้นวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนจึงสะท้อนภาพสังคมของผู้คนในหลายระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมของชาวบ้านธรรมดาสามัญ ทำให้คนรุ่นหลังได้ซึมซับวัฒนธรรมประเพณีของคนในสมัยนั้น

ในยุคที่ผู้คนจำนวนไม่น้อยหันมานิยมและให้ความสนใจกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพิ่มมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางไปท่องเที่ยวทางโบราณคดี ไปเพื่อชมโบราณสถาน โบราณวัตถุ การศึกษาประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเพื่อชมมรดกทางวัฒนธรรมและงานประเพณีต่าง ๆ ในท้องถิ่นจัดขึ้น เพื่อศึกษาความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบทหรือในหมู่บ้านที่มีลักษณะวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์ มีความพิเศษ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ศิลปะทุกแขนง รวมทั้งคติชน ความเชื่อ ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนในรุ่นปัจจุบัน

วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนจึงสามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมเหล่านี้ ให้ผู้คนได้เข้ามาเยี่ยมชม และสัมผัสวัฒนธรรมที่หลากหลายในจังหวัดสุพรรณบุรี ผ่านทางวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนที่ได้ถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของศิลปะแขนงต่าง ๆ ในด้านประติมากรรม เช่น รูปเคารพ รูปปั้น พระเครื่องรุ่นต่าง ๆ ด้านสถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้างต่างๆ เช่น บ้านขุนช้าง คุ่มขุนแผน ฯลฯ ในด้านจิตรกรรม ภาพเขียนที่ถ่ายทอดลักษณะตัวละครและเรื่องราวต่าง ๆ ด้านศิลปกรรมการแสดง เช่น การขับเสภาเสภาทรงเครื่อง ละครไทย เพลงพื้นบ้านประเภทต่าง ๆ ที่สามารถถ่ายทอดออกมาให้ผู้มาชมได้รับความสนุกสนาน และเพลิดเพลิน รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่ยังถือปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ประเพณีสงกรานต์ การเทศน์มหาชาติ ฯลฯ ดังตัวอย่างการดำเนินการที่ดีที่สามารถศึกษาคัดเลือกสิ่งที่ดี ที่เหมาะสม ที่สามารถนำศาสตร์ทุกแขนงมาเชื่อมโยงและส่งเสริมซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างความหลากหลายและคุณค่าให้กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรีได้เป็นอย่างดี

จากการวิจัยภาคสนาม ได้เก็บข้อมูลวัดป่าเลไลยก์ และวัดแค และปรากฏข้อมูลและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ที่สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลและสิ่งที่ปรากฏในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนวัดป่าเลไลยก์และวัดแค

วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน	วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร	วัดแค
สถานที่ที่กล่าวถึงในเรื่อง	- เป็นสถานที่เรียนวิชาของ เณรแก้ว	- เป็นสถานที่เรียนวิชาของ เณรแก้ว - มีต้นมะขามยักษ์ที่กล่าว ว่าขุนแผนเรียนเสกใบ มะขามเป็นตัวต่อแตน รบกับข้าศึกที่นี่
เหตุการณ์สำคัญในเรื่อง	- กล่าวถึงนางทองประศรี พาเณรแก้วมาเรียนวิชา กับสมภารมี - กล่าวถึงนางพิมได้พบ	- กล่าวถึงเณรแก้วหนีจาก วัดป่าเลไลยก์มาเรียน วิชาที่สมภารคง - กล่าวถึงนางพิม พานาง

วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน	วัดป่าเลไลยก์วิหาร	วัดแค
	เณรแก้วอีกครั้งหลังจาก เคยเป็นเพื่อนเล่นกันเมื่อ ตอนเป็นเด็ก - กล่าวถึงเณรแก้วเทศน์ มหาชาติกัณฑ์มัทรีแล้ว นางพิมเปลื้องสไบถวาย แล้วขุนช้างถวายผ้าทับ ตามนางพิม	สายทองมาหาเณรแก้ว เรื่องที่นางศรีประจัน ลงโทษเรื่องขุนช้าง - เณรแก้วลาสิกขา กลับ ไปกาญจนบุรีเพื่อขอให้ นางทองประศรีมารดา มาสู่ขอนางพิม
ตัวละครสำคัญในเรื่อง	- เณรแก้ว - ขุนช้าง - นางพิม - สมภารมี, ขรัวตาจุก - นางสาวทอง - นางทองประศรี - นางศรีประจันต์	- เณรแก้ว - สมภารคง - นางพิม - นางสาวทอง
วัฒนธรรมประเพณี	- การเทศน์มหาชาติ - ประเพณีสงกรานต์ - การเรียนวิชาต่าง ๆ	- การเรียนวิชาคาถาอาคม ต่าง ๆ
รูปเคารพ	- รูปปั้นนางพิม บริเวณหน้า โบสถ์หลวงพ่อโต - รูปปั้นขุนช้าง อยู่บนมณฑป	- รูปปั้นอาจารย์คง อยู่ใน ศาล - มีรูปปั้นสมภารคงนั่งบน
	หลวงพ่ออิฐ 2 รูปและบริเวณ หน้าบ้านขุนช้าง 1 รูป นักท่องเที่ยวสามารถโยน	หลังพญาต่อยักษ์ขนาดใหญ่- รูปปั้นขุนแผน ในวิหารพระ พุทรมงคล

วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน	วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร	วัดแค
	เหรียญเสี่ยงทาบได้	- รูปปั้นขุนแผน ในศาล ขุนแผน - รูปปั้นกุมารทอง ในศาลา สักการะ
ศาลสักการะ		- มีศาลสมภารคง - ศาลขุนแผน - ศาลนางพิม - ศาลกุมารทอง
เครื่องรางของขลัง/วัตถุ มงคล	- มีการจัดสร้างวัตถุมงคลรุ่น ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกับ วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เช่น พระขุนแผนรุ่นต่าง ๆ ฯลฯ	- มีการจัดสร้างวัตถุมงคลรุ่น ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกับ วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เช่น สมภารคงกุมารทอง ฯลฯ
รูปปั้นตัวละครเอก	-	- รูปปั้นขุนแผนขี่ม้าสีหมอก อยู่หน้าคุ่มขุนแผน
จิตรกรรม	- ภาพวาดตัวละครสำคัญ ภายในบ้านขุนช้าง - จิตรกรรมฝาผนัง เรื่องราวขุนช้างขุนแผน ตั้งแต่ต้นเรื่องกำเนิดขุนแผน จนถึงตอนประหารเถรฆาต	
สถาปัตยกรรม	- มีบ้านขุนช้าง เป็นเรือนไทย โบราณ ภายในจัดเป็น พิพิธภัณฑ์ศิลปวัตถุต่าง ๆ	- มีคุ่มขุนแผน ภายในคุ่ม จัดแสดงเครื่องเรือน ต่าง ๆ เช่น หีองนอน เรือนครัว และนิทรรศการ

จากตาราง ผู้วิจัยพบว่า วัดป่าเลไลยก์และวัดแค เป็นวัดที่มีศักยภาพในการที่จะนำ
วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาส่งเสริมการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นสถานที่ที่ถูกกล่าวถึงในวรรณกรรม
และยังคงปรากฏอยู่ในปัจจุบัน การนำเอาคุณค่าด้านวัฒนธรรมของขุนช้างขุนแผนมาปรับประยุกต์ใช้
ให้เข้ากับสถานะของสังคมในปัจจุบันที่นิยมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มได้
เป็นอย่างดี

การนำวรรณกรรมมาร้อยเรียงให้เข้าทรัพยากรท้องถิ่นที่มีอยู่ หรือการจัดสร้างขึ้นใหม่ให้
สอดคล้องกับวรรณกรรม เช่น การจัดทำบ้านเรือนไทยริมน้ำ นำมาสร้างเรื่องราวให้นักท่องเที่ยวได้
เลียนแบบการใช้ชีวิตแบบตัวละครในวรรณกรรม ตั้งแต่การอยู่อาศัย การทำบุญใส่บาตร อาหารการ
กิน ร้อยมาลัย ปักผ้า งานแกะสลัก ทำกิจกรรมต่าง ๆ ไปวัดหรือชมมหรสพต่าง ๆ ล้วนแต่จะช่วย
ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรีให้เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้ โดยใช้
วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ทั้งยังเป็นการอนุรักษ์วรรณกรรมให้คงอยู่สืบต่อไป

บทที่ 5

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการวิจัยในหัวข้อการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ต่าง ๆ งานวิจัย ครั้งนี้ เป็นการผสมผสาน ระหว่าง การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ดังนี้

5.1 วิจัยเชิงปริมาณ Quantitative Research

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดสุพรรณบุรี

ส่วนที่ 3 ความสนใจในการนำวรรณกรรมท้องถิ่นมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

5.2 วิจัยเชิงคุณภาพ Qualitative Research

5.2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Informal Interview)

ส่วนที่ 1 คุณค่าและความสำคัญของวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมีต่อจังหวัดสุพรรณบุรี

ส่วนที่ 2 การนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี

ส่วนที่ 3 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับจังหวัดสุพรรณบุรี ความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

5.2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม

5.2.3 วิเคราะห์สถานการณ์ในปัจจุบันโดยใช้แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ

- วิเคราะห์การจัดการท่องเที่ยวตามทฤษฎีแรงจูงใจ

- วิเคราะห์ SWOT (Swot Analysis)

- วิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อองค์กร 5 ประการ (Five Force Model)

- วิเคราะห์การจัดการองค์กร (Organization Analysis)

- วิเคราะห์กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย STP (STP Analysis)

เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

5.1 วิจัยเชิงปริมาณ Quantitative Research

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

นักท่องเที่ยวผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ร้อยละ 64.40 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 29.00 มีอายุอยู่ระหว่าง 41 - 50 ปี ร้อยละ 61.10 ของนักท่องเที่ยวมีสถานภาพสมรส ร้อยละ 29.70 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ร้อยละ 36.90 ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว และ ร้อยละ 27.50 มีรายได้อยู่ในระดับ 20,001-25,000 บาท ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	นักท่องเที่ยว (N= 400)	
	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	140	35.70
1.2 หญิง	260	64.40
2. อายุ		
2.1 ต่ำกว่า 20 ปี	25	6.20
2.2 20 - 30 ปี	65	16.10
2.3 31 - 40 ปี	42	10.40
2.4 41 - 50 ปี	117	29.00
2.5 51 - 60 ปี	88	21.80
2.6 61 ปี ขึ้นไป	63	15.60
3. สถานภาพการสมรส		
3.1 โสด	88	21.80
3.2 สมรส	247	61.10
3.3 หม้าย/หย่าร้าง	65	16.10

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
4. ระดับการศึกษา		
4.1 ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	31	7.70
4.2 มัธยมศึกษา	70	17.30
4.3 ประกาศนียบัตร/อนุปริญญา	87	21.50
4.4 ปริญญาตรี	120	29.70
4.5 สูงกว่าปริญญาตรี	92	22.80
5. อาชีพในปัจจุบัน		
5.1 พนักงานบริษัทเอกชน	103	25.50
5.2 รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	90	22.30
5.3 รับจ้างทั่วไป	21	5.20
5.4 ธุรกิจส่วนตัว	149	36.90
5.6 แม่บ้าน	19	4.70
5.7 นักเรียน/นักศึกษา	18	4.50
6. รายได้ต่อเดือน		
6.1 ต่ำกว่า 5,000 บาท	10	2.50
6.2 5,000 - 10,000 บาท	64	15.80
6.3 10,001 - 15,000 บาท	65	16.10
6.4 15,001 - 20,000 บาท	20	5.00
6.5 20,001 - 25,000 บาท	111	27.50
6.6 25,001 - 30,000 บาท	108	26.70
6.7 30,000 บาทขึ้นไป	22	5.40

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดสุพรรณบุรี

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี ส่วนใหญ่มีการเดินทางท่องเที่ยว 3 ครั้งต่อเดือนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 46.3 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยมาเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี คิดเป็นร้อยละ 83.0 ส่วนใหญ่ใช้เวลาในการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี ครั้งละ 1 วัน คิดเป็นร้อยละ 72.5 มีความสนใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 59.8 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี ที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้มากที่สุดคือ นิทรรศการการท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 29.5 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อน นันทนาการ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 57.0 มีพฤติกรรมในการท่องเที่ยวร่วมกับครอบครัวมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 57.0 ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจของการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีคือการ ไหว้พระ ชมศาสนาสถาน คิดเป็นร้อยละ 40.3 โดยสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีที่ผู้ตอบแบบสอบถามรู้จักมากที่สุดคือ วัดป่าเลไลยก์ คิดเป็นร้อยละ 28 สิ่งแรกที่นักท่องเที่ยวนึกถึงในจังหวัดสุพรรณบุรีคือ วรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน คิดเป็นร้อยละ 39.8 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เมื่อการเดินทางมาจังหวัดสุพรรณบุรี ได้ไปเยือนสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน คิดเป็นร้อยละ 80.0 วรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผนมีส่วนช่วยทำให้ตัดสินใจมาเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี คิดเป็นร้อยละ 95.5 สถานที่ที่รู้จักที่กล่าวถึงในวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผนมากเป็นลำดับแรกคือ ชื่อตัวละคร คิดเป็นร้อยละ 42.3 และสถานที่/แหล่งเรียนรู้ที่นำชื่อในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้เป็นสัญลักษณ์คือ วัด คิดเป็นร้อยละ 47.8 ดังรายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดสุพรรณบุรี

ประเด็นคำถาม	นักท่องเที่ยว(N=400)		
	จำนวน	ร้อยละ	ลำดับ
7. ท่านเดินทางท่องเที่ยวบ่อยแค่ไหน			
7.1 1 ครั้ง/เดือน	119	29.8	2
7.2 2 ครั้ง/เดือน	67	16.8	3
7.3 3 ครั้ง/เดือน	185	46.3	1
7.4 มากกว่า 4 ครั้ง/เดือน	29	7.3	4

ประเด็นคำถาม	นักท่องเที่ยว(N=400)		
	จำนวน	ร้อยละ	ลำดับ
7.5 ไม่เคยเลย	-	-	-
8. ท่านเคยมาท่องเที่ยวที่จังหวัดสุพรรณบุรีมาก่อนหรือไม่			
8.1 เคย	332	83.0	1
8.2 ไม่เคย	68	17.0	2
9. ท่านท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีครั้งละกี่วัน			
9.1 1 วัน	290	72.5	1
9.2 2 - 4 วัน	45	11.3	2
9.3. 5 - 7 วัน	9	2.3	5
9.4 มากกว่า 1 อาทิตย์	16	4.0	4
9.10 ไม่แน่นอน	40	10.0	3
10. ท่านสนใจการท่องเที่ยวประเภทใด			
10.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	43	10.8	3
10.2 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์	72	18.0	2
10.3 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	239	59.8	1
10.4 การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	13	38.3	4
10.5 อื่นๆ (โปรดระบุ)	33	-	
11. ท่านทราบข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีจากแหล่งใด			
11.1 เพื่อน/คนใกล้ชิด	110	27.5	2
11.2 หนังสือ/นิตยสาร	29	7.3	5
11.3 อินเทอร์เน็ต	75	18.8	3
11.4 โทรทัศน์/วิทยุ	49	12.3	4
11.5 งานนิทรรศการท่องเที่ยว	118	29.5	1
11.6 อื่นๆ (โปรดระบุ)	19	4.8	6

ประเด็นคำถาม	นักท่องเที่ยว(N=400)		
	จำนวน	ร้อยละ	ลำดับ
12. ท่านมีวัตถุประสงค์หลักอะไรในการมาจังหวัดสุพรรณบุรี			
12.1 พักผ่อน/นันทนาการ	228	57.0	1
12.2 เยี่ยมญาติ/บุคคลรู้จัก	67	16.8	2
12.3 ประชุม/สัมมนา	45	11.3	3
12.4 ปฏิบัติงาน/ติดต่อธุรกิจ	35	8.8	4
12.5 อื่นๆ (โปรดระบุ).....	25	6.3	5
13. ท่านเดินทางมาท่องเที่ยวเกี่ยวกับใคร			
13.1 เพื่อน	131	32.8	2
13.2 ครอบครัว	228	57.0	1
13.3 กรุ๊ปทัวร์	20	5.0	3
13.4 เพื่อนร่วมงาน	21	5.3	4
13.5 อื่นๆ (โปรดระบุ).....	-	-	
13.5 อื่นๆ (โปรดระบุ).....	-	-	
14. ท่านคิดว่าสิ่งที่ดึงดูดใจให้ท่านท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีคือสิ่งใด			
14.1 ไหว้พระ ชมศาสนสถาน	161	40.3	1
14.2 โบราณสถาน	59	14.8	3
14.3 กิจกรรมทางวัฒนธรรม	80	20.0	2
14.4 อาหารท้องถิ่น	38	9.5	5
14.5 ชื้อสินค้าพื้นเมือง	15	3.8	6
14.6 วรรณกรรม	47	11.8	4
15. ท่านรู้จักสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีที่ใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)			
15.1 วัดป่าเลไลยก์	112	28.00	1
15.2 วัดแค	78	19.5	2
15.3 บึงฉวาก	63	15.8	4

ประเด็นคำถาม	นักท่องเที่ยว(N=400)		
	จำนวน	ร้อยละ	ลำดับ
15.4 หอคอย	43	10.8	5
15.5 อนุสรณ์สถานดอนเจดีย์	74	18.5	3
15.6 หมู่บ้านมังกรสวรรค์	30	7.7	6
15.7 ไม่ทราบเลย	-	-	-
15.8 อื่นๆ (โปรดระบุ)			
16. เมื่อมาท่องเที่ยวที่จังหวัดสุพรรณบุรีท่านจะนึกถึงอะไรเป็นลำดับแรก			
16.1 โบราณสถานต่างๆ	82	20.5	2
16.2 บุคคลสำคัญ	63	15.8	3
16.3 วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน	159	39.8	1
16.4 ศิลปวัฒนธรรม	43	10.6	4
16.5 อาหาร	28	7.0	5
16.6 อื่นๆ (โปรดระบุ)	25	6.3	6
17. ในการเดินทางมาจังหวัดสุพรรณบุรีในครั้งนี้ ท่านได้ไปเยือนสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนหรือไม่			
17.1 ไป	320	80.0	1
17.2 ไม่ไป	69	17.3	2
17.3 ไม่ทราบ	11	2.8	3
18. วรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผนมีส่วนทำให้ท่านตัดสินใจมาเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรีหรือไม่			
18.1 มี	382	95.5	1
18.2 ไม่มี	18	4.5	2
19. ท่านรู้จักสถานที่ใดที่กล่าวถึงในวรรณกรรมเรื่องขุนช้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)			
19.1 บ้านเกิดของตัวละครเอก	81	20.3	3
19.2 วัดที่กล่าวถึงในวรรณกรรม	100	25.0	2
19.3 ชื่อตัวละคร	169	42.3	1
19.4 ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน	50	12.5	4

ประเด็นคำถาม	นักท่องเที่ยว(N=400)		
	จำนวน	ร้อยละ	ลำดับ
19.5 ไม่ทราบเลย	-	-	-
19.6 อื่นๆ (โปรดระบุ)	-	-	-
20. ท่านเคยเห็นสถานที่/แหล่งเรียนรู้ใดที่น่าชื่อในวรรณกรรม ขุนช้างขุนแผนมาใช้เป็นสัญลักษณ์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)			
20.1 วัด	191	47.8	1
20.2 ซี่งคน	81	20.3	2
20.3 ร้านค้า	55	13.8	4
20.4 ป้ายบอกทาง	57	14.3	3
20.5 ไม่ทราบเลย	16	4.0	5
20.6 อื่นๆ (โปรดระบุ)	-	-	-

ส่วนที่ 3 ระดับความสนใจในการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการวิเคราะห์ความสนใจในการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี ของกลุ่มนักท่องเที่ยว พบว่า

ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี มีความสนใจในการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในระดับมากที่สุด โดยกลุ่มตัวอย่างมีความสนใจมากที่สุด 3 ลำดับแรก ดังนี้ ลำดับที่ 1 สนใจให้มีการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัด ลำดับที่ 2 กลุ่มตัวอย่างสนใจให้มีการจัดจำหน่ายของที่ระลึกที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน และลำดับที่ 3 สนใจให้มีการส่งเสริมและอนุรักษ์วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในจังหวัดสุพรรณบุรี

ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี มีความสนใจในด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุดทุกหัวข้อ โดยสนใจในการที่จะจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวมากที่สุด 3 ลำดับแรก ดังนี้ ลำดับที่ 1 ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและเน้นความเชื่อมโยงกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ลำดับที่ 2 จัดโปรแกรมท่องเที่ยวสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน โดยมีบริการจัดรถรับ - ส่ง, ผู้นำชม, อาหาร และน้ำดื่มระหว่างเดินทาง

และลำดับที่ 3 สถานที่ท่องเที่ยวควรมีการจัดป้ายนิเทศและรูปภาพแสดงเรื่องราวในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ ดังรายละเอียดแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความสนใจในการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

ข้อ	ข้อความ	\bar{X}	S.D	ระดับการประเมิน
ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว				
1	ท่านสนใจให้มีการส่งเสริมและอนุรักษ์วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในจังหวัดสุพรรณบุรี	3.99	0.77	มากที่สุด
2	ท่านสนใจให้มีการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน มาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี	4.02	0.68	มากที่สุด
3	ท่านสนใจให้มีการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ความรู้ด้านวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนจะช่วยเพิ่มความน่าสนใจให้นักท่องเที่ยวมากขึ้น	3.89	0.80	มากที่สุด
4	ท่านสนใจให้มีการจัดจำหน่ายของที่ระลึก ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว	4.01	0.68	มากที่สุด
ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว				
	ท่านต้องการให้มีการจัดการในข้อใด	4.02	0.79	มากที่สุด
	(1)สร้างรูปปั้นที่นักท่องเที่ยวสามารถจับต้องได้ที่เรือนขุนช้าง , เรือนขุนแผน หรือสถานที่ที่เกี่ยวข้อง			
	(2)จัดสร้างรูปปั้นจำลองแสดงเรื่องราวบางตอนในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนที่เรือนขุนช้าง , เรือนขุนแผน หรือสถานที่ที่เกี่ยวข้อง	4.06	0.83	มากที่สุด
	(3)จัดบรรยากาศที่สร้างความรู้สึกร่วมให้กับนักท่องเที่ยว เช่น มีการขับเสภาบรรยายเนื้อเรื่องบางตอน , แว่นผ้าม้าที่เป็นงานฝีมือตามเนื้อเรื่อง, สิ่งของเครื่องใช้ , อาหาร ฯลฯ	4.04	0.77	มากที่สุด
	(4)จัดกิจกรรมศิลปหัตถกรรมที่กล่าวถึงในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เช่น งานปักผ้าม้า อาหาร ฯลฯ	4.03	0.64	มากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	\bar{X}	<i>S.D</i>	ระดับการประเมิน
	(5) การแสดงศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เช่น การแสดงละคร เพลงพื้นบ้าน เรือนขุนช้างขุนแผนหรือสถานที่ที่เกี่ยวข้อง	3.92	0.69	มากที่สุด
	(6)ของที่ระลึกที่เกี่ยวกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน	3.91	0.72	มากที่สุด
	(7)มีมีคฤหาสน์ให้ความรู้และนำชมสถานที่	4.05	0.71	มากที่สุด
	(8)จัดโปรแกรมท่องเที่ยวสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน โดยมีบริการจัดรถรับ - ส่ง ,ผู้นำชม , อาหารและน้ำดื่มระหว่างเดินทาง	4.15	0.61	มากที่สุด
	(9)จัดโปรแกรมท่องเที่ยวสถานที่และชมการแสดงละคร เพลงพื้นบ้าน ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เช่น พิพิธภัณฑ์ โรงละครแห่งชาติ ภาคตะวันตกจังหวัดสุพรรณบุรีหรือสถานที่ที่เกี่ยวข้อง	4.04	0.58	มากที่สุด
	(10) จัดโปรแกรมท่องเที่ยวในเทศกาลหรืองานประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เช่น การเทศน์มหาชาติ การทำบุญต่างๆ ฯลฯ	4.17	0.61	มากที่สุด
	(11) จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาค้นคว้าโดยตรง เช่น ตำราและเอกสาร สื่อมัลติมีเดีย นิทรรศการหมุนเวียน ฯลฯ	4.10	0.55	มากที่สุด
	(12)สถานที่ท่องเที่ยวมีการจัดป้ายนิเทศและรูปภาพแสดงเรื่องราวในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆ	4.08	0.56	มากที่สุด
	(13)จัดสถานที่ท่องเที่ยวแสดงให้เห็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตประเพณีไทยที่สะท้อนจากวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน	4.14	0.58	มากที่สุด
	(14) ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและเน้นความเชื่อมโยงกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน	3.99	0.77	มากที่สุด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

เมื่อวิเคราะห์จากข้อมูลในส่วนที่ 1 และในส่วนที่ 2 ของแบบสอบถามที่ได้ใช้เก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี คือ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และข้อมูลความสนใจต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้ นักท่องเที่ยวทั่วไปส่วนใหญ่มีการเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรีมากกว่า 1 ครั้ง (เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยมาท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีก่อนหน้าการท่องเที่ยวในครั้งที่มีการเก็บข้อมูล) ใช้เวลาในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้ง 1 วัน และเป็นการท่องเที่ยวร่วมกับครอบครัว ดังนั้นในการจัดสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ควรจัดให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาท่องเที่ยวกับครอบครัว ควรจัดการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับบุคคลทุกวัยที่อยู่ในครอบครัว และเนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้เวลาในการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีครั้งละ 1 วัน จึงควรจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวสถานที่สำคัญ ๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรีใน 1 วัน เพื่อให้ นักท่องเที่ยวมีความประทับใจ พึงพอใจ ในการเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี และควรจัดการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรี รวมทั้งโปรแกรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เช่น บริเวณวัดป่าเลไลยก์ เนื่องจากเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวรู้จักมากที่สุด รวมทั้ง การจัดสถานที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนให้มีความเด่นชัดมากยิ่งขึ้น เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เมื่อนึกถึงจังหวัดสุพรรณบุรีจะนึกถึงวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเป็นอันดับแรก

ในด้านความสนใจของนักท่องเที่ยว ที่มีต่อการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่ากลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวมีความสนใจในการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีอยู่ในระดับมากที่สุด โดยสนใจที่จะให้มีการนำเอาวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ในการในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยจัดให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยการนำวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี และนักท่องเที่ยวมีความสนใจให้มีการจัดจำหน่ายของที่ระลึกที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ซึ่งในปัจจุบันนี้ยังไม่มี การจัดจำหน่ายของที่ระลึกดังกล่าวในจังหวัดสุพรรณบุรี จึงควรริเริ่มจัดจำหน่ายจะเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน และตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

ในการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี มีความสนใจในการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความคิดเห็นว่า ให้มีการ

ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและเน้นความเชื่อมโยงกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน การจัดโปรแกรมท่องเที่ยวในสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน โดยมีบริการจัดรถรับ - ส่ง, มีผู้นำชม, มีอาหารและน้ำดื่มระหว่างเดินทาง และสถานที่ท่องเที่ยวที่มีการจัดป้ายนิเทศและรูปภาพแสดงเรื่องราวในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยววนั้น ๆ ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน ขาดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่เน้นถึงความเชื่อมโยงกับวรรณกรรม ส่วนใหญ่ที่พบนักท่องเที่ยวจะได้รับทราบข้อมูล เมื่อได้ไปท่องเที่ยวที่สถานที่ดังกล่าว จึงจะมีการประชาสัมพันธ์จากสถานที่นั้น ๆ ให้ทราบ ในจังหวัดสุพรรณบุรียังไม่มีการจัดกิจกรรม จัดโปรแกรมท่องเที่ยวสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ส่วนใหญ่ที่มีการจัดมักเป็นหน่วยงานเอกชน บริษัททัวร์ เป็นผู้จัด และในด้านการจัดป้ายนิเทศต่าง ๆ รูปภาพและเรื่องราวขุนช้างขุนแผนในสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ปัจจุบันมีการจัดแสดงป้ายนิเทศ แต่เป็นป้ายนิเทศแบบชั่วคราว ขาดความคงทนถาวร เช่น บางส่วนถูกแสงแดด จนสีซีดจาง ดังนั้น จึงควรมีการปรับปรุง พัฒนา เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยในแต่ละหน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีการประสานงานและร่วมกันจัดการท่องเที่ยว เพื่อจะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

5.2 วิจัยเชิงคุณภาพ Qualitative Research

5.2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Informal Interview)

แบบสัมภาษณ์ ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal) กับกลุ่มเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อให้ได้ข้อมูลทางศิลปวัฒนธรรม และสถานการณ์เกี่ยวกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนที่เป็นจริงในปัจจุบันจากผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง โดยผู้วิจัย มีการเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความต้องการของผู้วิจัย และสามารถที่จะนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ในลำดับต่อไปได้ องค์ประกอบของแบบสัมภาษณ์ มีดังนี้

1. ตัวแทนศาสนสถานที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน
 - พระเทพสุวรรณโมลี เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2558
 - พระครูไพศาลธรรมวงศ์ เจ้าอาวาสวัดแค เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2557
2. ตัวแทนหน่วยงานทางด้านวัฒนธรรม
 - นายประยูร โอสรีกุล วัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2557

- นางนิภา สังคณาคินทร์ หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2558

- นางเกสียว เสรีจกิจ หรือแม่ขวัญจิต ศรีประจันต์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงเพลงพื้นบ้าน – อีสาน ปี 2539 ณ วิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2557

3. ตัวแทนหน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยว

- นายบุญชู จันทร์สุวรรณ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2558

- นางสาววัฒนจิต บุรณเทพ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ททท. สำนักงานสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2558

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Informal Interview)

ผู้วิจัยเลือกใช้ สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเป็นคำถามปลายเปิด กับกลุ่มเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อให้ได้ข้อมูลผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง

ส่วนที่ 1 คุณค่าและความสำคัญของวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนต่อจังหวัดสุพรรณบุรี

- ผลการสัมภาษณ์ตัวแทน ศาสนสถานที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน

(พระครูไพศาลธรรมวงศ์ เจ้าอาวาสวัดแค)

“เรื่องขุนช้างขุนแผน สำคัญนะ สำคัญมาก เป็นเรื่องที่เล่ากันต่อ ๆ มา คนสุพรรณถือว่าเป็นเรื่องจริงมาตั้งแต่สมัยอยุธยา เพราะกล่าวถึงสถานที่ที่มีอยู่จริงในเมืองสุพรรณ อย่างที่วัดนี้ก็มีหลายสิ่งแสดงให้เห็นที่กล่าวถึงไว้ ที่วัดนี้มีประวัติมาตั้งแต่สมัยโบราณ ในเรื่องก็กล่าวถึงวัดนี้ กล่าวถึงสมภารคง กล่าวถึงตันมะขามยักษ์ ตอนขุนแผนมาเรียนวิชาที่สมภารคงที่วัดนี้ ก็ได้เรียนวิชาปลุกเสกเครื่องรางของขลังต่าง ๆ ส่วนเนื้อเรื่องก็เป็นแนววิถีชีวิตของมนุษย์ในลักษณะพุทธปรัชญา ที่จบลงด้วยความไม่เที่ยงแท้ อนิจจัง ทุกข์ อนัตตา

“ใกล้กับวัดอาตมาอย่างวัดมหาธาตุก็มีไผ่ฝ้าย ที่คนแถวนั้นอาศัยอยู่ปัจจุบันเป็นท้องนาบ้างปลูกบ้านบ้าง”

จากการสัมภาษณ์ทำให้ผู้วิจัยพบว่า เรื่องขุนช้างขุนแผนมีคุณค่า เป็นเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมา คนสุพรรณเชื่อว่ามีเค้าเรื่องจริง จากการที่ได้กล่าวกันว่าเกิดขึ้นในสมัยพระรามาธิบดีที่ 2 แห่งกรุงศรี

อยุธยา ทั้งยังมีโบราณสถานที่ใช้อ้างอิงและสนับสนุนสอดคล้องตามเนื้อเรื่อง ดังเช่นที่วัดแค่นี้ที่มีชื่อกล่าวถึงในวรรณกรรมที่ปลายแก้วได้ฝากตัวเป็นศิษย์สมภารคง หลังจากหนีออกมาจากวัดป่าเลไลยก์ ได้มาเรียนวิชาต่าง ๆ ก่อนที่จะลาสิกขาไปแต่งงานกับนางพิม โดยเฉพาะต้นมะขามยักษ์ที่ยังคงยืนต้นตระหง่านภายในวัดที่มีอายุหลายร้อยปี ทำให้ผู้ที่มาท่องเที่ยวนึกถึงภาพขณะที่ปลายแก้วเรียนวิชาเสกใบมะขามให้กลายเป็นต่อแตนได้ ส่วนเนื้อเรื่องเป็นแนวอมตะรักแฝงคติธรรมแนววิถีชีวิตของมนุษย์ในลักษณะพุทธปรัชญา อวสานลงด้วยอนิจจัง ทุกข์ และอนัตตา

ผลการสัมภาษณ์ตัวแทนหน่วยงานทางด้านวัฒนธรรม

นางนิภา สังคนาคินทร์ หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดสุพรรณบุรี

“ขุนช้างขุนแผน เป็นวรรณคดีที่มีคุณค่า มีครบทุกรส สนุกสนาน โศก ชิงรักหักสวาท สังคมไทย แสดงให้เห็นวัฒนธรรมไทย สถานที่ของเมืองสุพรรณ แสดงให้เห็นถึง อาหารการกิน วิถีชีวิต คาถาอาคมต่าง ๆ ที่วัดมีการสืบทอดการสร้างพระคุณแผน กุมารทอง หลวงตาคง ที่คนในสมัยนั้นมีวิชาความรู้ อาหารการกิน เสื้อผ้า ที่สะท้อนความเป็นวิถีชีวิตของคนในสมัยนั้น เป็นวรรณกรรมของคนสุพรรณ วรรณกรรม เป็นแหล่งเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะอรรถรสทางภาษาและสาระของวรรณคดีที่มีความสมบูรณ์”

จากการสัมภาษณ์ทำให้ผู้วิจัยพบว่า วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณกรรมที่ทรงคุณค่ากับชาวสุพรรณเป็นอย่างมาก เพราะสะท้อนวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ สามารถมองเห็นวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นภาคกลางในสมัยก่อนที่ถ่ายทอดออกมาจากวรรณกรรมได้อย่างเด่นชัด ไม่ว่าจะในเรื่องวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย อาหาร การแต่งกาย เพลงพื้นบ้าน รวมทั้งเรื่องเวทมนตร์คาถาต่าง ๆ และที่วัดนี้ได้มีการจัดสร้างพระคุณแผนรุ่นต่าง ๆ รูปเคารพหลวงตาคงอยู่บนหลังพญาต่อยักษ์ หลวงตาคงซึ่งเป็นอาจารย์ของปลายแก้ว จัดสร้างกุมารทองลูกของขุนแผน ฯลฯ ซึ่งแต่ละครั้งจะมีการจัดพิธีอย่างยิ่งใหญ่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป นอกจากนี้ยังทรงคุณค่าในเรื่องวัฒนธรรมทางภาษาที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวได้สนุกสนาน มีอรรถรส มีเนื้อหาสาระที่เป็นวรรณกรรมท้องถิ่น ที่กล่าวถึงวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นจริง ๆ ที่มีทั้งรัก โลภ โกรธ หลง และท้ายสุดคือเรื่องของกรรมที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

ผลการสัมภาษณ์ตัวแทนหน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยว

(นายบุญชู จันทร์สุวรรณ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี)

“ขุนช้างขุนแผน เป็นนิทานพื้นบ้าน มีค่า ควรอนุรักษ์วรรณกรรมเรื่องนี้และสิ่งที่กล่าวถึงในวรรณกรรม เป็นเรื่องโบราณ เกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์ วิถีชีวิตคน ประเพณี เป็นเรื่องสำคัญที่สมควร 1. อนุรักษ์ ทรัพยากรในสุพรรณ ประชาชน เศรษฐกิจ 2. ทำให้มีชีวิต เป็นแหล่งท่องเที่ยว 3. เกิดเศรษฐกิจกับชุมชน ต้องนึกถึงคนต้องไปด้วยกัน”

“เรื่องขุนช้างขุนแผน เป็นความภูมิใจของคนสุพรรณนะ เรามีวรรณกรรมเป็นของเราเอง เล่าเรื่องในชุมชนพื้นบ้าน มีวัฒนธรรม อาหาร วิถีชีวิต ประเพณี ทั้งสงกรานต์ เทศน์มหาชาติ ทั้งโบราณสถาน วัดต่าง ๆ ที่กล่าวถึง วัดป่า วัดแค วัดเขา ที่อุทงก็มีอยู่ เป็นเรื่องที่ต้องอนุรักษ์ให้รอบด้านจริง ๆ คนสุพรรณต้องรู้จักขุนช้างขุนแผนกันทุกคน”

จากการสัมภาษณ์ทำให้ผู้วิจัยพบว่า คนสุพรรณภูมิใจในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ถือเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นของตน มีคุณค่า ควรอนุรักษ์ทั้งในด้านวรรณกรรมและในด้านวัฒนธรรม ประเพณีที่สะท้อนออกมาจากวรรณกรรม ในวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี อาหาร รวมทั้งโบราณสถานที่ยังคงสืบต่อมา เช่น วัดป่าเลไลยก์ วัดแค วัดเขาใหญ่ที่ผู้วิจัยได้เดินทางไปสำรวจสภาพในปัจจุบันเหลือเพียงแค่เจดีย์องค์เดียวที่กรมศิลปากรเข้าไปดูแลรักษาอยู่ รอบบริเวณมีบ้านเรือนปลูกเป็นที่พักอาศัยอยู่และมีที่รื้อถอนออกไปบ้าง ส่วนวัดที่กล่าวถึงในอำเภออุทงคือ วัดพระศรีสรรเพชญาราม ที่กล่าวถึงตอนขุนแผนพานางวันทองหนีขุนช้างไปพักอาศัยอยู่ ส่วนในเรื่องไสยศาสตร์ที่วัดต่าง ๆ ยังคงสืบทอดการสร้างพระขุนแผน ที่มีพุทธคุณในด้านต่าง ๆ ตามร่องรอยในวรรณกรรม วัดแคมีการสร้างกุมารทอง รูปเคารพหลวงตาคง พระขุนแผนรุ่นต่าง ๆ ที่วัดป่าเลไลยก์มีการสร้างพระขุนแผนเช่นเดียวกัน รุ่นปัจจุบันที่มีการสร้างขึ้นคือ พระขุนแผน รุ่นขรัวตาจู่ ซึ่งนอกจากนี้ยังทรงคุณค่าในเรื่องวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนสุพรรณทั้งด้านการดำรงชีวิต อาหาร ประเพณีที่ควรสืบทอดเช่น ประเพณีการเทศน์มหาชาติ ที่วัดป่าเลไลยก์ยังคงสืบทอดประเพณีนี้ต่อมาและจัดขึ้นเป็นประจำทุก ๆ ปี เป็นงานใหญ่ที่มีผู้คนมาทำบุญมากมาย ประเพณีสงกรานต์ของคนสุพรรณที่ในปัจจุบันยังสามารถพบเห็นได้ และที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้มีการจัดประเพณีนี้ที่คุ้มขุนแผนด้วย และที่สำคัญอยากให้คนสุพรรณเห็นคุณค่าของวรรณกรรม ภูมิใจในวรรณกรรมท้องถิ่นของตน สามารถพูดคุยก่อเล่าได้เป็นการอนุรักษ์วรรณกรรมไว้อีกวิธีหนึ่ง

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการสัมภาษณ์ตัวแทนศาสนสถานที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน (เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์)

“เรื่องขุนช้างขุนแผน มีความเกี่ยวข้องกับเมืองสุพรรณ และมีความเกี่ยวข้องกับวัดป่าฯ คนทั่วไปมีการกล่าวถึงวัดป่าเลไลยก์ในเรื่องขุนช้างขุนแผน นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวที่วัดป่าเลไลยก์ นอกจากจะได้เข้ามาไหว้พระ มาทำบุญ ยังได้มาเที่ยว ได้มาดูเรื่องขุนช้างขุนแผน จึงจัดสร้างไว้ให้ ทั้งบ้านขุนช้าง วัดก็สร้างให้ใหญ่โตให้กรมศิลป์มาจัดการ ภาพเขียนก็มีให้เขาเขียนภาพเนื้อเรื่องไว้รอบวิหาร มาเดินเที่ยวได้มาเรียนรู้เรื่องราวขุนแผนได้ตั้งแต่ต้นเรื่องจนถึงจบเรื่อง”

จากการสัมภาษณ์ทำให้ผู้วิจัยพบว่า ทางวัดป่าเลไลยก์โดยท่านเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันให้ความสำคัญกับการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี เพราะวัดป่าเลไลยก์เป็นวัดที่เก่าแก่คู่บ้านคู่เมืองสุพรรณ เป็นสถานที่ที่ให้บุคคลทั่วไปทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัดมาทำบุญไหว้พระทำบุญกับหลวงพ่อดิศัยสิทธิ์แล้ว ยังเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยว โดยใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเป็นสื่อเชิญชวนนักท่องเที่ยวให้เข้ามาภายในวัดได้อีกทางหนึ่ง โดยจัดสร้างบ้านขุนช้าง เป็นบ้านเรือนไทยขนาดใหญ่ สวยงามสมฐานะคหบดีเมืองสุพรรณอย่างขุนช้าง โดยภายในเรือนมีการนำวัตถุโบราณ มาจัดแสดงนิทรรศการที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน และมีภาพวาดตัวละครต่าง ๆ ในเรื่องขุนช้างขุนแผนประดับอยู่โดยรอบของเรือนนอนข้างละ 10 ภาพ รวม 20 ภาพ นอกจากนี้ ยังมีการวาดภาพจิตรกรรมขุนช้างขุนแผนที่ฝาผนังรอบวิหาร โดยอาจารย์เมืองสิงห์ จันทร์ฉาย มาวาดภาพจิตรกรรมขุนช้างขุนแผนในตอนต่าง ๆ ตั้งแต่ต้นกำเนิดขุนช้างขุนแผนจนจบตอนประหารเถรवाद จำนวน 61 ภาพ ภาพตัวละครสำคัญ 4 ภาพ ภาพผู้แต่งเรื่องขุนช้างขุนแผน 1 ภาพ ภาพตัวละครสำคัญ 4 ภาพ คือ ภาพขุนแผนทำพิธีอย่างกุมารฯ ภาพขุนช้าง ภาพนางพิมฯ และภาพพलयามได้เป็นจมน้ำไวยวรรณา ที่ทางวัดจัดสร้างเอาไว้ กลายเป็นจุดเด่นของวัดที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาเที่ยวชมอีกอย่างหนึ่ง ผู้วิจัยยังพบว่าวัดแค ที่มีคัมภีร์ขุนแผนก็มีจุดประสงค์คล้ายคลึงกัน คือให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวภายในวัด แต่ความรับผิดชอบและการจัดการภายในบริเวณและตัวคัมภีร์ขุนแผนเป็นขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี ที่เข้ามาดูแลและจัดกิจกรรมต่าง ๆ คัมภีร์ขุนแผนเป็นเรือนไทยที่มีขนาดเล็กกว่าเรือนขุนช้าง ภายในมีการจัดเป็นเรือนนอน เรือนครัว และเรือนนิทรรศการ และไม่มีภาพ

จิตรกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน แต่ในปัจจุบันมีการสร้างรูปประติมากรรมขุนแผนขี่ม้าสีหมอกขนาดใหญ่มาจัดตั้งไว้หน้าคุ้มขุนแผน ที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาถ่ายรูปคู่ไว้เป็นที่ระลึกกลับไป

ผลการสัมภาษณ์ตัวแทนหน่วยงานทางด้านวัฒนธรรม

- นายประยูร โอษฐ์กุล วัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี

“ถ้านำมาใช้ในการท่องเที่ยวได้จะดีมาก เป็นการเชิญชวนให้มาเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี เพราะตัวละครหลายตัวในเรื่อง มีคนรู้จักกันมาก ทั้งการเรียน การอ่านหนังสือ และละครภาพยนตร์ บางคนมาเพราะตัวขุนแผนบ้าง ขุนช้างบ้าง มาดูเรือนขุนช้าง เขาอยู่กันยังไงเป็นอย่างไร มีจุดหมาย มาดูพระเครื่องก็มี อยากให้มีการส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องขุนช้างขุนแผนให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะคนในสุพรรณ เพราะเป็นของเราเอง แล้วก็มีความสำคัญที่แสดงให้เห็นวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ของคนในสมัยนั้นด้วย ใครมาเที่ยว ถามใครก็อยากให้ตอบได้ตั้งแต่เด็กไปจนถึงผู้ใหญ่ ทางสำนัก ฯ ยินดีให้ความร่วมมือกับทุกหน่วยงานที่มีการจัดกิจกรรมเรื่องนี้ ปัจจุบันนี้ทางสำนัก ฯ เข้าไปมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมต่าง ๆ ที่เขาขอความร่วมมือมา และเราจัดงานของเราเองในการส่งเสริมวัฒนธรรม”

จากการสัมภาษณ์ทำให้ผู้วิจัยพบว่า วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนสามารถใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณได้ ด้วยลักษณะของเนื้อเรื่องและตัวละครเอกที่น่าสนใจ เช่น ขุนแผน ขุนช้าง นางพิมพิลาไลย ฯลฯ ที่นำมาใช้เป็นโลโก้บ้าง ตั้งเป็นชื่อนอนบ้าง และเปลี่ยนชื่อวัดบางวัดตามชื่อตัวละครในจังหวัดสุพรรณบุรี เช่น วัดลาวทอง ที่เดิมชื่อวัดเลา เพราะอยู่ตรงข้ามกับวัดพลายงาม วัดศรีมาลาและวัดพลายชุมพล ซึ่งวัดทั้ง 3 วัดหลังนี้ ปัจจุบันไม่มีแล้ว การนำชื่อตัวละครมาใช้ดังกล่าว เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีอีกอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่า การส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนเรื่องขุนช้างขุนแผนในโรงเรียนเป็นอีกหนึ่งวิธีที่จะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด เพื่อเป็นการยืนยันได้อย่างหนักแน่นว่าขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นที่สำคัญของคนสุพรรณอย่างแท้จริง คนทุกคนในสุพรรณรู้จักเรื่องขุนช้างขุนแผนได้ดี สามารถเล่าเรื่อง ตอบคำถามได้ พูดคุยซักถามได้ และที่สำคัญเป็นการอนุรักษ์วรรณกรรมเรื่องนี้ให้สืบเนื่องต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์นางนิภา สังคนาคินทร์ หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดสุพรรณบุรี

“ได้สอบถามนักท่องเที่ยวว่ามาสุพรรณนึกถึงอะไรบ้าง เขาตอบว่านึกถึงขุนแผนที่สุด นึกถึงเรื่องเวทมนตร์คาถา พิพิธภัณฑฯจึงนำขุนแผนมาเป็นโลโก้สำคัญของพิพิธภัณฑฯ สุพรรณบุรี โดย

ได้มาจากผลสรุปจากนักท่องเที่ยวน ชุมนข้างชุมชนแผนยังอยู่ในสายเลือดคนสุพรรณ มีประเพณี อาหาร การกิน สะท้อนความชื่นชอบสามารถนำไปส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ เป็นเรื่องสำคัญของหน่วยงาน ที่มีต่อวรรณกรรมที่ต้องดูแล และนำมาใช้ให้ได้ผลและถูกต้องที่สุด”

- นางเกลียว เสรีจกิจ หรือแม่ขวัญจิต ศรีประจันต์ ศิลปินแห่งชาติด้านศิลปะการแสดง

“มาสอน มาถ่ายทอดให้นักเรียนที่นาฏศิลป์ หวังจะให้สืบต่อไป แล้ววิทยาลัยก็สามารถพาเด็กไปออกงานได้ ส่วนคณะของแม่ก็มีผู้สืบทอดแต่ก็ยังปล่อยเลยไม่ได้ แม่ก็พยายามสร้างให้เขาเก่ง ๆ กัน นาฏศิลป์ก็สอนให้เขาเล่นเพลงอีแซวทรงเครื่อง ตอน ละเลงขนมเบื้อง ฯลฯ”

“แม่รับงาน มีทั้งหน่วยงานราชการ งานทัวร์ก็มีบ้าง ส่วนมากจะหาไปเล่นงานต่าง ๆ มากกว่า ทำขวัญบ้าง เดียวนี้ก็ต้องปรับเรื่องให้ทันสมัยขึ้น ร้องไปตามเนื้อหาของงานที่เขาหามาบ้าง แม่เสริมไปให้สนุกสนาน ดูตามงานเขา เรื่องชุมนข้างชุมชนก็มีเล่นบ้าง ถ้าเจ้าภาพเขาขอ หรือตกลงให้ไปเล่น ต้องดูเจ้าภาพเขาต้องการอย่างไร ก็ต้องหาตัวเก่งไปเล่นด้วย เล่นยาว ๆ ทั้งเรื่องไม่ค่อยได้เล่นแล้ว หากคนต่อบที่รู้ใจ สะดุดหู สามารถดึงให้หน้าสนใจหาตัวยาก ต้องเป็นคนเข้าใจบทเรื่อง ฝึกกันเป็นนานเป็นเดือน ถ้าตัวแม่เองสามารถทำได้ ทั้งดันได้ เป็นเนื้อเรื่องสั้นๆ หรือเป็นตัวใดตัวหนึ่ง แต่เล่นคนเดียวก็เหนื่อย ต้องมีตอบโต้ด้วยจึงสนุก”

“สมัยอยู่กับแม่บัวผันได้เล่น 1 ครั้งงานวัดป่า ตอนเป็นแม่ขวัญจิตได้สักระยะยังไม่ค่อยรู้จักนั่งกันอยู่บนกองเสาปูฟางบ้างปูเสื่อทับบ้าง เดินทางก็ลำบากสมัยนั้น จำได้ว่าต่อเรือ ต่อรถถูกกัน แล้วต้องรีบมาให้ทันก่อนมีดด้วย ไม่งั้นลำบาก เวลาเล่นนะถ้าเล่นดีจะได้รางวัล “ฮาละสตางค์” กันเลยสมัยนั้น เจ้าภาพเขาให้ ตกลงกันก่อน เขาหามาเราก็เล่นเต็มที่ ไม่ได้เล่น เราก็นั่งดูผู้ใหญ่เขาเล่นกัน สนุก แม่ก็จำผู้ใหญ่เขาร้องเขาเล่นกันนั้นแหละ ”

จากการสัมภาษณ์ทำให้ผู้วิจัยพบว่า แม่ขวัญจิต ศรีประจันต์ มีความประสงค์ที่อยากจะถ่ายทอดการแสดงเพลงพื้นบ้านให้ลูกหลานได้สืบต่อไป เพื่อเป็นการอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านและเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี จึงได้อุทิศเวลามาสอน มาถ่ายทอดการแสดงเพลงพื้นบ้านให้กับนักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี จนสามารถออกแสดงตามงานต่าง ๆ ได้ เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านการแสดง และเป็นเผยแพร่กิจกรรมการแสดงเพลงพื้นบ้าน โดยเฉพาะที่สามารถนำวรรณกรรมชุมนข้างชุมชนที่เป็นนิทานพื้นบ้านมาผนวกใส่เข้าไปด้วย เช่น การเล่นเสภา ทรงเครื่อง ในตอนต่าง ๆ การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องชุมนข้างชุมชน ตอนละเลงขนมเบื้อง ฯลฯ

ผู้วิจัยเคยอ่านพบบทความเกี่ยวกับเนื้อความตอนหนึ่งของเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนขุนช้างขุนแผน ที่ไม่ปรากฏในวรรณคดีเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน แต่พบได้ในการแสดงเพลงพื้นบ้านของจังหวัดสุพรรณบุรี ได้สอบถามจากแม่ขวัญจิต ศรีประจันต์ แม่เล่าให้ฟังว่าเคยได้ยินแม่บัวผันร้องกับพ่อเพลงในสมัยนั้นจริง จำติดหูมาได้บ้าง หากจะสืบค้นอาจจะไม่พบต้นฉบับที่เขียนไว้ เนื่องจากครูเพลงสมัยนั้น เวลาแสดงจะด้นเป็นกลอนสดกัน แค่ว่าบอกหัวเรื่องก็สามารถร้องได้เลย ซึ่งใช้ความสามารถและฝีมือกันจริง ๆ การบันทึกไว้ก็มีน้อยและถ้าพบก็อ่านยากด้วยลายมือที่เขียนของแต่ละคนอ่านค่อนข้างยาก จึงเป็นเรื่องน่าเสียดายอย่างยิ่ง

“สำหรับตัวแม่ไม่ทันได้เล่นตอนนี้ แต่เคยได้ยินแม่บัวผันร้อง พอจำได้บ้าง มันติดหูแต่ก็ลาง ๆ เหมือนจะมีว่า

“หยิบกระดากวาดกลอนอักษรศรี ถึงพลายแก้วพี่ที่มั่นหมาย
พอยอดชูคู่ขึ้นอย่าเป็นอื่นให้พิมอาย” อะไรวางนี่ละ แล้วก็

“เห็นวันรับวัน เห็นคืนรับคืน ถ้าพี่อ่านเป็นอื่นพิมคงอาย”

“ตอนนั้นเรายังเด็ก ผู้ใหญ่เขาก็ไม่ได้ให้เล่นมาก แต่เราก็นั่งฟังเค้า แล้วก็จำเอา”

“สะเดาว่าขมไม่เท่าลิ้นลมผู้ชาย”

“ถ้าสืบค้นกันจริง ๆ ไม่รู้จะมีต้นฉบับไหม เพราะครูเพลงสมัยนั้นด้นเป็นกลอนสดกัน แค่ว่าบอกหัวเรื่องก็ร้องได้เลย ใช้ความสามารถและฝีมือกันจริง ๆ เล่นเป็นตัวต่าง ๆ เคยเห็นบทของครูบางท่าน อาจไม่ออกก็มี เขียนกันหวัด ๆ ”

จากการสัมภาษณ์แม่ขวัญจิต ที่รับงานการแสดงเป็นประจำกับทั้งหน่วยงานราชการ และงานทั่วไปซึ่งแม่ขวัญจิตมีงานการแสดงมาก ต้องเร่งที่จะหาบุคคลที่มีความสามารถมาสืบทอด ผู้วิจัยพบว่า การแสดงเพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม จังหวัดสุพรรณบุรีมีความพร้อมเป็นอย่างมาก เพราะมีทั้ง โรงละครแห่งชาติภาคตะวันตก จังหวัดสุพรรณบุรี ที่จัดการแสดงตลอดทั้งปี และมีการแสดงที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในโปรแกรมการแสดงของโรงละครฯ และศูนย์การแสดงศิลปวัฒนธรรมของวิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี ที่พร้อมที่จะจัดการแสดงให้บุคคลทั่วไปและนักท่องเที่ยวที่ประสงค์จะชมการแสดงได้

ผลการสัมภาษณ์ตัวแทนหน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยว

นางสาววัฒนจิต บุรณเทพ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ททท. สำนักงานสุพรรณบุรี

“จังหวัดสุพรรณบุรีมีจุดขายหรือจุดเด่นที่แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งทาง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานสุพรรณบุรี ได้กำหนดจุดขายจังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้แคมเปญในการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวว่า “เที่ยวเมืองเก่าเล่าประวัติศาสตร์” และได้จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวสนับสนุนภายใต้แคมเปญนี้

“ในความคิดเห็นส่วนตัวแล้วนับว่าเป็นแนวคิดที่ดีที่จะนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนไปใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งสามารถที่จะออกแบบกิจกรรมได้หลาย ๆ อย่าง อาทิ อาจะหยิบยกเนื้อเรื่องบางตอนที่น่าสนใจ หรือตอนที่มีความสำคัญ หรือตอนที่มีความสนุกสนานมาจัดทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยว และเตรียมความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่อยู่ในเส้นทาง หรือโปรแกรม ทำเอกสารเผยแพร่ และเผยแพร่ในสื่อต่าง ๆ จากนั้นก็ทำการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบข้อมูลและสนใจเดินทางมาท่องเที่ยว จัดเป็นกิจกรรมคาราวาน / แรลลี่ ภายใต้เรื่องราววรรณกรรมขุนช้างขุนแผน”

จากการสัมภาษณ์ทำให้ผู้วิจัยพบว่า สามารถนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีได้เป็นอย่างดี สามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมได้หลากหลายรูปแบบ โดยคัดเลือกตอนที่เหมาะสมมาจัดทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยว ซึ่งสามารถจัดทำได้ เพราะสถานที่ที่สำคัญของเรื่องขุนช้างขุนแผนอยู่ไม่ไกลกัน ตลอดเส้นทางยังมีป้ายบอกทางไปตลอด ถนนชื่อตัวละครก็มีความน่าสนใจถึงสามสิบกว่าถนน สามารถทำกิจกรรมขับรถจักรยานท่องเที่ยวได้ ภายในตัวเมืองจังหวัดสุพรรณ และยังได้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนสุพรรณไปในเวลาเดียวกันอีกด้วย

ส่วนที่ 3 แนวทางในการจัดกิจกรรม/โครงการในการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีอย่างไรบ้าง

ผลการสัมภาษณ์ตัวแทนศาสนสถานที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน

- พระเทพสุวรรณโมลี เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์

“ อาตมาได้ให้ช่างเขามาวาดรูปรอบวิหารไว้ อยากมาเรียนรู้ มาได้ตลอด วาดตั้งแต่ต้นจนจบจบนะ มีบอกตัวละครด้วย แล้วตอนนี้วัดได้ที่เพิ่มทางด้านหลัง กำลังจะย้ายเสนาสนะบางส่วน

อย่างย้ายเมรุออกไปที่อยู่ใกล้บ้านขุนช้าง จะทำให้ที่กว้างขึ้น คิดอยู่ว่าอาจจะจัดให้มีรูปปั้นบ้าง คิดอยู่เหมือนกันเดิมมี ขุนแผนกับนางพิมอยู่ที่หน้าโบสถ์ และขุนช้างอยู่ที่บ้าน แต่ตอนนี้ย้ายสถานที่อยู่”

“มีคนเสนอเหมือนกันให้ทำรูปปั้นตอนขุนแผนขี่ม้าสีหมอกพานางพิมหนี เพราะที่นี้มีบ้านขุนช้าง แต่ทำไม่ได้หรือมันเป็นเรื่องผิดศีลธรรม วัดไม่ส่งเสริม ถ้าจะทำก็คิดว่าน่าจะเป็นขุนแผนตอนเป็นพลายแก้วบวชเณรที่เทศน์กัณฑ์มัทรี แล้วนางพิมถวายผ้าแล้วขุนช้างถวายทับ เห็นจะดีกว่าตอนอื่น ขุนช้างขุนแผนมันเป็นเรื่องทางโลกที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนที่มีรัก โลภ โกรธ หลง เรื่องเกี่ยวกับศาสนาก็มีบ้าง น่าจะทำได้บ้าง เป็นตอนสั้น ๆ ที่เกี่ยวกับวัด ตอนพลายแก้วบวชเรียนจะเหมาะสมกว่า”

“อาจจะทำเป็นอุทยาน ทำเป็นรูปปั้นจำลองบางตอนบางฉากที่เกี่ยวข้องกับวัด แต่ไม่ใหญ่โตมากนัก เพราะเคยคิดทำอุทยานสามก๊ก ที่อุทอง แต่ก็ไม่ได้ทำ ลงทุนสูงเกินไป”

“เคยบอกให้นางศุภมาสมาจัด มาทำอะไรได้เลยที่บ้านขุนช้าง ทำโครงการมา อยากให้ทำวันเสาร์อาทิตย์ก็ได้ มีคนเข้ามาเที่ยวอยู่เรื่อย ๆ ไม่ขาดนะ ให้มาขับเสภามาแสดงอะไรก็ได้ นี่เคยบอกให้เขาเปิดเครื่องเสียงที่บ้านขุนช้างบ้าง”

จากการสัมภาษณ์ทำให้ผู้วิจัยพบว่า ที่วัดป่าเลไลยก์มีการวาดภาพวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผนไว้ตั้งแต่กำเนิดขุนช้างขุนแผนจนถึงพระพันวัสสาสั่งให้พลายชุมพลประหารเถรฆาตควาตไว้โดยรอบวิหาร ประชาชนและนักท่องเที่ยวสามารถเดินชม ถ่ายภาพได้ตลอดเวลาจนกว่าวัดจะปิด จากการสัมภาษณ์ทราบว่าขณะนี้วัดได้ที่ดินเพิ่มเติมมาทางด้านหลังวัด และมีโครงการที่จะย้ายเสนาสนะ เช่น เมรุออกไปทางด้านหลัง ซึ่งเมรุนี้อยู่ใกล้ ๆ กับเรือนขุนช้าง จะทำให้บริเวณกว้างขวางขึ้น และจะจัดสร้างหรือจะทำอะไรต้องปรึกษาและประชุมก่อน เพราะวัดสามารถจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ แต่จะต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของวัด ต้องคำนึงกฎแห่งศีลธรรม แม้จะเป็นเรื่องวรรณกรรมแต่เมื่อนำมาถ่ายทอดออกมาเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนก็ต้องคำนึงว่าถูกต้องเหมาะสมหรือไม่ การที่วัดป่าเลไลยก์มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สำคัญคือ เรือนขุนช้าง จึงมีการเสนอแนะให้จัดสร้างรูปปั้นขุนแผนขี่ม้า สีหมอกพานางวันทองหนี เพื่อสร้างเป็นเรื่องราวให้ต่อเนื่องกัน และได้บรรยากาศของการท่องเที่ยวทางวรรณกรรมที่สำคัญ ซึ่งมีตัวละครเด่น ๆ หลายตัว คือ ขุนแผน นางวันทอง ม้าสีหมอก และกุมารทอง แต่ตอนนี้คงไม่เหมาะสมที่จะทำภายในวัดที่เป็นศูนย์กลางทางศาสนาที่สำคัญ ท่านเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ จึงมีดำริว่า หากจะสร้างเป็นอุทยานการเรียนรู้หรือทำเป็นสวนวรรณคดีขึ้นมาจะจัดในตอนที่มีความสำคัญกับวัดในด้านศาสนา

เช่น ตอนเณรแก้วมาเรียนวิชากับสมภารมี ตอนที่วัดป่าเลไลยก์มีงานสงกรานต์ที่ทำให้เณรแก้วกับนางพิมมาพบกันอีกครั้ง ตอนเทศน์มหาชาติที่เณรแก้วต้องเทศน์มหาชาติกัณฑ์มัทรีแทนสมภารแล้วนางพิมพิลาไลยเกิดศรัทธาถวายผ้าติดกัณฑ์เทศน์ ขุนช้างจึงถวายผ้าทับตามนางพิมไปด้วย ซึ่งจะเหมาะสมกว่า นอกจากนี้ทางวัดมีโครงการที่จะจัดให้มีการเปิดเครื่องเสียงที่บริเวณบ้านขุนช้าง เช่น การขับเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน เพลงไทยเดิมเพื่อสร้างบรรยากาศให้รื่นรมย์แก่นักท่องเที่ยว

- พระครูไพศาลธรรมวงศ์ เจ้าอาวาสวัดแค

“มีโครงการสร้างกุฏิสมภารคอง ซึ่งในเรื่องสมภารคองเป็นผู้สอนวิชาคาถาอาคมต่าง ๆ ให้พลายแก้วหรือขุนแผน ทางวัดเองก็พยายามพัฒนาวัด ดูแลต้นมะขามยักษ์ จำลองรูปปั้นสมภารคองบนหลังพญาต่อยักษ์ จัดให้มีมัคคุเทศก์น้อยวัดที่ทำอยู่ เป็นช่วงเสาร์อาทิตย์ก็มีการจัดงานอยู่บ่อยๆ อาตมาอยากทำเรือนขุนแผนให้มีชีวิต จัดทำหุ่นจำลองหรือจัดรูปแบบเป็นเรื่องเป็นตอนให้คนที่สนใจมาเที่ยว อยากให้มีอะไรมากกว่านี้ อยากจัดงานวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องในเรื่องขุนแผน ทางวัดหากมีงานอะไร สมโภชอะไร ก็จะเอาเรื่องขุนช้างขุนแผนเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย เช่น ให้นักเรียน นักศึกษา แต่งกายเป็น ขุนแผน นางพิม และขุนช้าง เข้ามาร่วมในพิธีหรือขบวนแห่ด้วย อยากให้คนที่มาเที่ยวรู้สึกดี ๆ มาแล้วไม่แห้งแล้ง ดูแลๆ รู้สึกมีกิจกรรมร่วมด้วย ดุมีชีวิต แต่ว่าเรือนไม่ได้อยู่ในความรับผิดชอบของวัด เป็นของอบจ. ที่ดูแลอยู่ ตอนนั้นก็เข้ามาปรับปรุง เพิ่มอะไรหลายอย่างมากขึ้น”

“ทางวัดจัดทำเครื่องรางของขลังเกี่ยวกับขุนแผน สร้างกุมารทอง ลูกนางบัวคลี่กับขุนแผน วัดก็ให้วิทยาลัยนาฏศิลป์มาช่วยเรื่องการแต่งกายเป็นตัวขุนแผนบ้าง นางบัวคลี่ตามเรื่อง ในวันทำพิธีและที่จะทำต่อตอนนี้ก็คือพระขุนแผนพลายงาม กำลังดำเนินการให้ส่งจองได้ จะมีพิธีเร็ว ๆ นี้”

จากการสัมภาษณ์ทำให้ผู้วิจัยพบว่า วัดแคมีโครงการจะจัดสร้างกุฏิสมภารคองขึ้น เป็นตอนที่วรรณกรรมกล่าวถึงเณรแก้วมาขอฝากตัวเป็นศิษย์กับสมภารคอง หลังจากที่หนีมาจากวัดป่าเลไลยก์ สมภารคองได้สอนวิชาคาถาอาคมต่าง ๆ รวมทั้งการเสกใบมะขามเป็นต่อแตน และด้วยวัดแคมีทรัพยากรที่สำคัญคือ ต้นมะขามยักษ์มีอายุกว่า 500 ปี ทำให้เจ้าอาวาสมีดำริที่จะจัดสร้างกุฏิสมภารคองขึ้น เพื่อให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้เข้ามาไหว้พระทำบุญที่วัดแล้ว ยังจะเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนที่สำคัญ และจะอยู่ในความรับผิดชอบของวัด นอกจากนี้ท่านเจ้าอาวาสยังมีโครงการจัดสร้างวัดถุ่มงคลรุ่นต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวเนื่องมาจากวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เพื่อให้บุคคลโดยทั่วไปบูชา เช่น สร้างสมภารคองบนหลังพญาต่อยักษ์ กุมารทอง พญาต่อเงินต่อทอง

และรุ่นล่าสุดที่จะจัดสร้างคือ พระขุนแผนพลาายงาม ที่จะทำพิธีมหาพุทธาภิเษก ในวันที่ 29 มีนาคม 2558 นี้

- นายบุญชู จันทร์สุวรรณ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี

“กิจกรรม 1. มีคนมาดูงาน พาไป จัดกิจกรรมที่เรือนขุนแผนในวันต่าง ๆ วันปีใหม่ วันสงกรานต์ วันแม่ 12 สิงหาคม ให้เด็กกับผู้ปกครองมาร่วมกิจกรรมที่คุ้มขุนแผน แล้วก็อนุญาตให้ละครบ้างภาพยนตร์บ้างมาถ่ายทำที่คุ้ม ที่มาก็มีเรื่องขุนศึกมาอยู่กันหลายเดือน เรื่องแบบย้อนยุคหลายเรื่อง

“ได้พยายามที่จะปรับปรุงเรือนขุนแผน และเอาสิ่งต่าง ๆ เข้าไปเสริม รูปปั้นโลหะรูปขุนแผน ซึ่มาสีส้มอกไปตั้งไว้หน้าเรือนขุนแผน บันโดยช่างเหล็ก นครปฐม คิดว่าจะสร้างให้ครบตัว ประติมากรรม อยากทำ ต้องการหาคนมาจัดการที่รู้จักจริง ๆ นักวิชาการ หรือใครก็ได้เราอยากได้ที่ของแท้ที่ทำออกมาแล้วใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด ทั้งลักษณะ เสื้อผ้า หรือของประกอบอะไรที่มันดูแล้วร่วมยุคร่วมสมัยจริง ๆ อย่างตอนนี้ก็จัดสร้าง บุคคลสำคัญของจังหวัด อยากให้มีการท่องเที่ยว ที่มีstory ที่สอดคล้อง อยากให้ชุมชนมาร่วมด้วย พยายามดึงประชาชนเข้ามา แต่ยังไม่ค่อยแน่ใจ เพราะคิดจะมาค้าขายอย่างเดียวไม่ได้ ทางเราอยากได้อะไรที่เป็นของแท้จริง ๆ อยากได้คนที่เขามีความรู้แล้วมาช่วยเราคิด เราทำ ทาง อบจ. มีงบประมาณ เราก็อยากได้ที่มีมันเป็นของแท้ที่ดูแล้วว่า มันใกล้เคียงกับยุคนั้นสมัยนั้นจริง ๆ ถ้าจะสร้างก็อยากจะสร้างให้คุ้มค่า และเป็นแหล่งเรียนรู้ได้จริง ๆ เช่น เครื่องเรือนของใช้ เครื่องแต่งกายอะไร ก็อยากให้มีคนรู้จักจริงมาช่วยแนะนำเรา หรือเสนอแนะมาเป็นโครงการหรืออะไร ทางเรายินดีสนับสนุนเข้ามาช่วยกัน ครงการก็มีที่จะใช้สนับสนุนหากอยากจัดทำเป็นท่องเที่ยวอะไร นาฏศิลป์ก็ทำโครงการมาได้นะ อยากทำอะไรเสนอมา ถ้าทางเราเห็นว่าเหมาะสมและยังเป็นการร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นยิ่งดี อยากให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องนี้จริง ๆ อยากให้เขาสามารถตอบได้ เล่าได้เรื่องขุนช้างขุนแผนได้เลย ใครถามเล่าได้ตอบได้ รู้เรื่องจริง ๆ เพราะเป็นความภูมิใจของคนสุพรรณนะ เรามีวรรณกรรมเป็นของเราเอง เล่าเรื่องในชุมชนเราเอง มีวัฒนธรรม อาหาร วิถีชีวิต ประเพณี วัด เป็นเรื่องที่ต้องอนุรักษ์ให้รอบด้านจริง ๆ

“เคยไปดูงานในสถานที่ต่าง ๆ เราไปเห็นเขามาที่เขาเทคนิคใหม่ สื่อที่เขานำเสนอน่าสนใจ ทางเราก็คิดอยากจะทำบ้างในส่วนที่ทางเรารับผิดชอบ นักเรียน นักศึกษาประชาชน หรือใครมาเที่ยวจะได้ดูน่าสนใจ ทันสมัยขึ้น แต่ต้องไม่ทำลายคุณค่าของเดิม”

“ให้พระเจ้าวัด กำลังจัดระบบใหม่ มีหน่วยงานอยู่แล้วเราเป็นส่วนส่งเสริม อยากให้ชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ อยู่แบบปกติ ให้ประชาชนรับรู้ สื่อสารไปได้ ไครมาถามได้ตอบได้ เล่าเรื่องได้ให้รู้จักแบบเป็นเจ้าของสถานที่เองเลย ใครอยู่ส่วนไหน ไกลส่วนไหน จะได้รับรู้สิทธิภูมิใจ ห่วงแทนช่วย ๆ กันอนุรักษ์ไปในตัว คนมาเที่ยวมาชมเขาจะได้รับรู้สิทธิร่วมไปกับเราด้วย สำคัญนะที่ต้องดำเนินการเรื่องประชาสัมพันธ์อีกอย่าง ”

จากการสัมภาษณ์ทำให้ผู้วิจัยพบว่า ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบคุ้มขุนแผนมีโครงการจะปรับปรุงคุ้มขุนแผน ลำดับแรกที่จะทำอะไรได้ทำไปคือ เข้าไปบูรณะคุ้มขุนแผน จัดสร้างรูปปั้นโลหะขุนแผนขี่ม้าสีหมอกตั้งไว้หน้าคุ้ม พัฒนาพื้นที่รอบบริเวณคุ้มขุนแผน โดยจัดทำพื้นที่ “ของดีบ้านฉัน บุคคลสำคัญของจังหวัดสุพรรณบุรี” จัดสวนใหม่และจัดสร้างรูปปั้นบุคคลสำคัญของจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นรูปหล่อพระ 7 องค์ และเป็นหล่อบุคคล 4 ท่าน เปิดให้ประชาชนเข้าชมได้ทั่วไป นอกจากนี้ยังมีความประสงค์จะพัฒนาภายในเรือนขุนแผนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ แต่ขัดข้องที่ยังหาผู้ที่จะมาจัดการให้เป็นไปตามความต้องการไม่ได้ คือต้องการสร้างอะไรขึ้นมาที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมก็อยากให้ใกล้เคียงกับวิถีชีวิตกับยุคนั้นสมัยนั้นจริง เช่น ข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียน ประชาชนหรือนักท่องเที่ยวมาเรียนรู้ในสิ่งที่ถูกต้อง จึงอยากได้นักวิชาการ หรือผู้ที่มีความรู้เข้ามาช่วยดำเนินการ หรือมาแนะนำเสนอโครงการได้ ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรียินดีให้ความร่วมมือ และต้องการพัฒนาการจัดระบบนำเสนอนิทรรศการภายในคุ้มขุนแผนให้มีความทันสมัยกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ แต่ต้องไม่ขัดหรือทำลายวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีคุ้มขุนแผน

องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี ได้มีโครงการต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมที่คุ้มขุนแผน ตลอดเวลาตามโอกาสหรือวาระสำคัญ เช่น งานวันสงกรานต์ งานวันปีใหม่ งานวันแม่แห่งชาติ ฯลฯ รวมทั้งมีการนำหน่วยงานต่าง ๆ มาศึกษาดูงาน อนุญาตให้เข้ามาถ่ายทำภาพยนตร์หรือละคร สิ่งที่ทำนายากองค์การบริหารส่วนจังหวัดต้องการคือ อยากให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ รวมทั้งนักเรียน นักศึกษา ที่ต้องการให้เรียนรู้เรื่องขุนช้างขุนแผนให้สมกับเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นของคนสุพรรณ จะได้ช่วยกันพัฒนาและอนุรักษ์ต่อไป และสิ่งที่ยากจะให้มีต่อเนื่องกันไปคือ การประชาสัมพันธ์ จะได้เชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในสุพรรณบุรี และให้ประชาชนในสุพรรณบุรีเองทราบความเป็นไปของจังหวัดสุพรรณบุรี

**ผลการสัมภาษณ์นางสาววัฒนจิต บุรณเทพ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ททท. สำนักงาน
สุพรรณบุรี**

“ในปัจจุบันยังไม่มี แต่เนื่องจากเป็นแนวคิดที่น่าสนใจมาก ต่อไปอาจจะเสนอแนวคิดในการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนใช้ เพื่อเป็นจุดขายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรีต่อไป” เช่น การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวทางวรรณกรรม โดยได้จัดกิจกรรมการขี้จักรยานท่องเที่ยวตามเส้นทางภายในจังหวัดสุพรรณบุรี จัดทำเส้นทางกรีฑาทัพของสมเด็จพระนเรศวร โดยได้จัดกิจกรรมขี้จักรยานท่องเที่ยวตามเส้นทางดังกล่าว หรือตามรอยวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เริ่มจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยา - สุพรรณบุรี - กาญจนบุรี จัดทำเส้นทางไหว้พระ 9 วัด เสริมศิริมงคลตามอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรี

จากการสัมภาษณ์ทำให้ผู้วิจัยพบว่า ในลำดับต่อไปจะมีโครงการหรือการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพิ่มมากขึ้น และจะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของจังหวัดสุพรรณบุรีต่อไป

- นางนิภา สังคนาคินทร์ หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดสุพรรณบุรี

“ที่นี่จัดกิจกรรมเกี่ยวกับขุนช้างขุนแผนอย่างต่อเนื่อง เช่น มีการจัดสัมมนาทางวิชาการและนิทรรศการเรื่องขุนช้างขุนแผน การสร้างเครือข่ายมรดกศิลปวัฒนธรรม โครงการประกวดการแต่งกายเหมือนตัวละคร มีมุมถ่ายภาพ มีการเขียนภาพ”

“ที่วางแผนงบประมาณไว้ คือโครงการปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๓ จะปรับปรุงการจัดแสดงขุนช้างขุนแผนให้มากขึ้น มีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมควบคู่ไปด้วย ให้นักท่องเที่ยวหรือนักเรียนนักศึกษาได้ร่วมกิจกรรม ไม่อยากให้มาดูอย่างเดียว ให้ได้กมาวาดภาพ มีเรื่องการแต่งกาย มีมุมถ่ายภาพ มีอาหารหรือขนมไทยในวรรณคดี ต้นไม้ในวรรณคดี นิทรรศการที่มีเทคนิคผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ และเรื่องประติมากรรมลอยตัวที่อยากจัดทำขึ้น อาจเป็นรอบบริเวณพิพิธภัณฑฯ หรือจัดเป็นลานแสดงที่มีองค์ประกอบให้เป็นแหล่งเรียนรู้ สามารถค้นคว้าเอกสารประกอบได้ รวมทั้งจะมีการประสานงานกับอบจ. นำร่องมาใช้เพื่อรับนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมพิพิธภัณฑฯ อีกด้วย”

จากการสัมภาษณ์ทำให้ผู้วิจัยพบว่า พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี ให้ความสำคัญกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเป็นอย่างมาก ภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดสุพรรณบุรี ได้จัดให้มีห้องแสดงนิทรรศการวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน ให้บุคคลทั่วไป นักท่องเที่ยว ได้เข้าชม และได้มีการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาจัดทำเป็นโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ขณะนี้

ที่กำลังจะดำเนินการคือ การจัดตั้งงบประมาณเตรียมไว้เพื่อดำเนินการที่จะพัฒนาการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ครบวงจร จัดโครงการหรือกิจกรรมให้นักเรียนนักศึกษาได้มีส่วนร่วมเกี่ยวกับการอนุรักษ์วรรณกรรม ให้นักท่องเที่ยวหรือบุคคลทั่วไปเข้ามาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ ฯ ที่ไม่ใช่แค่การมาดูเฉย ๆ แต่ได้ร่วมกิจกรรมด้วย อาจจะเป็นการวาดภาพ ถ่ายภาพที่ระลึก กิจกรรมเกี่ยวกับการแต่งกาย กิจกรรมที่เกี่ยวกับบ้านเรือนไทย เป็นการจัดกิจกรรมที่ได้มีส่วนร่วม ผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่กำลังดำเนินการศึกษาอยู่เพื่อเลือกมาจัดทำให้เหมาะสมต่อไป

นอกจากนี้ ยังจะดำเนินโครงการจัดทำประติมากรรมตัวละครขุนช้างขุนแผน แต่อยู่ในการระหว่างพิจารณาต่อไปว่าจะเป็นการสร้างแบบเป็นตอนตามเนื้อเรื่องบางตอน หรือจะเป็นรูปปั้นเดี่ยวจัดเป็นอุทยานวรรณคดีรอบบริเวณพิพิธภัณฑ์ ฯ ผสานกันกับการจะจัดสวนวรรณคดี ไม้ดอกไม้ประดับตามวรรณกรรม ผู้วิจัยพบว่า ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุพรรณบุรีได้จัดสร้างเครือข่ายมรดกทางศิลปวัฒนธรรม กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม มีการร่วมมือกับหอศิลป์หรือหน่วยงานต่าง ๆ เช่น หอศิลป์ บ้านจิม ทอมป์สัน จัดกิจกรรมเกี่ยวกับขุนช้างขุนแผน รวมทั้งภายในบริเวณศูนย์ราชการกรมศิลปากรด้วยกัน เช่น หอสมุดเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีการจัดกิจกรรมวิชาการ “ตามรอยวรรณคดี ขุนช้างขุนแผน”

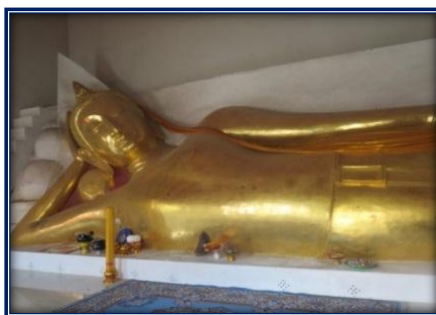
5.2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม

ผู้วิจัยทำการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม โดยการลงพื้นที่เพื่อการสำรวจสถานที่ต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในจังหวัดสุพรรณบุรี รวมทั้งการสังเกตสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่น่าสนใจ และได้รับความนิยมนักท่องเที่ยว สามารถนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเข้าไปมีส่วนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสถานที่ดังกล่าวได้ พบว่าภายในจังหวัดสุพรรณบุรีมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวจังหวัดสุพรรณบุรี แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ มีวัดพิพิธภัณฑ์ และสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับจังหวัดสุพรรณบุรี วิถีชีวิตของชาวจังหวัดสุพรรณบุรี รวมทั้งมีศูนย์การแสดงทางด้านวัฒนธรรมต่าง ๆ ซึ่งมีความน่าสนใจ ทั้งยังมีศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างแท้จริง

ผู้วิจัยจึงสังเกตการณ์สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีที่มีการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเข้าไปมีส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งแม้ว่าจะไม่ได้มีการกล่าวถึงสถานที่ดังกล่าว

ในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน หรือบางสถานที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่จัดสร้างขึ้นใหม่ แต่สามารถแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน และความผูกพันของคนสุพรรณบุรีกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนได้เป็นอย่างดี รวมทั้งสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจ และชาวจังหวัดสุพรรณบุรีได้ ซึ่งผู้วิจัยได้สังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมในสถานที่ดังต่อไปนี้

1) **วัดพระรูป** เป็นวัดที่มีความเก่าแก่วัดหนึ่งของจังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีอายุอยู่ราวๆ สมัยอุททองตอนปลาย ภายในวัดพระรูปนี้มีความน่าสนใจ เนื่องจากมีพระพุทธรูปปางไสยาสน์ ซึ่งชาวจังหวัดสุพรรณบุรีเรียกว่า พระเณรแก้ว มีพระวรกายทุกส่วนสมบูรณ์ งดงาม พระพักตร์กลมยาว คล้ายผลมะตูม และถือว่าเป็นพระนอนที่มีพระพักตร์งามมากที่สุดในประเทศไทย

ภาพที่ 65 พระนอนเณรแก้ว วัดพระรูป

ภายในวัดพระรูปมีพระพุทธรูปไม้ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่มีความเก่า ทำจากไม้ประดู่ แกะสลักอย่างงดงามทั้งสองด้าน เป็นพระพุทธรูปไม้ที่มีเพียงชิ้นเดียวในประเทศไทย แกะสลักลวดลายทั้งสองด้าน เดิมมีพระพุทธรูปวางอยู่ด้านบนที่มีลายแกะสลักเป็นบัลลังก์ แต่พระพุทธรูปได้หายไปอย่างไร้ร่องรอยมาหลายปีแล้ว ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายมาก และภายในบริเวณวัดยังพบเจดีย์อุททองและซากเจดีย์สมัยทวารวดี รัชสมัยสมุททิพย์ ธรรมมาสน์สังเค็ด ซึ่งเป็นฝีมือของช่างสมัยอยุธยาตอนปลาย รวมทั้งเป็นเป็นกรุพระขุนแผนที่มีชื่อเสียงอีกด้วย

ภาพที่ 66 พระพุทธรูปไม้แกะสลักลวดลายทั้งสองด้าน

2) หอคอยฯ ผนวฯ บริหาร ศิลปอาษา ตั้งอยู่ในสวนเฉลิมภัทรราชินี เป็นหอคอยชมวิวแห่งแรก และสูงที่สุดในประเทศไทยมองเห็นโดดเด่นอยู่กลางเมือง มีความสูงถึง 123.25 เมตร การขึ้นเที่ยวชมหอคอย จะมีจุดแวะพักชมวิว 4 ชั้น โดยชั้นที่ 1 เป็นที่จำหน่ายบัตรและของที่ระลึก แสดงภาพวาดขุนช้างขุนแผนในตอนต่าง ๆ สวยงามน่าชม และแสดงภาพสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจภายในจังหวัดสุพรรณบุรี และจัดเป็นสถานที่ให้นักท่องเที่ยวได้ถ่ายภาพเป็นที่ระลึก ส่วนชั้นที่ 2 เป็นร้านจำหน่ายเครื่องดื่มอาหารว่างและจุดนั่งชมสวน ชั้นที่ 3 เป็นร้านจำหน่ายของที่ระลึกและจุดชมตัวเมือง และชั้นที่ 4 อยู่ในระดับสูงสุด 78.75 เมตร เป็นจุดชมทิวทัศน์ของจังหวัดสุพรรณบุรีโดยรอบ มีกล้องส่องทางไกลบริการ

ภาพที่ 67 ภาพวาดวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ในหอคอยฯ ผนวฯ บริหาร ศิลปอาษา

4) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จังหวัดสุพรรณบุรี ตั้งขึ้นตามโครงการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติประจำเมือง เมื่อปีพุทธศักราช 2538 เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านโบราณคดีประวัติศาสตร์ มนุษย์วิทยา ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วยวิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสุพรรณบุรี หอจดหมายเหตุแห่งชาติจังหวัดสุพรรณบุรี หอสมุดแห่งชาติจังหวัดสุพรรณบุรีเฉลิมพระเกียรติ และโรงละครแห่งชาติภาคตะวันตกจังหวัดสุพรรณบุรี ที่จัดตั้งขึ้นตามโครงการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติประจำเมือง สนองแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ภายในอาคารนิทรรศการถาวรของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

สุพรรณบุรีแบ่งเป็นห้องต่างๆ เพื่อจัดแสดงประวัตินานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของเมืองสุพรรณบุรี ในอดีต มีการจัดแสดงหุ่นจำลองชนเผ่าต่างๆที่มาอาศัยในเมืองสุพรรณ ห้องแสดงโบราณวัตถุ และ วัตถุมงคลแบบต่างๆ ที่หายากและมีชื่อเสียง ที่ค้นพบในจังหวัดสุพรรณ ศิลปวัฒนธรรม วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีการจัดแสดงวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน โดยมีการฉายวิดีโอทัศน์และการขับเสภาขุนช้างขุนแผน รวมทั้งภายในห้องนิทรรศการนี้ยังมีภาพวาดตัวละครขุนช้างขุนแผน รวมทั้งฉากต่างๆ ภายในเรื่องอีกด้วย โดยพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัดสุพรรณบุรีนี้ มีการจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ ด้วยเทคนิคที่ทันสมัย สร้างความสนใจให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 68 ห้องนิทรรศการวรรณกรรมเมืองสุพรรณ

5) โรงละครแห่งชาติภาคตะวันตก จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในบริเวณเดียวกันกับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดสุพรรณบุรี และวิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี อยู่ในการดูแลของกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม เปิดการแสดงทุกวันเสาร์ที่ 1, 2 และ 3 ของเดือน มีโปรแกรมการแสดงตลอดทั้งปี และหนึ่งในการแสดงที่จัดขึ้นหลายครั้งในโปรแกรมคือ การแสดงละครเสภา เรื่องขุนช้างขุนแผน ในตอนต่าง ๆ ที่ผู้คนทั่วไปสามารถติดต่อเข้าชมได้

ภาพที่ 69 โรงละครแห่งชาติภาคตะวันตก จังหวัดสุพรรณบุรี

วิเคราะห์การจัดการท่องเที่ยวตามทฤษฎีแรงจูงใจ

ลำดับชั้นแห่งความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's hierarchy of needs)

ในการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับนักท่องเที่ยว ต้องทำการวิเคราะห์การจัดการท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในจังหวัดสุพรรณบุรี ว่ามีความสอดคล้องกับทฤษฎีลำดับชั้นแห่งความต้องการของมาสโลว์เพียงใด จากการเก็บข้อมูลโดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม สามารถวิเคราะห์ตามทฤษฎีได้ดังนี้

1. ความต้องการทางสรีระ แรงจูงใจเพื่อตอบสนองความต้องการโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ เนื่องจากนักท่องเที่ยวต้องการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน แรงจูงใจพื้นฐานในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเป็นความต้องการเติมเต็มทางด้านกายภาพ เช่น ความต้องการพักผ่อนทางร่างกาย หรือความต้องการในลักษณะอื่นๆที่ตอบสนองต่อความต้องการทางร่างกายเช่น เพื่อให้ได้รับประทานอาหารอร่อย เพื่อได้รับอากาศบริสุทธิ์ ซึ่งการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน สามารถตอบสนองความต้องการในขั้นนี้ของนักท่องเที่ยวได้ เนื่องจากจังหวัดสุพรรณบุรีมีการจัดการสถานที่ท่องเที่ยวให้มีความร่มรื่น มีสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ เช่น ที่นั่งสำหรับพักผ่อน สถานที่ที่ร่มรื่น มีร้านอาหารภายในสถานที่ท่องเที่ยว ห้องน้ำ และการจัดสถานที่ที่สะอาด ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกประทับใจ สามารถผ่อนคลายจากภาวะปกติได้

2. ความต้องการความปลอดภัยมั่นคง เมื่อแรงจูงใจที่เกิดขึ้นจากความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนอง นักท่องเที่ยวจะมีความใส่ใจกับความปลอดภัยมั่นคงมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มคนที่มีการผูกพัน เช่น พ่อแม่ที่มีลูกเล็ก ลูกที่พาพ่อแม่เดินทาง พบว่า นักท่องเที่ยวดังกล่าวต้องการความปลอดภัยมากกว่า กลุ่มคนที่ในวัยกำลังศึกษา หรือเพิ่งเริ่มทำงาน นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวยังมีความรู้สึกปลอดภัยมากขึ้นในสถานที่ที่เคยไปเป็นประจำ การจัดการการท่องเที่ยวต่าง ๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรีมีการเตรียมการในด้านการปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว เช่น การจัดให้มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย การติดกล้องวงจรปิด รวมทั้งการอำนวยความสะดวกในการเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีเส้นทางเดินทางที่ส่งเสริมในด้านของความปลอดภัย ทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกมั่นคงมากขึ้น จึงสามารถสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเกิดการตัดสินใจในการที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีได้ง่ายมากขึ้น

3. ความต้องการความรักและความเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ ในการเดินทางท่องเที่ยวเป็นสื่อที่สามารถส่งเสริมความรักและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยวได้ การตัดสินใจเดินทางของนักท่องเที่ยวมีส่วนมาจากแรงจูงใจที่นักท่องเที่ยวต้องการให้คนที่ตนรักมีส่วนร่วมรับรู้ถึงความสุขหรือประสบการณ์ใหม่ๆที่ได้รับจากการท่องเที่ยวร่วมกัน กล่าวได้ว่าเป็นการแสวงหาความรัก หรือเพิ่มความแน่นแฟ้นในสัมพันธภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่มาส์โลว์ ประเมินว่าเป็นความต้องการให้ตัวตนเกิดความมั่นคงในสังคมขนาดเล็ก หรือเพื่อยืนยันความเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทางสังคม โดยใช้ความรักความสนิทสนมเป็นส่วนประสานความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม โดยนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีมีจำนวนมากที่มาเที่ยวกันเป็นครอบครัว และต้องการให้การท่องเที่ยวนั้นเป็นเครื่องมือในการกระชับความสัมพันธ์ในครอบครัว นอกจากนี้ยังรวมถึงความต้องการใช้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นการใช้เวลาร่วมกันและเป็นเครื่องมือในการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน การท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในระดับนี้ได้ เนื่องจากการจัดการท่องเที่ยว สถานที่นั้นเอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยวเป็นครอบครัว หรือมาเป็นหมู่คณะ

4. ความต้องการที่จะรู้สึกว่าคุณค่า ต้องการได้รับการยอมรับนับถือจากคนอื่น ๆ จากการเก็บข้อมูลสามารถวิเคราะห์ได้ว่า นักท่องเที่ยวบางกลุ่ม มีการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อแบ่งปันและแสวงหาการยอมรับนับถือให้ตนเองมากขึ้น เช่น การเดินทางท่องเที่ยวโดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเรียนรู้ แสวงหาข้อมูลใหม่ ๆ แสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ เพื่อให้ตนได้รับการยอมรับนับถือมากขึ้น ซึ่งการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีมีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหลายแห่งที่น่าสนใจ ที่สามารถศึกษาหาความรู้ในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับจากคนในสังคมมากขึ้นได้

5. ความต้องการที่จะรู้จักตนเองตามสภาพที่แท้จริงและพัฒนาตามศักยภาพของตน การใช้การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาตัวตน นักท่องเที่ยวบางกลุ่มมีความต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยวเพื่อค้นหาตนเอง และพัฒนาศักยภาพของตนเอง เช่น การเดินทางท่องเที่ยวไปในศาสนสถาน หรือการเดินทางท่องเที่ยวในสถานที่ใหม่ ๆ เพื่อต้องการให้ตนเองนั้นได้เผชิญหน้าหรือค้นพบกับสิ่งใหม่ในสถานที่ที่ไม่คุ้นเคย ทำให้รู้จักตนเองมากขึ้นและสามารถพัฒนาตนเองได้ดีขึ้นกว่าเดิม

จากข้อมูลดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว สามารถตอบสนองความต้องการ 5 ชั้น ตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาส์โลว์ได้ และจังหวัดสุพรรณบุรีได้มีการจัดการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับทฤษฎีดังกล่าว ทำให้การท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีสามารถจูงใจนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวในจังหวัด

ได้ แต่อย่างไรก็ตามในบางส่วนของจัดการก็ยังมีควมไม่เรียบร้อย สมบูรณ์ ขาดความชัดเจนในบางสถานที่ หากจัดการให้มีความเรียบร้อยและชัดเจนสำหรับนักท่องเที่ยว ก็จะทำให้การท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีได้รับความนิยมมากขึ้น และทำให้มีความโดดเด่นในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมากขึ้น

5.2.3 วิเคราะห์สถานการณ์ในปัจจุบันโดยใช้แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ

วิเคราะห์สถานการณ์ในปัจจุบันโดยใช้แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ

การวิเคราะห์ SWOT (Swot Analysis) การวิเคราะห์ SWOT เป็นการวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค ของการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี โดยจากการศึกษาและรวบรวมข้อมูล สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

จุดแข็ง Strength

1. วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เป็นวรรณคดีเอกเรื่องสำคัญของไทย ที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย และนักท่องเที่ยวรู้จักอย่างแพร่หลาย เนื่องจากเป็นวรรณกรรมที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นยอดของหนังสือประเภทกลอนเสภา มีการตีพิมพ์เรื่องขุนช้างขุนแผนทั้งในรูปแบบของเสภา หนังสือนิทาน หนังสือการ์ตูน แบบเรียนหลักสูตรภาษาไทยในการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งการนำมาสร้างเป็นละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์หลายครั้ง รวมทั้งนาฏศิลป์ไทย ละครเสภา ศิลปะแขนงต่าง ๆ เมืองสุพรรณบุรีมีชื่อกล่าวถึงในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน และปัจจุบันยังปรากฏสถานที่ที่มีชื่อตรงกับในเรื่องขุนช้างขุนแผนในจังหวัดสุพรรณบุรี เช่น วัดป่าเลไลยก์ วัดแค ไร่ฝ้าย เป็นต้น

2. จังหวัดสุพรรณบุรีมีการตั้งชื่อถนน ในตัวเมืองสุพรรณบุรี ตามชื่อตัวละครสำคัญ ๆ ในเรื่องขุนช้างขุนแผน เช่น ถนนขุนแผน ถนนขุนช้าง ถนนนางพิม ถนนแฉกแก้ว ถนนนางศรีประจันต์ ถนนขุนไกร ถนนพลาญชุมพล ฯลฯ

3. จังหวัดสุพรรณบุรี มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ และได้รับความนิยมอย่างสูงอยู่หลายแห่ง แหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมและเป็นที่ยุ้จักของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน คือ วัดป่าเลไลยก์ และวัดแค

4. สถานที่ท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับเรื่องขุนช้างขุนแผน มีการจัดการที่ดี มีการนำวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผนเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของจุดเด่นในสถานที่ท่องเที่ยวที่นั้น ๆ เช่น การจัดสร้างรูป

จำลองตัวละครในเรื่องขุนช้างขุนแผน การสร้างบ้านขุนช้าง คຸ້มขุนแผน ภาพจิตรกรรม และการจัด
ป้ายนิเทศแสดงเรื่องราวของวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน

5. จังหวัดสุพรรณบุรีอยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานคร และจังหวัดอื่น ๆ เช่น อ่างทอง ลพบุรี
ชัยนาท ฯลฯ ใช้เวลาในการเดินทางเพื่อมาท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีไม่นานมาก ไม่จำเป็นต้อง
เตรียมการวางแผนมาก สามารถตัดสินใจมาท่องเที่ยวได้ง่าย ซึ่งมีความสอดคล้องกับการเก็บข้อมูล
จากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว ซึ่งพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้เวลา 1 วันในการท่องเที่ยวในจังหวัด
สุพรรณบุรี

6. การเดินทางคมนาคมสะดวกสบาย เนื่องจากมีถนนที่กว้างขวาง ไฟถนนสว่าง สามารถ
เดินทางในช่วงเวลากลางคืนได้ง่าย มีความปลอดภัย มีเส้นทางเชื่อมต่อกับแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัด
ต่างๆ ที่ใกล้เคียง

7. มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหลายแห่ง เช่น โรงละครแห่งชาติภาคตะวันตก จังหวัด
สุพรรณบุรี พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จังหวัดสุพรรณบุรี มีวัดวาอารามที่เก่าแก่ เช่น วัดป่าเลไลยก์ วัด
มหาธาตุ วัดแค วัดพระรูป ฯลฯ มีย่านชุมชนเก่าแก่ เช่น ตลาดเก่าห้อง ตลาดร้อยปีสามชุก เป็นต้น

8. จังหวัดสุพรรณบุรีมีการจัดระบบสาธารณูปโภคในด้านต่างๆ แสละสิ่งอำนวยความสะดวก
ที่สามารถสนับสนุนการท่องเที่ยว เช่น ถนน ที่จอดรถ ร้านค้า รถโดยสารสาธารณะ ป้ายบอกทาง
 ฯลฯ

จุดอ่อน Weakness

1. การสนับสนุนการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัด
สุพรรณบุรีอย่างจริงจัง ค่อนข้างมีน้อย
2. การประสานงานระหว่างสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน
อย่างเป็นระบบมีค่อนข้างน้อย
3. ขาดการจัดการที่ดีในการสร้างสถานที่ หรือรูปจำลองที่สวยงาม มีมาตรฐาน
4. ขาดการสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ชัดเจน
5. ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ

โอกาส Opportunity

1. วรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผนที่มีความเกี่ยวข้องกับจังหวัดสุพรรณบุรี ตัวละครเอกได้รับ
ความนิยมน้อยอย่างต่อเนื่อง

2. การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว
3. กระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการท่องเที่ยววัฒนธรรม
4. การบริการด้านการขนส่งมีความสะดวก มีรถตู้สุพรรณบุรี – กรุงเทพฯ หลายสาย
5. มีสโมสรฟุตบอลจังหวัดสุพรรณบุรี ทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักสุพรรณบุรีมากขึ้น

อุปสรรค Threat

1. ขาดแคลนทรัพยากรบุคคลทางการท่องเที่ยว
2. เกิดสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม ซึ่งได้รับการสนับสนุนและประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น เช่น อุทยานลิลิตพระลอ อนุสาวรีย์สุนทรภู่ และที่สำคัญจังหวัดกาญจนบุรีที่มีชื่อสถานที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เช่นเดียวกันกำลังมีการพัฒนาเพื่อให้เป็น “เมืองขุนแผน” เช่นเดียวกัน
 3. มีงบประมาณในการพัฒนาที่จำกัด และต้องเลือกพื้นที่ที่จำเป็นที่สุดในการพัฒนา
 4. มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่รุนแรง
 5. การรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกของประชาชนที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้นักท่องเที่ยวต่างหันมานิยมการท่องเที่ยวในสถานที่ที่มีการจัดบรรยากาศเลียนแบบสถานที่ในแบบตะวันตก เช่น Palio เขาใหญ่ ซึ่งเลียนแบบสถาปัตยกรรมยุโรป เป็นต้น
 6. การที่นิยมท่องเที่ยวต่างประเทศเพิ่มมากขึ้นจากกระแสทางสังคม และความบันเทิง เช่น การท่องเที่ยวตามรอยซีรีส์เกาหลี ละครไทย นอกจากนี้ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปต่างประเทศลดรวมถึงการยกเลิกวีซ่าในบางประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่น ทำให้นักท่องเที่ยวไทยสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวต่างประเทศได้สะดวกและง่ายขึ้น และในภาวะโลกร้อน ทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมเดินทางท่องเที่ยวในสถานที่ร้อน

ปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อองค์กร 5 ประการ (Five Force Model)

1. การแข่งขันภายในอุตสาหกรรม (Rivalry among existing competitors) จากการศึกษาการการแข่งขันภายในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้วรรณกรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่าสถานที่ท่องเที่ยวที่มีการใช้วรรณกรรมในการดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวยังมีจำนวนไม่มากทั้งในประเทศและต่างประเทศ หากเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวในต่างประเทศ สถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมคือ บ้านเชอร์ล็อกโฮล์มส์ บ้านเชคสเปียร์ บ้านจูเลียต แต่หากเป็น

ในประเทศไทยนั้นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมที่ได้รับการจัดการและสนับสนุนอย่างชัดเจน คือ อุทยานลิลิตพระลอ และอนุสาวรีย์สุนทรภู่

2. ผู้แข่งขันรายใหม่ (Threats of new entrant) สถานที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมในประเทศไทย ซึ่งมีโอกาสจะเข้ามาเป็นผู้แข่งขันรายใหม่นั้น มีโอกาสที่จะเข้าไปแข่งขันได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากสถานที่ท่องเที่ยวดังกล่าวจะต้องมีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรม อาจมีการกล่าวถึงในวรรณกรรม ซึ่งในประเทศไทยมีอยู่ไม่มากนัก นอกจากนี้การจัดการสถานที่เพื่อให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมต้องมีการลงทุนค่อนข้างสูง และได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐค่อนข้างมาก เนื่องจากต้องมีการลงทุนในการจำลองฉาก สภาพบ้านเรือนที่กล่าวถึงในวรรณกรรม รวมถึงการสร้างรูปจำลองตัวละคร และการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จัก ซึ่งเป็นอุปสรรคในการเข้าแข่งขันในฐานะผู้เข้าแข่งขันรายใหม่

3. สินค้าทดแทน (Threat of Substitute Product or Services) สินค้าทดแทนในแง่ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้วรรณกรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว อาจพิจารณาได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวโดยใช้ภาพยนตร์ หรือละครในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งได้รับความนิยมมากขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากนักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงสื่อประเภทภาพยนตร์ได้ง่าย และมีความคล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวตามรอยวรรณกรรม เนื่องจากวรรณกรรมบางเรื่องมีการนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์ขึ้นในภายหลัง นอกจากนี้ผู้ประกอบการภาพยนตร์ยังมีการจัดสถานที่ที่ใช้ในการถ่ายทำภาพยนตร์ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปอยู่ในฉากของภาพยนตร์ที่ตนเองชื่นชอบได้ ทำให้การท่องเที่ยวโดยใช้ภาพยนตร์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก เช่น การท่องเที่ยวในสถานที่ถ่ายทำภาพยนตร์แฮรี่ พอตเตอร์ เป็นต้น

4. อำนาจต่อรองของผู้จำหน่ายวัตถุดิบ (Bargaining Power of Suppliers) การซื้อสินค้าหรือการใช้บริการในการก่อสร้าง สิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ เพื่อจัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งในลักษณะนี้องค์กรมีความสามารถในการต่อรองต่อผู้จำหน่ายวัตถุดิบมาก เนื่องจากผู้จำหน่ายวัตถุดิบมีจำนวนมาก องค์กรสามารถเลือกวัตถุดิบจากผู้จำหน่ายรายต่าง ๆ ได้มาก ทำให้เป็นผลดีต่อการดำเนินงานขององค์กรทั้งในแง่การต่อรอง และการจัดหาวัตถุดิบ

5. อำนาจต่อรองของผู้ซื้อ (Bargaining Power of Buyers) อำนาจการต่อรองของนักท่องเที่ยวที่ต้องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรม ซึ่งพิจารณาได้ว่าผู้ซื้อ มีอำนาจในการต่อรองต่ำ เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรม

มีจำนวนน้อย นอกจากนี้หากว่าเป็นวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ก็ยังมีเพียงจังหวัดกาญจนบุรี และ จังหวัดสุพรรณบุรีเท่านั้น ทำให้นักท่องเที่ยวซึ่งมีสถานะเป็นผู้ซื้อที่มีอำนาจในการต่อรองต่ำ

กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย STP (STP Analysis)

การแบ่งส่วนการตลาด (Market segmentation) - S การแบ่งส่วนการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว จากการศึกษาเก็บข้อมูล สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

เกณฑ์ประชากรศาสตร์ (Demographic segmentation) จากการเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวสรุปได้ดังนี้

- เพศของนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยเพศหญิงมีมากถึง 64.40 และเพศชาย ร้อยละ 35.70
- ระดับอายุของนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มีอายุ 41 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.00
- สถานภาพของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสคิดเป็นร้อยละ 61.10
- ระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 29.70
- การประกอบอาชีพของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 36.90
- รายได้ต่อเดือนของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในระดับ 20,001-25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 27.50

เมื่อพิจารณาเกณฑ์ทางประชากรศาสตร์ พบว่า มีความสอดคล้องกับการจัดการท่องเที่ยวในการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี จากแบบสอบถามนักท่องเที่ยวส่วนมากเป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ระหว่าง 41- 50 ปี มักเลือกสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้สะดวก เนื่องจากทำให้ไม่ต้องเหนื่อยจากการเดินทางเมื่อต้องกลับไปทำงาน และมักใช้จ่ายในการซื้ออาหารท้องถิ่น หรือสินค้าจากชุมชนที่จำหน่ายตามสถานที่ท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่มีครอบครัว นิยมการท่องเที่ยวที่สามารถท่องเที่ยวได้ทั้งครอบครัว ซึ่งในครอบครัวนั้น อาจประกอบไปด้วยพ่อ แม่ ลูก หรือเป็นครอบครัวใหญ่ที่มีผู้สูงอายุ จึงนิยมไปสถานที่ท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของทั้งครอบครัวได้ ดังนั้นการท่องเที่ยวในวัดป่าเลไลยก์ และวัดแค จึงได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เป็นอย่างมาก เนื่องจากสามารถทำบุญ ท่องเที่ยวและเรียนรู้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน (เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ทำให้สามารถศึกษาเรียนรู้วรรณกรรม

ขุนช้างขุนแผนได้ดี) มีการสถานที่ที่จัดเอาไว้ให้ครอบครัวได้พักผ่อนและเพลิดเพลินกับกิจกรรมได้ทุกวัยที่มากับครอบครัว มีอาหารและการบริการที่ราคาไม่สูง ตอบสนองความต้องการของครอบครัวได้ รวมทั้งมีความสอดคล้องกับรายได้ต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่าง สามารถใช้จ่ายในการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีได้

การแบ่งส่วนตลาดตามพฤติกรรม (Behavioristic segmentation)

อัตรา การใช้ผลิตภัณฑ์ (User rate) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรีในสถานที่ท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน พบว่าเป็นนักท่องเที่ยวซึ่งเคยเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีแล้ว (ไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง รวมครั้งที่เก็บข้อมูล) ร้อยละ 83.0 ซึ่งส่วนใหญ่ การเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีจะเป็นการท่องเที่ยว 1 วัน คือไปกลับ

การแสวงหาประโยชน์ของลูกค้าจากผลิตภัณฑ์ (Benefit desired) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ส่วนใหญ่ที่มีความสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และมีจุดประสงค์ในการเดินทางมาเพื่อพักผ่อนหรือนันทนาการ โดยมีความเห็นว่าการท่องเที่ยวมาจังหวัดสุพรรณบุรี มีจุดเด่นในเรื่องการไหว้พระ ชมศาสนสถาน

การเลือกตลาดเป้าหมาย (Target market selection) – T

กลุ่มลูกค้าหลัก จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มเป้าหมายหลักคือนักท่องเที่ยวเพศหญิง วัยทำงาน มีรายได้ระดับปานกลางขึ้นไป มักเดินทางมาท่องเที่ยวร่วมกับครอบครัว ซึ่งการมากับครอบครัว ทำให้มีลูกค้าในวัยต่าง ๆ เพิ่มขึ้นไปในตัว เพราะจะประกอบไปด้วยบุคคลหลายวัยรวมอยู่ในครอบครัว เช่น พ่อ แม่ ลูก อาจเป็นครอบครัวขยายที่มีลุง ป้า น้า อา ปู่ ย่า ฯลฯ มาด้วย

กลุ่มลูกค้ารองคือ กรุ๊ปทัวร์ที่จัดการเดินทางท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี (อ้างอิงข้อมูลจากแบบสอบถาม)

การกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ Product position - P

การท่องเที่ยวในสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีสถานที่ที่สำคัญที่มีการจัดการท่องเที่ยวที่ดีทั้งในด้านการอนุรักษ์และการสร้างสรรค์ในรูปแบบใหม่ที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน คือ วัดป่าเลไลยก์และวัดแค ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ถนนหลักของจังหวัดสุพรรณบุรี นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้สะดวก และตอบสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมากับครอบครัวในวัยต่าง ๆ

การจัดการองค์กร (Organization Analysis) มีกิจกรรมหลักทางการจัดการ 4 ประการ ดังนี้

1. การวางแผน Planning

สร้างภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของจังหวัดสุพรรณบุรี โดยนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน มาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยวางบทบาทให้จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นเมืองแห่งวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน มีชื่อกล่าวานว่า “เมืองขุนแผน”

ผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างจังหวัดสุพรรณบุรีให้เป็นเมืองแห่งขุนช้างขุนแผน โดยการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ให้กับชุมชน สร้างความภูมิใจในทรัพยากรการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี

สนับสนุนให้ชุมชนจัดสร้างผลิตภัณฑ์ ของฝากของที่ระลึก ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน การนำภาพจิตรกรรมมาทำเป็นโปสการ์ด ฯลฯ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด

ดำเนินการวางแผน โดยการสร้างเป้าหมายเป็น 3 ระดับ โดยอ้างอิงข้อมูลจากการที่เก็บแบบสอบถามจากตัวอย่างนักท่องเที่ยว จำนวน 400 คน ที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความสนใจในการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี รวมทั้งการสัมภาษณ์ตัวแทนหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี สถานที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับขุนช้างขุนแผน รวมทั้งหน่วยงานด้านศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยผลจากการวิเคราะห์ความสนใจในการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่ากลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถามจำนวนมากมีความสนใจในด้านการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีความสนใจให้มีการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในระดับมากที่สุด ต้องการให้มีการจัดจำหน่ายของที่ระลึกที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนและสนใจให้มีการส่งเสริมและอนุรักษ์วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในจังหวัดสุพรรณบุรี

ความคิดเห็นในด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวต้องการให้มีการจัดการท่องเที่ยวโดยการจัดโปรแกรมท่องเที่ยวในเทศกาลหรืองานประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เช่น การเทศน์มหาชาติ การทำบุญต่าง ๆ ฯลฯ ต้องการให้มีการจัดโปรแกรมท่องเที่ยวสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน โดยมีบริการจัดรถรับ - ส่ง, ผู้นำชม, อาหารและน้ำดื่มระหว่างการเดินทาง และต้องการให้มีการจัดสถานที่ท่องเที่ยว แสดงให้เห็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตประเพณีไทยที่สะท้อนจากวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน

จากการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรีพบว่า มีความสนใจและเห็นด้วยกับแนวคิดในการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับจังหวัดสุพรรณบุรี เนื่องจากจังหวัดสุพรรณบุรี มีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญหลายด้าน หากมีการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี จะเป็นการเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรีเพิ่มมากขึ้น สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ด้วยขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณกรรมที่นักท่องเที่ยวรู้จักอย่างแพร่หลาย มีตัวละครเอกที่สำคัญหลายตัวในเรื่องขุนช้างขุนแผนที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว สามารถสร้างเป็นจุดเด่นให้กับการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีได้ รวมทั้งสร้างสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและนำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประจำปีของจังหวัดสุพรรณบุรีให้เข้ามามีส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การจัดกิจกรรมในงานเทศน์มหาชาติ การจัดกิจกรรมในงานนมัสการหลวงต่อโต รวมทั้งการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน และสถานที่ต่าง ๆ เข้ามาเป็นสถานที่จัดงานปีใหม่ สงกรานต์ ลอยกระทง ฯลฯ ของจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีองค์กรที่พร้อมจะให้ความร่วมมือ

ข้อมูลข้างต้นสามารถนำมาวางแผนทางการจัดทำแผนงาน เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานให้บรรลุผลและมีประสิทธิภาพ ควรจัดทำแผนและเป้าหมายตามระยะเวลาที่เหมาะสม ดังนี้

เป้าหมายระยะสั้น (Short Term Goal) เมื่อวิเคราะห์จากการเก็บข้อมูล วิเคราะห์จากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม รวมทั้งการสัมภาษณ์สามารถจะนำมาพิจารณาเพื่อกำหนดเป้าหมายระยะสั้นโดยการจัดการโฆษณาประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน สร้างเอกลักษณ์ทางการท่องเที่ยวให้กับจังหวัดสุพรรณบุรี โดยอาจประชาสัมพันธ์ร่วมกับงานประจำปีของจังหวัด โดยเฉพาะในงานประจำปีที่สามารถจัดขึ้นในสถานที่ท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน คือวัดป่าเลไลยก์และวัดแค เช่น งานนมัสการหลวงต่อโต งานเทศน์มหาชาติ หรืองานเทศกาลต่างๆ เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง ฯลฯ

เป้าหมายระยะกลาง (Medium Term Goal) กำหนดวิธีการทำงานในระยะเวลา 1 - 5 ปี เมื่อวิเคราะห์จากการเก็บข้อมูล วิเคราะห์จากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม สามารถนำมาพิจารณาเพื่อกำหนดเป้าหมายระยะกลาง โดยนักท่องเที่ยวต้องการให้มีการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ดังนั้นจึงควรปลูกฝังชุมชน ชาวจังหวัดสุพรรณบุรี ให้มีความรู้ ความเข้าใจในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน สามารถบอกเล่าเรื่องราวและ

ความสำคัญของวรรณกรรม ความเกี่ยวข้องกับเมืองสุพรรณบุรีที่กล่าวถึงในวรรณกรรม จะเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี

เป้าหมายระยะยาว (Long term Goal) การกำหนดวิธีการทำงานในระยะเวลา เกิน 5 ปี เมื่อวิเคราะห์จากการเก็บข้อมูล วิเคราะห์จากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม สามารถนำมาพิจารณาเพื่อกำหนดเป้าหมายระยะยาว โดยควรให้มีการจัดการสถานที่ต่าง ๆ ที่อยู่ในจังหวัดสุพรรณบุรีที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เพื่อให้เป็นแหล่งการท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสำคัญอย่างวัดป่าเลไลยก์ และวัดแคได้ นอกจากนี้ควรจัดสร้างแผนที่ตามรอยขุนช้างขุนแผน เพื่อแสดงตำแหน่งของสถานที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรม รวมทั้งชื่อถนนที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เพื่อสร้างความน่าสนใจให้กับการท่องเที่ยว

2. การจัดการองค์กร Organizing

ในการจัดการองค์กรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในการที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยว ต้องเกิดจากการร่วมมือกันหลากหลายองค์กร ทั้งในหน่วยงานใหญ่ จนมาถึงหน่วยงานย่อย ควรจัดให้มีการเชื่อมโยงกันในสถานที่ทั้งสองแห่ง คือ วัดป่าเลไลยก์และวัดแค รวมทั้งสถานที่อื่นที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพิ่มขึ้น โดยจัดให้มีโครงสร้างการจัดการในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังนี้

หน่วยงานภาครัฐต่างๆ เริ่มจากการกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวจากภาครัฐ ลงมาจนถึงหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา องค์กรบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งที่มีส่วนในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดงานประเพณีต่าง ๆ ประจำจังหวัด ควรส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวรู้จักจังหวัดสุพรรณบุรี ในแง่ของเมืองแห่งขุนช้างขุนแผนมากยิ่งขึ้น

วัดป่าเลไลยก์และวัดแค ในจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นสถานที่ที่ได้รับการกล่าวถึงในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ควรมีการจัดการสถานที่เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับการมาเยือนของนักท่องเที่ยวอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งมีการส่งเสริมการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในวัดมากขึ้น จัดสร้างให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวด้านวรรณกรรมที่ตอบสนองต่อนักท่องเที่ยว และควรมีการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างวัดทั้งสองแห่ง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ

ชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี ควรตระหนักถึงความสำคัญของวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ที่มีความเกี่ยวข้องกับจังหวัด ชุมชนสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยการสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสุพรรณบุรีที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน จัดการแสดงต่างๆ ในเรื่องขุนช้างขุนแผน เช่น ละครเสภา เพลงพื้นบ้าน ฯลฯ รวมทั้งมีความรู้ในเรื่องวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ที่สามารถบอกเล่าหรือให้รายละเอียดแก่นักท่องเที่ยวที่สนใจได้

3. การชี้นำ Leading

ผู้บริหาร ซึ่งในกรณีการท่องเที่ยว ควรเป็นหน่วยงานของรัฐ ที่วางแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ควรบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โดยทำหน้าที่ควบคุมการปฏิบัติงานและสร้างแรงจูงใจให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องตามวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน สามารถปฏิบัติงานได้ราบรื่น ประสบความสำเร็จ โดยกำหนดเป้าหมายระยะเวลาในการดำเนินการใช้ชัดเจน และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

4. การควบคุม Controlling

การควบคุมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามลำดับอย่างประสบความสำเร็จ ควรมีการควบคุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้พัฒนา ปรับปรุง และส่งเสริมการท่องเที่ยว ให้ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น ในเทศกาลต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวนิยมมาท่องเที่ยวกันเป็นจำนวนมาก ควรมีการจัดสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งเตรียมผู้นำชมหรือบุคคลที่มีความรู้ และความเข้าใจในประวัติความเป็นมา วัฒนธรรมประเพณีในวรรณกรรม ความเกี่ยวข้องของขุนช้างขุนแผนกับจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจ และประทับใจการท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดเตรียมการแสดงที่สะท้อนวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีที่มีปรากฏในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เช่น กิจกรรมร้อยดอกไม้ ขนมไทย อาหารไทย การวาดภาพ งานฝีมือ ฯลฯ รวมทั้งทางด้านนาฏศิลป์ดนตรี ให้มีความน่าสนใจเหมาะสม จัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ โดยอาจกำหนดรอบ และระยะเวลาในการสาธิต ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถวางแผนในการท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านต่าง ๆ ทั้งเชิงปริมาณในการใช้แบบสอบถาม และเชิงคุณภาพในการสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม พบว่านักท่องเที่ยวมีความสนใจในการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

อีกทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความสนใจและเห็นด้วยกับแนวคิดในการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน มาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับจังหวัดสุพรรณบุรี และจากการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม พบว่าจังหวัดสุพรรณบุรี มีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างมาก เมื่อนำมาพัฒนา ร่วมกับการใช้แนวคิดต่าง ๆ จะสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ และที่มีศักยภาพ ให้กับจังหวัดสุพรรณบุรีได้

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษางานวิจัย เรื่อง การใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางในการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี และเพื่อศึกษาความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อดำเนินการตามกระบวนการในการวิจัยแล้วสามารถสรุปผลได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

นักท่องเที่ยวมีความสนใจให้มีการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ในการในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี โดยต้องการให้มีการจัดจำหน่ายของที่ระลึกที่เกี่ยวกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนและส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในจังหวัดสุพรรณบุรี นอกจากนี้จากแบบสอบถามนักท่องเที่ยวถึงด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวมีความสนใจในด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยที่ต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและเน้นความเชื่อมโยงกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน โดยมีบริการจัดรถรับ - ส่ง, ผู้นำชม, อาหารและน้ำดื่มระหว่างเดินทาง และต้องการให้สถานที่ท่องเที่ยวมีการจัดป้ายนิเทศและรูปภาพแสดงเรื่องราวในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ

แนวทางในการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

จากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการพบว่าวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมีคุณค่า ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดในเรื่องวัฒนธรรมประเพณี ไสยศาสตร์ และความเชื่อต่าง ๆ วรรณกรรมเรื่อง ขุนช้างขุนแผนมีความสำคัญกับจังหวัดสุพรรณบุรี เนื่องจากเป็นเรื่องที่เล่า

สืบต่อกันมา โดยชาวจังหวัดสุพรรณบุรีถือว่าเป็นเรื่องจริงมาตั้งแต่สมัยอยุธยา เพราะกล่าวถึงสถานที่ที่มีอยู่จริงในเมืองสุพรรณ เมื่อทำการสัมภาษณ์ตัวแทนของการท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรีพบว่าแนวคิดในการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับจังหวัดสุพรรณบุรี สามารถเป็นไปได้ เนื่องจากจังหวัดสุพรรณบุรี มีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญหลายด้าน หากมีการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี จะเป็นการเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรีเพิ่มมากขึ้น สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ด้วยขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณกรรมที่นักท่องเที่ยวรู้จักอย่างแพร่หลาย มีตัวละครเอกที่สำคัญหลายตัวในเรื่องขุนช้างขุนแผนที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว สามารถสร้างเป็นจุดเด่นให้กับการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีได้ รวมทั้งสร้างสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และนำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประจำปีของจังหวัดสุพรรณบุรีให้เข้ามามีส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การจัดกิจกรรมในงานเทศน์มหาชาติ การจัดกิจกรรมในงานนมัสการหลวงพ่อดำ งานย้อนยุค ฯลฯ การนำภาพจิตรกรรมวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนที่สวยงาม นำมาทำเป็นภาพโปสเตอร์ที่มีในสถานที่ต่าง ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมทั้งใช้สถานที่ต่าง ๆ เข้ามาเป็นสถานที่จัดงานปีใหม่ สงกรานต์ ลอยกระทง การประกวดกิจกรรมต่าง ๆ ฯลฯ ของจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ที่พร้อมจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

จากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ สามารถสรุปถึงแนวทางในการจัดกิจกรรมโดยนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีได้ดังนี้

1. การจัดการสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมอย่างเด่นชัด เช่น สร้างเป็นอุทยานขุนช้างขุนแผน ทำเป็นรูปปั้นจำลองบางตอน บางฉากในเรื่องขุนช้างขุนแผนที่เกี่ยวข้องกับสถานที่นั้น ๆ โดยเน้นองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมที่ชัดเจนตามเนื้อเรื่อง เช่น การแต่งกาย อาหารการกิน เครื่องใช้ การตกแต่งบ้านเรือน ไม้ดอกไม้ประดับ ผสานกับการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ เพื่อทำให้เป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมไปพร้อม ๆ กับการมาเที่ยวชม รวมทั้งสามารถสร้างรูปจำลองตัวละครที่สำคัญเป็นประเภทตัวการ์ตูนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวหรือใช้เป็นโลโก้ป้ายบอกทาง จัดสถานที่เฉพาะให้ถ่ายรูป รูปจำลองอาจมีเสียงพูดประชาสัมพันธ์ เช่น “สวัสดีค่ะ / สวัสดีครับ” “ยินดีต้อนรับ” ฯลฯ ซึ่งสามารถทำเป็นสำเนียงคนสุพรรณก็ได้ เพื่อเพิ่มความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว การนำภาพจิตรกรรมวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนที่สวยงาม ทั้ง

ที่วัดป่าเลไลยก์ หรือที่หอคอย ๆ ผนัง ๆ บรรหาร ศิลปอาชา ที่มีความสวยงามนำมาทำเป็นภาพโปสเตอร์ เพื่อเป็นที่ระลึกให้นักท่องเที่ยวผ่านไปฝากเป็นของฝาก หรือเก็บสะสมไว้เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ดี

2. จัดเป็นศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนแบบครบวงจร ที่ประสานกับการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ เพื่อดึงดูดความสนใจ ทั้งยังกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการเรียนรู้วรรณกรรมเพิ่มมากยิ่งขึ้น และเรียนรู้ได้ครบถ้วนทุกด้านในทีเดียวที่เป็นข้อมูลที่ต้องการและชัดเจน

3. จัดการแสดงเรื่องขุนช้างขุนแผนในตอนสั้น ๆ การขับเสภา ละครเสภาทรงเครื่อง หรือเพลงพื้นบ้านที่เรียกว่าเพลงทรงเครื่อง คือ เพลงพื้นบ้านร้องประกอบการแสดง บริเวณบ้านขุนช้างกุมขุนแผน ทั้งนี้ยังสามารถติดต่อโปรแกรมการแสดงละครได้ที่โรงละครแห่งชาติภาคตะวันตก จังหวัดสุพรรณบุรี หรือติดต่อการแสดงเป็นโปรแกรมพิเศษในมินิเธียเตอร์ ที่วิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณบุรี เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มาท่องเที่ยวพร้อมชมการแสดง

4. จัดงานงานศิลปวัฒนธรรม/กิจกรรมที่เกี่ยวข้องในเรื่องขุนแผน เช่น การสัมมนา นิทรรศการ งานย้อนยุคในรูปแบบต่าง ๆ ประกวดการแต่งกายเหมือนตัวละคร มุมถ่ายภาพ การเขียนภาพแสดงเรื่องราวในวรรณกรรม ภาพตัวละครตามจินตนาการ อาหารและขนมหวานในวรรณคดี ไม้ดอกไม้ประดับ งานฝีมือ เช่น การทำพู่กัน การปักผ้า การแกะสลักผักผลไม้ ฯลฯ

5. เพิ่มสถานที่ท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน และสถานที่ท่องเที่ยวอื่นที่มีชื่อเสียงในจังหวัดสุพรรณบุรี จากที่รู้จักวัดป่าเลไลยก์และวัดแค ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักสถานที่อื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสถานที่ทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจในจังหวัดสุพรรณบุรี เช่น

- จัดทำแผนที่อธิบายเส้นทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนขึ้น หรือแผนที่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรีที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงโดยเฉพาะ

- จัดกิจกรรมขับรถหรือการใช้จักรยานท่องเที่ยวไปตามเส้นทางที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม ขุนช้างขุนแผนภายในจังหวัดสุพรรณบุรี ฯลฯ

- มีการประสานความร่วมมือกันในพื้นที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น จัดให้มีการจัดรถรับส่งระหว่างสถานที่ต่าง ๆ ตลอดเส้นทางท่องเที่ยว ระหว่างเส้นทางนักท่องเที่ยวสามารถขึ้นลงเพื่อท่องเที่ยวที่อื่น ๆ หรือแวะพักรับประทานอาหารตามสถานที่ที่น่าสนใจได้ แล้วสามารถขึ้นรถต่อไปได้อีกจนถึงจุดหมายปลายทางที่กำหนดไว้

จากการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมพบว่า จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นจังหวัดที่มีการกล่าวถึงในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน และในปัจจุบันยังมีสถานที่ที่มีชื่อปรากฏตรงกันกับวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน เช่น วัดป่าเลไลยก์ วัดแค วัดเขาพระ วัดเขาใหญ่ บ้านไร่ใหญ่ ท่าสิบเบี้ย ไร่ฝ้าย ฯลฯ ในจังหวัดสุพรรณบุรียังมีการนำชื่อตัวละครในเรื่องขุนช้างขุนแผนมาตั้งเป็นชื่อถนนสายต่างๆ ในตัวเมืองจังหวัดสุพรรณบุรี เช่น ถนนขุนช้าง ถนนขุนแผน ถนนนางพิม ถนนพระพันวษา ถนนนางแก้วกิริยา ถนนพลาวยาม ถนนพलयุมพล ฯลฯ ซึ่งสามารถสร้างความน่าสนใจให้กับการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีได้เป็นอย่างดี

สถานที่ท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ซึ่งได้รับความนิยมและเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายพบว่า วัดป่าเลไลยก์ และวัดแค เป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวนิยมมาท่องเที่ยว และเป็นวัดที่มีความสำคัญในเรื่องขุนช้างขุนแผน ภายในวัดมีการนำตัวละครในเรื่องขุนช้างขุนแผนมาสร้างเป็นรูปปั้น รูปจำลอง การวาดภาพจิตรกรรมฝาผนังแสดงเรื่องราวของวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน รวมทั้งการสร้างเรือนเลียนแบบเรือนสมัยโบราณของตัวละครหลักในเรื่องอย่างขุนช้างและขุนแผน

วัดป่าเลไลยก์ มีการแสดงภาพจิตรกรรมฝาผนังแสดงเรื่องราวของวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ซึ่งอยู่บริเวณรอบวิหารคดหลวงพ่อโต นอกจากนี้วัดป่าเลไลยก์ยังจัดสร้างบ้านขุนช้าง ซึ่งเป็นเรือนไทยแบบโบราณตั้งอยู่ภายในบริเวณวัดป่าเลไลยก์ สร้างเป็นเรือนไทยไม้สักหลังใหญ่กว้างขวาง ตามแบบเรือนของขุนช้างในวรรณกรรมขุนช้างบนเรือนจะมีภาพวาดตัวละครขุนช้าง นักท่องเที่ยวสามารถถ่ายรูปเป็นที่ระลึก และแต่ละห้องบนเรือนขุนช้างจะมีภาพตัวละครพร้อมกับคำบรรยายเล่าเรื่องขุนช้างขุนแผน มีการจัดแสดงวัตถุโบราณประเภทเครื่องใช้ต่าง ๆ ในสมัยก่อน และเนื่องจากในวรรณกรรมวัดป่าเลไลยก์นี้ เป็นวัดที่พลายแก้วหรือสามเณรมาเรียนวิชาคาถาอาคมกับสมภารมีพร้อมกับสามารถเทศน์มหาชาติกัณฑ์มัทรีได้อย่างไพเราะ ทางวัดป่าเลไลยก์จึงจัดให้มีการเทศน์มหาชาติขึ้นเป็นประจำทุกปี และจัดขึ้นเนื่องในโอกาสพิเศษด้วย

ส่วนวัดแค ภายในวัดมีต้นมะขามยักษ์ ที่มีความเชื่อกันว่าขุนแผนได้เรียนวิชาเสกใบมะขามจากต้นมะขามต้นนี้ ให้เป็นตัวต่อตัวแทนจากสมภารคง ซึ่งกล่าวกันว่ามีอายุเป็นพันปี ทางวัดจึงได้สร้างหลวงตากงนั่งอยู่บนหลังพญาต่อยักษ์ นอกจากนี้ ทางจังหวัดสุพรรณบุรี ได้สร้างเรือนไทยทรงโบราณเรียกว่า คุ่มขุนแผน องค์การบริหารส่วนจังหวัด ฯ มีหน้าที่ดูแลบริเวณคุ่มขุนแผน และได้มีการจัดสร้างรูปปั้นสำริดรูปขุนแผนขี่ม้าสีหมอกไว้หน้าคุ่มขุนแผน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ถ่ายภาพเป็นที่ระลึก ซึ่งผสมผสานกับการจัดสวนและแหล่งเรียนรู้ “ของดีบ้านฉัน (บุคคลสำคัญในจังหวัดสุพรรณบุรี)”

ขึ้นภายในบริเวณคุ้มขุนแผนอีกด้วย ทั้งวัดป่าเลไลยก์และวัดแค มีการจัดสร้างวัดถมุงคล รุ่นต่าง ๆ ที่เรียกว่า พระขุนแผน เป็นที่นิยมและมีชื่อเสียง รวมทั้งจัดสร้างหลวงตาคงและกุมารทองขึ้น

นอกเหนือจากวัดป่าเลไลยก์และวัดแค ซึ่งเป็นวัดที่ได้กล่าวถึงในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน และมีการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนส่งเสริมการท่องเที่ยว ภายในจังหวัดสุพรรณบุรี ยังมีวัดพระรูป ที่สามารถใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ เนื่องจากภายในวัดมีพระพุทธรูปปางไสยาสน์ ซึ่งชาวจังหวัดสุพรรณบุรีเรียกว่า พระเณรแก้ว มีพระวรกายทุกส่วนสมบูรณ์ งดงาม เป็นพระนอนที่มีพระพักตร์งามมากที่สุดในประเทศไทย เป็นกรูพระขุนแผนที่มีชื่อเสียง นอกจากนี้วัดพระรูปยังมีศักยภาพในด้านอื่น ๆ ที่สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ และในจังหวัดสุพรรณบุรียังมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ในเรื่องขุนช้างขุนแผน โดยภายในจังหวัดสุพรรณบุรีมีการจัดแสดงเรื่องราวขุนช้างขุนแผนในสถานที่ต่าง ๆ เช่น บริเวณหอคอย ฯพณฯ บรรหาร ศิลปอาชา” บริเวณชั้นล่างมีการจัดแสดงภาพวาดตอนต่าง ๆ เรื่องขุนช้างขุนแผน ภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัดสุพรรณบุรี มีห้องที่จัดแสดงเรื่องราวขุนช้างขุนแผน รวมทั้งการจำลองบรรยากาศในวรรณกรรมดังกล่าว ทำให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรีได้สัมผัสถึงบรรยากาศของวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ซึ่งปรากฏตามสถานที่ท่องเที่ยว และชื่อถนนสายต่าง ๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรี ทำให้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีในอดีตที่มีความเชื่อมโยงกับปัจจุบัน วิถีชีวิตของชาวเมืองในอดีตที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน รวมทั้งคุณค่าในด้านกวีนิพนธ์ของวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน นอกจากนี้ในบริเวณเดียวกันกับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัดสุพรรณบุรี มีโรงละครแห่งชาติภาคตะวันตกจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีการจัดการแสดงต่าง ๆ หมุนเวียนกันไป โดยเรื่องขุนช้างขุนแผนก็เป็นเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจ และวิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรีที่ตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกัน ก็เป็นแหล่งเรียนรู้ในด้านศิลปะการแสดง มีการจัดการเรียนการสอนและการแสดงต่าง ๆ ที่มีการนำเรื่องขุนช้างขุนแผนมาใช้ร่วมในการจัดการเรียนการสอน เช่น การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน เพลงทรงเครื่อง ในเรื่องขุนช้างขุนแผน หรือการเรียนการสอนการขับเสภา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบทเสภาขุนช้างขุนแผน สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและนักท่องเที่ยวได้

ตารางที่ 5 แนวทางในการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

สถานที่	วัตถุ / สิ่งปลูกสร้าง / นิทรรศการถาวร	แนวทางการนำไปใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว	
		เชิงอนุรักษ์	เชิงสร้างสรรค์
วัด ป่าเลไลยก์	บ้านขุนช้าง	<ul style="list-style-type: none"> - จัดเป็นพิพิธภัณฑ์ - จัดเป็นศูนย์เรียนรู้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน - จัดการแสดงละคร , ขับเสภา , ร้องเพลงไทย - จัดเป็นศูนย์เรียนรู้ศิลปหัตถกรรม - จัดเป็นศูนย์เรียนรู้อาหาร/ ขนมไทย 	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้สื่อมัลติมีเดียในการนำเสนอให้ผู้เข้าชมมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง - ใช้แอนิเมชันในการนำเสนอ - จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประกวดวาดภาพ การประกวดเล่านิทาน การประกวดทำขนมไทย ฯลฯ - จัดแกลลอรี่ แสดงงานศิลปะภาพวาด, ภาพถ่าย, ประติมากรรมในเรื่องขุนช้างขุนแผน - จัดกิจกรรมพิเศษ เช่น การแต่งกายย้อนยุค - จำหน่ายโปสการ์ดภาพจิตรกรรม
	พิพิธภัณฑ์ พระขุนแผน	<ul style="list-style-type: none"> - จัดแสดงวัตถุมงคล พระขุนแผนรุ่นต่าง ๆ - ให้เช่าบูชาวัตถุมงคล 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดกิจกรรมเรียนรู้เรื่องพระขุนแผนรุ่นต่าง ๆ - เรียนรู้การสร้างพระพิมพ์

สถานที่	วัตถุ / สิ่งปลูกสร้าง / นิทรรศการถาวร	แนวทางการนำไปใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว	
		เชิงอนุรักษ์	เชิงสร้างสรรค์
วัด ป่าเลไลยก์	จิตรกรรมฝาผนัง ขุนช้างขุนแผน รอบวิหารคด	- มีผู้ให้ความรู้ความเข้าใจ กับนักท่องเที่ยวในตอน ต่าง ๆ ที่ปรากฏใน ภาพจิตรกรรม - แสดงละคร แสดงบทบาท สมมติ จากภาพจิตรกรรม	- สื่อมัลติมีเดีย เล่าเรื่อง ภาพจิตรกรรมทีละภาพ - นำภาพจิตรกรรมมาทำ เป็นภาพโปสเตอร์ให้เป็น ของที่ระลึกไว้สะสม เป็นชุดเป็นตอน
	ประติมากรรม - รูปปั้นขุนแผน - ขุนช้าง - นางพิม	- จัดสร้างรูปจำลองตัวละคร ให้มีมาตรฐานนักท่องเที่ยว สามารถถ่ายรูปได้ - จัดสร้างรูปจำลองตอน ต่างๆ หรือเหตุการณ์ ให้มีมาตรฐาน บริเวณ บ้านขุนช้าง หรือรอบ ๆ บริเวณนั้น ๆ	- จัดสร้างรูปจำลอง ตามจินตนาการและมี เสียงพูดทักทาย อาจเป็น เสียงสำเนียงคนสุพรรณ - จัดกิจกรรมการแต่งกาย ให้กับรูปจำลองตัวละคร - วาดภาพการ์ตูน - ประกวดการปั้นดินเผา เป็นรูปตัวละคร
วัดแค	คุ้มขุนแผน (อบจ. สุพรรณบุรี เป็นผู้ดูแลคุ้ม ขุนแผน)	- จัดเป็นพิพิธภัณฑ์ - จัดเป็นศูนย์เรียนรู้ วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน - จัดการแสดงละคร , ขับเสภา - จัดเป็นศูนย์เรียนรู้ ศิลปหัตถกรรม - จัดเป็นศูนย์เรียนรู้อาหาร/ ขนมไทย	- ใช้สื่อมัลติมีเดีย ในการนำเสนอที่ให้ผู้เข้า ชมมีส่วนร่วมในการ เรียนรู้ด้วยตนเอง - ใช้แอนิเมชันในการ นำเสนอ - จัดกิจกรรมการประกวด ต่าง ๆ เช่น การวาดภาพ การเล่านิทาน ฯลฯ

สถานที่	วัตถุ/ สิ่งปลูกสร้าง / นิทรรศการถาวร	แนวทางการนำไปใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว	
		เชิงอนุรักษ์	เชิงสร้างสรรค์
วัดแค	ประติมากรรม รูปสำริดขุนแผน (อบจ. สุพรรณบุรี เป็นผู้ดูแลคุ้ม ขุนแผน)	<ul style="list-style-type: none"> - จัดสร้างรูปจำลองตัวละครที่สำคัญในเรื่องขุนช้างขุนแผนที่มีความสำคัญเพิ่มเติม - จัดสร้างรูปจำลองตอนต่างๆ หรือเหตุการณ์ให้มีมาตรฐาน บริเวณบ้านขุนช้าง หรือรอบ ๆ บริเวณนั้น ๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดสร้างรูปจำลองตัวละครตามจินตนาการและมีเสียงพูดทักทาย/ต้อนรับ อาจเป็นเสียงสำเนียงคนสุพรรณ - จัดกิจกรรมการแต่งกายให้กับรูปจำลองตัวละคร - วาดภาพการ์ตูน - ประกวดการปั้นดินเผาเป็นรูปตัวละคร
วัดแค	ต้นมะขามยักษ์	<ul style="list-style-type: none"> - ป้ายให้ความรู้เกี่ยวกับต้นมะขามยักษ์และความเกี่ยวข้องกับขุนแผน 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดการแสดงบริเวณลานต้นมะขามยักษ์ โดยการใช้อัลติมีเดีย เช่น บอกล่าตำนานต้นมะขาม เรื่องราวทางไสยศาสตร์ ประเภทให้ความรู้ ประสานกับการแสดงในตอนนั้น
วัดแค	พญาต๋อยักษ์	<ul style="list-style-type: none"> - ป้ายให้ความรู้เกี่ยวกับพญาต๋อยักษ์และความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน - ให้เช่าบูชาวัตถุมงคล 	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้อัลติมีเดีย แสง สี เสียง บอกล่าเรื่องราวหรืออาจประสานกับการแสดงในตอนนั้น

สถานที่	วัตถุ / สิ่งปลูกสร้าง / นิทรรศการถาวร	แนวทางการนำไปใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว	
		เชิงอนุรักษ์	เชิงสร้างสรรค์
วัดพระรูป	พระเณรแก้ว	<ul style="list-style-type: none"> - จัดมัคคุเทศก์ นำชมและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว - จัดแสดงประวัติภายในวัด - ให้เช่าบูชาวัตถุมงคล 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดกิจกรรม ในงานประจำปี เทศกาลต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมได้
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัดสุพรรณบุรี	ห้องนิทรรศการ วรรณกรรมเมือง สุพรรณ	<ul style="list-style-type: none"> - แสดงเรื่องราววรรณกรรม ขุนช้างขุนแผน - เปิดเสภาขุนช้างขุนแผน ในแต่ละตอนให้สลับหมุนเวียน - จัดกิจกรรมการขับเสภา ขุนช้างขุนแผน เช่น การสอนขับเสภา การประกวดขับเสภา - เชื่อมโยงสถานที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรม ขุนช้างขุนแผนและนิราศสุพรรณ ในจังหวัดสุพรรณบุรี เช่น นำเสนอเรื่องราวสุนทรภู่ล่องเรือมาเมืองสุพรรณ และกล่าวถึงขุนช้างขุนแผน - จัดกิจกรรมประกอบนิทรรศการ เช่น การแต่งกาย ศิลปหัตถกรรมต่าง ๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้สื่อมัลติมีเดีย / การ์ตูนนำเสนอตัวละครในเรื่องประวัติความเป็นมา เนื้อเรื่อง ศิลปวัฒนธรรมที่ปรากฏในเรื่อง - จัดจำหน่ายโปสการ์ด ภาพวาด เรื่องขุนช้างขุนแผน - จัดจำหน่ายของที่ระลึกต่าง ๆ เช่น ที่ติดตู้เย็น แก้ว เสื้อ ยาม กระเป๋า ฯลฯ

สถานที่	วัตถุ / สิ่งปลูกสร้าง / นิทรรศการถาวร	แนวทางการนำไปใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว	
		เชิงอนุรักษ์	เชิงสร้างสรรค์
โรงละคร แห่งชาติ ภาคตะวันตก จังหวัด สุพรรณบุรี	โรงละครแห่งชาติ ภาคตะวันตก จังหวัด สุพรรณบุรี	<ul style="list-style-type: none"> - จัดการแสดงละครเรื่อง ขุนช้างขุนแผนในรูปแบบ ต่าง ๆ เช่น การ แสดงละครเสภาฯลฯ - การขับเสภา - เพลงพื้นบ้าน - โปรแกรมการแสดง เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ตลอดทั้งปี 	<ul style="list-style-type: none"> - ละครเวที - จัดการแสดงร่วมสมัย ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ละครตอนสั้น ๆ ในเรื่อง ขุนช้างขุนแผน จินตลีลา ละครเพลง ฯลฯ โดยใช้แสง สี เสียง สื่อมัลติมีเดีย ประกอบ
หอคอย ฯพณฯ บรรหาร ศิลปอาษา	ภาพจิตรกรรม วรรณกรรมขุนช้าง ขุนแผน	<ul style="list-style-type: none"> - จัดผู้ให้ความรู้ความเข้าใจ กับนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับ ภาพวาดในตอนต่าง ๆ ที่ปรากฏในภาพจิตรกรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดกิจกรรมการเล่าเรื่อง ประกอบภาพวาด ด้วย จินตนาการของตนเอง - นำเสนอของที่ระลึกใน รูปแบบต่าง ๆ เช่น ที่ ติดตู้เย็น แก้ว ย่ามหรือกระเป๋า ฯลฯ - จำหน่ายโปสการ์ด หรือ ภาพ copy ภาพ จิตรกรรมที่ประดับไว้ที่ หอคอยฯ

สถานที่	วัตถุ / สิ่งปลูกสร้าง / นิทรรศการถาวร	แนวทางการนำไปใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว	
		เชิงอนุรักษ์	เชิงสร้างสรรค์
หอคอย ฯพณฯ บรรหาร ศิลปอาชา	ภาพจิตรกรรม วรรณกรรมขุนช้าง ขุนแผน		- จัดสถานที่ส่องกล้อง ทางไกล บริเวณจุดชมวิว เพื่อชม สถานที่ที่เกี่ยวข้องกับ วรรณกรรมขุนช้าง ขุนแผนผ่านกล้อง ส่องทางไกลในมุมสูง รวมทั้งถนนชื้อตัวละคร สายต่าง ๆ เช่น จัดทำ แผนที่เฉพาะวรรณกรรม หรือ โมเดลจำลอง สถานที่ประกอบใน แผนที่ อาจใช้เทคนิค ไฟฟ้าเข้ามาใช้ในการ นำเสนอ เช่น กด เพื่อหาสถานที่ที่ต้องการ แล้วมีแสงไฟแสดง บริเวณที่ต้องการเกิดขึ้น มีเสียงบรรยายประกอบ

ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้แนวคิดการใช้
 วรรณกรรมเพื่อการท่องเที่ยว, ทฤษฎีแรงจูงใจ, SWOT Analysis , ปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อ
 องค์กร 5 ประการ (Five Force Model), การจัดการองค์กร (Organization Analysis), กลุ่ม
 ลูกค้าเป้าหมาย (STP Analysis) และนำข้อมูลทั้งหมดวิเคราะห์แนวทางการจัดการร่วมกับการ
 ศึกษาตัวอย่างการดำเนินงานที่ดี (Best Practice)

จากการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ในปัจจุบันโดยใช้แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่ทำให้พบว่า
 จังหวัดสุพรรณบุรีมีจุดแข็งในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในการ
 ส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ เนื่องจากวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เป็นวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมอย่าง
 แพร่หลาย และมีการกล่าวถึงสถานที่ในเมืองสุพรรณบุรีไว้ในวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน พร้อมทั้ง
 ปรากฏสถานที่ที่มีชื่อตรงกันในเรื่องขุนช้างขุนแผนในจังหวัดสุพรรณบุรีจนถึงปัจจุบัน มีการตั้งชื่อถนน
 ในเขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี ตามชื่อของตัวละครสำคัญ ๆ ในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน รวมทั้ง
 วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมีคุณสมบัติตรงกับแนวคิดการใช้วรรณกรรมเพื่อการท่องเที่ยว คือ กวีหรือนัก
 ประพันธ์ สถานที่ที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของความเป็นของแท้และดั้งเดิม ตัวละครหรือตัวเอกของ
 เรื่องซึ่งชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย วัฒนธรรมประเพณีที่ปรากฏในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน
 สามารถนำมาร้อยเรียงแสดงเรื่องราววิถีชีวิตของคนไทย ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ไว้ได้อย่างชัดเจน
 ในส่วนนี้ทำให้จังหวัดสุพรรณบุรีได้เปรียบ เนื่องจากการแข่งขันกันภายในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
 เชิงวัฒนธรรมโดยใช้วรรณกรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว มีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีการใช้วรรณกรรม
 ในการดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวไม่มาก โอกาสของสถานที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมที่
 ในประเทศไทยจะเข้ามาเป็นผู้แข่งขันรายใหม่นั้นมีต่ำเนื่องจากภายในประเทศไทยมีสถานที่ที่เกี่ยวข้อง
 กับวรรณกรรมอยู่น้อยแห่ง และหากต้องการจัดการให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวจะต้องมีการลงทุนสูง ซึ่ง
 เป็นอุปสรรคในการเข้าแข่งขันในฐานะผู้เข้าแข่งขันรายใหม่ แม้ว่าในเรื่องของสินค้าทดแทนที่อาจเป็น
 การท่องเที่ยวในสถานที่ถ่ายทำภาพยนตร์แทนการเที่ยวชมสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม หรือใน
 กรณีวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน มีการจัดการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรี แต่ก็ยังไม่เป็นที่รู้จัก
 อย่างแพร่หลายมากเท่ากับในจังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อพิจารณาถึงจุดอ่อนในการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้
 วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในปัจจุบัน พบว่ายังขาดการสนับสนุนในการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน
 ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างจริงจัง ทั้งขาดการประสานงานระหว่างสถานที่ท่องเที่ยวที่มี
 ความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ขาดการสนับสนุนในด้านงบประมาณ ทำให้ไม่มีการจัด
 สถานที่ หรือการสร้างรูปจำลองตัวละครที่มีมาตรฐาน ที่จะป็นกรณีศึกษาได้ ซึ่งควรเร่งพัฒนาการ
 ท่องเที่ยวทางวรรณกรรม เนื่องจากในปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกำลังได้รับความนิยม ใน
 ปัจจุบันการท่องเที่ยวในวัดป่าเลไลยก์ และวัดแค ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับขุนช้างขุนแผนที่มี

ส่วนแบ่งทางการตลาด จากการเดินทางท่องเที่ยวของกลุ่มครอบครัว จึงควรจัดการสถานที่และการบริการอำนวยความสะดวกให้ตามสนองความต้องการของบุคคลทุกระดับอายุในครอบครัวตามทฤษฎีแรงจูงใจ ลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวต้องการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีมากขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางตัวอย่างการดำเนินการที่ดี (Best practice) จากการศึกษาตัวอย่างการดำเนินการที่ดี ซึ่งเป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการนำวรรณกรรมมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย เช่น พิพิธภัณฑ์เชอร์ล็อก โฮล์มส์ (Sherlock Holmes Museum), บ้านจูเลียต (Casa di Giulietta or Juliet's House), บ้านเชกสเปียร์ สแตรตฟอร์ด อัปพอน เอวอน (Stratford upon Avon), อุทยานลิลิตพระลอ อำเภอสอง จังหวัดแพร่, อนุสาวรีย์สุนทรภู่ อำเภอกาหลง จังหวัดระยอง พบว่าสถานที่ท่องเที่ยวดังกล่าวมีการนำวรรณกรรมมาส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับเมืองนั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้จะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชมแล้ว ยังมีการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชุมชนเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว เช่น อุทยานลิลิตพระลอ มีการจัดงานเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรม การประกวดภาพวาด การประกวดจัดทำบายศรี 7 ชั้น การประกวดแกะสลักผลไม้ การประกวดร้องเพลงยอยศพระลอ การจัดนิทรรศการแสดงความสำคัญอุทยานลิลิตพระลอ การประลองไก่ชน การโชว์ไก่ฟ้าพญาลอ การจัดกาดมั่ว สาธิตการทำอาหารไทยโบราณ ฯลฯ มีห้องบรรยายพิเศษ มีการจัดแสดงศิลปวัตถุโบราณและวิถีวัฒนธรรมชุมชนอยู่ในอาคาร การใช้วรรณกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ จะมีการจัดเป็นพิพิธภัณฑ์เพื่อให้ความรู้แสดงถึงความเป็นมาของสถานที่นั้น ๆ แสดงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม จัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ รวมทั้งการจัดสถานที่ให้ได้บรรยากาศตามยุคสมัยที่เป็นพื้นหลังของวรรณกรรมนั้น ๆ เช่น พิพิธภัณฑ์เชอร์ล็อก โฮล์มส์ ที่จัดแสดงวัตถุสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมเรื่องเชอร์ล็อก โฮล์มส์ รวมทั้งวัตถุสิ่งของในสมัยวิกตอเรียน บ้านจูเลียตมีการจัดพิพิธภัณฑ์แสดงวัตถุโบราณ และผลงานของวิลเลียม เชกสเปียร์ บ้านสุนทรภู่ มีการจัดสร้างอาคารนิทรรศการสุนทรภู่ แสดงประวัติและผลงานของสุนทรภู่ เมื่อพิจารณาจากตัวอย่างการดำเนินการที่ดี พบว่าจังหวัดสุพรรณบุรี สามารถใช้วรรณกรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้เชิงวัฒนธรรมได้ โดยวัดป่าเลไลยก์ และวัดแค เป็นตัวอย่างการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี และที่สถานที่ดังกล่าว ยังมีศักยภาพในการพัฒนาตามแนวคิดตัวอย่างการดำเนินการที่ดีได้ เช่น จัดเป็นศูนย์

เรียนรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนที่สามารถอ้างอิงได้ สร้างสถานที่ให้ได้บรรยากาศของความเป็นวิถีไทย วัฒนธรรมไทยอย่างเด่นชัด ปรับปรุงรูปจำลองตัวละครหรือจัดสร้างรูปจำลองในบางฉากบางตอนที่สำคัญให้มีมาตรฐาน สมจริงในรายละเอียดต่าง ๆ ถูกต้องตามยุคสมัย ปรับปรุงป้ายนิเทศให้ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมให้อ่านง่าย และแสดงเรื่องราวได้ชัดเจนมากขึ้น จัดกิจกรรมหรืองานประเพณีให้มีความเกี่ยวข้องกับสอดคล้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน รวมทั้งการร่วมมือกับองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งท้องถิ่น โดยจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวที่สามารถนำวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ เข้ามาร่วมกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนได้ เช่น ศิลปการแสดงต่าง ๆ เช่นเดียวกับที่บ้านเกิดเชกสเปียร์ ที่มีบริการจัดทัวร์แบบพิเศษ ให้นักท่องเที่ยวที่มาชมบ้านเกิดของเชกสเปียร์ บ้านบิดา บ้านภรรยา รวมทั้งการเข้าชมละครที่โรงละครที่ประพันธ์โดยเชกสเปียร์ด้วย

อภิปรายผล

งานวิจัยนี้ สามารถอภิปรายผลการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยสามารถจัดการท่องเที่ยวได้ในหลายรูปแบบ โดยเป็นการต่อยอดการจัดการท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน และมีการนำเสนอเรื่องของวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในสถานที่นั้น ๆ อยู่แล้ว ได้แก่ วัดป่าเลไลยก์ และวัดแค โดยทั้ง 2 วัด มีชื่อเสียงและมีความสำคัญในวรรณกรรม ขุนช้างขุนแผน มีทางวัดมีการจัดการที่ค่อนข้างคล้ายคลึงกันในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การจัดสร้างบ้านขุนช้าง การสร้างคุ่มขุนแผน การจัดแสดงรูปเคารพและรูปจำลองตัวละครในเรื่อง ที่ตั้งแสดงอยู่ในบริเวณต่าง ๆ ของวัด การจัดป้ายนิเทศการเกี่ยวกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ดังนั้นทั้งวัดป่าเลไลยก์และวัดแคสามารถจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยจัดรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีการประสานร่วมมือกันระหว่าง 2 วัด และการเข้าไปปรับปรุงการจัดการสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ให้มีมาตรฐานมากขึ้น เช่น การปรับปรุงป้ายนิเทศให้ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมให้อ่านง่าย แสดงเรื่องราวได้ชัดเจนมากขึ้น ปรับปรุงสภาพตัวละครในเรื่องขุนช้างขุนแผน ให้มีความสวยงามแข็งแรงมั่นคงมากขึ้นที่ให้นักท่องเที่ยวสามารถบันทึกภาพและจับต้องได้ การจัดกิจกรรมหรืองานประเพณีที่มีความสอดคล้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในวันสำคัญ เช่น มีการจัดงานเทศน์มหาชาติ งานสงกรานต์ ที่วัดป่าเลไลยก์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ก็ควรคงประเพณีดังกล่าวไว้ และให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวถึงความสำคัญ ความเกี่ยวข้องระหว่างงานประเพณีกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน รวมทั้งสามารถจัด

กิจกรรมอื่น ๆ ให้มีความสอดคล้อง เช่น การจัดการประกวดการแต่งกายเลียนแบบตัวละคร การทำขนมไทย การจัดการแสดง เป็นต้น นอกจากนี้ ควรมีการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ทุกเพศทุกวัย เช่น การใช้แสง สี เสียง สื่อมัลติมีเดีย การจัดกิจกรรมแรลลี่ การใช้แอนิเมชันในการถ่ายทอดเรื่องราวในวรรณกรรม การประกวดการแสดง ประกวดการแต่งกายแบบย้อนยุค ฯลฯ เพื่อเป็นการสร้างความน่าสนใจให้กับสถานที่ท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้น สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับจังหวัดสุพรรณบุรีได้

ความสนใจของนักท่องเที่ยวต่อการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี จากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม พบว่านักท่องเที่ยวมีความสนใจการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยต้องการให้มีการจัดจำหน่ายของที่ระลึกที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับของที่ระลึกที่ทำให้เกิดความประทับใจ เก็บไว้เป็นของสะสม มีความทรงจำที่ดีในการท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นของฝากเพื่อแสดงน้ำใจ เป็นการสร้างมิตรภาพที่ดีต่อคนอื่น และยังเป็นการแนะนำการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรีที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนได้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดการส่งเสริมและอนุรักษ์วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ในจังหวัดสุพรรณบุรี สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยจังหวัดสุพรรณบุรีมีการจัดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่เน้นความเชื่อมโยงกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน จัดการท่องเที่ยวโดยการจัดโปรแกรมท่องเที่ยวสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน โดยมีบริการจัดรถรับ - ส่ง ผู้นำชม พร้อมอาหารและน้ำดื่มระหว่างเดินทาง ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความประทับใจ ได้รับความรู้ จัดสถานที่ท่องเที่ยว โดยการจัดป้ายนิเทศและรูปภาพที่แสดงเรื่องราวในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานที่ที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ นอกจากการท่องเที่ยวในสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนแล้ว ยังสามารถประสานกับสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น วัดพระรูป พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดสุพรรณบุรี หอคอย ฯพณฯ บรรหาร ศิลปอาชา โรงละครแห่งชาติภาคตะวันตกจังหวัดสุพรรณบุรี ในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว เพื่อศึกษาเรียนรู้ข้อมูลของวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในด้านต่าง ๆ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางตัวอย่างการดำเนินการที่ดี (Best practice) โดยศึกษาการนำวรรณกรรมมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า สามารถนำวรรณกรรมมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ดี ได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวเนื่องจากการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ ได้รับงบประมาณเพียงพอต่อการจัดการ ทำให้สามารถบริหารจัดการให้กลายเป็นแหล่ง

ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง มีการใช้นวัตกรรมใหม่ สื่อและเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้จัดแสดงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมได้เป็นอย่างดี จนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความสำคัญ ดังนั้นแม้ว่าจังหวัดสุพรรณบุรีจะมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาก ทั้งเป็นจังหวัดที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณคดีขุนช้างขุนแผน แต่ยังไม่ได้รับการพัฒนา ไม่ได้มีการให้ความสำคัญกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรีเท่าที่ควร ยิ่งขาดการจัดการที่มีคุณภาพที่ดีจากหน่วยงานการท่องเที่ยวของจังหวัดเท่าที่ควร ทำให้การจัดการแสดงสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ รวมทั้งการจัดการแสดงนิทรรศการที่เกี่ยวกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนนั้น ยังขาดการจัดการในรูปแบบที่ชัดเจน และควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังกล่าว เพื่อเป็นการช่วยอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมที่ดีของจังหวัดสุพรรณบุรี รักษาวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสุพรรณบุรีไว้

ด้านการใช้ทฤษฎีแรงจูงใจ ในการจูงใจให้นักท่องเที่ยวได้มาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี มีความสอดคล้องกับผลการวิจัย เนื่องจาก นักท่องเที่ยวต้องการที่จะพักผ่อน เปลี่ยนบรรยากาศจากการทำงานในชีวิตประจำวัน ไปท่องเที่ยว รับอากาศบริสุทธิ์ อยู่ในสถานที่ที่มีความสะดวกสบาย จึงมีการจัดสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีให้มีสถานที่ที่มีความร่มรื่น สวยงาม สะดวกสบาย มีการบริการด้านอาหาร ห้องสุขา สถานที่พักผ่อน ทำให้นักท่องเที่ยวมีความพอใจในการท่องเที่ยว ในด้านความปลอดภัย จังหวัดสุพรรณบุรีอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไม่มากนัก ดังนั้นจึงสามารถเดินทางมาจากกรุงเทพฯ ได้สะดวก และไม่เสี่ยงต่ออันตรายในการเดินทางมากเท่ากับการเดินทางไปในจังหวัดที่ห่างไกล นอกจากนี้จังหวัดสุพรรณบุรียังมีเส้นทางในการเดินทางที่เป็นระบบ มีการจัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ด้านความสัมพันธ์ที่ดี การท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีสามารถตอบสนองความต้องการในการใช้เวลากับครอบครัวได้เป็นอย่างดี เพราะการเดินทางที่สะดวกทำให้สมาชิกในครอบครัวสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้ทั้งครอบครัว มีสถานที่ที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเป็นครอบครัว หรือเป็นหมู่คณะสามารถตอบสนองความต้องการในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรีได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการวิจัย ในการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี ทำให้ได้ข้อเสนอแนะ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการใช้วรรณกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี ดังนี้

1. การจัดโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการ ตามรอยวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เป็นการท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรีที่กล่าวถึงในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน โดยมีผู้นำท่องเที่ยวให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว
2. ส่งเสริมการจัดกิจกรรม งานประจำปี ประเพณี ของจังหวัดสุพรรณบุรีให้มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เช่น งานเทศน์มหาชาติ การจัดงานลอยกระทง การแต่งกายเลียนแบบตัวละครขุนช้างขุนแผน การขับเสภาขุนช้างขุนแผน เป็นต้น
3. การจัดการแสดงที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เป็นการสร้างเอกลักษณ์สร้างจุดเด่นให้กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี
4. การจัดทำเอกสารเพื่อแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง
5. การนำสื่อ นวัตกรรมใหม่ ๆ และมัลติมีเดีย เข้ามาใช้ในการจัดนิทรรศการที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน
6. สร้างความเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอื่น ๆ เช่น การจำหน่ายของฝาก ของที่ระลึก การจัดการแสดงในเรื่องขุนช้างขุนแผน ในตลาดร้อยปีสามชุก ตลาดเก้าห้อง เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การพัฒนาการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี
2. การศึกษาวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในตอนสำคัญ เพื่อศึกษาถึงประเพณี ศิลปวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ จากวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน
3. ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้วรรณกรรมท้องถิ่นในจังหวัดต่าง ๆ นำมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

การท่องเที่ยวและกีฬา, ก. (2555). ยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. 2555-2559.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

โกวิท ตั้งตรงจิตร. (2547). คู่มือเรื่องเรื่องขุนช้างขุนแผน. กรุงเทพฯ: สุวีริสาส์น.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2544). วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดสุพรรณบุรี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

คมทวน คັນธนู. (2541). พิเคราะห์วรรณคดีโดยวิธีประวัติศาสตร์. เชียงใหม่: มิ่งขวัญ.

คริส เบเกอร์, & ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2556). ขุนช้างขุนแผนฉบับวัดเกาะ. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ซิลค์เวอร์ม.

ศีกฤทธิ ปราโมช, ม. ร. ว. (2543). ขุนช้างขุนแผนฉบับอ่านใหม่. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า 2000.

ชลดา เรื่องรักซ์ลิขิต. (2555). นิราศสุพรรณ ; ความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ของสุนทรภู่ในการแต่งโคลงสี่สุภาพ. กรุงเทพฯ: บริษัทนาเพรสจำกัด.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2540). วิธีไทย:การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ชำนาญ รอดเหตุภัย. (2553). การวิจัยทางภาษาไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฐิรชญา มณีเนตร. (2553). ไทยศึกษาเพื่อการท่องเที่ยว (พิมพ์ครั้งที่ 2 ed.). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ทิตฐิตา นาคเกษม. (2550). ไทยศึกษา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ดวงมน จิตรจ้านงค์. (2556). วรรณคดีวิจารณ์เบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น จำกัด.

ดำรงราชานุภาพ, ส. ก. (2514). นิทานโบราณคดี (พิมพ์ครั้งที่ 11 ed.). กรุงเทพฯ: รุ่งวัฒนา.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2527). ปากไก่และใบเรือ: รวมความเรียงว่าด้วยวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ต้นรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์การพิมพ์.

นิตา ชัชกุล. (2550). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: บริษัทเพรสแอนด์ดีไซน์ จำกัด.

- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2555a). การจัดการด้านการตลาดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. นนทบุรี: ฟ้า
ตั้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2555b). ระเบียบวิธีวิจัยทางการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: บริษัทธรรมศาสตร์
จำกัด.
- เบญจวรรณ ส่งสมบุรณ์. (2540). บทละครเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน : การศึกษาในเชิงวรรณคดี
วิเคราะห์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พลายน้อย, ส. (2556). เรื่องเล่าชาวกองเก่า กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.
- พัชนียา บุญนาค. (2555). คติชนเกี่ยวกับขุนแผนในจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดสุพรรณบุรี.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์วรรณ สุจารินพงศ์. (2553). การจัดทำเที่ยว. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พีวุฒิ. (2555). เสน่ห์ อิตาลี. กรุงเทพฯ: ส.เอเชีย.
- ภัทรสุภา ลีลานภาพรรณ. (2551). การท่องเที่ยวเชิงพุทธ: ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งวัฒนธรรมใน
กรุงเทพมหานคร. (สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- รัตน์ทัย สัจจพันธุ์. (2553). สืบสานสร้างสรรค์วรรณศิลป์. กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.
- เลิศพร ภาระสกุล. (2555). พฤติกรรมนักท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์. (2552). การวางแผนกลยุทธ์ ศิลปะการกำหนดแผนองค์การสู่ความเป็นเลิศ,
(พิมพ์ครั้งที่ 6 ed.). กรุงเทพฯ: บริษัทอินโนกราฟฟิกส์ จำกัด.
- วารุณี โอสถารมย์. (2554). กรุงและเมืองในเรื่องเล่าหนังสือคำกลอนขุนช้างขุนแผน: ภูมิทัศน์และ
การสื่อความหมายมหานครและนครชนบทในไตรภูมิ. วารสารไทยคดีศึกษา(8), 89-181.
- วิญญู บุญยงค์. (2539). ตามรอยขุนช้างขุนแผน. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ แกรมมี.
- วิศาล สมคิด. (2536). ท้องถิ่น : จังหวัดสุพรรณบุรี. กรุงเทพฯ: สามเจริญพาณิชย์.
- ศรีรัชเมธี, พ. (2550). หลวงพ่อโต วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร สุพรรณบุรี. กรุงเทพฯ: พิมพ์สวย จำกัด.
- ศักดิ์ดา ปั่นแห่งเพชร. (2517). คุณค่าเชิงวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน. (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิรินุช สุทธิรัตน์. (2547). การรับรู้และทัศนคติของคนกรุงเทพฯที่มีต่อการท่องเที่ยวจังหวัด
สุพรรณบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทวารสารศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารสื่อสารมวลชน)),
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิลปากร, ก. (2512). เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน. พระนคร: ประจักษ์วิทยา.
- ศิลปากร, ก. (2557). เที่ยวท่องส่งวัฒนธรรม : วัง เวียง วัด. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.

- ศิลปากร, ก. (2558). 100 ปี วรรณคดีสโมสร. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- สมบัติ จำปาเงิน. (2540). ประทีปไทย ภาษาและวรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สาคร สุขศรีวงศ์. (2555). การจัดการจากมุมมองนักบริหาร (พิมพ์ครั้งที่ 10 ed.). กรุงเทพฯ: บริษัท จี.พี.ไซเบอร์พริ้นท์ จำกัด.
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลาง. (2542). กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. (2555). ภูมินามตามรอยขุนแผน สองแดน กาญจนบุรี. กรุงเทพฯ: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- สำราญ นามอินทร์. (2553). แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมประวัตินครศรีอยุธยาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- สิทธิ พิณีภูวดล. (2520). ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ: ดวงกลม.
- สุกัญญา สุขฉายา. (2557). วรรณคดีนิทานไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2 ed.). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2545). ขุนช้างขุนแผนแสนสนุก. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุเทพ ผิวเผือก, พ. (2545). ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรมของการท่องเที่ยวที่มีต่อวัดและชุมชนศึกษาเฉพาะกรณีวัดไผ่โรงวัว ตำบลตาเถร อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุนันท์ จันทร์วิมลือง, & มิ่งขวัญ ทองพรมราช. (2543). พิมพ์ลาย. กรุงเทพฯ: ช้างทอง.
- เสฐียรโกเศศ. (2553). ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต (พิมพ์ครั้งที่ 5 ed.). กรุงเทพฯ: ศยาม.
- องอาจ ไร่โลม. (2555). วรรณคดีศึกษา. กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ลกรุ๊ป.
- อดิศร ศักดิ์สูง. (2556). ประวัติศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวในประเทศไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2 ed.). สงขลา: นำศิลป์โฆษณา.
- เอนก อัครบัณฑิต. (2552). ภูมินามตามรอยขุนแผน สองแดนกาญจนบุรี –สุพรรณบุรี. กาญจนบุรี: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- Pantip. (2556). ตะลุย UK 1 day trip พาไป oxford,Stratford-upon-Avon. Retrieved 17 กรกฎาคม 2557, 2557, from <http://pantip.com/topic/30187499>
- suphanburi. (2555). เป้าหมายการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี. Retrieved 14 กรกฎาคม 2557, 2557, from <http://suphanburi.mots.go.th/index.php?lay=show&ac=article&id=539434068>

ภาษาอังกฤษ

Mike Robinson, & Hans Christian Andersen. (2002). *Literature and Tourism*. London: Thomson Learning.

Shakespeare. (2006). Shakespeare's Birthplace. Retrieved 15 Jul 2557, 2557, from <http://www.shakespeare.org.uk/visit-the-houses/shakespeares-birthplace.html>

Theglobetrotter. (2007). Hall's Croft in Stratford-upon-Avon. Retrieved 15 Jul 2557, 2557, from <http://www.theglobetrotter.co.uk/2013/11/halls-croft-in-stratford-upon-avon.html>

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

เรื่องย่อขุนช้าง-ขุนแผน

เรื่องราวของตัวละครเอก 3 ตัว เริ่มต้นขึ้นในเมืองสุพรรณบุรี **พลายแก้วหรือขุนแผน** เป็นลูกของขุนไกรพลพ่ายกับนางทองประศรี อาศัยอยู่ที่บ้านย่านวัดตะไกร **ขุนช้าง** เป็นลูกของขุนศรีวิชัยกับนางเทพทอง อยู่ที่บ้านรั้วใหญ่ ส่วน**นางพิมพิลาไลยหรือนางพิม** เป็นลูกของพันศรโยธา กับนางศรีประจัน อยู่ที่บ้านท่าพี่เลี้ยงไม่ไกลจากกันนัก ทั้งสามคนจึงเป็นเพื่อนเล่นด้วยกันมาตั้งแต่ในวัยเด็ก สถานที่ที่ขุนแผน ขุนช้าง และนางพิมมักจะมาเล่นด้วยกันเสมอคือ ช้างวัดเขาใหญ่

เมื่อขุนไกรพลพ่าย บิดาของขุนแผนถูกสมเด็จพระพันวษาสั่งประหารชีวิต เมื่อครั้งที่พระองค์เสด็จมาล่าควายป่า ด้วยทรงพิโรธที่ขุนไกรฆ่าควายป่าที่แตกตื่นไล่ขวิดผู้คนจนอลหม่าน และควายป่าหนีเข้าป่าไป ทำให้นางทองประศรีผู้เป็นมารดากลัวจะถูกริบเป็นม่ายหลวง จึงได้พาพลายแก้วหนีไปอยู่เมืองกาญจนบุรี ต่อมาบิดาของขุนช้างถูกโจรจันศรที่บุกเข้ามาปล้นบ้านฆ่าตาย และบิดาของนางพิมพิลาไลยเป็นไข้ป่าเสียชีวิต ส่วนนางศรีประจันและนางเทพทองจึงทำพิธีปลงศพทั้งคู่พร้อมกันที่ในวัดเขาใหญ่

เมื่อพลายแก้วเติบโตใหญ่ขึ้น อายุได้ 15 ปี ได้บวชเป็นสามเณรเรียนวิชาอยู่กับสมภารบุญที่วัดส้มใหญ่จนสำเร็จวิชา นางทองประศรีจึงพาสามเณรพลายแก้วไปฝากเรียนวิชาอาคมกับสมภารมีที่วัดป่าเลไลยก์ เมืองสุพรรณบุรี เป็นเหตุให้พลายแก้วได้กลับมาพบนางพิมกับขุนช้างเพื่อนเล่นในสมัยเด็ก เมื่อทั้งสองได้มาทำบุญที่วัดป่าเลไลยก์

เณรแก้วได้ขึ้นเทศน์มหาชาติกัณฑ์มัทรีแทนสมภารมี ซึ่งอาพาธและเณรแก้วสามารถเทศน์ได้อย่างไพเราะเป็นที่จับใจของผู้คนทั้งหลาย นางพิมพิลาไลยจึงเกิดจิตศรัทธาเปลื้องผ้าสไบสีทับทิมออกถวายแทนเครื่องบูชากัณฑ์เทศน์ ทำให้ขุนช้างถือโอกาสเปลื้องผ้าห่มของตนวางทับผ้าของนางพิม แล้วอธิษฐานขอให้ได้เป็นเจ้าของผ้าสไบสีทับทิมนี้

เณรแก้วไปบิณฑบาตที่บ้านนางพิม และขอร้องให้นางสายทอง ซึ่งเป็นพี่เลี้ยงของนางพิม ได้ช่วยเป็นแม่สื่อให้ เณรแก้วแอบสีกและได้ลอบไปหานางพิมที่ไร่ฝ้าย จนถึงขั้นลอบขึ้นเรือนไปหานางพิมในตอนกลางคืน ฝ่ายขุนช้างซึ่งหลงรักนางพิมและต้องการที่จะได้นางพิมมาเป็นภรรยาของตนแทนนางแก่นแก้วที่ตายไป จึงรีบไปทาบทามสู่ขอนางพิมด้วยตนเองกับนางศรีประจัน ซึ่งนางศรีประจันก็

ยินดีเพราะชอบในความร่ำรวยของขุนช้าง แต่นางพิมได้ยินดีที่ว่าเปรียบเปรยขุนช้างกับบ่าวของตน จนขุนช้างอับอายต้องรีบกลับไป

นางพิมจึงให้นางสายทองไปบอกเณรแก้วที่วัดป่าเลไลยก์ ฝ่ายเณรแก้วเมื่อได้อยู่ตามลำพังกับนางสายทอง ด้วยความเจ้าชู้จึงพูดจาล่วงเกินหยอกเย้านางสายทอง สามเณรรูปหนึ่งแอบเห็นเข้าจึงรีบไปฟ้องสมภาร สมภารมีจึงโกรธไล่ตีเณรแก้วกับนางสายทองวิ่งหนีออกจากวัดไป

เณรแก้วไม่กล้ากลับไปวัดป่าเลไลยก์ จึงคิดตัดสินใจเดินทางไปเรียนวิชาอาคมกับสมภารคองที่วัดแค ซึ่งเป็นเพื่อนเก่าของบิดาตนจนสำเร็จวิชาอาคมต่าง ๆ ทั้งผูกหุ่นพยนต์ สะกดผู้คน เสกใบมะขามเป็นตัวต่อตัวแตน สะเดาะไซ้ตรวนกุญแจและดาลประตู สามารถล่องหนหายตัวและอยู่ยงคงกระพัน

ต่อมาขุนช้างได้มาทาบทามสู่ขอนางพิมอีกครั้ง และในครั้งนี้นางศรีประจันได้บอกให้ขุนช้างพาเถ้าแก่ มาสู่ขอนางพิม แต่นางพิมไม่ยอมจึงถูกนางศรีประจันเขียนตี นางพิมจึงชวนนางสายทองเดินทางมาหาพลายแก้วที่วัดแค พลายแก้วจึงขอลาสิก สมภารคองเห็นว่าไม่สามารถรั้งไว้ได้ จึงให้ลาสิกแล้วทำนายว่าพลายแก้วจะได้ตีเมียศกดิ์ในวันข้างหน้า แต่จะมีปัญหามากเรื่องผู้หญิง

พลายแก้วหลังจากสิกแล้วจึงได้ไปลานางพิม เพื่อกลับไปหามารดาที่เมืองกาญจนบุรี ก่อนกลับได้เข้าไปในห้องนางสายทองแล้วได้นางเป็นภรรยาอีกคน เมื่อมาถึงเมืองกาญจนบุรีแล้วได้พานางทองประศรีผู้เป็นมารดาไปสู่ขอนางพิมจากนางศรีประจันจนได้แต่งงานกันตามประเพณี แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้เพียง 2 วัน ขุนช้างก็กลั่นแกล้งทำให้พลายแก้วถูกเรียกตัวไปเป็นทหารของสมเด็จพระพันวษา และได้นำกองทัพไปตีเมืองเชียงใหม่

เมื่อพลายแก้วจากไปนางพิมเกิดป่วยหนัก ขริ้วดาจูงใจให้เปลี่ยนชื่อใหม่ว่าวันทอง นางพิมจึงหายป่วย ฝ่ายขุนช้างยังไม่เลิกล้มความต้องการที่จะได้ตัวนางวันทองมาเป็นภรรยา จึงได้ใช้เล่ห์กลว่าพลายแก้วตายแล้ว และตัวนางพิมจะถูกريبเป็นม่ายหลวง นางศรีประจันจึงบังคับให้นางวันทองแต่งงานกับขุนช้าง แต่นางวันทองก็ไม่ยินยอมเข้าหอด้วย

เมื่อพลายแก้วรบชนะกลับมาจากเมืองเชียงใหม่ ได้เลื่อนยศเป็น “ขุนแผนแสนสะท้าน” จึงได้รู้ว่าขุนช้างหักหลังตนออกอุบายแย่งตัวนางวันทองไป นางวันทองเมื่อรู้ว่าขุนแผนกลับมาแล้ว จึงรีบไปหาพร้อมกับนางสายทอง แต่กลับพบว่าขุนแผนพานางลาวทองภรรยาใหม่มาด้วย นางวันทองจึงเกิดความหึงหวงถึงขั้นมีปากเสียงทะเลาะกันเป็นเรื่องราวใหญ่โต ขุนแผนโกรธนางวันทองมากจึงได้พานางลาวทองกลับไปโดยไม่สนใจนางวันทอง นางวันทองจึงถูกนางศรีประจันบังคับให้เข้าหอกับขุนช้าง

เมื่อคุณแผนคิดถึงนางวันทองจึงกลับมาหาแต่พบว่านางวันทองเป็นภรรยาของคุณข้างแล้วก็โกรธ จึงหาเรื่องประจานตว่านางวันทองกับคุณข้างก่อนจะกลับไป

ต่อมาคุณแผนถูกคุณข้างกลั่นแกล้ง จนถูกลงโทษให้ออกไปตระเวนด่านที่ชายแดน ไม่ให้เข้าเฝ้าและกักตัวนางลาวทองเอาไว้ที่โรงสะดึงในวัง คุณแผนจึงออกเดินทางหาของวิเศษ 3 อย่าง คือดาบฟ้าฟื้น ม้าสีหมอก และกุมารทอง ซึ่งเป็นบุตรของคุณแผนเองกับนางบัวคลี่ โดยคุณแผนผ่าท้องนางบัวคลี่เอาลูกออกมาทำพิธีกรรมให้เป็นกุมารทอง หลังจากที่คุณแผนจับได้ว่านางคิดทรยศสมคบคิดกับพ่อของนางจะสังหารคุณแผน

เมื่อได้ของวิเศษครบตามประสงค์แล้ว คุณแผนจึงไปขึ้นเรือนคุณข้างทำให้ได้พบนางแก้วกิริยาและได้นางเป็นภรรยาอีกคน ก่อนจากไปคุณแผนได้ให้เงินนางไว้ไถ่ตัวจากคุณข้าง แล้วจึงให้นางบอกทางไปเรือนของคุณข้าง ก่อนจะพานางวันทองหนีไปกับตน คุณข้างพาบ่าวไพร่ออกติดตามก็ถูกคุณแผนทำร้าย คุณแผนได้พานางวันทองหนีไปอยู่บริเวณป่าวัดเขาพระ คุณข้างจึงได้ทูลฟ้องกล่าวโทษคุณแผนต่อสมเด็จพระพันวษา พระองค์จึงสั่งให้ข้าหลวงออกติดตามจับกุมคุณแผน คุณแผนพานางวันทองหนีไปทางเหนือจนกระทั่งนางวันทองตั้งครรภ์ ด้วยความสงสารนางและลูกที่จะเกิดมา เลยเข้ามาบอแก้วต่อพระพิจิตร และถูกส่งมายังกรุงศรีอยุธยาเพื่อสู้คดี คุณแผนสามารถชนะคดีจากข้อกล่าวหาของคุณข้าง แต่กลับโดนสั่งจำคุกด้วยทูลขอให้ปล่อยนางลาวทองภรรยาอีกคนที่ได้มาจากการไปรบที่เชียงใหม่ ทำให้สมเด็จพระพันวษาโกรธ

เมื่อคุณแผนถูกสั่งจำคุก คุณข้างเลยถือโอกาสมาดูนางวันทองไปอยู่กับตน จนกระทั่งนางวันทองได้คลอดลูกชื่อพลายงาม เมื่อโตขึ้นคุณข้างหลอกพาไปจะทำร้ายให้ตายแต่ผีพรายของคุณแผนมาช่วยไว้ได้ทัน นางวันทองกลัวคุณข้างจะกลับมาทำร้ายพลายงามอีกในภายหลัง จึงให้พลายงามไปอยู่กับนางทองประศรีผู้เป็นย่า ที่เมืองกาญจนบุรี พลายงามได้เรียนวิชาอาคม จากตำราของคุณแผนจนเก่งกล้า นางทองประศรีจึงได้พาไปฝากไว้กับจมีนศรีและได้เข้าถวายตัวรับราชการ

เมื่อเกิดศึกเมืองเชียงใหม่ขึ้นอีก จมีนศรีจึงได้นำพลายงามเข้าเฝ้าพระพันวษาเพื่ออาสาออกศึก พลายงามจึงถือโอกาสทูลขอภัยโทษให้คุณแผนได้พ้นโทษ และได้ร่วมกันยกกองทัพไปรบกับเจ้าเมืองเชียงใหม่จนได้รับชัยชนะ คุณแผนได้เลื่อนยศเป็น “พระสุรินทรฤาไชยมโหฬารยภักดี” ไปเจ้าเมืองการญจนบุรี พลายงามได้เลื่อนยศเป็น “จมีนไวยวรนาถ” ได้แต่งงานกับนางศรีมาลา บุตรีพระพิจิตรกับนางบุษบา พร้อมกับนางสร้อยฟ้า พระธิดาเจ้าเชียงใหม่ที่พระพันวษาพระราชทานให้ ต่อมาพลายงามคิดถึงแม่ จึงลอบขึ้นเรือนคุณข้างสะกดคนให้หลับแล้วพานางวันทองไปอยู่กับตน คุณข้างจึง

ไปทูลฟ้องสมเด็จพระพันวษา พระองค์จึงให้เรียกตัวมาสอบสวนและทรงให้นางวันทองเลือกว่าจะอยู่กับใครระหว่างขุนแผน ขุนช้าง หรือพลายงาม แต่ตัวนางวันทองอ้าอึ้งไม่กล้าตัดสินใจ สมเด็จพระพันวษาทรงกริ้วจึงกล่าวโทษว่านางวันทองเป็นหญิงสองใจ จึงสั่งให้ประหารชีวิตนางวันทองเสีย

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามความคิดเห็น

เรื่อง

การใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

คำชี้แจง

- แบบสอบถามนี้มีจำนวน 3 ตอนคือ
 - ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - แบบสอบถามความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี
 - แบบสอบถามความสนใจในการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว
- ท่านสามารถตอบคำถามได้ตามความคิดเห็นของท่านให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด
- ถ้าหากมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมโปรดเขียนลงในช่องข้อคิดเห็นเพิ่มเติม
- คำตอบทุกคำตอบถือเป็นข้อมูลที่มีค่าสูงในการวิจัย อันนำไปสู่การพัฒนาการใช้

วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

- เพศ () ชาย () หญิง
- อายุ () ต่ำกว่า 20 ปี () 20 - 30 ปี () 31 - 40 ปี
() 41 - 50 ปี () 51 - 60 ปี () 61 ปี ขึ้นไป
- สถานภาพการสมรส () โสด () สมรส () หม้าย/หย่าร้าง
- ระดับการศึกษา
() ต่ำกว่ามัธยมศึกษา () มัธยมศึกษา () ประกาศนียบัตร/อนุปริญญา
() ปริญญาตรี () สูงกว่าปริญญาตรี

5. อาชีพในปัจจุบัน

- () พนักงานบริษัทเอกชน () รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ () รับจ้างทั่วไป
 () ธุรกิจส่วนตัว () แม่บ้าน () นักเรียน/นักศึกษา
 () อื่นๆ (โปรดระบุ)

6. รายได้ต่อเดือนของท่าน (ผู้ตอบแบบสอบถาม)

- () ต่ำกว่า 5,000 บาท () 5,000-10,000 บาท () 10,001-15,000 บาท
 () 15,001-20,000 บาท () 20,001-25,000 บาท () 25,001-30,000 บาท
 () 30,000 บาทขึ้นไป

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี

7. ท่านเดินทางท่องเที่ยวบ่อยแค่ไหน

- () 1 ครั้ง/เดือน () 2 ครั้ง/เดือน () 3 ครั้ง/เดือน
 () มากกว่า 4 ครั้ง/เดือน () ไม่เคยเลย () อื่น ๆ โปรดระบุ.....

8. ท่านเคยมาท่องเที่ยวที่จังหวัดสุพรรณบุรีมาก่อนหรือไม่

- () เคย () ไม่เคย

9. ท่านมาท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีครั้งละกี่วัน

- () 1 วัน () 2 - 4 วัน () 5 - 7 วัน
 () มากกว่า 1 อาทิตย์ () ไม่แน่นอน

10. ท่านสนใจการท่องเที่ยวประเภทใด

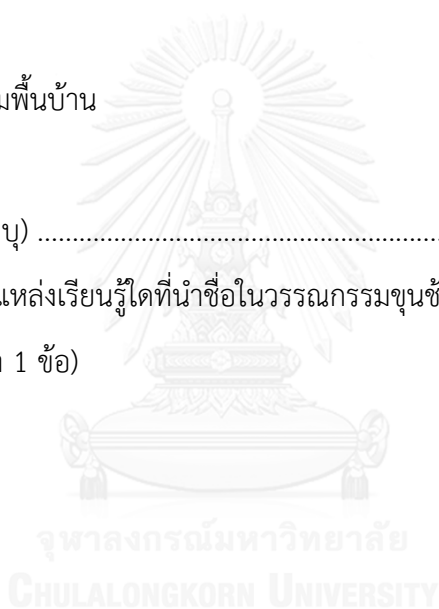
- () การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ () การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์
 () การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม () การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
 () อื่นๆ (โปรดระบุ)

11. ท่านทราบข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีจากแหล่งใด

- () เพื่อน/คนใกล้ชิด () หนังสือ/นิตยสาร
 () โทรทัศน์/วิทยุ () งานนิทรรศการท่องเที่ยว
 () อินเทอร์เน็ต () อื่นๆ (โปรดระบุ)

12. ท่านมีวัตถุประสงค์หลักอะไรในการมาจังหวัดสุพรรณบุรี
- () พักผ่อน/นันทนาการ () ทักษะศึกษา
- () ประชุม/สัมมนา () เยี่ยมญาติ/บุคคลรู้จัก
- () ปฏิบัติงาน/ติดต่อธุรกิจ () อื่นๆ (โปรดระบุ).....
13. ท่านเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรีครั้งนี้กับใคร
- () เพื่อน () ครอบครัว
- () กรุ๊ปทัวร์ () เพื่อนร่วมงาน
- () อื่นๆ (โปรดระบุ).....
14. ท่านคิดว่าสิ่งที่ดึงดูดใจให้ท่านท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีคือสิ่งใด
- () ไหว้พระชมศาสนสถาน () โบราณสถาน
- () กิจกรรมทางวัฒนธรรม () อาหารท้องถิ่น
- () ชื้อสินค้าพื้นเมือง () วรรณกรรม
- () อื่นๆ (โปรดระบุ)
15. ท่านรู้จักสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีที่ใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- () วัดป่าเลไลยก์ () วัดแค
- () บึงฉวาก () หมู่บ้านมังกรสวรรค์
- () หอคอย () อนุสรณ์สถานดอนเจดีย์
- () ไม่ทราบเลย () อื่นๆ (โปรดระบุ)
16. เมื่อมาท่องเที่ยวที่จังหวัดสุพรรณบุรีท่านจะนึกถึงอะไรเป็นลำดับแรก
- () โบราณสถานต่างๆ
- () บุคคลสำคัญของจังหวัด
- () วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน
- () ศิลปวัฒนธรรม
- () อาหาร
- () อื่นๆ (โปรดระบุ)

17. ในการเดินทางมาจังหวัดสุพรรณบุรีในครั้งนี้ ท่านได้ไปเยือนสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม
ขุนช้างขุนแผนหรือไม่
() ไป () ไม่ไป () ไม่ทราบ
18. วรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน มีส่วนทำให้ท่านตัดสินใจมาเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรีหรือไม่
() มี () ไม่มี
19. ท่านรู้จักสถานที่ใดที่กล่าวถึงในวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
() บ้านเกิดของตัวละครเอก
() วัดที่กล่าวถึงในวรรณกรรม
() ชื่อตัวละคร
() ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน
() ไม่ทราบเลย
() อื่นๆ (โปรดระบุ)
20. ท่านเคยเห็นสถานที่/แหล่งเรียนรู้ใดที่นำชื่อในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้เป็นสัญลักษณ์
บ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
() วัด
() ชื่อถนน
() ร้านค้า
() ป้ายบอกทาง
() ไม่ทราบเลย
() อื่นๆ (โปรดระบุ)

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความสนใจในการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

ลำดับคะแนน 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

ข้อ	ข้อความ	5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อยที่สุด
	ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว					
1	ท่านสนใจให้มีการส่งเสริมและอนุรักษ์วรรณกรรม ขุนช้างขุนแผนในจังหวัดสุพรรณบุรี					
2	ท่านสนใจให้มีการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี					
3	ท่านสนใจให้มีการจัดศูนย์เรียนรู้ เพื่อให้ความรู้ด้านวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน จะช่วยเพิ่มความน่าสนใจให้แก่ภัณฑุ์ท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น					
4	ท่านสนใจให้มีการจัดจำหน่ายของที่ระลึกที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน จะช่วยเพิ่มความน่าสนใจให้แก่ภัณฑุ์ท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น					
	ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว					
5	ท่านสนใจให้มีการจัดการในข้อใด					
	(1) สร้างรูปปั้นตัวละครที่นักท่องเที่ยวสามารถจับต้องได้ที่เรือนขุนช้าง , เรือนขุนแผน หรือสถานที่ที่เกี่ยวข้อง					
	(2) จัดสร้างรูปปั้นจำลองแสดงเรื่องราวบางตอนในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนที่เรือนขุนช้าง , เรือนขุนแผน หรือสถานที่ที่เกี่ยวข้อง					

ข้อ	ข้อความ	5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อยที่สุด
	(3) จัดบรรยากาศที่สร้างความรู้สึกร่วมให้กับนักท่องเที่ยว เช่น มีการขับเสภาบรรยายเนื้อเรื่องบางตอน ,แขวนผ้า幔ที่เป็นงานฝีมือตามเนื้อเรื่อง,สิ่งของเครื่องใช้ , อาหาร ฯลฯ					
	(4) จัดกิจกรรมศิลปหัตถกรรมที่กล่าวถึงในวรรณกรรม ขุนช้างขุนแผน เช่น งานปักผ้า幔 อาหาร ฯลฯ					
	(5) การแสดงศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เช่น การแสดงละครเพลงพื้นบ้าน เรือนขุนช้าง , เรือนขุนแผน หรือสถานที่ที่เกี่ยวข้อง					
	(6) ของที่ระลึกที่เกี่ยวกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน					
	(7) มีมัคคุเทศก์ให้ความรู้และนำชมสถานที่					
	(8) จัดโปรแกรมท่องเที่ยวสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เช่น วัด พิพิธภัณฑฯลฯ โดยมีบริการจัดรถรับ - ส่ง ,ผู้นำชม , อาหารและน้ำดื่มระหว่างเดินทาง					
	(9) จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวสถานที่และชมการแสดงละคร เพลงพื้นบ้าน ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม ขุนช้างขุนแผน เช่น พิพิธภัณฑฯ โรงละครแห่งชาติภาคตะวันตกจังหวัดสุพรรณบุรี หรือสถานที่ที่เกี่ยวข้อง					
	(10) จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวในงานเทศกาลหรืองานประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เช่น การเทศน์มหาชาติ การทำบุญต่าง ๆ ฯลฯ					

ข้อ	ข้อความ	5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อยที่สุด
	(11) จัดตั้งศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาค้นคว้าโดยตรง เช่น ตำราและเอกสาร, สื่อมัลติมีเดีย, นิทรรศการหมุนเวียน ฯลฯ					
	(12) สถานที่ท่องเที่ยวมีการจัดป้ายนิเทศและรูปภาพแสดงเรื่องราวในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ					
	(13) จัดสถานที่ท่องเที่ยวแสดงให้เห็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตประเพณีไทยที่สะท้อนจากวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน					
	(14) ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว และเน้นความเชื่อมโยงกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน					

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค

การประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of objective Congruence)
การใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ในจังหวัดสุพรรณบุรี

คำชี้แจง กรณำพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อความคำถามกับตัวแปร แล้วทำเครื่องหมาย ✓
ในช่องผลการพิจารณา ถ้ามีข้อเสนอแนะโปรดระบุ เพื่อประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา
+ 1 = เมื่อแน่ใจว่าข้อความนั้นสอดคล้องกับนิยามตัวแปรที่ระบุไว้
0 = เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อความนั้นสอดคล้องกับนิยามตัวแปรที่ระบุไว้
- 1 = เมื่อแน่ใจว่าข้อความไม่สอดคล้องกับนิยามตัวแปรที่ระบุไว้

ข้อ	ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			ΣR	IOC	แปลผล
		คนที่					
		1	2	3			
1	เพศ	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
2	อายุ	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
3	สถานภาพการสมรส	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
4	ระดับการศึกษา	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
5	อาชีพในปัจจุบัน	0	+ 1	+ 1	2	0.67	เหมาะสม
6	รายได้ต่อเดือนของท่าน (ผู้ตอบแบบสอบถาม)	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม

ข้อ	ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3			
1	ท่านเดินทางท่องเที่ยวบ่อยแค่ไหน	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
2	ท่านเคยมาท่องเที่ยวที่จังหวัดสุพรรณบุรีมาก่อนหรือไม่	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
3	ท่านท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีครั้งละกี่วัน	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
4	ท่านสนใจการท่องเที่ยวประเภทใด	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
5	ท่านทราบข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีจากแหล่งใด	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
6	ท่านเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรีครั้งนี้กับใคร	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
7	ท่านคิดว่าสิ่งที่ดึงดูดใจให้ท่านท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีคืออะไร	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
8	ท่านรู้จักสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีที่ใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
9	เมื่อมาท่องเที่ยวที่จังหวัดสุพรรณบุรีท่านจะนึกถึงอะไรเป็นลำดับแรก	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
10	ในการเดินทางมาจังหวัดสุพรรณบุรีในครั้งนี้ ท่านได้ไปเยือนสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนหรือไม่	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
11	วรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผนมีส่วนทำให้ท่านตัดสินใจมาเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรีหรือไม่	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม

ข้อ	ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3			
12	ท่านรู้จักสถานที่ใดที่กล่าวถึงในวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
13	ท่านเคยเห็นสถานที่/แหล่งเรียนรู้ใดที่นำชื่อในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้เป็นสัญลักษณ์	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
ข้อ	ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความสนใจในการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3			
ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว							
1	ท่านสนใจให้มีการส่งเสริมและอนุรักษ์วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในจังหวัดสุพรรณบุรี	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
2	ท่านสนใจให้มีการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน มาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี ท่านสนใจให้มีการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน มาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
3	ท่านสนใจให้มีการจัดศูนย์เรียนรู้ เพื่อให้ความรู้ด้านวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน จะช่วยเพิ่มความน่าสนใจให้แก่นักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม

ข้อ	ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความสนใจในการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3			
4	ท่านสนใจให้มีการจัดจำหน่ายของที่ระลึก ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน จะช่วยเพิ่มความน่าสนใจให้นักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
	ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว						
5	ท่านสนใจให้มีการจัดการในข้อใด						
	(1) สร้างรูปปั้นที่นักท่องเที่ยวสามารถจับต้องได้ที่เรือนขุนช้าง , เรือนขุนแผน หรือสถานที่ที่เกี่ยวข้อง	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
	(2) จัดสร้างรูปปั้นจำลองแสดงเรื่องราวบางตอนในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนที่เรือนขุนช้าง , เรือนขุนแผน หรือสถานที่ที่เกี่ยวข้อง	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
	(3) จัดบรรยายภาคที่สร้างความรู้สึกร่วมให้กับนักท่องเที่ยว เช่น มีการขับเสภาบรรยายเนื้อเรื่องบางตอน , แว่นผ้า幔ที่เป็นงานฝีมือตามเนื้อเรื่อง, สิ่งของเครื่องใช้ , อาหาร ฯลฯ	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม

ชื่อ	ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความสนใจ ในการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน มาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี	คะแนนความ คิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ			ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3			
	(4) จัดกิจกรรมศิลปหัตถกรรมที่ กล่าวถึงในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เช่น งานปักผ้าม้า่าน อาหาร ฯลฯ	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
	(5) การแสดงศิลปวัฒนธรรมที่ เกี่ยวกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เช่น การแสดงละคร เพลงพื้นบ้าน เรือขุนช้าง , เรือขุนแผน	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
	(6) ของที่ระลึกที่เกี่ยวกับวรรณกรรม ขุนช้างขุนแผน	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
	(7) มีมีคฤหาสน์ให้ความรู้และนำชม สถานที่	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
	(8) จัดโปรแกรมท่องเที่ยวสถานที่ที่ เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้าง ขุนแผน โดยมีบริการจัดรถรับ - ส่ง , ผู้นำชม , อาหารและน้ำดื่มระหว่าง เดินทาง	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
	(9) จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวสถานที่ ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้าง ขุนแผนที่เกี่ยวข้องกับการแสดง เช่น ชมการแสดงละคร เพลงพื้นบ้าน ฯลฯ	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
	(10) จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวพิเศษ ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้าง ขุนแผนในงานเทศกาลหรืองาน ประเพณีที่เกี่ยวข้อง เช่น การเทศน์ มหาชาติ การทำบุญต่าง ๆ ฯลฯ	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม

ชื่อ	ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความสนใจ ในการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน มาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี	คะแนนความ คิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ			ΣR	IOC	แปลผล
		1	2	3			
	(11) จัดตั้งศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับ วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ให้เป็น แหล่งเรียนรู้และศึกษาค้นคว้าโดยตรง เช่น ตำราและเอกสาร, สื่อมัลติมีเดีย , นิทรรศการหมุนเวียน ฯลฯ	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
	(12) สถานที่ท่องเที่ยวมีการจัดป้าย นิเทศและรูปภาพแสดงเรื่องราวใน วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ที่มีความ เกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยววันั้น ๆ	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
	(13) จัดสถานที่ท่องเที่ยวแสดงให้เห็น คุณค่าทางประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิต ประเพณีไทยที่สะท้อนจาก วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม
	(14) ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว และเน้นความเชื่อมโยงกับวรรณกรรม ขุนช้างขุนแผน	+ 1	+ 1	+ 1	3	1	เหมาะสม

ภาคผนวก ง

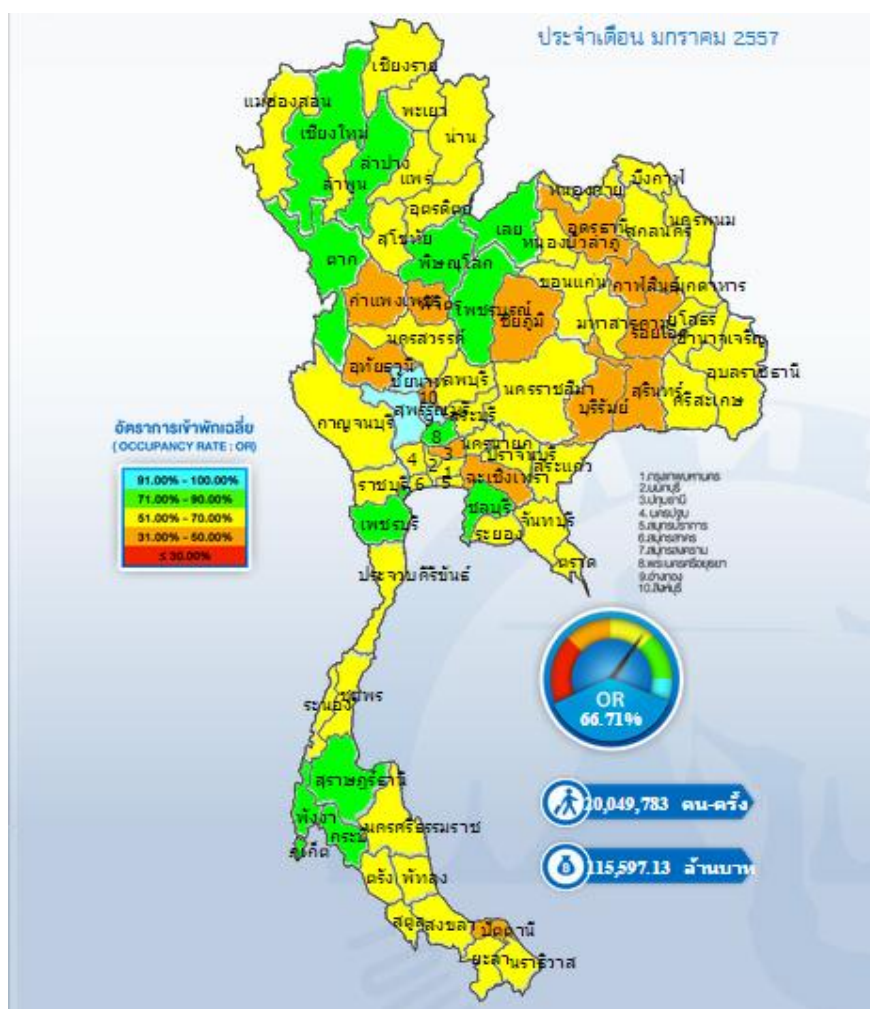
สถานการณ์ท่องเที่ยวภายในประเทศ จังหวัดสุพรรณบุรี เดือนมกราคม 2557

อัตราการเข้าพักเฉลี่ย (OR) : 97.98%

จำนวนผู้เยี่ยมชมเยือน : 103,908 คน-ครั้ง

รายได้จากการเยี่ยมชมเยือน : 142.60 ล้านบาท

(ข้อมูลจาก http://intelligencecenter.tat.or.th/ewtadmin/ewt/admin/ewt_news.php?nid=1761)

ภาพจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในจังหวัดสุพรรณบุรี เดือนมกราคม 2557

ที่มา : ศูนย์วิจัยด้านตลาดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

http://intelligencecenter.tat.or.th/ewtadmin/ewt/admin/ewt_news.php?nid=1761

Internal Tourism in Suphan Buri
Year: 2013

Type of Data	2009	+/- (%)	2010	+/- (%)	2011	+/- (%)	2012	+/- (%)	2013	+/- (%)
Visitor	0		1,488,607		1,659,084	11.45	1,831,019	10.36	1,943,744	6.16
Thai	0		1,477,132		1,647,639	11.54	1,815,666	10.20	1,927,222	6.14
Foreigners	0		11,475		11,445	-0.26	15,353	34.15	16,522	7.61
Tourist	0		397,488		440,332	10.78	512,609	16.41	562,319	9.70
Thai	0		392,809		435,123	10.77	506,680	16.45	556,068	9.75
Foreigners	0		4,679		5,209	11.33	5,929	13.82	6,251	5.43
Excursionist	0		1,091,119		1,218,752	11.70	1,318,410	8.18	1,381,425	4.78
Thai	0		1,084,323		1,212,516	11.82	1,308,986	7.96	1,371,154	4.75
Foreigners	0		6,796		6,236	-8.24	9,424	51.12	10,271	8.99
Average Length of Stay (Day)	0.00		1.93		2.08		2.13		2.19	
Thai	0.00		1.94		2.08		2.14		2.19	
Foreigners	0.00		1.05		2.24		1.71		1.77	
Average Expenditure (Baht/Person/Day)										
Visitor	0.00		776.61		800.35	3.06	875.19	9.35	911.02	4.09
Thai	0.00		773.44		798.73	3.27	873.93	9.41	909.62	4.08
Foreigners	0.00		1,275.73		991.40	-22.29	1,029.54	3.85	1,081.32	5.03
Tourist	0.00		928.70		973.01	4.77	1,044.82	7.38	1,077.61	3.14
Thai	0.00		924.16		971.09	5.08	1,042.34	7.34	1,074.80	3.11
Foreigners	0.00		1,628.29		1,121.70	-31.11	1,308.92	16.69	1,386.44	5.92
Excursionist	0.00		669.92		670.77	0.13	734.57	9.51	762.85	3.85
Thai	0.00		667.73		670.38	0.40	734.62	9.58	762.92	3.85
Foreigners	0.00		1,019.37		747.36	-26.73	728.99	-2.46	752.61	3.24
Revenue (Million Baht)										
Visitor	0.00		1,442.49		1,707.39	18.36	2,110.50	23.61	2,378.02	12.68
Thai	0.00		1,427.53		1,689.63	18.36	2,090.36	23.72	2,354.95	12.66
Foreigners	0.00		14.96		17.76	18.72	20.14	13.40	23.07	14.55

Source of Data: Department of Tourism, Ministry of Tourism and Sports
14 ต.ค. 2558, 8:54

ภาคผนวก จ

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ	ชื่อ -สกุล	ตำแหน่ง/ที่อยู่
1	พระเทพสุวรรณโมลี	เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร
2	พระครูไพศาลธรรมวงศ์	เจ้าอาวาสวัดแค
3	นายบุญชู จันทร์สุวรรณ	นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี
4	นายประยูร โอสรีสกุล	วัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี

ชื่อ	ชื่อ -สกุล	ตำแหน่ง/ที่อยู่
5	นางนิภา สังคนาคินทร์	หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดสุพรรณบุรี
6	นางสาววัฒนจิต บุรณเทพ	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ททท. สำนักงานสุพรรณบุรี
7	นางเกลียว เสรีจกิจ (แม่ขวัญจิต ศรีประจันต์)	ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงเพลงพื้นบ้าน - อีสาน

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางอมรรัตน์ เปี่ยมดนตรี เกิดวันอาทิตย์ที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2511 ที่จังหวัดนนทบุรี สำเร็จการศึกษา ระดับนาฏศิลป์ชั้นสูง (ปณส.) วิทยาลัยนาฏศิลป์ จบการศึกษาระดับปริญญาการศึกษาบัณฑิต (กศบ.) สาขาวิชาเอกภาษาไทย จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญามหาบัณฑิต สาขาการจัดการทางวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2555

ปัจจุบัน รับราชการอยู่ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี ตำแหน่ง ครู คศ. 3 (ครูชำนาญการพิเศษ)

